ISSN 1813-8489
Categoria C

ADMINISTRAREA PUBLICĂ

Revistă metodico-ştiinţifică
trimestrială

octombrie - decembrie 2010
nr. 4 (68)

CHIŞINĂU,
2010

ADMINISTRAREA PUBLICĂ

Revistă metodico-ştiinţifică trimestrială
Fondată în noiembrie 1993 de Academia de Administrare Publică
de pe lîngă Preşedintele Republicii Moldova
Revista este înregistrată la Ministerul Justiţiei al Republicii Moldova
cu nr. 172 din 15 septembrie 2004.
Acreditată ştiinţific la profilul: *administrarea publică, ştiinţe politice, drept*
(Hotărîrea CSŞDT al AŞM şi CNAA
nr. 61 din 30 aprilie 2009 cu modificările şi completările ulterioare)

Nr. 4 (68), octombrie - decembrie 2010

Colegiul redacţional

MARINA Vasile,
rector al Academiei, redactor - şef, doctor habilitat, profesor universitar
BALAN Oleg,
vicerector al Academiei, doctor habilitat în drept, conferenţiar universitar
BURIAN Alexandru,
Ambasador Extraordinar şi Plenipotenţiar, doctor habilitat în drept, profesor universitar
COJOCARU Svetlana,
şef Catedră economie şi management public a Academiei, doctor în economie, conferenţiar universitar
GOREA Ana,
şef catedra limbi moderne a Academiei, doctor în filologie, conferenţiar universitar
GUCEAC Ion,
doctor habilitat în drept, profesor universitar, secretar ştiinţific general al Academiei de Ştiinţe a Moldovei
GUŢULEAC Victor,
doctor în drept, profesor universitar
IAŢENKO Ivan,
doctor în drept, conferenţiar universitar, Academia Serviciului de Stat pe lîngă Preşedintele Federaţiei Ruse (Rusia, Moscova)
MANOILE Tatiana,
doctor habilitat în economie, profesor universitar
OBOLENSKI Aleksei,
doctor habilitat în economie, profesor universitar, prim-prorector al Academiei Naţionale de Administrare (Ucraina, Kiev)
PLATON Mihail,
doctor habilitat în economie, profesor universitar
PATRAŞCU Dumitru,
şef Direcţie management public a Academiei, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar
ROMANDAŞ Nicolae,
doctor în drept, profesor universitar
SAKOVICI Vasili,
doctor habilitat în ştiinţe politice, profesor universitar (Belarusi, Minsk)
VELICIKA Alfonsas,
profesor, directorul Institutului Lituanian de Administrare (LIVADIS) (Vilnius)

SUMAR

ADMINISTRAREA PUBLICĂ: TEORIE ŞI PRACTICĂ

Vasile MARINA
SOCIETATEA UNIDIMENSIONALĂ ŞI CONSECINŢELE SALE 9

Tatiana ŞAPTEFRAŢI
CLASICII TEORIEI ADMINISTRAŢIEI. ŞCOALA AMERICANĂ 21

SOCIETATEA CIVILĂ ŞI STATUL DE DREPT

Думитру ПАТРАШКУ, Александр КАЦ
ЭТНИЧЕСКАЯ ТОЛЕРАНТНОСТЬ 30

Eufemia VIERIU
SĂNĂTATEA ŞI SECURITATEA ÎN MUNCĂ 37

ECONOMIE ŞI FINANŢE PUBLICE

Mihail PLATON
MODERNIZAREA ECONOMIEI ŢĂRII ESTE IMPOSIBILĂ DOAR PE BAZA CREDITELOR ŞI A INVESTIŢIILOR STRĂINE 46

Andrei BLANOVSCHI
COMERŢUL EXTERIOR AL REPUBLICII MOLDOVA: REALIZĂRI ŞI PROBLEME 54

Vladimir Gh. GUŢU, Dumitru GUŢU
VÂNZAREA - CUMPĂRAREA TERENURILOR CU DESTINAŢIE AGRICOLĂ PERSOANELOR FIZICE ŞI JURIDICE STRĂINE ÎN VIZIUNEA EXPERŢILOR 61

Valentina GUŢAN
APORTUL ORGANISMELOR INTERNAŢIONALE FINANCIARE ÎN REDRESAREA ECONOMICĂ A REPUBLICII MOLDOVA 71

INSTRUIREA FUNCŢIONARILOR PUBLICI: STRATEGII ŞI TEHNOLOGII NOI

Doina GHERMAN, Teodora Gherman
IMPACTUL INTERNETULUI ASUPRA PROPAGANDEI 76

Natalia IURCU
PERFECŢIONAREA PROFESIONALĂ CA MECANISM DE EFICIENTIZARE A ACTIVITĂŢII ÎN CADRUL BIROULUI NAŢIONAL DE STATISTICĂ 86

RELAŢII INTERNAŢIONALE ŞI INTEGRARE EUROPEANĂ

Victor JUC
DIMENSIUNEA CONFESIONALĂ A POLITICII INTERNAŢIONALE: ISTORIE ŞI ACTUALITATE 93

TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR

Sandu FRANGULEA
ASPECTUL COMPARAT AL PROBLEMATICII TRAFICULUI DE FIINŢE UMANE 110

Galina MARDARE
ACCES LA INFORMAŢIE TRANSPARENŢĂ ŞI PARTICIPARE – DIMENSIUNI-CHEIE ÎN CONSOLIDAREA INSTITUŢIONALĂ A ADMINISTRAŢIEI PUBLICE 116

Vladislav ŞARAN
ACTIVITATEA REPUBLICII MOLDOVA PRIVIND CONTRACARAREA TERORISMULUI: METODE PREVENTIVE ŞI COLABORARE INTERNAŢIONALĂ 131

Tatiana GRIBINCEA
CONCEPTUL DE MANAGEMENT AL CARIEREI PROFESIONALE ÎN ASISTENŢA SOCIALĂ 138

Stanislav COVALSCHI
FALSUL CARE DEZBINĂ SAU UNELE REFLECŢII PE MARGINEA „CĂRŢII ALBE A TRANSNISTRIEI" 146

CONTENTS

PUBLIC ADMINISTRATION: THEORY AND PRACTICE

Vasile MARINA
UNIDIMENSIONAL SOCIETY AND ITS CONSEQUENCES 9

Tatiana ŞAPTEFRAŢI
CLASSICAL THEORY OF ADMINISTRATION, AMERICAN SCHOOL 21

CIVIL SOCIETY AND THE STATE OF LAW

Dumitru PATRASCU, Alexandru CAT
ETHNIC TOLERANCE 30

Eufemia VIERIU
HEALTH AND SAFETY IN WORK 37

ECONOMY AND PUBLIC FINANCES

Mihail PLATON
THE MODERNIZATION OF THE COUNTRY'S ECONOMY IS IMPOSSIBLE BASED ONLY ON LOANS AND FOREIGN INVESTMENT 46

Andrei BLANOVSCHI
MOLDOVA'S FOREIGN TRADE: ACHIEVEMENTS AND PROBLEMS 54

Vladimir Gh. GUŢU, Dumitru GUŢU
SALE-PURCHASE OF AGRICULTURAL LAND TO INDIVIDUALS AND FOREIGN LEGAL IN EXPERTS VIEW 61

Valentina GUŢAN
FINANCIAL CONTRIBUTION OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN MOLDOVA'S ECONOMIC RECOVERY 71

TRAINING OF PUBLIC SERVANTS: NEW STRATEGIES AND TECHNOLOGIES

Doina GHERMAN, Teodora Gherman
THE IMPACT OF INTERNET ON PROPAGANDA 76

Natalia IURCU
PROFESSIONAL AS A MECHANISM TO STREAMLINE THE BUSINESS WITHIN THE NATIONAL BUREAU OF STATISTIC 86

INTERNATIONAL RELATIONS AND EUROPEAN INTEGRATION

Victor JUC
RELIGIOUS DIMENSION OF INTERNATIONAL POLITICS: HISTORY AND PRESENT 93

THE TRIBUNE OF THE YOUNG RESEARCHER

Sandu FRANGULEA
COMPARATIVE ASPECT OF THE PROBLEM OF HUMAN TRAFFICKING 110

Galina MARDARE
ACCESS TO INFORMATION TRANSPARENCY AND PARTICIPATION-KEY-DIMENSIONS IN INSTITUTIONAL STRENGTHENING OF PUBLIC ADMINISTRATION 116

Vladislav ŞARAN
REPUBLIC OF MOLDOVA ON COUNTER-TERRORISM ACTIVITY: METHODS OF PREVENTION AND INTERNATIONAL COLABORATION 131

Tatiana GRIBINCEA
CAREER MANAGEMENT CONCEPT IN SOCIAL WORK 138

Stanislav COVALSCHI
FALS DIVIDE AND SOME REFLECTIONS ON THE EDGE "WHITE BOOK OF TRANSNISTRIA" 146

Administrarea publică: teorie şi practică

SOCIETATEA UNIDIMENSIONALĂ ŞI CONSECINŢELE EI

Vasile MARINA,
doctor habilitat în ştiinţe fizico-matematice, profesor universitar,
rector al Academiei de Administrare Publică
de pe lângă Preşedintele Republicii Moldova

SUMMARY

The human activity is guided by two fundamental objectives: the need to know anticipated events, phenomenon, processes in society and nature, as well as mechanisms which govern the evolution: satisfying certain human and society's needs (material and spiritual).

Thus, the constructive relationship between necessities intervene in the analysis (aspirations, interests) in an uninterrupted development and possibilities, reduced and in a deficit.

Scientific results intensify aspirations and possibilities: enriched and generalized knowledge determine the awareness that getting an equilibrium between necessities and possibilities may contribute to social and economic lack of poise elimination, already registered at global level.

The chance to establish the structure of the necessity-possibility relationship depends not only of the scientific community but also on the desire and professionalism of those who exercise economic and political power.

Activitatea umană este călăuzită de două obiective fundamentale: nevoia de a cunoaşte anticipat evenimentele, fenomenele, procesele din natură şi societate, precum şi mecanismele care le guvernează evoluţia; satisfacerea anumitor trebuinţe ale omului şi ale societăţii (materiale, spirituale). Astfel, în analiză intervine relaţia constitutivă între **necesităţi** (aspiraţii, interese), în creştere neîntreruptă şi **posibilităţi**, limitate şi deficitare.

Rezultatele ştiinţifice potenţează aspiraţiile şi posibilităţile; îmbogăţirea şi generalizarea cunoaşterii determină conştientizarea faptului că obţinerea echilibrului între necesităţi şi posibilităţi poate contribui la eliminarea dezechilibrului social şi economic, înregistrate deja la nivel global. Şansa de a stabili structura relaţiei necesitate-posibilitate depinde nu numai de comunitatea ştiinţifică, dar şi de voinţa, profesionalismul celor care exercită puterea politică şi economică. Accelerarea fără precedent a ritmului schimbărilor impune prevederea ca cea mai importantă funcţie a managementului ştiinţei. Acesta trebuie să se bazeze pe axiome şi principii proprii, metode şi tehnici, instrumente de investigaţie capabile să asigure fundamentarea, elaborarea şi adoptarea strategiilor de care

depinde evoluţia ascensivă în toate segmentele activităţii umane [1]. Evident, estimarea rezultatelor probabile pe care le generează acţiunea umană, precum şi consecinţele acestora asupra individului, societăţii şi mediului înconjurător, poate fi realizată numai în cadrul unui model matematic modern. Obiectivul de a modela schimbările ce pot ameliora sau îmbunătăţi în mod perceptibil relaţia **om-natură, om-societate** impune cerinţe dure faţă de nivelul de cunoaştere a fenomenelor şi proceselor, care se produc în natură şi în societate. În acest context, ne întâlnim cu două probleme fundamentale.

Prima ţine de neperceperea celor ce se întâmplă. Fenomenul în cauză îşi are rădăcinile în complexitatea extrem de mare a lumii, cauzată, în primul rând, de erorile comise anterior în strategiile de dezvoltare economică şi ştiinţifică. Ştiinţa economică construită în spaţiul cu o singură dimensiune - profitul contribuie în mod foarte „eficient" la distrugerea relaţiilor „om – natură", „om - societate", diminuând în mod pronunţat cele mai importante calităţi umane. În cadrul modelului unidimensional şi informaţia este apreciată numai pentru faptul că poate fi folosită în calitate de marfă. În această practică se uită că informaţia are valoare numai atunci când este sesizată şi înţeleasă corect. Pentru aceasta este nevoie de cunoştinţe profunde şi capacitatea de a sesiza, adică necesitatea de a pătrunde în esenţa sistemului confuz de cunoştinţe, care reprezintă informaţia ca atare. Societatea se poate baza pe cunoaştere numai dacă pe lângă cunoştinţe şi informaţie mai are şi personalităţi capabile să se orienteze liber în fluxul ei, dispun de **gândire critică** şi pot deosebi informaţia utilă de cea inutilă, pe cea creativă de cea distructivă. Din analiza fenomenelor care s-au produs pe parcursul sec. XX constatăm că societatea bazată pe raporturi economice unidimensionale a diminuat evident şi în mod esenţial cercul de personalităţi capabile să deosebească lucrurile admisibile de cele inadmisibile.

A doua problemă porneşte de la goana după profit, caracteristica fundamentală a sistemului unidimensional (SU). **SU tratează natura ca o simplă mină de exploatare, iar societatea – consumatorul bunurilor dobândite.** În urma funcţionării SU s-au redus radical posibilităţile durabilităţii vieţii pe planeta Pământ, au fost afectate calităţile fizice şi intelectuale ale omului. Oricât ar părea de straniu, dar **goana după profit a eliminat imediat din ecuaţie nu numai posibilităţile Naturii, dar şi pe cele ale Omului întru prosperare.**

Maniera de a acţiona efectiv înainte de a pătrunde în orizontul de timp viitor se datorează sistemului artificial al societăţii. De la bun început, SU a fost fundamentat pe avere, care condiţionează puterea, iar din ea rezultă interesele promovate prin politică. Puterea a dezvoltat la deţinătorii de avere orgoliul, slava, dorinţa de a domina, iar la supuşi şi slujbaşi a format invidia, supuşenia oarbă, linguşirea, servilismul etc. În consecinţă, conducătorii politici sau religioşi, pe parcursul istoriei, în mod obiectiv nu au fost şi nu sunt interesaţi ca masa de oameni dirijată de ei să înţeleagă fenomenele de natură politică şi socială [2].

Cea mai gravă provocare a SU e, că el, prin intermediul sistemului financiar, permite o concentrare nelimitată a averii/puterii. Având la dispoziţie un arsenal enorm de tehnologii şi dispozitive, populaţia globului devine extrem de vulnerabilă faţă de deţinătorii de putere, care nu mai au nevoie de corectitudine. De-a lungul anilor,

amatorii de putere excesivă (APE) au inventat mai multe mecanisme de influenţă: terorismul, comunismul, fascismul, războaiele, crizele economice, multiplele diversiuni. Obiectivul de bază al APE îl constituie exploatarea nelimitată a slăbiciunilor slujbaşilor (în calitate de instrument se utilizează sistemul de dezinformare în masă) *pe care în continuare o să le numim naivităţi*. APE de la orice perioadă se prezintă drept salvatori. În modelul societăţii lor, toate lucrurile sunt inversate; pentru a traduce declaraţiile lor este nevoie de un dicţionar special. De exemplu, dorinţa de a înrobi o prezintă ca pe o dorinţă de a ferici omenirea. Ei consideră că naivităţile oamenilor sunt într-atât de mari, încât oamenii nu pot face deosebire între afirmaţiile demagogice, privind viitorul „strălucit" al omenirii, **şi scopul ascuns de a ţine sub control total destinele lor**.

Sistemul financiar permite crearea unei suprastructuri, numite, în mod convenţional, guvern mondial care acţionează din umbră (GMAU). Contrar posibilităţilor enorme pe care le are GMAU, conceptul de a domina omenirea, în cele din urmă, **va eşua din cauza că în afară de idei şi teorii mai există practica, pe lângă logică mai funcţionează şi intuiţia, în afară de deducţie mai există inducţie, pe lângă analiză-sinteză, pe lângă executori – gânditori, în afară de ordine mai există, în mod inevitabil, dezordine**. Cât face un executor într-o lume plină de imprevizibil, dacă nu dispune de calităţi creative? Din fericire, cele enumerate demonstrează cu certitudine lipsa unei garanţii în privinţa alegerii executorilor, care îndeplinesc întocmai instrucţiunile. Natura a prevăzut scenarii de neutralizare a planurilor de dominare, fenomenul care intervine îl vom numi *„copii neascultători"*. Fenomenul se evidenţiază în mod deosebit în cel mai sângeros experiment din istoria omenirii – „revoluţia" bolşevică din Rusia.

Din experimentul care a pus la bătaie soarta sutelor de milioane de oameni, în afară de fenomenul legat de „copiii neascultători", nu au fost depistate alte lucruri (necunoscute). Proverbele *unde dai şi unde crapă; cine sapă groapa altuia singur cade în ea etc.*, pur şi simplu, au fost reconfirmate. **Eşecul afacerii provine, în primul rând, de la faptul că copiii nu urmează întocmai sfaturile părinţilor.** Astfel, V. I. Lenin, în 1918, n-a acceptat proiectul Declaraţiei privind drepturile specifice pe care şi le doreau comisarii evrei. S-a dovedit că şi alţi conducători sovietici (I. V. Stalin, N. S. Hruşciov, L. I. Brejnev) nu au fost dispuşi să ierte faptele din perioada războiului civil şi cerinţele formulate în 1918. Probabil, şi marii dictatori au fost puşi pe gânduri cu privire la cruzimea cu care au operat segmentul respectiv de comisari, omorând fără nici un motiv, un număr enorm de oameni. Ulterior, pentru faptele lor au plătit nu numai ei, dar şi un număr mare de compatrioţi de bună-credinţă. Cel mai nerecunoscător „copil", pentru ajutoarele materiale acordate, cu concursul GMAU, a fost A. Hitler. Ideea de a implementa în conştiinţa populaţiei beneficiul provenit de la un lider puternic care face ordine, domină peste tot, a contribuit la perpetuarea puterii. Eforturile de a face din alb negru şi din negru – alb au devenit, până la urmă, rizibile. Aşa e viaţa: cei care cred că dansează cu Diavolul greşesc amarnic, în realitate Diavolul dansează cu ei.

Curios şi faptul că după falimentul politicii practicate, GMAU nu a analizat cauzele acestuia, dar continuă aceeaşi

practică. După pierderea controlului total asupra U.R.S.S. au contribuit la destrămarea tot prin revoluție (la bază a fost pusă concepția distructivă: transformările economice și politice trebuie făcute concomitent, acestea chiar prin definiție creează instabilitate și haos) a sistemului socialist, nenorocind din nou sute de milioane de oameni. De dragul adevărului menționăm că, neascultarea de „părinți" în cazul U.R.S.S. a jucat un rol pozitiv; încetul cu încetul socialismul sovietic căpăta și unele trăsături umane. Faptul că sursa de dezvoltare se află nu în sânul proletariatului, dar în mediul oamenilor de știință a fost conștientizat și de marele dictator I. Stalin, care după ce a nimicit o mulțime de savanți și oameni de cultură, a ajuns la concluzia că statul și savanții trebuie să fie parteneri. Anume I. Stalin a făcut un pas fără precedent: a ridicat salariul profesorului universitar mai sus decât al unui ministru. Parteneriatul dintre stat și comunitatea științifică este foarte avansat în China „comunistă" (rezultatul se resimte la nivel global), care a ales, în prima fază, numai varianta reformelor economice, echivalentă cu o transformare evoluționistă a societății. Speranța că după punerea în aplicare a metodei revoluționare/criminale, GMAU își va recâștiga influența totală asupra spațiului ex-sovietic, este mai mult decât excentrică. Recunoaștem că prin infiltrarea adepților GMAU în majoritatea partidelor politice (culoarea pentru ei nu contează), vremelnic, au reușit să îngrădească accesul la posturi înalte de conducere și în Parlament a personalităților capabile să schimbe spre bine prezentul și viitorul populației, să afecteze valorile democratice și naționale. „Succesele" deja sunt în descreștere. Se creează impresia că la nivel global ne întâlnim cu un proces de epuizare a metodelor de inducere în eroare a oamenilor; vremurile în care majoritatea populației nici nu se gândea că pe glob există un centru care se ocupă cu planificarea destinelor omenirii conform viziunilor proprii, antireligioase și antiștiințifice, se termină. Este instructivă prăbușirea nădejdii GMAU, cu privire la televiziune. Atunci când a căpătat dimensiunea unui fenomen de masă, adică prin a doua jumătate a secolului trecut, media era considerată atotputernică: poate manipula, poate influența, poate conduce. Atunci s-au plămădit teorii de tipul „glonțul magic" (o lovitură din partea media are efectul unui glonț decisiv) sau „teoria hipodermică" (mesajul este injectat, abil, fiecărui receptor în parte). Ideea de bază era aceasta: efectul este direct proporțional cu doza de mesaje injectate. Cei care le controlează par să creadă și azi că indivizii sunt simpli receptori care, dacă nu sunt convinși din prima de justețea unui mesaj, vor lua act de acesta a doua oară; sau a treia, a patra... Viziunea este însă greșită. Efectele media sunt nuanțate: depind de receptori, de context, de cei care mediază informația. Mai mult, la un moment dat, apare efectul de saturație – de la un punct încolo mesajul trezește (doar) respingere sau ignorare, indiferent de cantitatea sau calitatea lui. În acel moment, efectul persuasiv al televiziunii devine nul, nereușind să convertească, și, eventual, să întărească opiniile deja formate. Din speranța unei îndobitociri permanente nu se va obține nimic; unui astfel de proces i se opun legile naturii.

Intenția de a acționa efectiv peste tot unde există o instabilitate (pe urmă se va vedea cu restul globului) în cele din urmă va conduce mai mult decât la un faliment. Restul nu doarme, dar se dezvoltă. Nu se

exclude că în curând China ar putea exploata dezechilibrul provocat de GMAU, eliminându-i de una singură din joc; este foarte neinteligent şi periculos să neglijezi proverbul „unde dai şi unde crapă", mai ales că au avut posibilitatea de mai multe ori să se convingă că el exprimă un adevăr. Schema naivă de a „ferici" omenirea n-are sorţi de izbândă cu sau fără China; legile naturii, ale societăţii, „copiii neascultători" îşi vor spune din nou cuvântul.

Să revenim la lozincile tot mai frecvent întâlnite: globalizare, societate bazată pe cunoaştere. Cei care nu doresc să depună eforturi cu privire la clasificarea esenţei acestor lozinci, le consideră atractive; în realitate însă ele au multe elemente comune cu lozincile bolşevicilor: pământul – ţăranilor, întreprinderile – muncitorilor, lumii – pace.

Procesul de globalizare este benefic pentru viitoarele generaţii numai în limitele care nu contravin legilor obiective ale naturii şi societăţii. Din păcate, şi în acest proces se evidenţiază tendinţele de omogenizare, pe toate căile, având ca obiectiv acelaşi scop ascuns de a dirija omenirea dintr-un singur centru şi după preferinţe proprii. Persoanele certate cu ştiinţa nu doresc să înţeleagă că cel mai „sărac" sistem, din punctul de vedere al spectrului proprietăţilor, este sistemul omogen. Orice mişcare, transformare sau dezvoltare este posibilă numai dacă există o forţă motrice ce rezultă din neomogenităţi. Ca urmare, în sistemele omogene aceasta nu poate să existe sub nici o formă de viaţă. Adepţii globalizării omogene au reuşit deja să afecteze mai multe laturi ce ţin de cultură, tradiţii, educaţie şi ştiinţă. După cum am menţionat, prima concepţie de globalizare a fost, în mare măsură, de natură mecanică: este om, este problemă, nu-i om – nu-i problemă. Anume principiul lichidării fizice a nesupuşilor a fost pus la baza planului „revoluţiei mondiale", care, din fericire, a fost realizat numai în câteva zone ale globului. Actualmente, sunt inventate metode bazate pe unele dificultăţi ce ţin de modul de percepere şi analiză a realităţii.

În cele ce urmează ne vom referi la problema limbii universale, care poate fi sesizată de un cerc mai larg de specialişti. La prima vedere, care în majoritatea covârşitoare a cazurilor este amăgitoare, posibilitatea de a comunica prin intermediul unei singure limbi este foarte benefică. Cum stau lucrurile în realitate?

După primele rezultate fundamentale obţinute în cibernetică, gândirea matematică şi-a facut treptat intrarea şi în lingvistică. S-a stabilit că în fiecare limbă literele apar în text cu frecvenţe diferite, dar fixe, de exemplu: în limba rusă litera „O" apare cu frecvenţa de 0,09, iar „F" cu – 0,002; în textele ruseşti frecvenţe mai mari decât litera „O" are numai intervalul dintre cuvinte – 0,17 (lungimea medie a cuvintelor scrise în limba rusă este de 6 litere). S-a demonstrat că transmiterea unei informaţii utile, prin intermediul limbii se datorează anume varietăţii frecvenţelor (neomogenităţii). O limbă se deosebeşte de alta prin diferenţa spectrelor frecvenţelor. Să admitem că un observator familiarizat cu legile matematice din domeniul lingvisticii determină spectrele frecvenţelor literelor în baza textelor care se conţin în două cărţi, una, de exemplu, editată la Bucureşti, iar alta la Chişinău (din perioada sovietică). Dacă după compararea celor două spectre se constată că ele coincid (experienţa confirmă suprapunerea spectrelor menţionate), atunci observatorul, care poate nici n-a auzit de denumirea limbilor

examinate, va conclude că cele două cărți sunt scrise în una și aceeași limbă, dar cu caractere diferite.

Astfel, problema inventată din considerente politice, poate fi transferată în spațiul realității obiective, în care nu există loc pentru aventurieri. Menționăm că primele studii sistematice ale legităților matematice care intervin în texte engleze au fost realizate de către Cl. E. Shannon, iar în texte rusești – de către R. L. Dobrușin [3]. S-a constatat că tot ce se referă la limbi se poate reflecta cu ajutorul relației pentru entropie, propusă de marele fizician L. Boltzmann, în care reprezintă probabilitatea producerii evenimentului cu numărul „i", iar – Konstanta lui Boltzmann.

Pe lângă variațiile frecvențelor cu care apar literele în texte, pentru dezvoltarea unei limbi mai este necesar un mediu în care funcționează concomitent mai multe limbi; s-a demonstrat că procesul de degradare a limbilor vorbite poate fi stopat numai dacă sistemul lingvistic este format din, cel puțin, 14 limbi [3]. Astfel, legile obiective ale naturii impun condiții de neomogenitate și la nivel de limbi vorbite. Observăm că la etapa actuală, în domeniul lingvistic, **globalizarea elimină interacțiunile directe dintre limbi**; fiecare reprezentant al limbii x_i ($i = 1,2,...,n$) comunică cu reprezentanții limbii x_j prin intermediul unei singure limbi x_1. Continuarea acestei practici va conduce la dispariția tuturor limbilor, inclusiv a limbii x_1. Comoditatea este evidentă, însă după cum arată practica, pericolul pentru dezvoltare provine mai mult de la comodități decât de la incomodități; este mai comod să nu lucrezi decât să lucrezi, să te miști cu mașina, dar nu cu bicicleta, însă după astfel de comodități omul își pierde calitățile fizice și spirituale. Pentru dezvoltare, omul are nevoie de un șir de „incomodități". În cazul unui progres real este inadmisibil să discutăm numai despre comodități, pe care unii le confundă cu un mod de a trântori, problema corectă poate fi formulată numai prin prisma unui raport optimal între comoditate și incomoditate.

Astfel, principiile termodinamicii au un efect unificator, valabil nu numai la descrierea evoluției sistemelor fizice, după cum s-a crezut inițial, dar și a sistemelor biologice, lingvistice, sociale. Dacă din practică rezultă că fenomenele naturale și cele sociale sunt guvernate de legi matematice similare, atunci **din ce cauză între cele două culturi științifice se mai păstrează o prăpastie**? Considerăm că păstrarea prăpastiei se datorează, în mare măsură, arhitecților societății unidimensionale. Analiza indică că numai în acest caz, simplii aventurieri sau nenorociți, apelând la metode extrem de primitive, pot manipula și dirija omenirea după bunul lor plac. Într-adevăr, științele naturii se bazează pe raționamente, cum ar fi: arta de a înțelege că fenomenele aparent diferite au la bază aceleași cauze; concentrarea gândirii prin traducerea fenomenelor, care se manifestă în natură sau societate, în probleme matematice, rezolvarea cărora permite, în mod obiectiv, să înțelegem lucrurile care se întâmplă în jurul nostru. Reprezentanții științelor umanistice vor câștiga mult, dacă vor sesiza raționamentul matematicienilor de a da unor lucruri diferite aceeași denumire. Din păcate, se procedează invers, același lucru este denumit în mai multe moduri; ca urmare, în loc de descâlcire a ițelor, se produce un fenomen de încâlcire.

Este bine cunoscut faptul că orice știință pornește de la măsurare. Aventurierii fac ce vor și demonstrează ceea ce doresc

din cauza că cei din jur nu pot aprecia just activitățile și afirmațiile lor, prin măsurare. Dacă și în sfera socială acceptăm ideea pusă la baza tuturor științelor naturii și anume: organizarea (sau ordinea) este cu atât mai mare cu cât putem prevedea mai ușor rezultatul experimentului, atunci influența oamenilor în societate va depinde de nivelul cunoștințelor pe care le posedă. În acest caz, societatea bazată pe cunoaștere se va construi în mod natural. Personalitățile cu posturi responsabile de conducere vor fi, prin definiție, capabile să înțeleagă stringența corelației necesități-posibilități. Restricțiile care vor interveni în sistemul de ecuații vor limita în mod radical mărimea averii unui om sau a unui grup de oameni. În societatea bazată pe cunoaștere, faptul că orice profit dăunează naturii nu va necesita explicații; afirmația reprezintă un adevăr care rezultă în mod direct din legile termodinamicii. Obligațiunea de a cunoaște în profunzime legile universale. aplicabile la descrierea fenomenelor fizice, chimice, biologice, lingvistice, economice și sociale, de către orice persoană de conducere, este un deziderat firesc. 50-60 de ani în urmă, beneficiul care provine de la aplicațiile principiilor termodinamicii în lingvistică sau biologie stârnea mari suspiciuni. Azi, îndoielile în abilitățile universale (pentru orice fenomen natural sau social) ale principiilor termodinamicii sunt privite ca un element al lipsei de cultură științifică.

Practica în care se considera că numai reprezentanții științelor naturii trebuie să cunoască o serie de lucruri studiate în științele umanistice, iar necesitatea inversă – facultativă, a contribuit și continuă să contribuie la afectarea radicală a progresului umanității. Cât de mult dăunează necunoașterea cauzei însoțirii, în orice ecuație, a energiei de către entropie! Câte concluzii principiale rezultă de aici! Dacă energia (echivalentul unui bine) nu poate „scăpa" nici într-o situație de entropie/dezordine (echivalentul unui rău), rezultă că termodinamica confirmă afirmația adusă în Biblie: nu există bine fără de rău și rău fără de bine. Din punct de vedere termodinamic, societatea în care predomină o ordine absolută nu e cu nimic mai bună decât societatea în care predomină anarhia sau haosul total: și una, și alta sunt echivalente cu moartea. O societate rațională trebuie să fie construită pe un raport optimal între ordine (bine) și dezordine (rău). Raportul, evident, nu este cel promovat de GMAU: 50% la 50% (organul respectiv nu face distincție între bine și rău); pentru orice fenomen el trebuie calculat, dar nu instituit.

Astfel, prin calcule precise, se demonstrează că, de exemplu, ponderea defectelor de structură existente în diferite materiale și „neregulile" din lingvistică, conduc la același raport între ordine și dezordine; și într-un caz, și în altul constatăm 97% ordine și 3 % dezordine. Astfel, în orice proces natural, ponderea ordinii este cu mult mai mare decât a dezordinii.

Deoarece energia este însoțită peste tot de entropie, în orice ecuație ce ține de economie, profitul trebuie să fie însoțit de daună. Lecția care trebuie să fie însușită de către economiști constă în avantajele pe care ni le oferă un sistem complet de ecuații. Cei care stăpânesc un astfel de sistem, nu vor fi afectați niciodată de crize economice. Din ecuații va rezulta că globalizarea economiei este benefică numai în anumite limite: dacă ele sunt depășite, criza provocată într-o țară dezvoltată (intenționat sau neintenționat) va afecta

economiile altor ţări. Fenomenul actual al crizei economice globale afectează toate ţările anume din cauza că s-a trecut peste limitele admisibile. Sistemul economic supracentralizat, prin definiţie, permite concentrarea averii materiale/puterii/ în mâinile unui grup restrâns de indivizi şi, prin urmare, pune în pericol bunăstarea oamenilor la nivel global. Şi în cazul în care facem abstracţie de marii aventurieri ai omenirii, un astfel de sistem nu poate fi admis. Orice previziune economică, din motive obiective, este imperfectă; orice proiect de dezvoltare este însoţit de anumite riscuri. Comiterea aceleiaşi erori la nivel global se poate dovedi a fi fatală. Altfel se privesc lucrurile în sisteme economice independente; dacă o ţară sau un grup de ţări comit erori în concepţiile de dezvoltare, iar restul evoluează în mod raţional, totul este reparabil. Schimbul de experienţă va conduce la corectarea deciziilor. Globalizarea excesivă poate fi, de exemplu, comparată cu obiectivul de a substitui un sistem de pomi fructiferi (diferite soiuri de pruni, peri, mere etc.) cu un singur pom (soi unificat sau: fiecare creangă ţine de un anumit soi). În mod natural se impune întrebarea: ce se va întâmpla cu omenirea, dacă la un moment dat, pomul cel mare, cu rădăcini foarte adânci, va începe să putrezească? Din ce cauză arhitecţii globalizării refuză să se consulte cu populaţia globului – acceptă sau nu acceptă cadoul sub formă de „apocalipsă" planificată? Este evident că în cadrul unui sistem de pomi, „apocalipsa" se exclude; dacă un pom sau un grup restrâns de pomi se vor usca, urmările vor purta un caracter local, restul pomilor vor continua să înflorească şi să rodească. Nu numai pentru oamenii simpli, dar şi pentru susţinătorii înrăiţi ai globalizării excesive trebuie să fie clar că un sistem de pomi mici, în orice circumstanţe are avantaje enorme faţă de un singur pom, indiferent de mărimea lui.

Tot în baza principiilor termodinamicii poate fi formulată următoarea lege: dauna adusă mediului ambiant de către un om este proporţională cu averea administrată de el. Odată acceptată, va contribui la modificarea radicală a regulilor jocului în societate. De exemplu, în codurile penale, pe lângă articolele referitoare la pedeapsa pentru un omor, vor figura şi articole ce ţin de atentatul la viaţa viitoarelor generaţii. **Pofta de a demonstra dimensiunile prostiei se va înlocui cu arta de a duce un stil de viaţă modest şi sănătos.**

Există un fapt deosebit de important cu privire la această navă spaţială care este PĂMÂNTUL, şi anume: DUMNEZEU ne-a dat-o şi noi am primit-o fără un manual cu instrucţiuni de folosire. SU a elaborat mecanisme de distrugere a navei, noi şi următoarele generaţii suntem obligaţi să stopăm procesul de autodistrugere, să formulăm instrucţiunile de folosire raţională a resurselor şi posibilităţilor Planetei. Pornind de la faptul că în ecuaţia ce ţine de evoluţia unei economii, profitul este asociat de daună, pentru fiecare necesitate se impune un standard de referinţă. Dacă, de exemplu, este definită dimensiunea admisibilă pentru daunele aduse de calculatoare, numărul actual al lor va depinde de nivelul ştiinţei şi tehnologiei; dauna provenită de la un calculator produs 10 ani în urmă este echivalentă cu dauna adusă de 5-10 calculatoare produse în zilele noastre. Astfel, păstrând neschimbate dimensiunile daunei, cu dezvoltarea ştiinţei şi tehnologiei se va asigura o creştere continuă a volumului producţiei. Faptul că 10-20 de ani în urmă s-ar fi produs mai puţine calculatoare ar fi fost benefic nu

numai din punct de vedere ecologic, ci şi uman. Implementarea calculatoarelor, în prima fază numai în domeniul de cercetare, ar fi evitat utilizarea lor în scopuri care nu au nimic comun cu destinaţia. În societatea bazată pe cunoaştere eforturile vor fi direcţionate spre o mai bună cercetare a legilor naturii, dar nu spre corectarea „erorilor" naturii, de către indivizi care, într-adevăr, reprezintă erori reale ale naturii; în acest mod omul va subzista în armonie cu natura.

Obiectivul de a „ferici" omenirea din contul mediului înconjurător şi calităţilor superioare ale omului, care nu au fost luate niciodată în calcul de către adepţii GMAU, în toate perioadele se baza, ca şi cum, pe ştiinţă. Astfel, bolşevicii considerau că în calitate de instrumente eficiente pentru schimbarea naturii omului pot fi folosite: activitatea de agitaţie în masă, lagăre de muncă forţată, implementarea anumitelor reflexe la copil ş.a. Comedia care rezultă din opunerea faţă de natura şi educaţie, este foarte bine evidenţiată în monografia „**Politica cimpanzeilor**" [4]. În lucrare se descriu mijloacele puse la baza luptei pentru statut/putere în coloniile de cimpanzei: formarea coaliţiilor, urzirea intrigilor, trădarea. Cercetările au demonstrat că şi un cimpanzeu are emoţii, mândrie şi furie care se manifestă în funcţie de recunoaşterea sau nerecunoaşterea rangului pe care şi-l doreşte. Pornind de la aceste constatări, observăm că în concepţiile GMAU. Omul este tratat la nivel de cimpanzeu.

Calitatea politicii practicate într-un stat poate fi estimată prin gradul de distanţare de la politica cimpanzeilor. Natura omului îmbinată cu nivelul de cunoaştere trebuie să formeze şi să limiteze formele posibile ale regimurilor politice. Însă după cum microbii/viruşii se acomodează uşor la orice condiţie, GMAU elaborează permanent concepţii „noi", menţinând în continuare scopul „nobil" de a „ferici" omenirea. La etapa actuală, este pusă la bătaie ştiinţa biologică şi, mai ales, cea genetică. Modificările formelor naturale ale vieţii prin metode genetice sunt reale. Răul care provine de la asemenea scenarii este evident. În lumea postumană nimeni nu va suferi, fiecare va obţine ceea ce îşi doreşte... GMAU sunt gata să construiască „raiul" pe pământ cu forţe proprii. **Ei nu sunt îngrijoraţi de faptul că fiinţa care nu luptă, nu are dorinţă, dragoste, nu simte durere, n-are familie şi îndeobşte nu face nimic din ceea ce în mod tradiţional este legat de om, poate fi considerată orice, în afară de Om.**

Raţionalitatea industrială constituie un amestec exploziv vizibil al tehnicii şi al voinţei de putere, al cărei instrument este războiul. Biotehnologiile au o aparenţă cu mult mai înşelătoare; ele creează un amestec indivizibil de bunuri şi rău greu perceptibil. După cum menţionează F. Fukuyama [5], tehnologiile medicinale ne propun uneori o cârdăşie cu diavolul: viaţă mai îndelungată marcată neapărat de capacităţi mintale reduse; eliberarea de depresiuni însoţită de pierderea creativităţii şi vieţii spirituale; tratament (vindecare) în care se şterge hotarul dintre ceea ce reuşim de la sine şi ceea ce obţinem în urma acţiunii diferitelor medicamente. Probleme de acest gen apar din motivul că cunoaşterea ştiinţifică a cauzelor conduce inevitabil la explorarea unor tehnologii de manipulare a cauzelor în anumite scopuri.

Deoarece pericolul care provine de la proiectul de constituire a omului nou prin metode biologice este greu de sesizat, mă voi referi mai detaliat la problema în cauză.

Procesul de cunoaştere a fost şi continuă să fie afectat şi de farâmiţarea permanentă a ştiinţei. Într-o societate unidimensională stânga nu ştie ce face dreapta. Însă în goana după profit imediat orice lucru poate fi denaturat sau inversat. Multe proiecte utopice nu ar fi fost luate în seamă şi finanţate dacă în locul profilului îngust am fi avut un profil larg de specializare. Răspunsul la multe întrebări ce ţin de proiectarea omului fără defecte pot fi obţinute nu din experienţa asupra oamenilor sau societăţii, ci din cercetările privind influenţa defectelor de structură asupra comportării materialelor. Menţionăm că în orice material există o mulţime de defecte de structură care influenţează în mod radical proprietăţile. De exemplu, existenţa defectelor de structură în orice material reduce de o mie de ori rezistenţa la rupere. Defectele dispar şi rezistenţa la rupere a materialelor creşte considerabil, dacă dimensiunile firelor sunt foarte mici. În baza acestui efect se proiectează materiale compozite care posedă unele proprietăţi dorite. Însă la mijloc se află un mare ghinion: legea conservării spectrului proprietăţilor [6]. Din lege rezultă că îmbunătăţind unele proprietăţi inevitabil înrăutăţim alte calităţi (proprietăţi); favorizând unele lucruri, contribuim la defavorizarea altor lucruri. Pot fi proiectate materiale cu o rezistenţă performantă, la temperatura de 800 K, dar cu o rezistenţă redusă la 200 K; materiale cu proprietăţi performante la solicitări constante şi neperformante la solicitări ciclice ş. a. Datorită faptului că la rezolvarea fiecărei probleme ce ţine de ingineric sunt necesare numai unele proprietăţi, cunoaşterea modalităţilor de proiectare a materialului cu proprietăţi performante în domeniul examinat are mari avantaje şi contribuie în mod evident la sporirea bunăstării oamenilor. Cu toate că defectele de structură înrăutăţesc un şir de proprietăţi, prezenţa lor în materiale conduce la apariţia unor noi calităţi extrem de importante, printre care vom menţiona posibilitatea de a fi prelucrate. La ce bun pot servi materialele cu rezistenţă mare la rupere, dacă ele nu pot fi prelucrate, adică folosite. **Dacă s-a constatat rolul benefic al defectelor de structură la materialele de construcţie, de ce trebuie să credem că prezenţa lor la nivel genetic are numai părţi negative?** Observăm că fenomenele constatate de către F. Fukuyama sunt în concordanţă perfectă cu legea stabilită în urma modelării matematice a comportării materialelor. Rezultă că înainte de a efectua experienţe pe oameni, se poate proceda in mod cu mult mai inteligent; altceva că din studiul comportării materialelor în mod operativ şi univoc, va fi demonstrată absurditatea concepţiei de dominare, atât de îndrăgită de GMAU, lucru care, evident, nu le convine.

Din cele relatate, ne convingem cât de departe se extinde dauna provocată de „farâmiţarea" nejustificată a ştiinţei. Dacă GMAU ar fi pus problema „utilităţii", de exemplu, a păstrării unui singur soi de plantă sau copac pe globul pământesc, biologii ar fi demonstrat absurditatea problemei. **În baza ştiinţelor naturii se poate demonstra că orice calitate iraţională, constatată la un nivel inferior de organizare a materiei, rămâne iraţională pentru nivelele superioare.** Astfel, lucrurile iraţionale pentru plante, vor fi şi mai iraţionale pentru oameni; dacă concepţia nu convine sistemului de plante, atunci ea devine, în mod automat, iraţională pentru sistemul naţiunilor. Amintim că în U.R.S.S. s-a procedat invers, la început experienţele cu privire la educaţia omului au fost exercitate

asupra oamenilor, şi numai după mulţi ani lui Lâsenko i-a venit ideea să educe plantele. Experienţa a demonstrat că nici plantele nu se supun voinţei prostiei.

Din cele expuse rezultă, că având la dispoziţie un arsenal enorm de tehnologii şi dispozitive, omul devine mai puternic şi, în acelaşi timp, mai vulnerabil. Este evident, de exemplu, că dezvoltarea tehnologiilor informaţionale a condus la rezolvarea multor probleme la care înainte omul nici nu putea să viseze. În acelaşi timp, acest progres a dat naştere la astfel de fenomene cum sunt criminalitatea computaţională, terorismul computaţional, războaiele computaţionale. Tehnologiile industriale pun în pericol mediul ambiant, iar cele biologice pot conduce la deformarea psihicii, descompunerea lumii spirituale şi ruperea ei de realitate.

Fenomenele periculoase provenite de la părţile negative ale tehnologiilor pot fi evitate numai în cadrul unei societăţi multidimensionale, bazate pe o ştiinţă economică construită după regulile acceptate în ştiinţele naturii. Orizontul ştiinţei economice se va îmbogăţi esenţial dacă se va baza nu pe o unitate de măsură, ci **pe un sistem de unităţi de măsură** (format din, cel puţin, două unităţi de măsură primitive şi o serie de derivate). De exemplu, mecanica newtoniană are la bază trei mărimi primitive: distanţa, timpul şi masa. Pornind de la mărimi primitive, se definesc o serie de alte mărimi, cu sensuri fizice evidente. Teoria se naşte din nevoia de a explica corelaţia între mărimi de diferite dimensiuni. Expresiile care stabilesc relaţii între „bani" şi „bani" nu pot fi considerate în calitate de consecinţe ale unor teorii. Termenul de teorie se referă la un ansamblu de mărimi ireductibile, de exemplu: metrul nu poate fi redus la secunde, forţă, energie etc. Din moment ce a fost conştientizat faptul că orice tehnologie nouă are nu numai componentă pozitivă, dar şi negativă, efectul social se va exprima prin intermediul unui sistem de indicatori ireductibili. O teorie economică adecvată trebuie să includă pe lângă profit şi daunele aduse mediului ambiant, care nici într-un caz nu se vor măsura prin unităţi de profit (sub nici o formă, dauna nu poate fi măsurată în bani, deoarece viitoarele generaţii vor dori să respire şi ele cu oxigen, dar nu cu produs în urma profitului etc.). Ca urmare, se va obţine un sistem de valori care reflectă în mod obiectiv esenţa lucrurilor.

Partea comică/tragică a sistemelor de guvernare a fost sesizată încă în anul 1689 de către fondatorul ştiinţei moderne, supragenial I. Newton, în timp ce reprezenta comunitatea ştiinţifică a Angliei în parlamentul de la Londra (nu a luat niciodată cuvântul). Istoricul Macaulay menţionează: „În mulţimea membrilor tăcuţi se vedea fruntea majestoasă şi faţa meditativă a lui Isaac Newton; el stătea acolo în măreţia sa modestă, prieten neîmblânzit, dar neşovăitor al libertăţii cetăţeneşti şi religioase". În timpul deputăţiei, I. Newton (după inscripţia de pe statuia principală din Londra: „Cel care a întrecut prin geniu neamul omenesc") îşi dădu seama că în vreme ce oameni fără valoare ocupă situaţii înalte şi slujbe bine retribuite, situaţia oamenilor de ştiinţă nu e de invidiat. Starea actuală a lucrurilor diferă puţin de cea din perioada lui Newton. De exemplu, câştigul anual al fotbaliştilor de performanţă (ei nu prezintă pericol în problema realizării concepţiei GMAU) este mai mare decât suma premiilor Nobel decernate într-o sută de ani.

Toate cele enumerate reprezintă consecinţele de bază ale SU, numit încă

de M. Eminescu „...crudă şi nedreaptă...", care în cele din urmă, datorită ştiinţei şi imunităţii oamenilor în problema de a supravieţui, va fi „zdrobită", nu prin revoluţii, ci prin mijloace democratice. Probabil, trecerea treptată de la societatea unidimensională la cea multidimensională, la scară mondială, va fi puternic impulsionată de actuala criză economică. La data de 23.12.2013 se vor împlini 100 de ani de la „privatizarea" instituţiei de imprimare a $ SUA, de către bancherii internaţionali. Dauna adusă Planetei şi tuturor speciilor biologice din partea parteneriatului între bancheri şi industriaşi este greu de imaginat. Dacă, încă nu este târziu, populaţia globului trebuie să intervină foarte operativ. Considerăm că afacerea din 1913 poate fi stopată, la început la nivele locale, iar pe urmă la nivel global. Optimismul se bazează pe faptul că naivitatea oamenilor simpli este în descreştere, iar a celor de la GMAU – în creştere asiduă. Indiferent de preferinţele GMAU, în cele din urmă, raţiunea va triumfa şi Omul se va reconcilia nu numai cu natura, dar şi cu sine însuşi.

BIBLIOGRAFIE

1. Duca Gh. Contribuţii la societatea bazată pe cunoaştere. Ed.: Ştiinţa, Chişinău, 2007.
2. Ильинский И. М., Асимметричный человек, Философия и культура, nr. 5, 2008.
3. Седов Е. Одна формула и весь мир. Изд.: Знание, Москва, 1982.
4. Frans B. M. de Waal. Chimpanzee Politics: Power and Sex among. Apes, Baltimore, 1989.
5. Fukuyama F. Our Posthuman Future: Consequences of the Biotehnology Revolution: Farrar, Straus and Giroux, N. Y., 2002.
6. Marina V. State Equation under Proortional Nonisothermal Loading. International Applied Mechanics, nr. 2, New York, 1997.

CLASICII TEORIEI ADMINISTRAȚIEI. ŞCOALA AMERICANĂ

Tatiana ŞAPTEFRAȚI,
doctor în biologie, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe lîngă Preşedintele Republicii Moldova

SUMMARY

Political, economic and social changes in the Republic of Moldova don't characterize Public Administration as an organization, leading activity of the nation, as well as other resources for reaching the government objectives but as a theory which reveals specific features of this activity, mechanisms and its tools.

At the same time, the field of Public Administration is criticized by both scientists and society. The government ability to accomplish a big amount of effective work conscientiously is doubtful for the society.

The economists are sure about the scientific proof of the notion that the state institutions are not able to compete with market commercial structures.

At crisis stages the role of Public Administration in any state is increasing in proportion with crisis gravity, if the system of public administration is not perfect, its contribution to overcome the crisis is insufficient and inefficient.

Transformările politice, economice şi sociale din Republica Moldova caracterizează administrația publică nu numai ca pe o activitate de organizare şi conducere a poporului şi a altor resurse pentru atingerea obiectivelor guvernării, dar şi ca pe o teorie, ce dezvăluie specificul acestei activități, mecanismele şi instrumentele sale. În acelaşi timp, domeniul administrației publice este criticat atît de savanți, cît şi de societate. Capacitatea guvernului de a realiza activitatea în volum mare efectiv şi cu conştiinciozitate este supusă îndoielilor de către populație. Economiştii sînt convinşi, în argumentarea ştiințifică a concepției, că instituțiile de stat nu pot concura cu structurile comerciale pe piață. Specialiştii şi oficialii aleşi, de diferite nivele, critică administrația publică şi propun reorganizarea acesteia.

La etapele de criză rolul administrației publice în orice țară creşte proporțional cu gravitatea crizei şi, dacă sistemul administrației publice însăşi nu e desăvîrşit, contribuția acestuia la depăşirea crizei este insuficientă şi ineficace.

În numărul cauzelor crizei sistemului în care se află statul şi societatea se înscrie şi faptul că elitei administrativ-politice îi lipsesc orientările teoretice clare şi o bază teoretico-ştiințifică în responsabila activitate de conducere. Studierea şi dezvoltarea creativă a teoriilor şi concepțiilor savanților renumiți în domeniu îşi vor aduce contribuția la constituirea şi consolidarea instituțiilor statului, care să corespundă necesităților sec. XX.

Primele lucrări cu privire la administrația

publică au apărut în Egiptul Antic şi Babilon. În Egiptul Antic a fost acumulată o experienţă bogată în conducerea economiei statului. În perioada anilor 3000-2800 î.e.n., era format un aparat administrativ de stat destul de dezvoltat cu funcţionari ce întreţineau corespondenţe de afaceri. Egiptenii foloseau pe larg planificarea şi controlul în îndeplinirea programelor lor.

Împăratul Babilonului Hammurapi (1792-1750 î.e.n.) a scris un cod din 285 de legi pentru conducerea statului. Codul stabilea clar responsabilitatea pentru munca încredinţată, determina nivelul minimal de salarizare şi necesitatea evidenţei documentaţiei. Hammurapi a elaborat un stil original al liderului care avea rolul de tutore şi apărător al supuşilor săi. Pentru metoda tradiţională de conducere, care caracteriza dinastiile de boieri din acea perioadă, aceasta a fost o inovaţie preţioasă.

Un aport substanţial la dezvoltarea conducerii au adus filozofii Greciei antice. Astfel, Socrate (470 -399 î.e.n.) a fost unul dintre primii filozofi care a dat o caracteristică conducerii ca domeniu specific de activitate. El a analizat diferite forme de conducere, în baza cărora a proclamat principiul universalităţii în conducere. Platon (427-347 î.e.n.) a specificat clasificarea formelor conducerii de stat, a făcut o încercare să delimiteze funcţiile organelor de conducere.

Elemente de tehnologie a administrării găsim în reflecţiile teoretice ale lui N. Machiavelli despre esenţa liderismului

Un merit deosebit în dezvoltarea ideilor şi concepţiilor despre conducerea de stat, în acea perioadă, îi aparţine lui A.Smit. A. Smit este nu numai un reprezentant clasic al economiei politice, dar şi un specialist în domeniul conducerii. A.Smit a făcut analiza diferitelor forme ale diviziunii muncii, a elaborat caracteristica obligaţiunilor suveranului şi ale statului.

O influenţă considerabilă în formarea direcţiilor ştiinţifice şi a şcolilor de management a avut-o R.Owen. Ideile sale despre principiul umanismului în conducere şi necesitatea instruirii angajaţilor, îmbunătăţirea condiţiilor de muncă şi trai ale lucrătorilor sînt actuale şi astăzi. În anul 1833, matematicianul englez C.Babbage a elaborat proiectul „maşinii analitice" – prototipul tehnicii de calcul actuale, cu ajutorul căreia deja atunci deciziile administrative erau adoptate mai operativ.

Prima declaraţie despre faptul că administraţia publică trebuie să devină un domeniu profesionist independent a fost făcută în Statele Unite ale Americii în anul 1887 de către **W. Wilson** în lucrarea **„Ştiinţa administraţiei"**. W.Wilson a încercat să reorienteze în această lucrare ştiinţa politologiei. Wilson susţinea că ştiinţa politică trebuie să se concentreze pe subiectul cum conduce guvernul. Aceasta era necesar, deoarece „tot mai greu şi mai greu e să impui legile constituţionale să lucreze, decît să le elaborezi" .W.Wilson sublinia că obiectul de studiu al ştiinţei administraţiei trebuie să fie nu numai personalul, idee susţinută de mulţi reformatori ai acelei perioade, dar şi organizaţia în ansamblu. Mişcarea reformatoare a perioadei respective percepea esenţa reformei serviciului public federal doar în numirea în funcţii pe bază de merit. W.Wilson tindea să promoveze dezvoltarea administraţiei publice cu un pas înainte prin intermediul studierii "organizaţiei şi metodelor de lucru ale instituţiilor de stat". Conţinutul de bază al ştiinţei administraţiei, susţinea Wilson, este studierea modului de funcţionare a

autorităţilor administraţiei publice, cum acestea răspund necesităţilor sociale, cum administrează mijloacele materiale şi financiare pentru obţinerea unei eficienţe cît mai ridicate. Prin urmare, ştiinţa administraţiei oferă soluţii pentru asigurarea unei funcţionări optime a aparatului administrativ. Instituţiile statului sînt colective de oameni. Astfel, elementul uman nu lipseşte din sfera de cercetare a ştiinţei administraţiei publice. Modul de recrutare şi selectare, pregătirea profesională, stabilitatea în funcţie şi promovarea acesteia, evaluarea performanţelor, raporturile interumane din interiorul diferitelor structuri administrative, dintre şefi şi subalterni, relaţiile administraţiei cu beneficiarii, argumentarea ştiinţifică a politicii statului ca nucleu şi element principal în realizarea procesului de administrare constituie obiectul de studiu al ştiinţei administraţiei.

La ce nivel s-ar afla autorităţile administraţiei publice, principiile de activitate a acestora trebuie să se bazeze pe relaţii de prudenţă şi simţul responsabilităţii, ceea ce necesită multă inteligenţă, cunoştinţe şi experienţă. Iată de ce este necesară ştiinţa despre administrare, scopul căreia este organizarea activităţii autorităţilor administraţiei publice, stabilirea structurii funcţionale a acestor autorităţi, precum şi introducerea în conştiinţa funcţionarilor publici a sentimentului de îndeplinire a datoriei.

Cel mai dificil în administraţia publică este perfecţionarea. În trecut, soluţionarea acestei probleme depindea de un singur om, ce deţinea puterea supremă, acum însă motivul dificultăţii constă în faptul că oamenii, care deţin puterea, sînt mulţi şi nu au o singură ureche căreia i s-ar putea şopti. În plus, aceştia, de multe ori, se află sub influenţa favoriţilor care, de fapt, nu reprezintă cetăţenii, dar nişte idei preconcepute.

În orice stat, în care guvernul ţine seama de opinia publică, reformele se vor realiza lent, şi toate reformele vor fi însoţite de compromisuri. Deoarece acolo, unde există noţiunea de opinie publică, ea trebuie să domine. Cine ar face reforma, înainte de toate, el trebuie să introducă în conştiinţa cetăţenilor dorinţa schimbării. După aceasta urmează să-i convingă de necesitatea acelor schimbări, pe care tinde să le realizeze reforma. Mai întîi, trebuie să impui opinici publice să vrea să asculte, iar apoi să urmăreşti, că ea ascultă ceea ce trebuie. Este un proces destul de complicat. Prima generaţie consideră ceva deja obţinut ca oarecare progres, ce conduce la realizarea unui principiu. Următoarea generaţie glorifică cele obţinute ca o apropiere maximală faţă de esenţa acestui principiu. Peste o generaţie deja oamenii încep să înainteze cele obţinute ca însuşi principiul. Astfel, pentru obţinerea apoteozei, este suficientă viaţa doar a trei generaţii.

Alt aspect important ce trebuie luat în calcul de guvernare este faptul că majoritatea oamenilor nu se deosebesc printr-un grad sporit de filozofare, dar în acelaşi timp această majoritate are acum dreptul de vot. În acest context, adevărul trebuie să fie nu numai simplu, dar şi justificat, înainte ca el să fie prezentat spre apreciere cetăţenilor. Dacă nu se ţine cont de aceasta, apar multe complicaţii în promovarea adevărului. Pentru ca o nouă doctrină să fie înţeleasă şi susţinută de societate, este necesar de a manifesta influenţă asupra conştiinţei, particularităţilor caracterului, ideilor preconcepute care au fost moştenite pe parcursul dezvoltării istorice.

Wilson a postulat în lucrarea sa deosebirea principală dintre politică şi administraţia publică. Domeniul administraţiei publice este un domeniu al activităţii (domeniul de executare a obligaţiunilor). Datorită însă menirii sale în sistemul social ca instrument al statului indispensabil în atingerea unor deziderate, a unor obiective majore determinate de el, în fapt de realizare a unor valori politice stabilite prin acte juridice, în scopul satisfacerii interesului general, prin acţiunea puterii politice administraţia publică este în legătură directă cu principiile şi valorile politice. În acelaşi timp, administraţia publică este liberă de pripă şi luptă, caracteristice politicii. Administraţia publică se află în afara domeniului politic. Problemele administraţiei publice nu sînt probleme politice. Deşi politica stabileşte sarcini pentru autorităţile administraţiei publice, implicarea politicii în procesul de administrare este inadmisibilă. În timp ce politicienii se ocupă de elaborarea deciziilor politice, administratorii (funcţionarii) poartă responsabilitate pentru implementarea acestor decizii în practică. Această divizare are o importanţă principială în stabilirea clară a responsabilităţilor între aceste două domenii şi sporirea credibilităţii faţă de cetăţeni şi societate în ansamblu.

Un alt aspect elucidat de W. Wilson în lucrarea „Ştiinţa administraţiei" sînt relaţiile dintre administraţia publică şi opinia publică şi anume: participarea opiniei publice la procesul de administrare. Wilson sublinia că, dacă dorim să îmbunătăţim opinia publică, atunci trebuie să pregătim mai minuţios persoanele cu funcţii de răspundere, care alcătuiesc aparatul puterii executive. În condiţiile democraţiei este obligatorie organizarea examenelor în bază de concurs pentru funcţionarii publici, pentru testarea cunoştinţelor necesare în domeniul de activitate. Instruirea profesională a funcţionarilor publici este o necesitate.

Max Weber este considerat fondatorul teoriei birocraţiei şi un reprezentant de vază al şcolii americane de administrare. M. Weber a analizat în lucrările sale formele legitime de dominare, pornind de la „motivul supunerii". M. Weber a determinat trei astfel de motive şi, respectiv, a deosebit trei forme de dominare: dominare legală, dominare patriarhală şi dominare carismatică.

Dominarea legală. Acest tip de dominare are la bază activitatea indivizilor ce urmăresc un scop bine determinat. Aparatul de conducere este constituit din funcţionari instruiţi special, cărora li se înaintează cerinţe de a activa conform unor reguli strict formale şi raţionale. Max Weber sublinia că birocraţia constituie cea mai eficientă formă de dominare legală. Dar nici o dominare nu poate fi numai birocratică, deoarece în vîrful ierarhiei se află sau moştenitorul monarhiei, sau preşedintele ales de popor, sau liberalii, aleşi de aristocraţia parlamentară, iar activitatea de rutină este realizată de funcţionarii specialişti, adică de maşina de conducere. Pe lîngă studiile profesionale (avantajoase sînt cele juridice), funcţionarul trebuie să aibă şi studii speciale în domeniul conducerii, deoarece de la el se cere atît competenţă profesională, cît şi competenţe de conducere.

Dominare patriarhală. Structural, acest tip de dominare este asemănător cu familia, ceea ce face deosebit de stabilă şi durabilă această formă. În această formă de dominare disciplina de serviciu şi competenţa nu sînt atît de importante precum devotamentul personal care

serveşte drept bază pentru numirea în funcţie şi avansarea pe scara ierarhică.

Dominare carismatică. Carisma, după M.Weber, este o calitate neordinară, care evidenţiază individul dintre ceilalţi, nu atît obţinută de el, cît dăruită lui de natură, soartă, Dumnezeu. Dominarea carismatică reprezintă antipodul dominării patriarhale sau tradiţionale, cum o mai numeşte Weber. Dacă dominarea patriarhală se bazează pe obişnuinţă, afecţiune, atunci dominarea carismatică se bazează pe ceva neobişnuit, nerecunoscut anterior. M. Weber examina carisma ca o forţă revoluţionară, capabilă să schimbe dinamismul structurii comunităţilor tradiţionale.

Totuşi dominarea patriarhală şi dominarea carismatică au şi similarităţi: şi un tip, şi alt tip de dominare se bazează pe relaţiile personale dintre conducător şi subaltern.

Subalternul se supune şi este devotat carismei conducătorului, prin urmare principiul carismatic de conducere este un principiu autoritar.

M. Weber sublinia în studiile sale instabilitatea tipului de dominare legală chiar dacă îl considera cel mai potrivit pentru o societate industrială. M. Weber pleda pentru păstrarea monarhiei.

În literatura de specialitate, teoria lui Max Weber este cunoscută cu denumirea de teoria birocraţiei. Prin dezvoltarea teoriei sale cu privire la structurile autoritare din diferite tipuri de organizaţii, Max Weber a adus o contribuţie esenţială la studierea organizaţiilor. În acest context, Weber a descris trei tipuri de organizaţii: a) organizaţia orientată pe lider (tipul carismatic); b) organizaţia patriarhală (tipul tradiţional); c) organizaţia birocratică (tipul raţional-legal).

Organizaţia orientată pe lider este organizaţia în care exercitarea autorităţii se bazează pe calităţile personale ale liderului. În acest tip de organizaţie ierarhia organizaţională constă dintr-un lider şi adepţii sau discipolii săi. Discipolii au rolul de mediere între lideri şi subalterni. Administrarea unei astfel de organizaţii se bazează în mică măsură pe reguli şi reglementări, ordinele şi comenzile se bazează pe inspiraţia liderului. Deţinerea unei funcţii în acest tip de organizaţie depinde întru totul de decizia liderului, iar această dependenţă totală de lider determină o supunere totală a subalternilor acţiunilor şi dorinţelor liderului. Liderul reprezintă conducerea organizaţiei. Acestor organizaţii le este caracteristic un grad sporit de instabilitate.

Organizaţia patriarhală se caracterizează prin existenţa unui sistem de autoritate acceptată în baza tradiţiei, datinilor. Tradiţia este glorificată, rangul sau poziţia în societate au o importanţă deosebită, iar relaţiile existente în aceste organizaţii sînt de tipul „stăpîn-supus". Poziţiile de conducere în aceste organizaţii sînt transmise, de cele mai dese ori, de la tată la fiu, iar selectarea şi numirea personalului se face în majoritatea cazurilor pe criterii de rudenie sau pe rang al persoanei şi familiei sale şi mai puţin pe criteriul competenţei.

Organizaţia birocratică reprezintă sistemul de autoritate raţional-legal. Sistemul este numit raţional fiindcă mijloacele sînt desemnate expres pentru realizarea unor scopuri specifice. Este legal fiindcă autoritatea este exercitată în baza unor reguli şi proceduri specifice poziţiei pe care persoana o ocupă într-o anumită perioadă de timp.

Max Weber considera că birocraţia este superioară tuturor celorlalte forme de

organizare, iar rezultatele unei administrații birocratice sînt: precizia, viteza, claritatea, informațiile asupra dosarelor, continuitatea, discreția, unitatea, subordonarea strictă, reducerea neînțelegerilor și a costurilor materiale și de personal. Funcțiile sînt ordonate într-o ierarhie cu niveluri de autoritate gradată. Autoritatea este dată de funcție, iar ordinele sînt executate, deoarece regulile impun competența unei funcții de a da ordine. Supunerea personală nu este datorată nimănui. Ea este datorată regulilor și reglementărilor. Datorită ierarhiei autorității și sistemului de reguli, controlul acțiunilor indivizilor din organizație este asigurat.

Într-o organizație birocratică există o serie de funcționari, iar rolul fiecăruia este fixat printr-o definire clară și precisă a autorității sale.

Conform teoriei lui Max Weber, munca de funcționar constituie o carieră sau o vocație, care consumă capacitatea individuală de muncă pe o perioadă îndelungată. Ca o consecință, funcționarul este protejat de demiterea arbitrară și deține funcția pe viață: el are asigurare, salariu, pensie și alte mijloace stimulative; privilegiile și compensațiile se bazează pe poziția individului în ierarhie. Sistemul lui Weber presupune o structură a carierei personalului care asigură avansarea în interiorul ierarhiei. Un accent important se pune și pe numirea specialiștilor în baza competenței profesionale.

Max Weber a argumentat că guvernarea prin autoritatea funcției – birocrația – este impersonală, eficientă și echitabilă și este singura modalitate de susținere a autorității organizaționale și administrației compatibile cu valorile democratice.

Teoria lui Max Weber a fost criticată de cercetătorii în domeniul științelor sociale, pentru că aceasta nu a ținut seama de elementele disfuncționale induse de realitatea organizării, nu a tratat problema responsabilității birocratice, nu a făcut distincție între autoritatea ierarhică și cea profesională și a ignorat aspectele de informare ale organizării.

Studierea evoluției teoriei și practicii administrației publice însă relevă faptul că teoria lui Weber rămîne a fi un punct de referință în dezvoltarea teoriilor administrative.

Taylorismul este considerat o școală conturată la începutul sec.XX și dezvoltată în primele trei decenii ale acestui secol. Acest curent corespunde tocmai perioadei de organizare științifică a întreprinderilor din țările dezvoltate în acea perioadă (SUA, Franța, Anglia). El se consideră, de fapt, o teorie științifică a organizării și conducerii. În anul 1911 a apărut lucrarea „Principii și metode ale conducerii științifice" în care inginerul **Frederick Winslow Taylor** (1856-1915), considerat pionier al conducerii științifice a întreprinderilor în SUA, își publică pe larg concepțiile.

F.Taylor considera că sarcina esențială a conducătorilor este organizarea muncii, a locurilor de muncă, astfel încît să se obțină o productivitate sporită, o producție mai mare cu aceleași eforturi materiale, o creștere a randamentului muncii de execuție.

Reprezentantul managementului industrial, americanul **Frederick Taylor** sublinia că birocrația poate influența și manipula angajatul. Teoria lui F. Taylor, cunoscută ca **teoria managementului științific,** are la bază ideea că "activitatea umană poate fi măsurată, analizată și controlată prin tehnici analoage celor folosite cu succes pentru obiectele fizice".

Taylor definește patru principii ale managementului științific:

1. Dezvoltarea ştiinţei. În concepţia lui Taylor colectarea şi sistematizarea tuturor cunoştinţelor existente cu privire la diferite tipuri de activităţi pot fi numite cu adevărat ştiinţă. Instrumentele cu care se ajunge la această ştiinţă sînt studiul mişcării, studiul timpului şi al celei mai bune modalităţi de mişcare. Conform schemei lui Taylor, veniturile, orele de muncă şi condiţiile de lucru se determină pe baza managementului ştiinţific şi nu prin negociere colectivă.

2. Selectarea ştiinţifică şi dezvoltarea progresivă a muncitorilor. Pentru ca muncitorii să ajungă la performanţe înalte şi, astfel, să poată fi bine plătiţi, este necesară o selectare ştiinţifică a lor, astfel încît ei să dispună de calităţile fizice şi intelectuale cerute de fiecare tip de activitate. După ce a fost făcută selectarea, este necesar un proces sistematic de instruire a muncitorilor pentru ca aceştia să devină profesionişti.

3. „Apropierea" dintre ştiinţă şi muncitorul selectat ştiinţific şi instruit. Taylor susţinea că poţi să selectezi şi să instruieşti muncitorii, însă pînă nu există cineva care să-i apropie de ştiinţă, ei vor sta departe de ea. Cel mai important şi răspîndit mijloc de a realiza această apropiere este „de a face ceva drăguţ pentru omul pe care vrei să-l apropii de ştiinţă. Oferă-i un stimulent. Există mai multe stimulente: un tratament mai bun, mai amabil, mai multă consideraţie pentru dorinţele lor şi crearea posibilităţilor de a-şi exprima dorinţele în mod liber".

4. Principiul diviziunii muncii. Taylor considera că în condiţiile managementului ştiinţific munca trebuie divizată în două mari părţi: o parte de care este responsabilă conducerea şi o altă parte care revine muncitorilor. Conducătorilor le revin sarcini de genul specificării metodelor de lucru, stabilirii standardelor muncii, supraveghere, control etc.

Concepţia lui Taylor a demonstrat modul în care organizaţiile îşi pot folosi în mod deliberat propriii membri. Taylorismul a evidenţiat nevoia de control şi contabilitate şi a ajutat la creşterea intervenţiei statului şi sindicatelor pentru a satisface aceste nevoi.

Din timpul primelor încercări de creare a unui stat administrativ capabil de acţiune pînă la etapa actuală, cînd se întreprind acţiuni de limitare a statului în viaţa societăţii, ştiinţa administraţiei publice a acumulat cunoştinţe enorme. Toate eforturile de consolidare a cunoştinţelor, începînd cu interpretarea concepţiilor, au fost îndreptate spre atingerea unui scop unic de reformare a administraţiei publice astfel, încît guvernul să fie util societăţii căreia serveşte.

Concluziile, obţinute în rezultatul cercetărilor efectuate de savanţi cu renume în acest domeniu, sînt actuale şi astăzi. Conducătorii din administraţia publică trebuie să elaboreze programe, să emită ordine, să ia decizii, să elaboreze bugete şi să motiveze angajaţii care îşi îndeplinesc eficient sarcina. Administraţia publică, ai cărei executanţi nu conştientizează importanţa acestor dexterităţi administrative, nu poate fi considerată o administraţie modernă, indiferent de felul, cît de eficient se reorganizează.

BIBLIOGRAFIE

1. Ioan Alexandru, Administrare publică, teorii, realităţi. Ed.Lumina Lex, Bucureşti,1999.

2. M.Platon, Administraţia publică. Curs de lecţii. Ed.Universul, Chişinău, 2008.

3. Mihaela Vlăsceanu, Psihologia organizaţiilor şi conducerii, Editura Paideia, Bucureşti, 1993.

4. H.A.Simon, V.A.Thomson, D.W. Smithburg, Administrarea publică, Chişinău, 2003;

5.Г. Атаманчук, Теория государственного управления, Москва, 1997.

6. Г. Щёкин, Социальная теория и кадровая политика, К. МАУП, 2000.

7. Пронин И.И. Руководящие кадры - подбор, расстановка и воспитание. Москва, 1981.

8. V.Capcelea, Filozofie. Editura ARC, Chişinău, 2001.

9. Peter Self, Administrative theories and politics, London, 1972.

10.Семеникова Л.И. и др. „Государственное управление в XXI веке: традиции и инновации". Материалы 5 – й ежегодной международной конференции факультета государственного управления МГУ им. М.В. Ломоносова (31 мая – 2 июня 2007 г.), Москва, 2007.

Prezentat: 23 noiembrie 2010.

Recenzent:Angela POPOVICI, doctor în ştiinţe istorice, conferenţiar universitar.

E-mail: tsapte@rambler.ru

Societatea civilă şi statul de drept

ЭТНИЧЕСКАЯ ТОЛЕРАНТНОСТЬ

Думитру ПАТРАШКУ,
доктор хабилитат педагогических наук, профессор,
Академия публичного управления при Президенте Республики Молдова
Александр КАЦ,
докторанд Кишиневского государственного педагогического университета им. И.Крянгэ

SUMMARY

The article by A. Kat is devoted to a very complex theme of psychological characteristics of tolerance. This topic has been studied by many psychologists from different points of view and has different facets. The purpose of the author of the article is to consider main of them and find his own point of view. For him, tolerance is not a passive quality like conformism that allows accepting everything that is otherwise to the norms of society; it is an active position that allows people to find a compromise to build a multinational society avoiding confrontations and conflicts. He establishes limits to tolerance to keep social life safe and not to destroy native culture and traditions.

Понятие толерантность имеет много различных аспектов – философский, социальный, психологический и педагогический и каждый из этих подходов отражает не только специфические характеристики толерантности, но и различные точки зрения на толератность внутри каждого из этих подходов. Это делает задачу рассмотрения толерантности сложной, особенно если мы хотим не только знать, какой вид толерантности является для нас приемлемым, но и построить программу формирования этого качества. Задача нашей статьи – определить психологические характеристики толерантности как основу для формирования этого качества личности и отграничить это понятие от других, похожих на него понятий.

Характеризуя современность как эпоху глобального кризиса — политического, нравственного и т.д., исследователи проблемы толерантности отмечают в ней прямо противоположные качества. Одни видят в толерантности идеал и жизненно важный принцип, полагая, что она одна даст шанс выжить цивилизации, не приводя к разрушительным конфликтам и войнам; другие считают, что она служит лишь для того, чтобы символически скрадывать и лечить реальный раскол и безразличие, которые демонстрирует человечество. Несмотря на столь сильные различия в оценке то-лерантности, всех ученых объединяет уверенность в необходимости борьбы с ее антиподом, интолерантностью, которая встречается в разнообразных формах в нашей жизни.

Рассматривая психологическую трактовку понятия толерантность, следует отметить, что в «Большом психологическом словаре» (М., 2000) толерантность определяется неоднозначно: как «установка либерального принятия моделей поведения, убеждения, ценностей другого»; как «способность выносить стресс без серьезного вреда» и т.д. Значение толерантности заключается в том, что термин употребляется для обозначения способности к сопротивлению стрессам, вредным воздействиям окружающей среды и собственному раздражению поведением другого индивида. Заметим, что составители словаря указывают, что толерантность может нести как положительную, так и негативную окраску. Тут и «формирование способности противостоять любым попыткам ограничения человеческой, в том числе и личной, свободы» и «неестественное воздержание... при смирении с поведением, убеждениями и ценностями другого».

Исследователи «толерантность» выделяют три основных аспекта: одни связывают данное понятие с терпимостью, другие — с устойчивостью, выносливостью, третьи с допуском, допустимостью, допустимым отклонением [1].

Первая точка зрения достаточно распространена и очень часто во многих культурах понятие «толерантность» является своеобразным синонимом «терпимости»: лат. — tolerantia — терпение; англ. — tolerance, toleration, нем. — Toleranz, фран. — tolerance. Терпимость означает что люди терпят человека или социальную группу, чьё отличие от окружающего большинства вызывает у них раздражение.

В XIX в. глагол «терпеть» насчитывал множество лексем и выражал различные значения: выносить, страдать, крепиться, стоять не изнемогая, выжидать чего-то, допускать, послаблять, не спешить, не гнать и т.д. [3]. Несмотря на многозначность, категория «терпимости» имеет созерцательный оттенок, пассивную направленность [5].

Терпимость — социальный, культурный и религиозный термин, применяемый для описания коллективного и индивидуального поведения, заключающегося в непреследовании тех, чей образ мыслей или действий не совпадает с твоим собственным и вызывает твоё-моё-ваше-наше неодобрение. Терпимость подразумевает *способность* преследовать (наказывать), а также *сознательное решение не делать этого*. Обычно данный термин применяется к ненасильственному поведению, основанному на достижении консенсуса, и употребляется в связи с проблемами религии, политики и морали.

Анализ словарей последних десятилетий свидетельствует о том, что понятие толерантность (терпимость) в его психологическом ракурсе практически отсутствует. Философско-психологический аспект рассматривает толерантность как терпимость к чужим мнениям, верованиям, поведению. **В психологии толерантность** — отсутствие или ослабление реагирования на некий неблагоприятный фактор в результате снижения чувствительности к его воздействию.

Таким образом, в своем широком смысле слово «*толерантность*» означает терпимость к чужим мнениям и поступкам, способность относиться к

ним без раздражения. Известный российский исследователь проблемы толерантности М. Хомяков называет терпимость «странной ценностью воздержания от применения своей силы во вред принципиально неприемлемому отклонению».

Рассмотрим, что такое толерантность. Исходные принципы толерантности:

-**отказ от насилия** как неприемлемого средства приобщения человека к какой-либо идее;

- **добровольность выбора**, акцент на искренности его убеждений, «свобода совести»;

-**умение принудить себя, не принуждая других**. Страх и принуждение извне не способствуют в целом сдержанности и терпимости, хотя в определенный момент дисциплинируют людей, при этом формируя определенные нравы;

- **подчинение законам**, традициям и обычаям, не нарушая их и удовлетворяя общественные потребности;

- **принятие Другого**, который может отличаться по разным признакам.

А.Б. Орлов и *А.З.Шапиро* [5] предлагают различать обыденные и собственно научные определения толерантности. Однако в современной психологической литературе провести данное различение крайне затруднительно. Все эти определения могут служить в равной степени как обыденными, так и научными дефинициями психологического феномена толерантности.

Данные авторы раскрывают так называемое дифференцированное понимание феномена толерантности, в состав которого входят: естественная, моральная и нравственная толерантность. Естественная (натуральная) толерантность – открытость, любознательность, доверчивость – свойственная маленькому ребенку и еще не ассоциирующаяся с качествами его «Я» (толерантность типа «А»); моральная толерантность – терпение, терпимость, ассоциируемая с личностью («внешним Я» человека) (толерантность типа «Б»); нравственная толерантность – принятие, доверие, ассоциируемая с сущностью или «внутренним Я» человека (толерантность типа «В»).

Идеалом толерантности является толерантность типа «В», которая построена на принятии человеком как окружающих, так и самого себя, на взаимодействии с внешним и внутренним миром в принимающей, диалогической манере. Для человека, обладающего толерантностью типа «В», напряжения и конфликты вовсе не исключены, можно сказать, он постоянно живет в ситуации напряженного существования, не боится быть лицом к лицу с этим напряжением, достойно выдерживать и принимать его как безусловную экзистенциальную данность. Это подлинная, зрелая, действительно позитивная толерантность, основанная на гораздо более полном осознании и принятии человеком реальности.

Чтобы лучше понять толерантность, необходимо рассмотреть и его противоположность – нетерпимость, нетолерантность. Так, Е.А. Ильинская [4] построила систему поведенческих реакций по двум моделям: толерантная и интолерантная. Первая модель характеризуется доброжелательным отношением к миру, знанием себя и

признанием других. Вторая модель дает представление о качествах личности, не признающей ценность и самобытность другого человека.

Она выделяет критерии толерантности: знание самого себя, способность к критичности по отношению к себе, способность к эмпатии, мобильность поведения, ответственность, дивергентность/гибкость мышления, ориентация на себя или других, обладание чувством юмора, социальная активность/ просоциальное поведение. Для каждого их этих критериев она дает характеристики как для толерантной, так и для интолерантной личности.

В литературе (Н.А.Астапова, Н.К Бахарева, В.В.Бойко, И.Б.Гриншпун, О.С.Ионина, Е.Г.Луковицкая, Г.Олпорт, Е.В.Селезнева, Л.В.Смирнов, Г.У. Солдатова, А.Б. Орлов, А.З.Шапиро, М. Конш, М. Хомяков, В.Мухина и др.) указывается множество показателей и критериев позиции толерантности как сознательного выбранного поведения по отношению к другим людям:

- уважение, принятие и правильное понимание богатого многообразия культур нашего мира, наших форм самовыражения и способов проявлений человеческой индивидуальности; уважение человеческого достоинства;

- готовность субъекта к осознанным личностным действиям, направленным на выстраивание отношений с представителями иной социальной, нравственной, культурной среды на конструктивной основе;

- сохранение собственной самобытности;

- отсутствие негативного отношения к другим;

- стремление понять точку зрения другого или его поступок;

- терпимость к чужим мнениям и поступкам;

- умение слушать и слышать; понимание других;

- стремление и способность к установлению и поддержанию общности с другими людьми;

- выражение каждым своих верований и мнений не несет никакого насилия;

- взаимная свобода, которую люди используют, чтобы верить и говорить то, что им кажется истиной; равенство;

- толерантность предполагает принятие другого таким, какой он есть, при этом вовсе не отказываясь от собственной позиции, но и не навязывая ее партнеру;

- отсутствие раздражения на мнения и поступки других людей;

- ненасильственное поведение, основанное на достижении консенсуса и т.д.

Л.В.Смирнов [7] выделяет следующие психологические качества толерантной личности: *устойчивость* (эмоциональная стабильность; доброжелательность, вежливость, терпение; социальная ответственность; самостоятельность; социальная релаксация); *эмпатия* (чувствительность партнера; высокий уровень сопереживания; учтивость; экстравертность; способность к рефлексии); *дивергентность поведения* (отсутствие стереотипов, предрассудков; гибкость мышления; критичность мышления); *мобильность поведения* (отсутствие напряженности в поведении; отсутствие тревожности; контактируемость, общительность (коммуникабельность); умение найти выход из сложной ситуации; автономность поведения; прогностицизм; динамизм; *социальная активность*

(социальная самоидентификация; социальная адаптированность; креативность; социальный оптимизм; инициативность).

Как мы видим, многие психологи считают одним из факторов, способствующих **развитию толерантности, креативность.** На существование связи толерантности с креативностью неоднократно указывается в литературе (Ф.Баррон, Е.В.Баскакова, Н.К. Бахарева, С.К.Бондырева, Д.В.Колесов, А.Маслоу, Г.У.Солдатова, К.Роджерс, К.Тэйлор и др.). Однако вопрос о роли креативности в развитии толерантности эмпирически исследован недостаточно.

С точки зрения развития толерантности интересны работы, в которых креативность рассматривается как процесс; как реализация своей индивидуальности; в которых исследуется взаимосвязь креативности с процессами межличностного взаимодействия (А.М.Воронин, Э.Д. Телегина, Е.Л.Яковлева и др.).

Креативность влияет на формирование толерантности не только в плане более позитивного отношения к различиям, но и постольку, поскольку сам процесс формирования толерантности может быть рассмотрен как креативный процесс осознания противоречий и путей нахождения их решения .

В *структуре толерантности* существенную позицию занимает также *эмоционально-волевой компонент* (Н.А.Асташова, О.С.Ионина, Е.Г. Луковицкая, Г.У.Олпорт и др.). Важную роль эмоций в развитии личности отмечают многие исследователи. Эмоции служат организующим и мотивирующим фактором поведения человека, его личностного развития и отношений с окружающим миром.

Как видно, хотя понятие толерантности и отождествляется большинством источников с понятием терпения, оно имеет более яркую активную направленность. Толерантность — не пассивное, неестественное покорение мнению, взглядам и действиям других; не покорное терпение, а активная нравственная позиция и психологическая готовность к терпимости во имя взаимопонимания между этносами, социальными группами, во имя позитивного взаимодействия с людьми иной культурной, национальной, религиозной или социальной среды.

Такое пояснение толерантности свидетельствует об активной позиции личности и *уровнях ее деятельности* в таких процессах, как:

- познание и признание своего «Я» и позиции другого (гностический уровень);
- определение тактики поведения и диалога с другими (конструктивный уровень);
- взаимодействие с другими при абсолютной автоматизации (быть с другими и сохранять свое «Я») (деятельностный уровень);
- анализ результатов взаимодействия (аналитико-результативный уровень).

Уровень *толерантного поведения может быть охарактеризован следующими признаками:* контактность; доброжелательность (отсутствие агрессии, в том числе и самоагрессии); отсутствие тревожности; мобильность действий; вежливость (учтивость); терпение; доверительность; социальная активность.

Важным вопросом при определении понятия терпимости является вопрос о границах терпимости. Сложно установить

границы толерантности не только применительно к разным обществам, но даже иногда в пределах одного общества. Например, современное преследование *нацизма* в *Германии* расценивается некоторыми странами как нетерпимость, тогда как в самой Германии сам нацизм считается в высшей мере нетерпимым.

Однако следует помнить о границах толерантности, то есть пределах, до которых мы можем спокойно относиться к чужому мнению или поведению так как часто под прикрытием то-лерантности, многие совершают непреемлимые в обществе поступки и даже преступления. В. Хомяков [8] справедливо считает, что часто реализуемая «толерантность» к чужому оборачивается колоссальной «нетолерантностью» и произволом по отношению к собственному народу, его духовности, культуре и традиции. Он опасается, что детям станут внушать необходимость «терпимого» отношения ко всему «не такому»: сексуальным извращениям, порнографии, сектам, унижающим их Родину и народ проявлениям «культуры» и т.д.

Приведем здесь понятие толерантности, данное в Преамбуле Устава ООН, «проявлять терпимость и жить вместе, в мире друг с другом, как добрые соседи» – и сравним её с тем, что говорится в Декларации принципов терпимости, принятой Генеральной Конференцией ЮНЕСКО в 1995 году: «Терпимость – это то, что делает возможным достижение мира и ведет от культуры войны к культуре мира». В Декларации понятие толерантности определено как «уважение, принятие и правильное понимание богатого многообразия культур нашего мира, форм самовыражения и проявления человеческой индивидуальности, отказ от догматизма, от абсолютизации истины и утверждение норм, установленных в международно-правовых актах в области прав человека».

Такое свободное толкование понятия «терпимость» в духе Декларации ЮНЕСКО, практикуемое сегодня либеральным Западом и навязываемое им другим, вполне может оправдать все аморальные формы поведения, которые отрицаются обществом. Мы считаем, что общество в целом должно быть терпимым, следовательно, к нетерпимости должно относится терпимо, так как противоположная ситуация привела бы к несправедливости. Тем не менее, мы *отстаиваем разумное право самозащиты общества и его социальных институтов, которое преобладает над правом терпимости.* Следовательно, к нетерпимости необходимо *относиться терпимо, но лишь до тех пор, пока она не создаёт угрозу обществу*.

Таким образом, можно сделать следующие **выводы**. Как мы видим, существует множество гуманитарных подходов к определению и исследованию толерантности, однако при этом ее собственно психологические трактовки недостаточно разработаны для того, чтобы ими можно было пользоваться как своеобразным инструментом для формирования толерантности. Однако имеются исследования, помогающие понять природу и качества толерантной личности, подходы к решению проблемы формирования толерантности, среди который особую роль играет фасилитативный подход, уровни (гностический, конструктивный, деятельный и аналитико-результативный) и этапы формирования толерантности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Асмолов. На пути к толерантному сознанию. М., 2000.

2. Братченко С.Л. В статье «Основания исследования толерантности в образовании». Красноярск, 2003. - С. 104-117; http://hpsy.ru/public/x831.htm)

3. Даль В. Толковый словарь русского языка - М., 1998.

4. Ильинская Е. А. Формирование толерантности у детей старшего дошкольного возраста средствами социально-культурной деятельности. - Специальность 13.00.05 Теория, методика и организация социально-культурной деятельности. – Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. - Санкт-Петербург, 2009.

5. Орлов А.Б., Шапиро А.З. Толерантность: психологические аспекты.- http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/filosofiya/TOLERANTNOST.html

6. Пчелинцева И.Г. Построение толерантной среды в образовательном пространстве высшего учебного заведения. - Автореферат кандидатской диссертации.- Санкт-Петербург, 2006. – 32 с.

7. Смирнов Л.В.. «Терпимость» или «вседозволенность»: дополнительность содержания и логики построения понятия // Одиссей. Человек в истории / Ин-т всеобщей истории. — М.: Наука, 2004, - С. 205-225.

8. Хомяков В. «Толерантность» как духовно-культурная капитуляция. - http://mdn.md/ru/index.php?view=viewarticle&articleid=5613

Представлен: 30 сентября 2010 года.
Рецензент: Людмила ПАТРАШКУ, доктор педагогических наук, доцент Молдавского государственного университета
E-mail: dumitru.patrascu2000@yahoo.ru

SĂNĂTATEA ŞI SECURITATEA ÎN MUNCA

Eufemia VIERIU,
doctor în drept, avocat, baroul
Bucureşti (România)

SUMMARY

The law establishes general principles referring professional risk prevention, health protection and workers security, elimination of risks and accident factors, informing, consulting, legal participation, training of workers and their representatives, as well as general directions for implementation of these principles.

Legea stabileşte principii generale referitoare la prevenirea riscurilor profesionale, protecţia sănătăţii şi securitatea lucrătorilor, eliminarea factorilor de risc şi accidente, informarea, consultarea, participarea echilibrată potrivit legii, instruirea lucrătorilor şi reprezentanţilor lor, precum şi direcţiile generale pentru implementarea acestor principii.

Noţiuni generale

Asigurarea sănătăţii şi securităţii salariaţilor în procesul muncii revine angajatorului. Potrivit prevederilor art.171 alin. 1 şi 2 din Codul Muncii, [1]angajatorul are obligaţia să ia toate măsurile de "protecţie a muncii", termen ce era folosit in Codul Muncii vechi, în prezent nu se mai foloseşte nici în Codul Muncii nou.

În art. 4 alin.(2) litera n din Legea nr. 319/14.07.2006 a securităţii şi sănătăţii în muncă, securitatea şi sănătatea în muncă este definită ca ansamblu de activităţi instituţionalizate având ca scop asigurarea celor mai bune condiţii de desfăşurare a procesului de muncă, apărarea vieţii, integrităţii fizce şi psihice, sănătăţii lucrătorilor şi a altor persoane participante la procesul de muncă.

Sintagma „sănătate şi securitate în muncă" a fost preluată din legislaţia Organizaţiei Internaţionale a Muncii, din reglementările Uniunii Europene. Legea nr. 319/14.07.2006[2] a securităţii şi sănătăţii în muncă transpune Directiva Consiliului nr. 89/391/CEE privind introducerea de măsuri pentru promovarea îmbunătăţirii securităţii şi sănătăţii la locul de muncă.

Legea stabileşte principii generale referitoare la prevenirea riscurilor profesionale, protecţia sănătăţii şi securitatea lucrătorilor, eliminarea factorilor de risc şi accidente, informarea, consultarea, participarea echilibrată potrivit legii, instruirea lucrătorilor şi reprezentanţilor lor, precum şi direcţiile generale pentru implementarea acestor principii.

Prevederile acestei legi se aplică în toate sectoarele de activitate, făcând excepţie cazurile în care apar activităţi specifice serviciilor publice ca cele ale forţelor armate, ale poliţiei şi cazurile de inundaţii, dezastre şi pentru realizarea măsurilor de protecţie civilă.

Reglementarea securităţii şi

sănătăţii în muncă în dreptul internaţional şi intern

a) Reglementarea securităţii şi sănătăţii în muncă în dreptul internaţional

La nivel international convenţiile Organizaţiei Internaţionale a Muncii (OIM) sunt principalul izvor al dreptului internaţional al muncii care prevăd:

- obligaţia statelor membre care le ratifică;
- sunt acte juridice adoptate în Conferinţele Internaţionale ale Muncii;
- sunt interpretate numai de Curtea Internaţională de Justiţie.

Organizaţia Internaţională a Muncii adoptă recomandări pe care statele membre nu sunt obligate să le aplice, ele nu trebuie ratificate, de regulă aceste recomandări urmează convenţiilor. Prin recomandări convenţiile se completează.

Din convenţiile care se referă la protecţia sănătăţii şi securităţii în muncă se pot enumera următoarele:

- nr.12/1921 privind despăgubirile pentru accidente de muncă în agricultură;
- nr. 17/1925 privind despăgubirile în muncă;
- nr. 18/1925 asupra bolilor profesionale;
- nr. 19/1925 asupra egalităţii de tratament în cazul accidentelor de muncă;
- nr. 25/1927 privind asigurarea pentru caz de boală în agricultură;
- nr. 28/1929 privind protecţia docherilor împotriva accidentelor;
- nr. 32/1932 revizuită privind protecţia docherilor;
- nr. 37/1933 privind asigurarea pentru invaliditate în industrie;
- nr. 38/1933 privind asigurarea pentru invaliditate în agricultură;
- nr. 39/1933 privind asigurarea pentru caz de deces în agricultură;
- nr. 41/1934 revizuită privind bolile profesionale;
- nr. 55/1932 privind obligaţiile armatorului în caz de boală a marinarilor sau accident al marinarilor;
- nr. 56/1936 privind asigurarea în caz de boală a marinarilor;
- nr. 62/1937 privind măsurile de securitate în construcţii;
- nr. 81/1947 asupra inspecţiei muncii;
- nr.119/1963 privind protecţia utilajelor;
- nr.120/1964 privind igiena în comerţ şi birouri;
- nr.121/1964 privind prestaţiile în caz de accidente de muncă şi de boli profesionale;
- nr.127/1967 privind greutatea maximă a încărcăturilor care pot fi transportate de un singur lucrător;
- nr.130/1969 privind îngrijirile medicale şi indemnizaţiile în caz de boală;
- nr.134/1970 privind prevenirea accidentelor marinarilor;
- nr.136/1971 privind benzenul;
- nr. 139/1974 privind cancerul profesional;
- nr.148/1977 privind mediul de muncă - poluarea aerului, zgomotul şi vibraţiile;
- nr.152/1979 privind securitatea şi igiena în administraţiile portuare;
- nr.155/1981 privind securitatea şi sănătatea lucrătorilor;
- nr.161/1985 privind serviciile de sănătate în muncă;
- nr.162/1986 privind azbestul;
- nr.164/1987 privind protecţia sănătăţii şi îngrijirile medicale acordate marinarilor;
- nr.167/1988 privind securitatea şi sănătatea în construcţii;
- nr.170/1990 privind produsele chimice;
- nr.172/1991 privind condiţiile de

muncă în hoteluri şi restaurante ;

- nr.174/1993 prevenirea accidentelor industriale majore;

- nr.176/1995 privind securitatea şi sănătatea în mine;

- nr.178/1996 privind inspecţia muncii pentru mineri;

- nr. 184/2001 privind securitatea şi sănătatea în agricultură.

Din convenţiile enumerate se consideră convenţie etalon clasică[3] Convenţia nr.102/1952 privind instituirea unor norme minimale de securitate socială, aceasta permiţând statelor cu o economie în dificultate sau cu resurse medicale reduse să poată ratifica convenţia şi, ulterior, pe măsura dezvoltării, să acopere şi alte riscuri, în afara celor trei cerute iniţial. Sunt convenţii considerate moderne, elaborate după cel de-al Doilea Război Mondial, convenţiile care apără securitatea socială cum sunt:

-Convenţia nr. 103/1952 (revizuită) asupra protecţiei maternităţii;

-Convenţia nr.118/1952 asupra egalităţii de tratament;

-Convenţia nr.121/1964 asupra prestaţiilor în caz de accidente de muncă şi boală profesională;

-Convenţia nr. 128/1967 privind prestaţiile de bătrâneţe şi supravieţuire;

-Convenţia nr.155/1981 privind securitatea şi sănătatea lucrătorilor ş.a.

Dacă se studiază cu atenţie legislaţia României, elaborată până la această dată, am putea considera că cea privind asigurările sociale există, fiind adoptată după 1990 şi că există din condiţiile impuse de O.I.M. posibilitatea ratificării convenţiei clasice.

România a ratificat unele convenţii cum ar fi: nr.81/1974, 34/1970,136/1971, 138/1973,127/1967. Atât convenţiile, cât şi recomandările se referă la unele domenii de activitate şi pot avea caracter general.

Dreptul internaţional al muncii se preocupă de ocuparea forţei de muncă, de protecţia contra riscurilor, de securitatea socială, de protecţia muncii tinerilor şi a femeilor, de inspecţia şi administrarea muncii, de muncitorii migranţi.

b) **Reglementarea securităţii şi sănătăţii în dreptul comunitar**

Dreptul european al muncii reprezinta parte a dreptului internaţional al muncii care se realizează din reglementări ce sunt adoptate de Consiliul Europei, de Uniunea Europeană care este denumit drept social comunitar.

Din cele mai importante documente adoptate sunt Actul European Unic în 1987, tratatul de la Maastricht în 1992 şi anexele sale, Carta Socială Europeană, elaborată în 1961, revizuită în 1968, de Consiliul Europei.

Carta Socială Europeană a fost semnată la Torino în anul 1961, a intrat în vigoare în 1965, nu este numai o declaraţie, este complexă şi reglementează 19 drepturi sociale (fundamentale) în domeniul muncii, angajării, relaţiilor sociale şi securităţii sociale. Nu este ratificată de România.

Codul european de securitate socială[4] este singurul instrument ce defineşte normele europene de securitate socială, cuprinde nouă domenii, stabileşte praguri minime de protecţie, pe care statele trebuie să le asigure. Codul european de securitate socială a fost adoptat în 1964, a intrat în vigoare în 1968 şi a fost revizuit în 1990.

În Uniunea Europeană s-au adoptat directive care pot fi generale sau sectoriale.

Astfel, în ceea ce priveşte securitatea şi sănătatea muncii, statele membre ale comunităţii europeane aplică directiva-cadru nr.89/391 din 12 iunie 1981[5], ce are un caracter general, aceasta promovează ameliorarea securităţii şi sănătăţii locurilor

de muncă, este modificată prin Regulamentul nr.1882/2002/ din 23 septembrie 2003 aşa cum prevede art.137 din Tratatul de Instituire a Comunităţii Europene stabilind pentru membrii comunităţii obligaţia aplicării. Conţinutul directivei se referă la dispoziţii generale privind eliminarea şi prevenirea factorilor de risc, a accidentelor de muncă. Se regăsesc prevederi referitoare la cheltuielile de organizare a măsurilor de securitate şi sănătate care se suportă de angajator. Aplicarea acestei directive a însemnat din anul 1989, când a fost adoptată, până în anul 1993 alte 19 directive de aplicare, de această dată acestea fiind directive sectoriale cum ar fi cea referitoare la riscurile de accidente majore în unele sectoare ale industriei din 1982 etc. Parte din directive au preluat conţinutul convenţiilor internaţionale privind securitatea şi sănătatea.

La nivel european sunt cunoscute trei tendinţe în relaţiile dreptului comunitar, că legislaţia naţională nu se reduce la modelul european, că există coordonarea legislaţiei şi că se urmăreşte armonizarea legislaţiei, apropierea ei şi unificarea legislaţiilor statelor membre, astfel rezultând acquis-ul comunitar.

Dreptul european al muncii cuprinde reglementări privind libera circulaţie a persoanelor, timpul de lucru, munca cu timp parţial, munca pe durată determinată, şomaj şi ocupare, protecţia lucrătorilor în caz de insolubilitate a angajatorului, protecţia tinerilor în muncă, concedieri colective, securitate socială.

c) Reglementarea securităţii şi sănătăţii în muncă în dreptul intern

În România reglementările în materia sănătăţii şi securităţii sunt Codul Muncii, Legea nr. 319/14.07.2006 a securităţii şi sănătăţii în muncă, Legea nr.346/2002 privind asigurarea pentru accidente de muncă şi boli profesionale[6], Legea minelor nr.85/2003[7], Legea nr.156/2000[8] privind protecţia cetăţenilor români care lucrează în străinătate, Legea nr.108/1999[9]pentru înfiinţarea şi organizarea inspecţiei muncii, republicată; la aceste legi se adaugă nenumăratele hotărâri ale guvernului prin care se stabilesc Normele de aplicare sau ordine emise de ministrul de resort cu privire la aplicarea normelor sau aprobarea regulamentelor de organizare şi funcţionare a unor instituţii cu atribuţii în domeniul securităţii şi sănătăţii.

Toate contractele, fie cel colectiv la nivel naţional, fie contractele colective de muncă încheiate la nivel de ramură, fie contractele colective încheiate la nivelul fiecărei instituţii, au prevăzute clauze referitoare la condiţiile de muncă şi protecţia muncii. Clauzele pot fi negociate având în vedere legislaţia în domeniu ce se aplică la acea dată.

Se acordă o deosebită importanţă dispoziţiilor consacrate sănătăţii şi securităţii în muncă, încât unele instituţii, organizaţii, unităţi au adoptate regulamente interne, instrucţiuni ce trebuie respectate de angajaţi.

Principiile securităţii şi sănătăţii muncii

Protecţia muncii[10] pe plan intern se caracterizează prin anumite principii, reguli care stau la baza ei, o caracterizează şi o individualizează.

Cele mai importante principii sunt:

1. **Protecţia muncii este o problemă de stat,** în primul rând, pentru că statul stabileşte şi reglementeaza sistemul de sănătate şi securitate în muncă, apoi creează organele de specialitate pentru a asigura urmărirea aplicării şi respectării normelor de angajatori şi salariaţi şi nu în cele din urmă, statul este şi cel care

realizează controlul acestei activităţi.

2. **Legatura indisolubilă între dreptul la muncă şi protecţia muncii.** România fiind un stat social[11], dreptul la muncă nu numai că este consacrat ca un drept fundamental cetăţenesc, dar el se află în strânsă corelaţie cu dreptul de protecţie socială a salariaţilor, care include şi protecţia muncii[12].

Pentru[13] realizarea integrală a dreptului la muncă este necesară asigurarea unor condiţii în care munca să se desfăşoare în aşa fel încât viaţa şi sănătatea celor care îşi exercită acest drept fundamental să fie apărate. Dacă n-ar fi aşa, însuşi dreptul la muncă nu s-ar putea realiza deplin, ar avea un caracter formal.

3. **Integrarea organică a protecţiei muncii în procesul de muncă,** principiu la care se referă art. 1 din Legea nr.90/1996, republicată. Procesul de muncă nu poate avea loc fără a se respecta normele de protecţie a muncii. Ca în toate situaţiile speciale, legislaţia pune condiţia prevenirii unor accidente de muncă. Activitatea de protecţie a muncii are ca scop principal asigurarea desfăşurării normale a procesului de muncă fără evenimente de genul accidentelor în muncă şi a bolilor profesionale.

4. **Îmbinarea intereselor unităţii cu cele ale salariaţilor în cadrul reglementărilor privind protecţia muncii.** Numai respectând normele de protecţie a muncii putem să discutăm despre acest principiu.

5. **Prioritatea funcţiei preventive a dispoziţiilor legale referitoare la protecţia muncii faţă de cea sancţionatorie.** Acest principiu este important deoarece protecţia muncii în toate cazurile trebuie să aibă la bază preîntâmpinarea producerii accidentelor şi a bolilor profesionale. Deoarece, a nu avea accidente, a nu se înregistra salariaţi bolnavi datorită bolilor profesionale înseamnă apărarea vieţii şi sănătăţii angajaţilor, înseamnă productivitate, înseamnă desfăşurarea procesului de activitate în condiţii normale.

Organizaţia Internaţională a Muncii are la bază în această direcţie trei principii:

- munca trebuie efectuată într-un mediu salubru, corespunzător, sănătos;
- condiţiile de muncă trebuie să fie în concordanţă cu binele şi cu demnitatea lucrătorului;
- munca trebuie să ofere veritabile posibilităţi pentru ca lucrătorul să se realizeze personal, să se dezvolte şi să servească societatea.

În afară de Organizaţia Internaţională a Muncii, un rol deosebit îl are Carta Socială Europeană, care, intrată în vigoare în anul 1964, a fost ratificată de România prin Legea nr.74/1999.

Principiile fundamentale ale dreptului internaţional al muncii sunt:

- neîngrădirea dreptului la muncă;
- garantarea negocierii colective şi individuale a condiţiilor de muncă;
- protecţia muncii la locurile de muncă pentru salariaţi;
- caracterul general obligatoriu al disciplinei muncii;
- simularea pregatirii şi perfecţionarea profesională;
- asigurarea dreptului de asociere;
- garantarea dreptului la grevă al salariaţilor pentru apărarea intereselor profesionale, economice şi sociale.

Organizarea măsurilor de sănătate şi securitate a muncii

Măsurile de sănătate şi securitate a muncii potrivit legislaţiei interne trebuie să preocupe toţi angajatorii persoane juridice sau persoane fizice care au angajaţi.

Persoane juridice sau fizice pot fi: autoritățile și instituțiile publice, agenții economici, asociațiile, fundațiile, organizațiile nonprofit, asociațiile familiale, persoanele fizice autorizate. De aici concluzia că normele de sănătate și securitatea muncii se aplică în toate domeniile economico-sociale din sectorul public sau privat și tuturor persoanelor care participă la procesul muncii.

Securitatea și sănătatea în muncă se vor asigura în funcție de domeniul de activitate, de risc, de capacitatea angajatorului și, respectiv, de numărul de angajați. Fiecare angajator trebuie să dețină personal cu atribuții în domeniul protecției muncii. Normele de protecție a muncii stabilesc obligații ale angajatorului și ale angajatului.

Obligațiile angajatorului în România sunt cuprinse în art. 173,174,176,177 din Codul Muncii și art.7 din Legea nr.319/2006.

În lege, la articolul precizat mai sus, se referă la măsuri cum ar fi:

a) asigurarea securității și protecția sănătății lucrătorilor;

b) prevenirea riscurilor profesionale;

c) informarea și instruirea lucrătorilor;

d) asigurarea cadrului organizatoric și a mijloacelor necesare securității și sănătății în muncă.

Angajatorul are obligația de a adapta măsurile expuse mai sus ținând seama de modificarea condițiilor și pentru îmbunătățirea situațiilor existente, totodată, îi revin obligații respectând următoarele principii generale de prevenire:

a) evitarea riscurilor;

b) evaluarea riscurilor care nu pot fi evitate;

c) combaterea riscurilor la sursă;

d) adaptarea muncii la om, în special în ceea ce privește proiectarea posturilor de muncă și de producție, alegerea echipamentelor de muncă și de producție, în vederea reducerii monotoniei muncii, a muncii cu ritm predeterminat și a diminuării efectelor acestora asupra sanătății;

e) adaptarea la progresul tehnic;

f) înlocuirea a ceea ce este periculos cu ceea ce nu este periculos sau ceea ce este mai puțin periculos;

g) dezvoltarea unei politici de prevenire coerente care să cuprindă tehnologiile, organizarea muncii, condițiile de muncă, relațiile de muncă, relațiile sociale și influența factorilor din mediul de muncă;

h) adaptarea, în mod prioritar, a măsurilor de protecție colectivă față de măsurile de protecție individuală;

i) furnizarea de instrucțiuni corespunzătoare lucrărilor.

Pe lângă aceste obligații, în funcție de natura activităților întreprinderii, angajatorul mai are și alte obligații, cum ar fi:

a) evaluarea riscului pentru securitate și sănătatea lucrătorilor, alegerea echipamentelor de muncă, a substanțelor sau preparatelor chimice utilizate și la amenajarea locurilor de muncă;

b) după evaluare să ia măsuri de prevenire, precum și să implementeze metode de lucru și de producție aplicate de către angajator; să asigure îmbunătățirea nivelului securității și a protecției sănătății lucrătorilor și să fie integrate în ansamblul activității întreprinderii;

c) să ia în considerare capacitățile lucrătorului în ceea ce privește securitatea și sănătatea în muncă, când îi încredințează sarcini;

d) să asigure planificarea și introducerea de noi tehnologii, să facă obiectul consultărilor cu lucrătorii sau reprezentanții acestora în ceea ce privește consecințele asupra securității și sănătății lucrătorilor; determinarea alegerii

echipamentelor, de condițiile de muncă și mediul de muncă;

e) să ia măsuri corespunzătoare pentru ca, în zonele de risc ridicat specific, accesul să fie permis numai lucrătorilor instruiți.

Când într-o întreprindere își desfășoară activitatea lucrători din mai multe întreprinderi, angajatorul va respecta și obligațiile care-i revin prin regulamentele tuturor întreprinderilor.

Aceste măsuri au fost impuse și de reglementările Uniunii Europene prin Directiva nr.89/391/1989 prin Norme generale de protecție a muncii.

Coordonarea și controlul realizării protecției muncii în România aparține Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, Inspecției Muncii ca organ de specialitate al administrației publice centrale subordonat ministerului de resort, Ministerului Sănătății și altor organe cu atribuții în domeniu (Comisia Națională pentru Controlul Activității Nucleare, Inspecția pentru Construcții etc.).

Sindicatele acționează la toate nivelurile pentru realizarea măsurilor de sănătate și securitate a muncii.

În concluzie, se poate aprecia că din normele internaționale de siguranță și sănătate în muncă au fost preluate în normele comunitare (europene) și în normele românești, uneori impuse, alteori necesare reglementările în domeniu.

Deoarece România este membru fondator, din anul 1919, al Organizației Internaționale a Muncii, la elaborarea noului Cod al Muncii au fost avute în vedere:

- convențiile Organizației Internaționale a Muncii, ratificate de țara noastră;
- cerințele Cartei Sociale Europene a Consiliului Europei, ratificate și de România prin Legea nr.74/1999, document considerat ilustrativ pentru problematica muncii în acest nou secol.

BIBLIOGRAFIE

1. Eufemia Vieriu, Dumitru Vieriu, "Dreptul muncii", Editura Lucman, București, 2004.
2. Alexandru Țiclea, Andrei Popescu, Mărioara Țichindelean, Constantin Tufan, Ovidiu Ținca, " Dreptul Muncii ", Editura Rosetii, București, 2004.
3. Mihai Constantinescu, Ion Deleanu, Antonie Iorgovan, Ion Murariu, Florin Vasilescu, Ioan Vida ,"Constituția României comentată și adnotată", Regia Autonomă Monitorul Oficial , București.
4. Tratatul de instituire a unei Constituții europene, text integral, ediția a 2-a revizuită, București: Institutul European din România, 2005.
5. Constituția României, publicată in Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 767/31.10.2003.
6. Legea nr.53/2000, Codul Muncii, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 72 din 24.01.2003.
7. Legea nr.177/2000, republicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 47 din 29 ianuarie 2001.
8. Legea nr.90/1996, modificată și republicată, republicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr.47 din 29.01.2001, abrogată prin Legea nr.319/2006.

9. Legea nr.346/2002 privind asigurarea pentru accidente de muncă şi boli profesionale, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I nr.454 din 27 iunie 2002.

10. Legea minelor nr.85/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr.197 din 27 martie 2003.

11. Legea nr.156/2000 privind protecţia cetăţenilor români care lucrează în străinătate.

12. Legea nr.108/1999 pentru înfiinţarea şi organizarea inspecţiei muncii, republicată, publicată în Monitorul Oficial partea I, nr. 740 din 10 octombrie 2002.

13. Legea nr. 319/14.07.2006 a securităţii şi sănătăţii în muncă, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 646 din 26.07.2006.

14. Legea nr. 74/1999 pentru ratificarea Cartei Sociale Europene revizuită, adoptată la Strasbourg la 3 mai 1996, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr.193 din 04.05.1999.

NOTE

[1] Legea nr.53/2000, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 72 din 24.01.2003.

[2] Legea nr. 319/14.07.2006 a securităţii şi sănătăţii în muncă, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 646 din 26.07.2006.

[3] Alexandru Ţiclea, Andrei Popescu, Mărioara Ţichindelean, Constantin Tufan, Ovidiu Ţinca, " Dreptul Muncii ", Editura Rosetti, Bucureşti, 2004. - P. 103.

[4] Alexandru Ţiclea, Andrei Popescu, Mărioara Ţichindelean, Constantin Tufan, Ovidiu Ţinca, " Dreptul Muncii ", Editura Rosetti, Bucureşti, 2004. - P. 115.

[5] Publicată în J.O.C.E. nr. L 83 din 29 iunie 1989.

[6] Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr.454 din 27 iunie 2002.

[7] Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr.197 din 27 martie 2003.

[8] Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 364 din 4 august 2000.

[9] Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 740 din 10 octombrie 2002.

[10] Dr.Eufemia Vieriu, dr.Dumitru Vieriu, "Dreptul muncii", Editura Lucman, 2004, Bucuresti. – P. 409.

[11] Art.41 din Constituţie.

[12] Mihai Constantinescu , Ion Deleanu, Antonie Iorgovan, Ion Murariu, Florin Vasilescu, Ioan Vida. "Constituţia României comentată şi adnotată", Regia Autonomă Monitorul Oficial, Bucuresti, 1999. - P. 97.

[13] Alexandru Ţiclea, Andrei Popescu, Mărioara Ţichindelean, Constantin Tufan, Ovidiu Ţinca. " Dreptul Muncii ", Editura Rosetti, Bucureşti, 2004. - P. 615.

Pr z t : 4 mbri 2010.
Recenzent: Nicolae ROMANDAŞ, doctor în drept, profesor universitar.
E-mail: sae@aap, gov.md

Economie şi finanțe publice

MODERNIZAREA ECONOMIEI ŢĂRII ESTE IMPOSIBILĂ DOAR PE BAZA CREDITELOR ŞI A INVESTIŢIILOR STRĂINE

Mihail PLATON,
doctor habilitat în ştiinţe economice,
profesor universitar

SUMMARY

In the present article, the author meditates not only on the economic activity in general and its necessity for the existence and evolution of the human being but also on the issues of political economy, the present state of the economy in the Republic of Moldova and the imperious need and ways to modernize it. A number of shortcomings encountered in the development of the national economy in the years of the country's independence, are emphasized. The author suggests a number of novel and valuable proposals in order to undertake the modernization process of economy.

Some affirmations and opinions may seem disputable to some extent, that's why the author would like the specialists in the field to express their points of view on the further evolution of the economy of the Republic in order to provide higher and more decent standards of life for the population of the country.

După ce ţara noastră şi-a dobîndit independenţa, într-un timp foarte scurt au apărut organizaţii internaţionale care au proclamat principiile autodeterminării, suveranităţii şi neamestecului în treburile interne ale statului nostru, ale echităţii şi ajutorului acordat ţării.

O perioadă de timp au existat anumite motive, care ne făceau să credem, că istoria a fost, în ultima instanţă, „un marş al libertăţii", un proces de renaştere naţională, de schimbări în economie şi în viaţa culturală. Totuşi schimbările care se produceau erau departe de a fi suficiente. Devenea din ce în ce mai clar că ceva este „putred în Danemarca", ceva este greşit în relaţiile economice internaţionale şi în întreaga paradigmă a modernizării adoptate în Occident. Modernizarea ţării noastre, care urmează deja timp de 20 de ani calea dezvoltării, nu este altceva decît o racordare a ei vizavi de cultura, stilul de viaţă şi tehnologiile importate din Apus, ca şi formele de organizare socială. Se neagă de-a valma tot ce a fost în trecut, mai mult – se denigrează, în general, toată viaţa din trecut, care, în opinia celor ce se numesc democraţi, totul a fost rău în economie şi în viaţa socială şi, totodată, nu se întreprindea nimic pentru a porni pe calea

progresului, a ridicării nivelului de trai al oamenilor. Actualmente, se vorbeşte despre unele succese, despre „stoparea prăbuşirii economiei", dar la multe poziţii nu a fost atins încă nivelul anilor '80 ai secolului trecut.

În anii '90 ai sec. XX, cînd în stat s-a produs propriul său faliment industrial, iar agricultura se afla aproape completamente la pămînt, capitalul, structurile organizatorice, tehnologia, întreaga idee de modernitate, au trebuit să fie împrumutate. Antreprenori au devenit persoanele cu capacităţi mai mari de a folosi patrimoniul statului şi care au jucat un rol minor în înfiinţarea unor întreprinderi mixte, împreună cu corporaţiile transnaţionale. Ca urmare, **au fost înfiinţate industriile care au adus profituri maxime unora, dar nu acelea care aveau un impact maxim** asupra bunăstării naţiunii. Totodată, toate pieţele din Moldova erau inundate cu cele mai diverse mărfuri aduse de peste hotare. Cu regret, nici guvernanţii, nici producătorii autohtoni nu se prea pronunţau împotriva acestui tip de dezvoltare, care nu putea avea altă perspectivă decît pătrunderea cu ritmuri rapide a sărăciei. Sărăcia a mers şi merge mînă în mînă cu îmbogăţirea ilicită a proprietarilor şi a elitei aparatului birocratic.

Era absolut evident că **acest tip de modernizare nu creează o infrastructură viabilă pentru o dezvoltare armonioasă**, în continuare, a întregii economii, dar aceasta nu se lua în consideraţie, de aceea el a adus prejudicii ireparabile economiei existente în ţară. Irigaţiile, ameliorările, păşunile şi pădurile – sectoare extrem de importante penru ţara noastră agrară, au devenit atît de neglijate, deteriorate, încît cantităţi uriaşe de produse alimentare - de la cereale, produse animaliere pînă la pătrunjel, ţelină şi mărar - trebuiau importate.

În republică, a fost impusă treptat o ordine economică ce nu corespundea în întregime intereselor naţionale ale ţării. Caracteristica de bază a relaţiilor economice dintre ţara noastră şi cele din afara ei devine schimbul de materii prime şi forţă de muncă ieftină.

O altă trăsătură a relaţiilor economice externe actuale este **exportul de capital din ţările dezvoltate către ţara noastră** ca fiind în curs de dezvoltare, fie sub formă de împrumuturi, fie, mai des, prin investiţii ale corporaţiilor multinaţionale. Aceasta conduce la forme drastice de exploatare – salariile muncitorilor sînt menţinute adesea doar la nivelul supravieţuirii.

O altă consecinţă gravă este apariţia unei economii **capital-intensive** şi orientate spre export, în timp ce ţara avea nevoie de o economie intensivă în forţa de muncă şi orientată spre satisfacerea nevoilor de bază ale populaţiei. Modelul de creştere care se află la baza acestui tip de „cooperare" inechitabilă este, pur şi simplu, transferat din Occident, servind interesele elitei conducătoare, dar nu pe cele ale întregii populaţii, ceea ce sporeşte deosebirile de clasă, perpetuează dependenţa de capital şi tehnologiile străine, slăbeşte serios agricultura şi neglijează serviciile sociale, în primul rînd, învăţămîntul şi ocrotirea sănătăţii, dar şi celelalte obiective ale infrastructurii sociale.

Fără a fi stăpîniţi deloc de pesimism, totuşi apare întrebarea: **oare n-ar fi cazul ca economiştii, sociologii, politicienii să examineze situaţia pe care o avem astăzi în statul nostru** şi să ne spună concret ce-i cu fenomenul acesta în dezvoltarea economiei, dacă nu-i o formă evidentă a neocolonialismului secolului

XXI, sau cum trebuie să înțelegem ceea ce se întîmplă cu economia țării?

Dar cel mai grav, în opinia noastră, este faptul că, pe de o parte, se împiedică promovarea unor alternative proprii de dezvoltare a unor structuri autohtone – economice, educaționale, științifice, tehnologice, iar pe de o altă parte, continuă crearea unor avantaje unilaterale și a schimburilor inechivalente. Ce mai e și asta, dacă nu o constrîngere pentru dezvoltarea autonomă autentică? Totodată, în multe țări, înțelegînd prea bine, despre ce este vorba, demult s-au dezis de un astfel de tip de ordine economică, ele n-au mai dorit să-și vîndă independența pentru ajutor sau să accepte ajutorul ca simple investiții ale corporațiilor particulare. La noi însă se țin de el cu ambele mîini. De ce oare?

Purtătorii de cuvînt ai liderilor țărilor dezvoltate fac permanent declarații prin care promit **ajutoare**. Dar aceasta poate fi considerată ca retorică ideologică, deoarece declarațiile privind drepturile omului, echitatea socială, dreptatea se traduc insuficient în practică.

Ajutorul internațional acordat țărilor în curs de dezvoltare, precum este și țara noastră, ar trebui să fie, cu adevărat, o strategie rațională și clarvăzătoare. Însă, în fond, aceasta se aseamănă mai mult cu o strategie care prelungește existența ordinii mondiale actuale, care este foarte favorabilă bogaților. Dorim însă să sperăm că va veni un timp, cînd țările nevoiașe vor beneficia de un ajutor substanțial dezinteresat. Vom trăi și vom vedea.

Gîndindu-ne mai bine, speranța că cineva de pe alte meleaguri ne va oferi o mînă de ajutor și cu ajutorul acesta vom moderniza economia națională, este ceva naiv ca și visul socialiștilor utopiști, de acum aproape două secole, că relele capitalismului vor fi învinse peste noapte, în numele rațiunii și dreptății.

Situația care s-a creat în economia națională dictează necesitatea de a **restructura actuala ordine economică internațională și a o adopta** treptat, fără a-și pierde structura de bază. Purtătorii de cuvînt din țările industrial dezvoltate ar trebui să se împace cu noua realitate economică a țărilor slab dezvoltate și să accepte **un sistem de măsuri care să tindă spre menținerea structurii de bază** a ordinii economice mondiale, dar **care să fie favorabilă** și țărilor în curs de dezvoltare. Principiile „noii ordini economice internaționale" ar putea fi: „universalitatea de scop și esență, respectarea independenței politice, echitate și cooperare între țări și națiuni, interdependență economică, dezvoltare prin forțe proprii, reducerea decalajului dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare.[1]

Pentru țara noastră, acest sistem de măsuri ar constitui, într-adevăr, o promovare a industrializării, dezvoltarea, în general, a economiei țării, deoarece în sistemul de astăzi, cînd guvernele și corporațiile transnaționale ale țărilor dezvoltate posedă un monopol aproape total asupra tehnologiei industriale, cînd ele dispun de cercetare, infrastructură, resurse financiare și de conducere, țara în curs de dezvoltare, cum este Moldova, pierde motivul de a dispune de cunoștințele și capacitatea necesare de a selecta, adopta și a absorbi complet tehnologiile străine, cu atît mai puțin de a-și crea propriile tehnologii. Absolvenții universităților noastre, în cazul în care nu dispun de oferte din partea structurilor de producție, precum și ale celor sociale și științifice, sînt nevoiți să se angajeze în unele structuri

internaționale, în cele mai dese cazuri, nu la specialitatea căpătată în instituțiile respective de învățămînt superior sau să plece în țările de peste hotare, unde ori lucrează la negru fiind posesori ai diplomelor de licență, ori să se recicleze obținînd o nouă specialitate.

Odată cu orientarea crescîndă spre tehnologiile străine, și știința locală este marginalizată. Oferta tehnologică locală redusă sporește cererea de tehnologie străină care, în multe cazuri, nu poate fi eficientă în condițiile republicii noastre.

Făcînd o simplă analiză a tot ce se întîmplă privind implementarea principiilor de aplicare a actualei ordini economice internaționale, se poate trage concluzia că bariera cea mai importantă în calea edificării acestei ordini internaționale este lipsa unui consens între țările dezvoltate, inexistența unor necesități obiective de schimbare, primatul intereselor lor egoiste pe termen scurt, dorința de a menține cu orice preț statu quo-ul și de a-și impune, în continuare, propriul model de dezvoltare.

Viața cere tot mai mult organizarea unor negocieri reale între țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare cu privire la ansamblul dezvoltării economico-sociale, pentru stabilirea unui program general de sprijinire a eforturilor de lichidare a subdezvoltării.

Să nu ignorăm "natura umană" a economiei

După cum se știe, orice societate din orice țară reprezintă un obiect social supradimensionat, format din obiecte sociale de diferite proporții și profiluri de activitate care acționează reciproc. Din categoria celor de bază fac parte următoarele obiecte sociale: **ale sferei economice–corporațiil, întreprinderile, firmele; ale sferei culturale – grădinițele de copii, școlile, școlile de meserii, instituțiile de învățămînt superior, teatrele, bibliotecile etc.; ale sferei politice – populația orașelor, satelor (comunelor)** a cărei activitate vitală o asigură organele autoadministrării locale.

O importanță excepțională are includerea în categoria obiectelor sociale ale suprastructurii din aceste sfere a organelor administrării publice la toate treptele ierarhice ale piramidei puterii.

La rîndul său, fiecare obiect social, inclusiv organele administrării, sînt formate din părți care acționează reciproc (direcții, secții, sectoare etc.) și elemente – conducători, specialiști, funcționari, muncitori angajați în aceste părți și exercită, în ultima analiză, întreaga activitate.

Prin urmare, economia și societatea sînt conduse nu de organele administrative, după cum își închipuie unii, producția o dau și serviciile le prestează nu întreprinderile și firmele, după cum cred mulți dintre conducătorii acestora, nu băncile și birourile, cît ar fi ele de luxoase la exterior, nu instituțiile și atelierele, cît ar fi ele de înzestrate, ci **oamenii care lucrează acolo**.

Păcatele și naivitatea noastră, dar mai concret – ale celor care conduc, constau în faptul că se ignorează „natura umană" a economiei, inclusiv activitatea cotidiană a oamenilor. N-ar trebui să ne facem iluzii că oamenii de astăzi nu înțeleg ceea ce se întîmplă, că se face acest lucru cu perseverență uimitoare, fără a se îndepărta cu nici un pas de faimoasele precepte tehnocratice asupra esenței proceselor social-economice care au loc.

Posibil, că în cazul dat n-ar fi de dorit să le amintim celor ce conduc oamenii despre marea importanță care i s-a acordat individului în diferite perioade istorice, și

totuşi, pentru cei care au mai puţine cunoştinţe privind teoria şi practica conducerii, voi cita cîte ceva din teoria înţelepţilor.

Potrivit concepţiei lui Aristotel, **„caracteristica adevăratului cetăţean este că ia parte la funcţia de judecător şi de magistrat"**[1]. De fapt, după Aristotel, polisul (statul) reglementează viaţa cetăţenilor săi prin legi, ceea ce face ca cetăţeanul să nu-şi aparţină sie, ci statului, pentru că el trebuie să dea ascultare legilor.[2] La rîndul său, Protogoras definea omul în contextul politic al Greciei, ca măsură a tuturor lucrurilor.[3]

Civilizaţia şi jurisprudenţa latină au oferit individului instrumentele juridice pentru a-şi apăra şi exercita nestingherit drepturile politice, dar, mai ales, cele civile (îndeosebi, cele legate de regimul proprietăţii, al obligaţiilor în raporturile de familie sau de relaţii comerciale).

Evident că reglementarea interacţiunii părţilor şi evenimentelor prin prisma raţionalităţii sociale este o prerogativă a ştiinţei administrative. Dar după cum se ştie, şi în trecut, dar mai mult în timpurile noastre, dacă e să judecăm după atenţia acordată acestei ştiinţe la noi, în Moldova, se mai consideră una „de buzunar" a economiei. Formal, conducătorii unităţilor de producţie îşi mai amintesc din cînd în cînd de ştiinţele administrative, dar, ca regulă, ele se află în „umbra" economiei, nu le ajunge timp să mai deschidă vreun manual al marilor economişti în acest domeniu.

Secolul XX a trecut în Occident şi în alte ţări dezvoltate sub drapelul revoluţiilor administrative, denumite **manageriale**, şi al elaborărilor începute de Frederick Taylor. Acum, în cei deja 10 ani ai secolului XXI, şi în organele ce se ocupă cu activitatea de producţie, a celor ce sînt chemate să conducă dezvoltarea social-economică şi în auditoriile facultăţilor de management, prea puţin îşi dau seama că anume managementul raţional poate asigura prosperarea economiei ţării.

Analizînd situaţia, care s-a creat în ultimii ani în economia naţională a RM, reafirmînd „esenţa umană" a economiei legate de activitatea comportamentală a oamenilor ca suport al muncii, putem conchide că **pentru dezvoltarea economiei noastre este necesar să fie creat un mecanism de administrare ştiinţific fundamentat, puternic şi raţional, adică universal capabil** să asigure munca activă, raţională şi interesată a personalului la toate obiectivele sociale fără nici o excepţie, inclusiv în organele administrării publice.

Toţi cei care se ocupă de problemele dezvoltării economiei trebuie să conştientizeze faptul că mecanismul de administrare la fiecare obiectiv social trebuie să fie atît de dur, încît să poată schimba etica muncii lucrătorilor autohtoni şi, în acelaşi timp, atît de democratic ca să contribuie pe toate căile la autorealizarea personalităţii, repartizîndu-i pe toţi la „locurile lor".

Ştiinţa administraţiei cunoaşte mai multe principii fundamentale care creează cadrul teoretic al unui asemenea mecanism de administrare. Le vom numi numai pe unele dintre ele.

Primul este **principiul fundamentării scopului**. Realizarea acestui principiu contribuie la reglementarea interacţiunii părţilor şi elementelor (oamenilor cu obiectivele sociale).

Fundamentarea scopului porneşte de la faptul că fiecare obiectiv social, indiferent de proporţiile şi profilul activităţii, trebuie să aibă un aşa-zis scop exterior, adică un

scop strategic (final) al funcționării sale comandat de societate și fiind un subscop al unui obiectiv social de proporții mai mari. Activitatea părților și lucrătorilor trebuie corelată în așa fel încît să se creeze situația cînd **acest scop exterior devine**, în ultimă instanță, un motiv interior al activității fiecărui lucrător.

Dar aici apare o întrebare destul de complicată: pot oare fi realizate în practică aceste principii? Din păcate, lipsa de vigoare a situației autohtone, în materie de administrare se face mult simțită. Încă nu ne-am obișnuit să deosebim scopurile ca atare de misiune sau de mijloacele realizării lor.

N-am să mă refer la general, dar numai la situația existentă astăzi în Moldova în ceea ce privește administrarea publică de toate nivelurile. Pot oare Președintele, Primul-Ministru sau Președintele Parlamentului să formuleze clar scopurile strategice ale funcționării administrației prezidențiale, Cabinetului de Miniștri și, respectiv, ale Parlamentului? Există dubii foarte serioase pentru a da un răspuns afirmativ.

Cînd analizezi agenda de lucru a corpului de deputați, observi că ei confundă scopurile cu misiunea sau cu mijloacele în atingerea scopurilor. Totodată, trebuie să însușim temeinic teza că scopul este un rezultat previzibil exprimat (în mod obligatoriu) cantitativ. În caz contrar, este greu de spus dacă scopul va fi atins sau nu. Această dificultate determină surparea scopurilor, prin urmare, este aproape imposibil de a prevedea eficiența administrării.

Al doilea principiu constă **în reacția pe baza rezultatelor activității**. Anume reacția organizată la rang de lege a obligativității, cînd scopurile sînt clar exprimate de a crea un mecanism al autoreglării, cu abateri de la scopuri în fiecare obiect social. O deosebită importanță capătă acest mecanism în organele administrative care primesc informații atît despre nivelul atingerii scopurilor strategice, cît și despre contribuția fiecărui lucrător la atingerea acestor scopuri.

Pentru realizarea acestui principiu este necesar de a vedea în nivelul atingerii scopurilor un **rezultat al activității de muncă**, ceea ce nu s-a reușit pînă în prezent. Cauza constă în lipsa comenzii sociale privind aprecierea acestor rezultate (nedorința de a avea astfel de estimări), precum și caracterul neconvingător al formulelor științifice și al elaborărilor metodice respective care sînt o urmare a dezvoltării insuficiente a managementului științific autohton.

Al treilea principiu fundamental în cadrul teoretic al mecanismului dur de administrare este **motivația lucrătorilor orientată spre un anumit scop pe baza rezultatelor activității de muncă**. Anume acest principiu îi imprimă întregului mecanism duritatea necesară care poate să „frîngă" etica noastră a muncii, s-o „civilizeze" în mod consecvent. Urmărirea sistematică a nivelului de atingere a scopurilor colectivului (obiectului social) și a rezultatelor activității individuale permite, corelînd scopurile cu rezultatele, de a-i îndemna pe lucrători să meargă pe făgașul criteriilor estimative (care urmează a fi scoase la iveală), dar obligatorii în limitele activității utile.

În ceea ce privește motivația lucrătorilor, orientată spre un rezultat pozitiv în activitatea de muncă, apoi aici există o problemă serioasă, cu care se confruntă mereu cadrele administrative – problema

perfecționării stimulării muncii. *Perfecționarea trebuie să fie efectuată în* direcția creării unui sistem închegat de **dirijare a potențialului de muncă,** care prevede măsuri eficiente de ordin economico-organizatoric la nivelul economiei naționale și al celui regional: **asigurarea tuturor subdiviziunilor cu forță de muncă în numărul și calitatea necesare, organizarea pregătirii și reciclării cadrelor, selectarea și repartizarea acestora; reglarea teritorial-ramurală și a altor forme de mișcare a cadrelor; utilizarea rațională a lucrătorilor, sporirea activității lor de muncă** în numărul și calitatea necesare.

În cadrul acestei probleme e nevoie de rezolvat următoarele:

- prognozarea gradului de utilizare a brațelor de muncă pe teritoriul respectiv pe baza analizei complexe a factorilor social-economici care influențează asupra nivelului și structurii gradului de utilizare a forței de muncă, ținînd cont de tendințele ce se formează și aprecierea lor în perspectivă;

- stabilirea argumentată din punct de vedere științific a structurii ramurale și profesional-calificate pentru pregătirea cadrelor și a specialiștilor în conformitate cu *necesitățile curente și de perspectivă* de cadre și posibilitățile reale de asigurare a acesteia, luînd în considerație specificul condițiilor economice contemporane;

- perfecționarea întregului sistem de pregătire și reciclare a cadrelor cu orientare spre noile forme de gospodărire ce determină accelerarea procesului și amploarea fluctuației cadrelor, schimbul de lucru, eliberarea lucrătorilor din sfera de producție;

- întărirea pozițiilor din contul lărgirii obligațiilor și ridicării nivelului de răspundere a organelor teritoriale care sînt datoare să execute întregul complex de lucrări practice și organizatorice privind dirijarea muncii, atenuarea proceselor negative de tranziție la economia de piață, asigurarea protecției sociale a populației.

În rîndul acestor măsuri importante e și perfecționarea dirijării muncii, crearea și implementarea în noul mecanism economic a unui sistem de stimulare materială a colectivelor și a lucrătorilor înșiși, a unui mecanism eficient de motivare a muncii lor.

BIBLIOGRAFIE

1. Adam Smith. Avuția națiunilor. Chișinău, Universitas, 1992.
2. David Ricardo. Opere alese. Chișinău, Universitas,1993.
3. Constantinescu N.N. Acumularea primitivă a capitalului în România. Chișinău, „Știința", 1992.
4. Mihai Eminescu, Antologia „Economia națională", Studiu introductiv, note și comentarii de Vasile Nechita, Iași, Junimea, 1983.
5. Charles Fourier. Opere economice. Chișinău, Universitas, 1992.
6. Andrei Cojuhari, Valeriu Umaneț. Bazele teoriei economice. Chișinău, Universitas, 1993.

7. Valeriu Zbârciog. „Trăsăturile mentalităţii economice contemporane", „Administrarea Publică". nr.2. 1994.
8. Boris Melnic. Cunoaşterea conştiinţei umane. Curs didactic pentru studenţi şi liceeni. Pontas, Chişinău, 2002.
9. Ion Ustian. „Omul produce scopuri". Ed.Cartea Moldovei. Chişinău, 2000.

NOTE

[1] Vezi: Ioniţă Olteanu. „În căutarea viitorului". Editura politică. Bucureşti, 1984. – P. 284.
[2] Aristotel. „Politica" (traducere de El. Bezdechi). Biblioteca politică, Bucureşti, 1924. – P. 96.
[3] Giorgio de Vecchio, „Lecţii de filosofie juridică". Editura EuropaNoza. – P. 56.

COMERȚUL EXTERIOR AL REPUBLICII MOLDOVA: REALIZĂRI ŞI PROBLEME

Andrei BLANOVSCHI,
doctor în ştiinţe economice,
conferenţiar universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe lîngă Preşedintele Republicii Moldova

SUMMARY

The concept and theoretical approaches to external trade, the evolution of commercial export-import flows of the Republic of Moldova in the context of its participation to external trade with the rest of the world are examined in this article. The structure of exports and imports, the grade of coverage of imports with exports of goods are analyzed . A great attention is accorded to the examination of trade balance and tendencies in its evolutions. The trade policy of the Republic of Moldova and its priority directions are thoroughly analyzed.

Concept şi abordări teoretice

Comerţul exterior, ca formă de schimb a bunurilor materiale între popoare, a apărut încă în antichitate, ca urmare a aprofundării diviziunii sociale a muncii şi specializării producţiei. Treptat, el a atras in sfera sa de activitate majoritatea absolută a ţărilor lumii şi este definit de specialişti ca fiind ansamblul exporturilor şi importurilor de mărfuri într-un interval de timp determinat.

Importanţa comerţului exterior constă în faptul că el contribuie la modificarea structurii materiale a Produsului total Brut, ritmurilor de creştere a Produsului Intern Brut şi volumului valoric al acestuia. Altfel spus, comerţul exterior a devenit unul dintre factorii determinanţi ai creşterii economice şi soluţionării problemelor sociale ale populaţiei fiecărei ţări.

Concomitent cu extinderea legăturilor comerciale între ţări, au fost elaborate şi diverse teorii cu privire la acest gen de activitate. Expunem succint conţinutul doar al principalelor dintre aceste teorii .

Începuturile tratării sistematice a problemelor schimburilor comerciale dintre ţări aparţin economiştilor mercantilişti (Thomas Mun (1571-1641) şi William Petty (1623-1687) în Anglia, Jean Colbert (1619-1683) şi Antoine de Montchrestien (1575-1621) în Franţa ş.a.

În concepţia lor, producţia constituie doar o premisă pentru crearea bogăţiei şi această premisă trebuie să fie încurajată şi dezvoltată. Bogăţia constă numai în aceea ce poate fi realizat şi transformat în bani (de aici identificarea bogăţiei cu banii). Sursa nemijlocită a bogăţiei este circulaţia, adică acea sferă a activităţii umane în care produsele se transformă în

bani. Nu orice circulaţie este izvorul bogăţiei. Circulaţia ce produce sporirea bogăţiei este *comerţul exterior*. Tot de aici şi mentalitatea mercantiliştilor cu privire la primatul exporturilor faţă de importuri. Altfel spus, să se cumpere mai puţin de la străini şi să se vîndă mai mult.

Spre deosebire de mercantilişti, Adam Smith (1723-1790), David Ricardo (1772-1823), adevăraţii fondatori ai teoriei schimburilor internaţionale, şi-au plasat analiza nu numai în sfera procesului de circulaţie, ci, în primul rînd, în sfera producţiei. Ei căutau posibilitatea sporirii gradului de satisfacere a nevoilor interne nu într-un sold activ permanent al balanţei comerciale, ci în structura producţiei ţărilor participante la comerţul exterior. În consecinţă, în operele gînditorilor clasici, teoria comerţului internaţional capătă sub aspectul conţinutului o natură dublă: ea devine o teorie a specializării internaţionale a producţiei şi, concomitent, îşi propune să explice cauzele, specificitatea şi avantajele comerţului exterior.

Principalele variante ale teoriei clasice a comerţului internaţional sînt: teoria avantajelor absolute, elaborată de Adam Smith, şi teoria costurilor comparative, elaborată de David Ricardo.

A.Smith a formulat în lucrarea sa „Avuţia naţiunilor" (1776), teza, potrivit căreia avantajul care decurge pentru o ţară din practicarea schimburilor internaţionale rezultă din compararea costurilor absolute pentru producţia aceleiaşi mărfi în două ţări diferite. Ca urmare, fiecare ţară trebuie să se specializeze în vederea participării la comerţul exterior în producţia acelor mărfuri pentru care dispune de avantaje superioare faţă de străinătate, respectiv de costuri mai mici.

Continuatorul lui Adam Smith, David Ricardo, a elaborat în lucrarea sa „Despre principiile economiei politice şi impunerii " (1817) teoria costurilor comparative, potrivit căreia fiecare ţară ar fi avantajată să se specializeze şi să exporte acele produse pentru care dispune de cea mai mare superioritate comparativă sau la limită, de cea mai mică inferioritate comparativă. Explicaţia de esenţă a schimburilor comerciale externe rezidă din diferenţele dintre costurile comparative de la o ţară la alta.

Ulterior, teoria clasică a comerţului exterior a constituit punctul de plecare, obiectul criticii sau sursa de inspiraţie pentru numeroşi economişti care s-au ocupat şi se ocupă de analiza schimburilor comerciale internaţionale. În ansamblu, aceste preocupări nu reprezintă decît variante modificate ale interpretării teoriei costurilor comparative şi avantajelor relative definitivată de D.Ricardo.

Cunoaşterea şi aplicarea acestei teorii în activitatea comercială externă este o necesitate obiectivă şi constituie cheia succesului pentru participanţii la schimburile comerciale internaţionale.

Participarea Republicii Moldova la comerţul exterior. În cadrul fostei Uniuni Sovietice, Republica Moldova nu avea relaţii comerciale externe propriu-zise. Abia după obţinerea independenţei politice şi suveranităţii statale în august 1991, ea a iniţiat stabilirea unor asemenea relaţii. Deja în anul 1995, ţara noastră stabilise legături comerciale cu 90 de state. Volumul valoric al exportului de mărfuri a crescut în acest interval de timp de la 426 mil. dolari la 745 mil. dolari SUA, iar a importului de la 624 mil. la 840 mil. dolari SUA.

Curînd, Republica Moldova a devenit membru al Organizaţiei Mondiale a Comerţului (OMC), a semnat Acorduri de

Comerț Liber cu Federația Rusă, România, Belarusi, Turkmenistan, Ucraina, Armenia, Uzbekistan, Kazahstan și Kîrgîzstan. Cu Austria, China, Cehia, Slovacia, Bulgaria, Ungaria, Letonia, Turcia, Lituania, Polonia, India, SUA, Elveția și Estonia au fost încheiate acorduri, care prevăd Clauza Națiunii celei mai Favorizate.

Treptat, țara noastră a intensificat și diversificat relațiile comerciale externe și cu alte state. În prezent, ea are stabilite relații de export-import cu 173 de țări ale lumii, realizează măsuri privind sporirea competitivității bunurilor pentru export.

De menționat însă, că pe parcursul tranziției la economia de piață comerțul exterior al Republicii Moldova a cunoscut diverse obstacole și greutăți. Fiind o țară cu o piață internă mică și cu resurse naturale și materiale limitate, țara noastră este într-o măsură foarte mare dependentă de factorul extern atît în privința importării resurselor energetice și a materiei prime, cît și a pătrunderii pe piețele externe pentru desfacerea produselor sale tradiționale. Prin urmare, creșterea economică și sporirea bunăstării materiale a populației depind nu numai de competitivitatea economiei naționale autohtone, ci în mare măsură și de caracterul și randamentul relațiilor sale comerciale cu restul lumii.

Dar și în astfel de împrejurări volumlul valoric al fluxurilor comerciale de export-import ale Republicii Moldova cu străinătatea a crescut continuu, s-au efectuat reorientări în aria geografică și structura exporturilor și importurilor de mărfuri.

În continuare, supunem examinării succinte datele statistice din ultimii treisprezece ani care confirmă cele menționate mai sus.

Tabelul 1
Evoluția volumului valoric al comerțului exterior al Republicii Moldova, mii dolari SUA

Anii	1996	2000	2005	2008	2008 față de 1996 (ori)
Export, total	794997,1	471465,6	1091255	1591185	2
din care:					
țările CSI	543121,3	276088,2	551367	623047	1,2
țările UE-27	78112,8	102204,8	443366,8	820090,4	10,5
alte țări	129220,1	63281,8	96520,7	148047,3	1,1
Import, total	1072280	776416	2292292	4898762	4,5
din care:					
țările CSI	652678,2	259776,9	905207,8	1737261	2,6
țările UE-27	177230,7	225970,4	1038777	2105264	11,8
alte țări	242370,9	290668,7	348306,8	1056237	4,3

**Notă.* Conform precizărilor metodologice ale Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova în volumul comerțului exterior nu sînt incluse serviciile cu caracter material și nematerial.

Sursa: Anuarul Statistic al Republicii Moldova, Chișinău, 2002, p.403; 2008, p.415; 2009, p.413.

Analiza datelor statistice cuprinse în tabelul 1 arată că volumul valoric al exportului de mărfuri al Republicii Moldova a crescut în ultimii treisprezece ani de 2 ori, iar al importului - de 4,5 ori, s-a schimbat orientarea geografică a fluxurilor comerciale. În intervalul de timp analizat volumul valoric al exportului în ţările Uniunii Europene s-a majorat de 10,5 ori, iar a importului - de 11,8 ori. Exportul de mărfuri în ţările CSI a sporit doar de 1,2 ori şi a importului de 2,6 ori. Evoluţia schimburilor comerciale cu străinătatea a fost însoţită de schimbări semnificative în ponderea exporturilor şi importurilor în comerţul exterior al Republicii Moldova. Datele statistice prezentate în tabelul 2 confirmă aceste schimbări.

Tabelul 2

Ponderea exporturilor şi importurilor în comerţul exterior al Republicii Moldova în %

	1996	2000	2005	2006	2007	2008
export	42,6	37,8	32,3	28,1	26,7	24,5
import	57,4	62,2	67,7	71,9	73,3	75,5

Sursa. Anuarul Statistic al Republicii Moldova, Chişinău, 2002, p.403; 2008, p.415; 2009, p.413.

Datele incluse în tabelul 2 demonstrează că sub influenţa diferiţilor factori interni şi externi, atît obiectivi, cît şi subiectivi, în sfera comerţului exterior al Republicii Moldova are loc tendinţa de reducere a ponderii exporturilor (de la 42,6% în anul 1996 la 24,5% în 2008) şi creşterii ponderii importurilor (de la 57,4% în 1996 la 75,5% în 2008). Ca urmare, gradul de acoperire a importurilor cu exporturi s-a redus de la 74,1% în 1996 la 60% în anul 2000 şi la 32,5% în 2008. O astfel de tendinţă are un impact negativ asupra sporirii venitului naţional al ţării şi, respectiv, al nivelului de trai al populaţiei.

Ritmurile lente ale exporturilor sînt condiţionate, în primul rînd, de cantitatea insuficientă, calitatea şi competitivitatea mărfurilor moldoveneşti destinate vînzării pe pieţele externe. De aceea, veniturile agenţilor economici şi ale statului obţinute de la exporturi lasă de dorit. Anume aceasta este, în viziunea noastră, una dintre cauzele caracterului negativ al balanţei comerciale a Republicii Moldova. Datele prezentate în tabelul 3 confirmă teza menţionată.

Tabelul 3

Evoluţia balanţei comerciale a Republicii Moldova, mii dolari SUA

	1996	2000	2005	2006	2007	2008	2008 faţă de 1996
Balanţa comercială,total	-277282,7	-304950,4	-1201037,1	-1641562,6	-2347789,0	-3307577,3	12,0

Sursa: Anuarul Statistic al Republicii Moldova, Chişinău, 2002, p.403; 2008, p.415; 2009, p.413.

Analiza datelor balanţei comerciale arată că volumul valoric al mărfurilor importate depăşeşte esenţial volumul valoric al celor exportate. Numai în ultimii patru ani (2005-2008) această diferenţă a constituit circa 8497 mil. dolari SUA. Este cunoscut faptul că în lumea contemporană puţine ţări asigură o balanţă comercială echilibrată. Majoritatea ţărilor mai mult cumpără decît vînd. Este vorba, în primul rînd, de cele cu un nivel redus de industrializare şi preponderent agrare. Şi totuşi, reducerea treptată a soldurilor negative ale balanţei comerciale constituie unul dintre obiectivele prioritare ale guvernanţilor şi agenţilor economici participanţi la comerţul exterior.

Ce exportă şi ce importă Republica Moldova? Exporturile ţării noastre constau preponderent din: produse vegetale; produse alimentare; băuturi alcoolice şi nealcoolice; tutun; piei brute, piei tăbăcite, blănuri şi produse din acestea; materiale textile şi articole din acestea; încălţăminte; articole din piatră, ipsos, ciment, ceramică, sticlă şi din materiale similare; maşini şi aparate; echipamente electrice; aparate de înregistrat; mijloace şi materiale de transport; instrumente şi aparate optice; medico-chirurgicale ş.a.

În structura exporturilor ponderea materialelor textile şi articolelor din acestea constituie 20,6%, băuturilor alcoolice şi nealcoolice - 10,3%, fructelor şi legumelor -7,3%, maşinilor şi aparatelor - 6,7%. Importurile includ: animale vii şi produse animaliere; produse vegetale (legume, fructe, cereale, seminţe ş.a.); grăsimi şi uleiuri animaliere şi vegetale; produse alimentare; băuturi alcoolice şi nealcoolice; produse minerale; combustibil şi uleiuri minerale; produse chimice; materiale plastice, cauciuc şi articole din acestea; lemn şi produse din lemn; materiale textile şi articole din acestea; încălţăminte; metale comune şi articole din acestea; maşini şi aparate; echipamente electrice; mijloace şi materiale de transport; instrumente şi aparate optice, fotografice; mobilă; televizoare; maşini de spălat rufe şi multe altele.

La capitolul exporturi, cei mai importanţi parteneri ai Republicii Moldova sînt: Rusia, Italia, Belarusi, Ucraina, Germania, Polonia, Marea Britanie, Kazahstan şi Elveţia. Volumul cumulativ al exportului în aceste ţări a constituit în anul 2008 - 82,2% din volumul total al exporturilor pentru perioada dată.

Cea mai semnificativă pondere în structura importurilor (21,4%) o deţin produsele minerale. Maşinilor şi aparatelor le revin circa 15%, produselor chimice - 8,6% şi materialelor plastice - 6,2%.

Republica Moldova cumpără diverse mărfuri din Federaţia Rusă, Turcia, China, Belarusi, Germania, Austria, Polonia, Republica Cehă, Franţa, Suedia, Coreea de Sud, Ungaria, România ş.a.

Însă la capitolul importuri este necesară, în viziunea noastră, următoarea remarcă. În condiţiile în care multe resurse naturale sînt limitate, iar unele totalmente lipsesc (gaze, combustibil, metal ş.a.), ţara noastră va avea nevoie să sporească continuu importurile de anumite mărfuri. Totodată, considerăm nejustificat cînd un şir de mărfuri importante ar putea fi fabricate de întreprinderile autohtone, deoarece resurse materiale şi umane avem destule. Iată doar cîteva exemple: importăm oţeturi, săpunuri, preparate pentru spălat, lină, pălării, umbrele, bastoane, jucării, flori artificiale ş.a. Considerăm că inundarea pieţei moldoveneşti cu astfel de articole

reflectă într-o măsură sau alta nivelul de degradare a mîndriei noastre naționale.

Eficiența comerțului exterior al Republicii Moldova poate fi sporită prin realizarea următoarelor măsuri:

- reducerea costurilor de producție a bunurilor destinate exportului;
- creșterea gradului de prelucrare și a calității produselor care fac obiectul exporturilor;
- sporirea capacității concurențiale a economiei naționale;
- creșterea substanțială a productivității muncii pe baza modernizării și retehnologizării bazei tehnico-materiale de producție;
- reducerea importurilor de mărfuri prin organizarea fabricării lor la întreprinderi autohtone pentru care există resurse materiale și forță de muncă;
- sporirea nivelului de specializare a producției și adaptarea modului de prezentare a mărfurilor destinate exportului la nivelul cerințelor pieței mondiale ș.a.

Politica comercială a Republicii Moldova și direcțiile sale prioritare. Obiectiv important al suveranității unui stat, politica comercială ca ansamblu de măsuri și mijloace promovate de acesta în domeniul relațiilor economice externe are ca scop fie lărgirea și liberalizarea fluxurilor de export-import, fie protejarea pieței interne de avalanșa mărfurilor străine. Principalele forme de politică economică în sfera comerțului exterior sînt: *liberul schimb* și *protecționismul*.

Liberul schimb presupune o circulație liberă a mărfurilor între țări fără drept de vamă și contingentare, fără alte restricții și reglementări.

Elaborată de către fondatorii liberalismului economic clasic A.Smith, D.Ricardo, J.S.Mill, această politică a fost aplicată mai întîi de cele mai dezvoltate țări din punct de vedere industrial - Anglia și Franța – la răscrucea sec. XVIII și XIX.

Protecționismul, din contra, presupune protejarea pieței interne prin intermediul drepturilor vamale, prin instrumente care limitează accesul pe teritoriul național al mărfurilor străine. Fondatorul politicii comerciale protecționiste a fost economistul german Friederich List (1789-1846). În sec. XIX, politica comercială protecționistă a avut cea mai largă aplicare în SUA, Japonia și Germania. Și acum o întrebare ce se impune de la sine: este oare întîmplător faptul că anume țările în care a apărut și a existat pe larg protecționismul, au ajuns să fie cele mai avansate țări ale lumii contemporane? Desigur că nu.

Politica comercială a liberului schimb n-a fost niciodată aplicată fără rezerve nici chiar în țara de origine - Marea Britanie. Istoria politicii comerciale pe plan mondial demonstrează că în cele mai frecvente cazuri a avut loc o îmbinare a elementelor de liberalizare cu cele ale protecționismului.

În primii ani de suveranitate statală, Republica Moldova a promovat o politică comercială preponderent protecționistă. Spre sfîrșitul anului 1993, s-a produs însă o cotitură radicală în acest domeniu, țara noastră devenind una dintre cele mai deschise de pe glob, un model clasic de liberalism. Concomitent, a fost elaborat în linii mari cadrul instituțional și legislativ corespunzător de inspirație liberalistă.

Ca urmare, în prezent nu există nici cote, nici alte restricții cantitative la mărfurile importate. Poți importa cît dorești și aproape tot ce dorești. Sunt supuse licențierii doar medicamentele și echipamentele medicale, substanțele chimice; materialele explozive, armamentul și echipamentul militar, aparatele pentru

jocuri de noroc, stupefiantele şi otrăvurile. Procedura obţinerii licenţelor este şi ea una simplă. În astfel de condiţii este neserios să vorbeşti de securitatea economică naţională, de viaţa şi sănătatea oamenilor, animalelor şi plantelor.

O asemenea politică comercială nu corespunde nicidecum intereselor naţionale. Cu atît mai mult cu cît de pe urma acestor tranzacţii se îmbogăţeşte un număr neînsemnat de afacerişti, în esenţă străini, care prea puţin sînt dispuşi să-şi reinvestească profiturile în modernizarea economiei Republicii Moldova.

În scopul depăşirii consecinţelor liberalismului fără măsură, Republica Moldova trebuie, după părerea noastră, să elaboreze şi să realizeze o politică comercială mixtă care să îmbine elemente de liber schimb cu elemente de protejare legală a pieţei interne şi a producătorilor autohtoni. Ar fi bine ca accentul să se pună pe următoarele direcţii principale:

1. Valorificarea tuturor posibilităţilor de aprofundare a relaţiilor economice, respectiv cele comerciale cu Uniunea Europeană, care trebuie să devină treptat una dintre principalele pieţe de desfacere a produselor moldoveneşti.

2. Elaborarea şi punerea în aplicare a unui program de încurajare a exporturilor, fără care este imposibil de a depăşi actuala criză financiară şi economică şi a reduce soldul negativ atît de pronunţat în prezent al balanţei comerciale. Nucleul unui astfel de program trebuie să-l constituie restructurarea, respecializarea şi retehnologizarea în ansamblu. Ramurile, cu a căror produse republica poate ieşi pe pieţele externe, trebuie modernizate prin sprijinul financiar al statului şi al investitorilor străini. În lumea contemporană pieţele externe de desfacere pot deveni accesibile mărfurilor moldoveneşti doar prin intervenţia masivă a statului şi nu numai a agenţilor economici privaţi.

3. Crearea unui climat cu adevărat favorabil pentru atragerea investiţiilor capitale străine directe. Atragerea investiţiilor străine în producţia pentru export ar limita practica păguboasă de a cerşi credite investiţionale, care ne bagă tot mai mult în datorii.

4. Asigurarea securităţii economice a ţării. În prezent avem o economie foarte vulnerabilă şi dependentă atît în privinţa aprovizionării cu resurse energetice, cît şi în privinţa pieţelor de realizare a produselor noastre. De aceea, diversificarea mărfurilor moldoveneşti constituie o direcţie prioritară a politicii comerciale a Republicii Moldova.

BIBLIOGRAFIE

1. Smith A., Avuţia naţiunilor. Chişinău, Editura Universitas, 1992, vol.I.
2. Ricardo D., Opere alese, Chişinău, Editura Universitas, 1993, vol.I, II.
3. Dicţionar de economie, Bucureşti, Editura „Economica", 2001.
4. Dicţionar de ştiinţe economice, Chişinău, Editura ARC, 2006.
5. Pralea S., Restructurări în diviziunea mondială a muncii şi comerţul internaţional, Iaşi, 1988.
6. Anuarul Statistic al Republicii Moldova, Chişinău, 2002, 2008, 2009.

Prezentat: 12 iulie 2010.

Recenzent: Valeriu ZBRCIOG, doctor habilitat în ştiinţe economice, profesor universitar.

E-mail: aap@ aap.gov.md

VÂNZAREA-CUMPĂRAREA TERENURILOR CU DESTINAŢIE AGRICOLĂ PERSOANELOR FIZICE ŞI JURIDICE STRĂINE ÎN VIZIUNEA EXPERŢILOR

Vladimir Gh. GUŢU,
profesor universitar, doctor habilitat în sociologie,
membru-corespondent al
Academiei de Ştiinţe Politice din Ucraina, consultant
al Ministerului Agriculturii şi
Industriei Alimentare al Republicii Moldova
Dumitru GUŢU,
magistru în administraţia publică, specialist principal
al Agenţiei Relaţii Funciare şi Cadastru

SUMMARY

The article describes the results of sociological investigation, conducted during 1 June - July 12, 2010. The study explores attitudes and beliefs of experts and professionals from different fields concerning the sale and purchase of agricultural land by foreign natural and legal persons in the Republic of Moldova. In total 120 respondents from different institutions have been interviewed. These are representatives of the Ministry of Agriculture and Food Industry, Agency for Land Relations and Cadastre, Planning Institute for Land Management and Territory Organization, mayors from rural areas of the country, scientists, representatives of non-governmental organizations dealing with agricultural issues, land market development, etc. All the respondents have high education, inclusive 7% of respondents have a scientific grade or teaching title and each 11th respondent possess a master degree.

Investigaţia sociologică a fost efectuată în perioada 1-12 iulie 2010 (vezi anexa) şi a fost orientată spre studierea opiniei experţilor faţă de vânzarea-cumpărarea terenurilor cu destinaţie agricolă persoanelor fizice şi juridice străine. Au fost intervievate 120 de persoane. În calitate de respondenţi au participat specialişti de la Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare, Agenţia Relaţii Funciare şi Cadastru, Institutul de Proiectări pentru Organizarea Teritoriului, primari din diferite localităţi rurale ale republicii, cercetători ştiinţifici, reprezentanţi ai organizaţiilor nonguvernamentale care se ocupă de problemele agriculturii şi dezvoltării pieţei funciare etc.

Ministerul Agriculturii şi Industriei

Alimentare, în comun cu Agenţia Relaţii Funciare şi Cadastru, care au organizat prezenta cercetare sociologică, au făcut această selecţie rigidă cu scopul de a afla poziţia unor persoane care cunosc foarte bine această problemă controversată despre care se discută de mai mulţi ani. De altfel, toţi participanţii la sondaj au studii superioare, inclusiv 7 % au grad ştiinţific sau titlu didactic, iar fiecare al 10-lea a susţinut masteratul.

După tipul ocupaţiei, 21,7 % sunt angajaţi ai administraţiei publice locale, 19,2 % activează în sfera bugetară, 14,2 % – în administraţia publică centrală, 13,8 % şi 13,4 % - sunt fermieri şi, respectiv, antreprenori, 11,7 % – lucrează în organizaţiile nonguvernamentale, iar fiecare al 5-lea – în sectorul privat. Totodată, 63 la sută din respondenţi au o vechime de muncă de peste 15 ani, 20 % - de până la 15 ani, 13,4 % - de până la 10 ani şi doar 4 la sută – sub 5 ani.

Răspunsurile respondenţilor au împărţit foarte clar opiniile lor în două părţi diametral opuse: 59 % din participanţii la sondaj s-au pronunţat împotriva ideii ca terenurile cu destinaţie agricolă să fie obiect al vânzării-cumpărării pentru persoanele fizice şi juridice străine, iar 38 la sută dintre ei o susţin. Faptul că numai 3% dintre persoanele anchetate nu au ştiut ce să răspundă, denotă buna cunoaştere a problemei de către respondenţi.

Potrivit sondajului, proporţia de 59 la 38 este caracteristică pentru toate grupurile de respondenţi, indiferent de tipul activităţii şi vechimea de muncă. După tipul activităţii, ponderea cea mai mare a adversarilor vânzării-cumpărării terenurilor cu destinaţie agricolă persoanelor fizice şi juridice străine revine angajaţilor din sfera bugetară (11,7 %), care au constituit 19,2 % din participanţii la sondaj. Urmează în ordine fermierii cu 10,9 %, angajaţii administraţiei publice locale şi ai organizaţiilor nonguvernamentale (câte 10 %), antreprenorii (8 %) şi angajaţii din administraţia publică centrală (5,6 %). Raportul răspunsurilor „nu" şi „da" este de 1 : 6,4 în cazul fermierilor, de 1 : 5,9 - al angajaţilor din organizaţiile nonguvernamentale, de 1 : 1,7 şi 1 : 1,4 - al angajaţilor din sfera bugetară şi, respectiv, al antreprenorilor. La acest capitol, discrepanţa cea mai mare se atestă în rândul angajaţilor din organizaţiile nonguvernamentale şi fermierilor, unde unui susţinător al ideii de comercializare a terenurilor cu destinaţie agricolă persoanelor fizice şi juridice străine în revin circa 7 adversari.

Motivele care i-au determinat pe respondenţi să se împotrivească comercializării terenurilor agricole persoanelor fizice şi juridice străine sunt foarte diferite. Pentru ca argumentările să fie mai întemeiate, complete şi concludente, participanţilor la sondaj li s-a oferit posibilitatea să aleagă mai multe variante de răspuns. Astfel, 42 la sută dintre ei consideră că acest lucru nu trebuie permis, deoarece în Republica Moldova nu a fost adoptat cadrul legal necesar, fiecare al treilea este de părere că nu sunt prevăzute măsuri concrete de prevenire a corupţiei şi protecţionismului, precum şi de interzicere a schimbării destinaţiei terenurilor şi concentrării lor în mâinile unei persoane (organizaţii), 21 % menţionând că la noi nu sunt indicate limitele suprafeţei terenurilor agricole care pot constitui proprietate privată a persoanelor fizice şi juridice străine. 27 % din participanţii la sondaj şi-au explicat opţiunea negativă, motivând că acest proces a demarat demult prin crearea întreprinderilor mixte cu capital străin, 24 la sută consideră că terenurile cu destinaţie

agricolă trebuie să constituie obiect al vânzării-cumpărării numai pentru cetățenii Republicii Moldova. Cel mai mic număr de participanți la sondaj – 7 la sută - sunt de părerea că chiar dacă s-ar permite comercializarea terenurilor cu destinație agricolă persoanelor fizice și juridice străine, nu se va schimba nimic, situația social-economică va rămâne în continuare dificilă și sărăcia va fi în continuă creștere.

Totodată, printre cauzele care i-au făcut pe respondenți să dea un răspuns negativ la această întrebare este și faptul că „accesul investitorilor străini prin majorarea prețurilor va avea un impact negativ asupra cumpărătorilor locali, asupra dinamicii tranzacțiilor", „nu este elaborat și implementat mecanismul de protecție a intereselor cumpărătorilor băștinași", „se vor mări speculațiile cu terenurile agricole", „solul și cetățenii RM sunt tezaurul țării care nu se vinde" etc.

Analizând răspunsurile celor 38 la sută din respondenții care sunt de acord ca terenurile cu destinație agricolă să poată constitui obiectul vânzării-cumpărării persoanelor fizice și juridice străine, putem conchide că ponderea adepților acestei idei se majorează odată cu creșterea vechimii lor în muncă. Potrivit sondajului, ponderea cea mai mică (de 0,8%) revine respondenților care au o vechime de muncă de până la 5 ani. Urmează în ordine participanții la sondaj cu o vechime de până la 10 ani - 6,7 la sută, de până la 15 ani - 10 % și de peste 15 ani – 20,8 la sută. Avându-se în vedere că ideea vânzării-cumpărării terenurilor cu destinație agricolă persoanelor fizice și juridice străine este una nouă și revoluționară, pare paradoxal faptul că cu cât vechimea de muncă a respondenților este mai mare (deci sunt mai în vârstă), cu atât și ponderea lor este mai ridicată. Pe de altă parte, este posibil ca persoanele cu o vechime de muncă mai mică să fie mai rezervate față de ideea comercializării acestor terenuri persoanelor fizice și juridice străine din simplul motiv că nu au activat în perioada în care bunurile imobile respective erau proprietate exclusivă a statului și deci nu pot compara situația de atunci cu posibilitățile oferite de trecerea lor în proprietatea privată a cetățenilor. Și invers, persoanele cu o vechime de muncă mai mare (deci sunt mai în vârstă) pot face această comparație și înțeleg mult mai bine avantajele privatizării terenurilor cu destinație agricolă.

Participanții la sondaj care susțin comercializarea terenurilor agricole străinilor au ales mai multe variante de răspuns și au indicat că aceasta va conduce la aplicarea unor tehnologii avansate și folosirea eficientă a mijloacelor tehnice agricole (34%), la dezvoltarea pieței funciare civilizate și crearea noilor locuri de muncă (câte 33%), la dezvoltarea social-economică a localităților rurale (32%), încurajarea investițiilor în agricultură și asigurarea securității acestor investiții, dezvoltarea întreprinderilor de prelucrare a materiei prime (câte 31%), lucrarea eficientă a terenurilor agricole (30%), neadmiterea pârlogirii terenurilor agricole, stimularea dezvoltării businessului mic și mijlociu, creșterea prețurilor de vânzare a terenurilor agricole, majorarea acumulărilor la buget, ameliorarea condițiilor de trai și stoparea emigrării populației (28-25%).

Cei mai mulți adepți ai ideii de comercializare a terenurilor cu destinație agricolă persoanelor fizice și juridice străine activează în sectorul privat și administrația publică locală, unde unui adversar îi revin 2 și, respectiv, 1,2 susținători.

Statisticile Agenției Relații Funciare și

Cadastru arată că numărul de tranzacţii cu terenuri agricole este în creştere. Astfel, în 2007 au fost înregistrate 26010 operaţii de vânzare-cumpărare a acestui tip de proprietăţi, în 2008 – 32382, iar în 2009 – 37109 tranzacţii. Experţii în domeniu consideră că ritmul de creştere a operaţiilor cu terenurile agricole ar fi mult mai mare dacă aceste bunuri ar deveni obiect de comercializare şi pentru persoanele fizice şi juridice străine. Interdicţia respectivă, susţin experţii, frânează şi creşterea preţurilor la terenurile agricole. Potrivit datelor Agenţiei Relaţii Funciare şi Cadastru, după ce mai mulţi ani la rând preţurile medii la terenurile cu destinaţie agricolă au crescut în ritmuri neînsemnate, în 2009 faţă de 2008 s-a înregistrat chiar o reducere a lor – de la 10155 lei până la 9259 lei pentru 1 hectar. Acest fapt este mai degrabă o excepţie, reducerea preţurilor la terenurile agricole fiind o consecinţă a recesiunii economice mondiale, care a afectat şi Republica Moldova.

Revenind la dilema „a permite sau nu comercializarea terenurilor agricole persoanelor fizice şi juridice străine", putem spune că şi opţiunile experţilor titraţi s-au împărţit în două: adversarii acestei idei susţin că pentru scoaterea terenurilor noastre la mezat străinilor pledează cetăţenii republicii care au procurat terenuri la preţuri derizorii şi acum vor să le vândă investitorilor străini şi, astfel, să se îmbogăţească peste noapte. O altă temere a acestei categorii de experţi consideră că decizia de a permite vânzarea terenurilor agricole persoanelor fizice şi juridice străine ar afecta grav perspectivele dezvoltării ţării şi chiar ale statalităţii şi suveranităţii Republicii Moldova.

În alte ţări limitarea drepturilor reale asupra pământurilor cu destinaţie agricolă este diferit. În Ungaria, Cehia, Macedonia, Serbia, Slovacia, precum şi în multe ţări din CSI (Federaţia Rusă, Azerbaidjan, Georgia, Kazahstan, Ucraina), persoanele fizice şi juridice străine nu au dreptul să cumpere şi să vândă terenuri cu destinaţie agricolă. În alte ţări, inclusiv în Croaţia, Elveţia, Italia, Letonia, Polonia, terenurile agricole pot fi înstrăinate nerezidenţilor în anumite condiţii speciale (permis special de la autorităţi, proceduri speciale, companiilor listate la bursă etc.). Sunt şi state unde nu există nici un fel de restricţii la vânzarea-cumpărarea terenurilor agricole persoanelor fizice şi juridice străine – Norvegia, Irlanda, Marea Britanie, Franţa, Finlanda, Germania.

Concluzii. Chiar dacă la întrebarea directă „Sunteţi de acord ca terenurile agricole să constituie obiectul vânzării-cumpărării persoanelor fizice şi juridice străine?", 59 la sută din respondenţi au răspuns „Nu", aceasta nu înseamnă că ei sunt adversari înverşunaţi ai ideii respective. Or, fiind rugaţi să-şi motiveze opţiunea prin posibilitatea de a alege mai multe variante de răspuns, doar 24 la sută din respondenţi au fost de părerea că terenurile cu destinaţie agricolă trebuie să constituie obiect al vânzării-cumpărării numai pentru cetăţenii Republicii Moldova. Faptul că fiecare al doilea participant la sondaj a dat un răspuns negativ, deoarece „nu a fost adoptat cadrul legal de comercializare a terenurilor agricole persoanelor fizice şi juridice străine", denotă respectarea legii de către respondenţi. Nu pot fi trecuţi în lista adversarilor ideii de comercializare a terenurilor cu destinaţie agricolă persoanelor fizice şi juridice străine nici respondenţii care, printre alte cauze, au indicat şi asupra faptului că „nu sunt indicate limitele suprafeţei terenurilor agricole

care pot constitui proprietate privată a persoanelor fizice şi juridice străine" (21 % din răspunsuri). De altfel, 132 din 163 de răspunsuri denotă indirect că, în anumite condiţii, participanţii la sondaj ar accepta ideea comercializării terenurilor agricole persoanelor fizice şi juridice străine.

Acceptarea ideii de comercializare a terenurilor agricole persoanelor fizice şi juridice străine încă nu înseamnă comercializarea lor. Este vorba doar de unele restricţii, care limitează drepturile proprietarilor de a dispune de pământul care le aparţine după bunul lor plac.

Care ar putea fi decizia politică optimală pentru Republica Moldova? Este greu să răspunzi categoric la această întrebare, dar înainte de a fi dat, trebuie ca autorităţile, experţii, în primul rând, să analizeze minuţios mai întâi toate dezavantajele, dar şi eventualele câştiguri. Ca să nu dăm în bară, ar fi poate cel mai bine ca, dacă este posibil, într-o anumită regiune să se implementeze un proiect-pilot sau să se admită comercializarea terenurilor cu destinaţie agricolă persoanelor fizice şi juridice străine in anumite condiţii, mult mai rigide decât în alte ţări. Deocamdată, un lucru este cert. Chiar dacă se va lua decizia de a permite comercializarea terenurilor agricole nerezidenţilor, pentru a proteja proprietarii autohtoni, acest lucru ar trebui să se întâmple nu mai devreme decât după depăşirea recesiunii economice mondiale.

Prezentat: 3 septembrie 2010.
Recenzent: Mihai CUCEREANU, doctor în ştiinţe economice.
E-mail: vladimirgutu@yahoo.com

Anexă

MINISTERUL AGRICULTURII ŞI INDUSTRIEI ALIMENTARE AL REPUBLICII MOLDOVA
AGENŢIA RELAŢII FUNCIARE ŞI CADASTRU A REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
ASOCIAŢIA SOCIOLOGILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

ANCHETĂ SOCIOLOGICĂ

Stimată doamnă!

Stimate domn!

Prezenta investigaţie este destinată studierii opiniei experţilor cu privire la vânzarea-cumpărarea terenurilor agricole persoanelor fizice şi juridice străine. Vă rugăm să completaţi chestionarul dat, încercuind codul numeric al variantei de răspuns, care coincide cu părerea Dvs. sau să înscrieţi varianta personală, dacă ancheta nu prevede una ca atare. Nu indicaţi numele, ancheta este anonimă.

Vă mulţumim pentru colaborare!

1. Sunteţi de acord ca terenurile agricole să constituie obiectul vânzării-cumpării persoanelor fizice şi juridice străine?

1 – da;
2 – nu;
3 – îmi vine greu să răspund.

2. Dacă „Da", care este opinia Dvs. faţă de vânzarea - cumpărarea terenurilor agricole persoanelor fizice şi juridice străine ? (Puteţi alege câteva variante de răspuns)

Vânzarea-cumpărarea terenurilor agricole va asigura:

1 - încurajarea investiţiilor în agricultură şi asigurarea securităţii acestor investiţii;
2 – lucrarea eficientă a terenurilor agricole şi folosirea raţională a asolamentelor;
3– aplicarea unor tehnologii avansate, folosirea eficientă a mijloacelor tehnice agricole;
4- dezvoltarea infrastructurii de prelucrare a materiei prime;
5- dezvoltarea pieţei funciare civilizate;
6- creşterea preţurilor de vânzare a terenurilor agricole;
7- neadmiterea pârlogirii terenurilor agricole;
8 - dezvoltarea social-economică a localităţilor rurale;
9-stimularea dezvoltării businessului mic şi mijlociu;
10-crearea noilor locuri de muncă;
11 -stoparea emigrării populaţiei;
12- majorarea acumulărilor la buget de la impunerea funciară;
13- ameliorarea condiţiilor de trai;
14- altele *(indicaţi)* _____

3. Dacă „Nu", indicaţi de ce? *(Puteţi alege câteva variante de răspuns)*

1- până în prezent în Republica Moldova nu a fost adoptat cadrul legal de comercializare a terenurilor agricole persoanelor fizice şi juridice străine;

2- nu sunt indicate limitele suprafeţei terenurilor agricole care pot constitui proprietatea privată a persoanelor fizice şi juridice străine;

3- nu sunt prevăzute măsurile concrete de prevenire a corupţiei şi protecţionismului şi interzicerii schimbării destinaţiei terenurilor şi concentrării lor în mâinile unei persoane (organizaţii);

4- acest proces a demarat demult prin crearea întreprinderilor mixte cu capital străin;

5- trebuie să permitem numai cetăţenilor Republicii Moldova;

6- nu se va schimba nimic, situaţia social-economică va rămâne în continuare dificilă şi sărăcia va fi în continuă creştere;

7- altele *(indicaţi)* _____

4. În încheiere, Vă rugăm să comunicaţi unele date despre D-voastră:

Studii:

1 superioare;

2 superioare (ciclul II), masterat;

3 – grad ştiinţific, titlu didactic.

Tipul activităţii Dvs. de muncă:

1 – fermier;

2 – antreprenor;

3 – angajat al administraţiei publice locale;

4 – angajat în adiminstraţia publică centrală;

5- angajat în sfera bugetară;

6- angajat în sectorul privat;

7- angajat al organizaţiei nonguvernamentale;

8 – alt tip *(indicaţi)* _____

Vechime în muncă:

1 - pînă la 5 ani;
2 - pînă la 10 ani;
3 - pînă la 15 ani;
4 - peste 15 ani;

1 - pînă la 5 ani
2 - pînă la 10 ani
3 - pînă la 15 ani
4 - peste 15 ani

Repartizarea respondenţilor în funcţie de varianta de răspuns, de studiile ce le posedă, de tipul activităţii pe care o desfăşoară şi vechimea în muncă, %

		Da	Nu	Îmi vine greu să răspund	**Total**
Studii	superioare	29	51	2	**82**
	superioare (ciclul II), masterat	6	4	1	**11**
	grad ştiinţific, titlu didactic	3	4	-	**7**
Total		**38**	**59**	**3**	**100**
Tipul activităţii	fermier	1,7	10,9	0,8	**13,4**
	antreprenor	5,8	8		**13,8**
	angajat al administraţiei publice locale	11,7	10	-	**21,7**
	angajat în adiminstraţia publică centrală	6,7	6,7	0,8	**14,2**
	angajat în sfera bugetară	6,7	11,7	0,8	**19,2**
	angajat în sectorul privat	3,3	1,7	-	**5**
	angajat al organizaţiei nonguvernamentale	1,7	10	-	**11,7**
	alt tip (*indicaţi*) ÎS cu autofinanţare	0,8		-	**0,8**
Total		**38,4**	**59**	**2,5**	**100**
Vechime în muncă	pînă la 5 ani	0,8	3	-	**4**
	pînă la 10 ani	6,7	6,7	-	**13,4**
	pînă la 15 ani	10	9	1	**20**
	mai sus de 15 ani	20,8	40	2	**63**
Total		**38**	**59**	**3**	**100**

		lucrarea eficientă a terenurilor agricole şi folosirea raţională a asolamentelor	aplicarea unor tehnologii avansate, folosirea eficientă a mijloacelor tehnice agricole	dezvoltarea pieţei funciare civilizate	creşterea preţurilor de vânzare a terenurilor agricole	crearea noilor locuri de muncă	încurajarea investiţiilor în agricultură şi asigurarea securităţii acestor investiţii	readmiterea pârlogirii terenurilor agricole	dezvoltarea social-economică a localităţilor rurale	stimularea dezvoltării businessului mic şi mijlociu	dezvoltarea infrastructurii de prelucrare a materiei prime	stoparea emigrării populaţiei	majorarea acumulărilor la buget de la impunerea funciară	ameliorarea condiţiilor de trai
A	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Studii	Superioare	23	25	25	19	24	24	20	23	18	22	18	18	18
	superioare (ciclul II), master	4	6	5	4	5	4	5	6	5	6	4	5	4
	grad ştiinţific, titlu didactic	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	Total	30	34	33	26	33	31	28	32	27	31	25	26	25
Tipul activităţii	fermier	0	1	1	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
	antreprenor	3	5	4	3	4	5	3	4	3	5	3	3	3
	angajat al administraţiei publice locale	12	13	13	9	12	11	10	11	10	10	9	10	9
	angajat în administraţia publică centrală	5	6	5	4	7	5	4	6	4	6	4	4	4
	angajat în sfera bugetară	6	6	6	5	5	4	3	6	5	6	5	5	5
	angajat în sectorul privat	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
	angajat al organizaţiei nongovernamentale	1	1	2	1	2	2	1	2	2	1	1	1	1
	Total	30	34	33	26	33	31	28	32	27	31	25	26	25
Vechime în muncă	pînă la 5 ani	0	1	0	0	1	0	0	1	0	1	0	0	0
	pînă la 10 ani	6	6	7	5	7	6	5	6	4	6	4	4	4
	pînă la 15 ani	9	10	9	8	10	9	9	8	9	9	9	9	9
	mai mult de 15 ani	15	18	17	13	15	16	14	16	13	15	12	13	12
	Total	30	34	33	26	33	31	28	31	26	31	25	26	25

Repartizarea respondenţilor în funcţie de studii, tipul activităţii, vechimea în muncă şi opţiunile lor privind dezavantajele comercializării terenurilor agricole persoanelor fizice şi juridice străine, %

	lucrarea eficientă a terenurilor agricole şi folosirea raţională a asolamentelor	aplicarea unor tehnologii avansate, folosirea eficientă a tehnicii agricole	dezvoltarea pieţei funciare civilizate	creşterea preţurilor de vânzare a terenurilor agricole	crearea noilor locuri de muncă	încurajarea investiţiilor în agricultură şi asigurarea securităţii acestor investiţii
0	1	2	3	4	5	6
Superioare	38	13	24	18	14	5
superioare (ciclul-II), masterat	2	3	3	2	2	1
grad ştiinţific, titlu didactic	2	2	2	3	4	1
Total	42	18	28	23	20	7
fermier	11	3	5	7	1	1
antreprenor	8	4	5	4	2	0
angajat al administraţiei publice locale	8	3	7	3	3	2
angajat în adiminstraţia publică centrală	3	3	3	3	3	1
angajat în sfera bugetară	4	2	3	3	9	2
angajat în sectorul privat	1	1	2	1	1	0
angajat al organizaţiei nonguvernamentale	8	3	4	1	1	2
Total	42	18	28	23	20	7
pînă la 5 ani	1	1	3	2	3	1
pînă la 10 ani	6	3	3	3	2	2
pînă la 15 ani	4	1	2	1	4	2
mai sus de 15 ani	31	13	22	18	11	3
Total	42	18	28	23	20	7

APORTUL ORGANISMELOR INTERNAŢIONALE FINANCIARE ÎN REDRESAREA ECONOMICĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Valentina GUŢAN,
master în ştiinţe politice,
Direcţia educaţie, tineret, sport,
pretura sectorului Centru, mun. Chişinău

SUMMARY

The need of foreign capital is conditioned, in the majority of cases, by the incapacity of the economy to satisfy the necessary amount of capital for the reconsolidation of the economy and investment reconsolidation, thus risking to become totally dependent on the developed countries, this in it's turn might have serious longstanding negative consequences. The foreign capital is being treated as an important element for the development of the economy of the Republic of Moldova, it's influence on the country's economy is paramount. We speak of a flux of investments and credits accorded to our country by the financial international organizations.

The collaboration with the institutions on the world level has a positive impact on the economy of the Republic of Moldova. By offering credits with a convenient interest rate and supporting projects that are being implemented in different areas of the national economy, these institutions value a lot for the investment system of the Republic of Moldova. The grants that have been offered support the efforts that were focused on the improvement of the legal, institutional, social and educational framework. The partnership strategies are aimed to consolidate the achieved progress, maintaining at the same time a flexible approach that would diminish the possible risks for the Republic of Moldova.

Republica Moldova este ţara ale cărei relaţii cu organizaţiile financiare internaţionale sînt inevitabile în condiţiile crizei economico-financiare actuale. După proclamarea independenţei la 27 august 1991, Republica Moldova a traversat o etapă complexă de tranziţie la economia de piaţă, înfruntînd un declin economic de proporţii, una dintre sarcinile primordiale ale Guvernului fiind atragerea investiţiilor şi crearea unui climat antreprenorial favorabil atît pentru investitorii străini, cît şi autohtoni. În primii ani de independenţă, Moldova a devenit membru al unui şir de organizaţii internaţionale atît politice, cît şi financiare. Printre succesele diplomaţiei moldoveneşti în domeniul cooperării internaţionale se consideră obţinerea de către Republica Moldova a statutului de membru în cadrul Grupului Băncii

Mondiale, Fondului Monetar Internațional, Băncii Europene de Reconstrucție și Dezvoltare, Organizației Mondiale a Comerțului, Organizației Economice pentru Cooperare și Dezvoltare, precum și al altor organizații cu caracter universal.

Un obiectiv important al diplomației economice a Moldovei îl constituie identificarea, negocierea și atragerea asistenței financiare externe pentru finanțarea realizării priorităților dezvoltării economiei naționale a țării. O atenție deosebită este acordată atragerii asistenței financiare externe nerambursabile sub formă de ajutoare, granturi, precum și implementarea unor programe specifice de asistență tehnică. Totodată, se examinează posibilitatea obținerii în străinătate a unor credite guvernamentale și comerciale în condiții avantajoase, destinate retehnologizării, restructurării și dezvoltării industriei, diversificării producției, revigorării complexului real al economiei naționale etc. O atenție sporită se acordă asigurării participării țării la diverse programe de asistență (TACIS, PHARE, USAID, SIDA etc.) cu beneficierea ulterioară de asistență tehnică din partea donatorilor străini.

Eficientizarea diplomației comerciale pe plan multilateral are drept scop aprofundarea relațiilor Republicii Moldova cu organismele economice internaționale în vederea influențării și promovării intereselor naționale cu o mai mare eficacitate. Valorificarea deplină a oportunităților oferite Republicii Moldova în calitatea sa de membru al organizațiilor de talie mondială, europeană și regională rămîne o prioritate a diplomației economice pe plan multilateral. Obiectivele diplomației economice pe plan multilateral vizează promovarea intereselor economice naționale în cadrul organizațiilor economice internaționale și regionale și valorificarea deplină a participării Republicii Moldova în cadrul organizațiilor economice internaționale și regionale prin formularea de propuneri referitor la sporirea eficienței de participare.

Dezvoltarea economică a țării pe parcursul anilor a fost influențată negativ de o serie de factori externi. Printre aceștia se numără condițiile climaterice nefavorabile, interdicția exportului anumitor bunuri în Federația Rusă (2006) plus accesul limitat la alte piețe de export, dublarea prețurilor la resursele energetice, importate din Rusia și majorarea considerabilă a prețurilor la resursele energetice pe piețele altor țări. În consecință, s-a produs deteriorarea indicilor macroeconomici, s-a micșorat rata de creștere a PIB, care a fost în proces de creștere în anii 2000, s-a redus volumul producției industriale și agricole, precum și exportul de bunuri, majorîndu-se deficitul balanței comerciale și balanței de plăți. Cele întîmplate au cauzat o accelerare a proceselor inflaționiste. Creșterea inflației are un caracter nemonetar și depinde de prețurile la gaze, resurse energetice și sporirea cheltuielilor de producție aferente.

Relansarea cooperării bilaterale cu astfel de organizații financiare internaționale, cum ar fi Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional, după o stagnare semnificativă, a contribuit mult la redresarea situației economice cauzate de factorii climaterici, precum seceta din 2003 și 2007. Acordarea asistenței tehnice și sprijinului financiar, precum și lansarea diferitelor strategii și programe, au contribuit esențial la dezvoltarea economică durabilă a Moldovei.

Actualmente, Republica Moldova este parte la peste 60 de organizații

internaţionale şi regionale, ale căror cote de membru şi datorii se achită din bugetul de stat. Potrivit situaţiei din 01.01.2009, datoriile Republicii Moldova faţă de organizaţiile internaţionale şi regionale se estimează la circa 162,2 mil. lei.

La moment, Republica Moldova execută un şir de planuri multianuale de restructurare a datoriilor (cu o durată de la 5 la 20 de ani) încheiate cu următoarele organizaţii internaţionale: Organizaţia Internaţională a Francofoniei, Organizaţia Internaţională pentru Energia Atomică, Organizaţia privind Interzicerea Armelor Chimice, Organizaţia Internaţională a Muncii, Organizaţia Mondială a Sănătăţii, UNESCO, Organizaţia ONU pentru Alimentaţie şi Agricultură (FAO).

Nevoia de capital străin rezidă, în majoritatea cazurilor, în incapacitatea propriilor economii naţionale de a o satisface pe aceasta pentru refacerea economică şi relansarea investiţiilor, care riscă să arunce aceste economii în totală dependenţă de lumea dezvoltată, cu grave şi durabile consecinţe. Astfel, capitalul străin este perceput ca un element important şi esenţial pentru dezvoltarea economică a Republicii Moldova. Influenţa acestuia asupra economiei naţionale este dublă. Este vorba de fluxuri de credite, investiţii şi ajutoare financiare şi materiale acordate de către organizaţiile internaţionale financiare ţării noastre.

Colaborarea Republicii Moldova cu aceste organizaţii de nivel mondial lasă o amprentă pozitivă pe economia naţională. Prin oferirea de credite, cu o dobîndă accesibilă şi susţinerea proiectelor în diferite domenii ale economiei naţionale, aceste instituţii valorează mult în sistemul economic de investiţii al Moldovei. Granturile oferite au sprijinit eforturile depuse de Guvern în vederea ameliorării cadrului juridic, instituţional, social şi educaţional. Strategiile de parteneriat elaborate de către aceste instituţii pentru Moldova *consolidează succesele anterioare, obţinute la nivel de ţară, menţinînd, totodată, o abordare flexibilă care ar permite diminuarea posibilelor riscuri globale pentru Moldova.* În vederea stabilizării şi relansării economiei Republicii Moldova, autorităţile centrale depun eforturi majore elaborînd programe şi proiecte care atrag investiţii capitale ale organizaţiilor internaţionale, se iau măsuri necesare pentru stimularea activităţii de întreprinzător şi ameliorarea climatului investiţional, accentuîndu-se amplasarea geografică a ţării, forţa de muncă calificată, solurile fertile şi participarea republicii în cadrul zonelor de comerţ liber cu ţările CSI şi cele din Sud-Estul Europei. Guvernul a reuşit să dezvolte un dialog şi o colaborare bazate pe principii de responsabilitate şi beneficii mutuale cu partenerii săi de dezvoltare.

În lumea contemporană, lupta pentru dezvoltare, dar mai ales dezvoltarea economică devin tot mai pronunţate. În condiţiile de realizare a dezvoltării este inevitabilă confruntarea dintre diverse interese. În atare condiţii, fiecare stat trebuie să tindă spre promovarea unei dezvoltări echilibrate care ar asigura atît creşterea, cît şi securitatea. Doar astfel schimbările economice preconizate vor conduce la noi oportunităţi, noi transformări, într-o manieră controlată şi previzibilă.

BIBLIOGRAFIE

1. Gheorghe Gruia // Hegemonia şi stabilitatea economiei mondiale// Economie teoretică şi aplicată nr. 5 / 2006 (500) ASE Bucureşti.

2. Relaţii valutar-financiare internaţionale, Gheorghe M. Voinea/ Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2007.

3. Moldova şi Banca Mondială – Rezultate, Yulia Snizhko, Lawrence Bouton, Sergiu Kulyk, Luis Alvaro Sanchez, Iaroslav Baclajanschi, Valeriu Cosuleanu / The World Bank, decembrie, 2006.

4. Valeriu Prohnițchi, Alex Oprunenco, "Moldova 2009: Raport de Stare a Țării", Chişinău, 2010.

5. Ioan Bari, Economia mondială, - Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1994.

6. Ion Borş în „Relaţii financiar-valutare ale RM/Finanţe internaţionale, politici macroeconomice, rezerve valutare". – Editura ARC, Chişinău, 1999.

7. Programul de activitate a Guvernului „Integrarea europeană: Libertate, Democraţie, Bunăstare" pentru anii 2009-2013.

8. Raport privind 100 de zile de activitate a Guvernului Republicii Moldova.

9. Hotărîre pentru aprobarea Programului de stabilizare şi relansare economică a Republicii Moldova pe anii 2009-2011 //Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 174-176/874, 04.12.2009.

10. „A guide to the World Bank" edited by the International Bank of Reconstruction and Development/the World Bank, Washington, 2003.

Prezentat: 27 septembrie 2010.
Recenzent: Gheorghe CĂLDARE, doctor în ştiinţe istorice, conferenţiar universitar.
E-mail: valentina_gutan@mail.ru

Instruirea funcționarilor publici: Strategii şi tehnologii noi

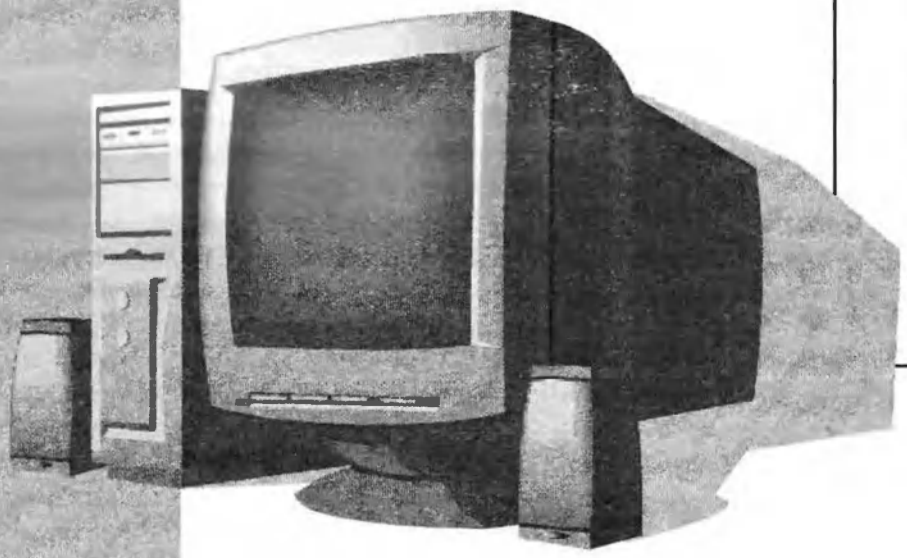

IMPACTUL INTERNETULUI ASUPRA PROPAGANDEI

Doina GHERMAN,
studentă,
Universitatea din Bucureşti, România,
Teodora GHERMAN,
doctor în pedagogie,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Preşedintele Republicii Moldova

SUMMARY

The Internet could be of some use to the propagandist. It is timely often running at immediate speeds. It does allow one to rapidly gauge the general feelings and instincts of a society, and lets one get an idea of what the "common man" believes and is thinking. It can certainly reflect majority opinions, although as those who visit such places can attest, its discussion areas can be superficial in content. However, none of these characteristics are constant as discussion is mercurial and diverse. Good well-reasoned arguments and accurate facts can have an immediate impact on participants around the world. But the Web cannot be long controlled, nor can it convince people to act in a particular way. As it continues to grow and expand, it may be the ultimate antidote to propaganda.

1. Propaganda: terminologie şi istoric

1.1. Definiţii ale termenului de propagandă

"Termenul de "propagandă" provine din latinescul "propaganda", adjectiv verbal care semnifică ceea ce trebuie sa fie răspândit, propagat. Doar utilizarea sa apoi de către Biserică în sintagma "congregation de propaganda fide" îi atribuie dubla vocaţie: ideologică şi metodologică." [1]

"Propaganda", precum îl găsim în Larousse, reprezintă "o acţiune organizată în scopul răspândirii unei opinii, unei religii sau unei doctrine". Termenul a căpătat repede uzualitate în limba vorbită datorită întrebuinţării acestuia în împrejurări conflictuale sau de către regimuri totalitare, desemnând o acţiune de prozelitism în exterior şi un instrument de menţinere a ordinii în interior. În ultimii ani, termenul de propagandă tinde să fie totuşi mai puţin folosit, fiind înlocuit cu termeni precum : comunicare, informare, persuasiune; astfel încât aceştia din urmă nu implică judecata de valoare şi tind să înglobeze dezvoltarea mijloacelor de comunicare.

1.2. Propaganda de-a lungul istoriei. Mijloace multimedia

Începând cu epoca antică, în care

faraonii își legitimau puterea prin picturile murale din temple și morminte și sculpturile de dimensiuni impresionante, propaganda își găsea funcția de menținere a autorității prin două mijloace simple: primul - de a impresiona, al doilea - de a convinge. Istoria romană înregistrează un mare progres prin opoziția dintre vechea societate a spectacolului (reprezentată de ceremonialul adorării zeilor prezent până atunci și în alte imperii) și societatea informației - în care apar oratorii, piețele publice, inscripțiile legale, piesele de teatru.

"În Evul Mediu sunt observabile două evenimente marcante care constituie prilejul unei opoziții între două mari sisteme de propagandă politică: Cruciada (care n-a însemnat nimic altceva decât satisfacerea unor ambiții coloniale sub pretextul apărării creștinătății) și [...] de cealaltă parte - Inchiziția (bazată pe intimidare și persuasiune) unde apare pentru prima dată termenul de "reeducare" a acuzatului"', tehnică folosită pe larg apoi în lagărele naziste și comuniste. Trecând prin perioada marilor revoluții, care eliberează burghezia și dau naștere unei noi păturii sociale - cea a proletariatului, propaganda se îmbogățește cu două mijloace - sloganul și afișul. În ajunul Primului Război Mondial, când este nevoie de ocuparea unui teren ideologic cât mai extins, propaganda devine în egală măsură o industrie a imaginii.

"În contextul revoluției ruse de la 1917, Lenin distinge funcția propagandistului care se adresează câtorva sute de militanți cărora trebuie să le câștige încrederea, de funcția de agitator, care implică și componenta emoțională, care fiind mai eficientă, poate mobiliza zeci de mii de oameni. Această teorie se înscrie într-o epocă de artă productivistă, în care cercetările moderne în domeniul propagandei privilegiau producția tipografică și fotografia, și în care publicitatea, aflată în stadiu incipient, nu apărea decât ca o pictură propagandistă a omului modern (Arvasov)."

Spre deosebire de propaganda comunistă, cea fascistă și nazistă a realizat un adevărat sistem de guvernământ bazat pe promovarea figurilor exemplare, a șefilor carismatici și coeziunii morale prin empatie. Aici este momentul istoric în care propaganda devine instituționalizată. După cum afirma S. Tchakotin, "propaganda este un sistem biologic, acționând în conformitate cu principii, corespunzând celor patru pulsiuni fundamentale: conativă, nutritivă, sexuală și parentală."[3] Plecând de la acest punct, el măsoară influența propagandei asupra maselor potrivit ecuației: 10% reprezintă cei care rezistă "violului psihic" și 90% sunt cei care îi cad victime.

Propaganda se servește și de mijloace precum radio, cinema, manifestări publice și televiziune. Odată cu investițiile majore în domeniu, propaganda devine sistem de guvernare, încredințat cadrelor profesioniste și destinat atât consumului interior, cât și exportului. Puterea imaginilor pe care contează propaganda în vremea celor două războaie mondiale constituie un catalizator pentru violență și conflict, precum o susține și J.P. Gourevitch: "Retorica propagandistică a sistemelor fascist și comunist nu cunoaște decât adorație sau desființare. Șef contra șef. Stalin sau Hitler. Simbol contra simbol. Aici - secera și ciocanul, drapelul roșu și imaginea sculpturală a liderului, acolo - crucea fascistă și mulțimea care ridică un braț. Strigăt contra strigăt. "Heil Hitler" sau "Zdravia jelaiu". Actualitatea explodează în imagini șocante: orașe devastate, partizani executați, copii asasinați."[4] La celălalt pol se află Laurent

Gerveau care afirma că "nu au existat schimbări semnificative între 1919 şi 1954, din punctul de vedere al mijloacelor propagandei. Acesta are în vedere trei acţiuni imperative: terorizează, manipulează, convinge! "[5]

Ulterior, perioada postbelică a însemnat sfârşitul propagandei sub forma cunoscută anterior. Aceasta a trebuit să suporte o metamorfoză fundamentală pentru a ţine piept fluxului de informaţie adus de noile tehnologii emergente pe piaţă. Afişele alegorice, falsele comunicate de presă şi radio îşi pierd toată credibilitatea. Propaganda îşi pierde din agresivitate şi trece de la comunicarea conflictuală la una contractuală, de la metaforă la explicaţie, de la tehnologii de imprimare la audiovizual. "Concluzia survenită în urma unei explicaţii are şanse de două ori mai mari de convingere decât una sugerată."[6] Precum se anunţă încă de la finele „Războiului rece", lumea intră în epoca "telecraţiei". Potrivit lui Jean-Paul Gourevitch, "diferitele suporturi ale comunicării nu s-au substituit unele pe altele, ci s-au teleportat în spaţiu-timp, ajungând la tendinţa de a se suprapune. În epoca talk-show-rilor politice, a show-rilor de sfârşit de campanie politică şi a piratajului pe Internet, noi continuăm să lipim afişe, să distribuim pliante şi să ţinem adunări."

2. Mecanismul de funcţionare a propagandei

2.1. Anularea identităţii

Pentru ca indivizii să "îmbrăţişeze" o anumită ideologie, este necesar ca masa pe care o formează să fie cât mai "plată". Propaganda caută să anuleze diferenţele dintre indivizi, şi apoi pe un teren "nivelat" să implementeze modelele comportamentale prevăzute de ideologia pe care o promovează. Astfel, apoi ajunge să controleze masele şi, implicit, să le mobilizeze în vederea realizării unor obiective.

2.2. Controlul informaţiei

Potrivit lui Garth S. Jowett, "controlul informaţiei cunoaşte mai multe mijloace complementare: ascunderea informaţiei, cenzura, comunicarea informaţiei la o dată prestabilită pentru mai mult impact mediatic, manufactura/falsificarea informaţiei, comunicarea informaţiei unor audienţe selectate şi distorsiunea/denaturarea informaţiei."[7] În acest context, informaţia nu doar mobilizează sau ţine sub control masele, în funcţie de caz, ci, distribuită în mod selectiv grupurilor de influenţă, are scopul de a menţine legitimitatea activităţii unor organizaţii, instituţii, regimuri.

Un exemplu remarcabil de control al fluxului informaţional îl poate constitui cazul revoltelor sângeroase de la Beijing, din 1989, în care studenţii protestau în Piaţa Tiananmmen, iar guvernul a bruiat ştirile despre protest în celelalte oraşe şi în zonele rurale. Cetăţenii chinezi nu au mai ştiut niciodată despre aceste proteste şi cererile lor pentru reforme. Lumea a ştiut despre aceste evenimente pentru că presa se afla întâmplător la faţa locului pentru a acoperi una din vizitele lui Gorbaciov la Beijing. Când guvernul chinez a masacrat cu brutalitate sute de protestatari prin intervenţia cu tancuri şi grenade, acesta a denaturant informaţia de aşa natură încât a susţinut că vina aparţine contra-revoluţionarilor, care au atacat soldaţii Republicii Chineze, care au tras în legitimă apărare. Deşi guvernul chinez a controlat la acea vreme cu succes fluxul de informaţii pentru propriul popor, restul lumii a ştiut despre asta.

Alt exemplu de control al fluxului informaţional poate fi prezentat cu privire la situaţia actuală în partea dreaptă a

Nistrului din Republica Moldova, în autoproclamata Republică Transnistreană, unde populația are acces doar la 16 canale de televiziune locală, posturile de radio sunt bruiate și se ascultă doar știri locale, accesul la Internet este limitat etc.

2.3. Managementul opiniei publice

Propaganda este, de cele mai multe ori, asociată cu manipularea opiniei publice. Michael Mitchel oferă patru forme pe care le îmbracă opinia publică:

a) o opinie populară, generalizată pe post de suport pentru o instituție;

b) modele prestabilite de adeziune sau de identificare la un grup;

c) preferințele publicului pentru anumiți lideri;

d) opinii susținute vehement de către majoritate, privind probleme publice și chestiuni de actualitate.

Mitchel asociază managementul opiniei publice executat de propagandă cu un "pahar ce acumulează și focalizează căldura difuză care se acumulează în masele populare, concentrând-o asupra unei probleme specifice, până își atinge punctul de fierbere: al contestațiilor, al revoltelor și, în cele din urmă, al revoluțiilor."[8]

2.4.Manipularea comportamentului

Scopul ultim al propagandei este să modifice comportamentul indivizilor și să furnizeze modele comportamentale noi. Toate acțiunile, precum votul, achiziționarea unui produs, selecția divertismentului, alăturarea la diferite organizații, afișarea unor simboluri, militarea pentru o cauză și altele de aceeași natură sunt așteptate de la o audiență căreia propaganda i se adresează. Acestea sunt comportamente deschise, observabile atât în răspunsurile verbale, cât și nonverbale.

"Comportamentul poate fi împărțit în două modele distincte:

a) comportamentul atributiv, cel care derivă de pe urma observării unei acțiuni repetitive (de exemplu, dacă un consumator achiziționează același produs în mod repetat, probabil o face din cauză ca îi place);

b) modelul comportamentului afectiv (printre care se numără încurajarea echipei favorite, sentimentul de mândrie în cazul audierii imnului național)."[9]

Aceste modele comportamentale se cristalizează încă din copilărie, prin urmare, este foarte dificil de schimbat, de aceea propagandistul caută mijloacele de manipulare în rațiuni de ordin psihologic, atât în planul conștient, cât și în subconștient. "Copiii învață despre atașamentul pentru o ideologie sau doctrină încă din familie prin limbaj și religie."[10]

Modelul lui Jowett O'Donnell despre propagandă:[1] (figura 1)

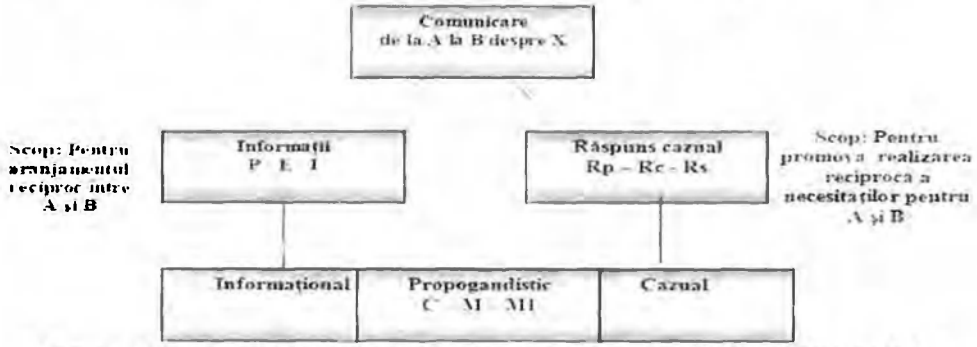

Figura 1. Promovarea obiectivelor lui A care nu reflecta cele mai bune interese a lui B

A – B – comunicare nonmediată

A – C – B – comunicare mediată

P– informații de partajare a ideilor

E – informații care explică

I – informații de instruire

C – controlul fluxului informațional

M – managementul (gestionarea) opiniei publice

M1 – gestiunea opiniei publice fără modele de comportament

A – expeditorul mesajului

B - receptorul mesajului

G – portal

Rp – răspuns partajat

Rc–răspuns bine argumentat

Rs– răspuns de schimbare a opiniei

3. Propaganda instituționalizată. Industria culturală

3.1. Propaganda instituționalizată. Industria culturală

În cartea sa "Propagandes silencieuses", Ignacio Ramonet afirmă că "nemulțumirile legate de industria culturală sunt fundamentate pe 3 prognoze:

- că propaganda va reduce omul la constituentul unei mase compacte și va împiedica dezvoltarea firească a unor indivizi emancipați, capabili să discearnă și să ia decizii proprii;

- că va înlocui în psihicul cetățenilor legitima aspirație la autonomie și conștiința de sine cu un conformism și cu o pasivitate periculos de regresive;

- că va confirma, în sfârșit, faptul că oamenii își doresc, de fapt, să fie fascinați, distrați și îndepărtați de problemele actuale reale, induși în eroare în speranța confuză că un fel de satisfacție hipnotizantă îi va face să uite pentru o clipă lumea absurdă, crudă și tragică în care trăiesc."[1]

De altfel, nu este în întregime falsă predicția lansată de Ignacio Ramonet, întrucât în lumea intens mediatizată în care trăim uităm, de fapt, că mijloacele audiovizualului sunt controlate de trusturi, în care investesc mari firme, cu interese proprii, legate de Internet, telefonie, informatică, energie, publicitate, sport, sistemul bancar etc. Un astfel de exemplu îl poate constitui fuziunea marilor firme America Online cu Time-Warner-CNN-EMI sau fuziunea firmei Vivendi cu Havas-Canal Plus și Universal-Seagram. Aceste grupuri gigantice, acești moguli multimedia nu se limitează doar la producerea de filme și programe TV, dar editează cărți, reviste, ziare, CD-uri, casete video, jocuri. Departe chiar de a se limita la sectorul industriei culturale, ele propun tot felul de servicii: vânzări prin corespondență, informații bancare, bursă, meteorologie, călătorii etc.; posedă, în același timp, licență în telefonie, în brand-uri muzicale, canale de televiziune, echipe de fotbal, basket,

agenţii de publicitate, studiouri cinematografice, fără să mai reamintim producţia tipografică, staţiile radio etc.

Aceste noi conglomerate ale industrici culturale, datorită resurselor pe care le deţin, dispun acum de mijloace colosale în domeniul cercetării de piaţă, precum şi în echipamente tehnologice, astfel încât sa-şi permită să fabrice produse perfect suprapuse pe cererea universală şi să stimuleze cererea, menţinând-o la un nivel optim. Este un proces circular.

3.2. Importanţa propagandei

De ce propaganda este atât de importantă în lumea actuală? Din raţiuni pur financiare. Dacă in domeniul media se câştigă mai mult decât în orice industrie, se doreşte un singur lucru: obţinerea profitului pe un termen cât mai lung. "Fidelitatea" consumatorului însă poate fi obţinută strategic, ca pe un câmp de luptă: odată consumată etapa cuceririi, trebuie instaurată dominaţia.

Un individ este cu atât mai bine dominat, cu cât rămâne mai inconştient - aici este momentul în care intervine persuasiunea şi propaganda. Încă din anul 1940, Aldons Huxley afirma că "un stat cu adevărat totalitar este acela care îşi va instaura dominaţia asupra unei populaţii de sclavi pe care ar fi inutil să-i mai constrângă, pentru că aceştia îşi iubesc condiţia de asupriţi."[2] În epoca postmodernistă, mijloacele de propagandă sunt atât de subtile, încât nimic nu aminteşte de constrângerea violentă şi de ameninţarea cu pedeapsa, care a însoţit termenul atâtea secole. Marketingul a devenit cu atât mai sofisticat, cu cât aspiră să vândă nu o marcă, ci o identitate, nu un statut social, ci o întreagă personalitate. Într-o societate de consum "a avea" devine "a fi". Acelaşi Aldons Huxley susţine că "într-o epocă atât de tehnologizată pericolul vine nu atât din partea unui adversar cu o expresie ameninţătoare, ci din partea unui chip surâzător şi dulceag. Iată de ce, în prezent trebuie să evităm cucerirea psihicului nu atât prin forţă, cât prin seducţie. Nu prin ameninţarea cu pedeapsa, ci prin propria sete de plăcere.

4. Propaganda în Internet

4.1. Scurt istoric

În luna iulie 1999, în războiul din Serbia, pe lângă metodele clasice de luptă, au fost aplicate şi posibilităţile reţelei de comunicaţii atât de o parte, cât şi de cealaltă a frontului, unde s-a constatat un aprig război al informaţiilor în mediul Internet.

Se spune că adevărul este prima victimă într-un război - o declaraţie trebuie să fie prea banală, să fie adevărată şi prea generală pentru a fi neadevărată. În cazul menţionat, părţile s-au străduit să facă cunoscute „adevărurile" lor pentru public, cu intenţia de a influenţa asupra cursului războiului.

Încercarea de a comunica fiind parte într-un conflict, face parte inevitabil din propagandă. Uneori, sarcina propagandei este de a promova adevărul, însă de multe ori nu acesta este scopul.

În cazul menţionat, criza din Kosovo a demonstrat următoarele: Web-ul poate conţine informaţii şi opinii prea diverse pentru a fi folosite pentru propagandă. În al doilea rând, atât timp cât este permis să funcţioneze Internetul într-o ţară, liderii acesteia nu pot spera să controleze toate formele de comunicare şi exprimare. Internetul poate fi contraagentul unei campanii de propagandă.

Propagandistul trebuie sa cunoască "terenul psihologic" al indivizilor din cadrul publicului-ţintă, în scopul de a utiliza idei preconcepute existente sau în curs de

dezvoltare. Astfel, "ura, foamea, mândria sunt pârghii de propagandă mai bune decât dragostea şi imparţialitatea."[3] [13] Trebuie, de asemenea, să fie, utilizate curentele predominante de gândire într-o societate. O campanie de propagandă nu poate crea sentimente, poate însă remodela ceea ce există deja. Propaganda trebuie să fie mai atentă şi să vizeze pe cei indecişi din societate. Propaganda trebuie să conţină unele elemente de adevăr. Însă adevărul va fi precar şi va fi inclus în propagandă doar atât, cât este necesar.

Din 1990, reţeaua Internet a fost recunoscută ca cea mai rapidă metodă de creştere a comunicaţiilor din lume. Un guvern naţional, care încearcă să impună voinţa pe Internet, este în faţa unei bătălii pierdute (fapt demonstrat în China). Măsurile de interzicere a accesului internaţional la Internet pentru toţi cetăţenii ţării ar putea avea succes numai pe termen scurt. Deoarece există milioane de site-uri şi chiar dacă sunt cenzurate o parte dintre ele, pe Web se conţin chat-room-uri şi forumuri ce se multiplică rapid şi care pot răspândi ştirile cu o viteză inimaginabilă. Actualmente, când o căutare de informaţii poate genera sute de mii de site-uri în câteva secunde, există o serie de fapte, de argumente, de comentarii disponibile oricărui utilizator. Oricine, cu un calculator, poate intra pe net să plaseze informaţii, să-şi exprime opiniile.

Deci care a fost marea schimbare în materie de propagandă în ultimii, să zicem, 20 de ani? "În mod esenţial, două lucruri: apariţia Internetului şi noua ofensivă culturală americană", precum afirmă Ignacio Ramonet în "Propagandes silencieuses". Istoricul francez Francois Caron, professor emerit la Sorbona, afirmă că Internetul a condus la "o adevărată revoluţie industrială, a treia de până acum." O revoluţie industrială, e necesar să înţelegem, nu reprezintă doar apariţia unei tehnologii noi, ci a uneia care bulversează fundamental modalitatea noastră de producţie şi consum. Potrivit lui Ignacio Ramonet, "lumea a cunoscut deja două revoluţii industriale:

- prima - odată cu invenţia motorului cu aburi de către James Watt în 1776;
- a doua - odată cu prima centrală electrică deschisă în 1882 de către Thomas Edison, în S.U.A.;
- a treia – odată cu apariţia Internetului.

În societăţile contemporane "libere şi democratice", manipularea psihologică trebuie să vizeze în acelaşi timp individul şi masa. " Practicile de recepţie instabilă a programelor de televiziune, constituirea unei videoteci personale, [..] utilizarea foarte personalizată a ***walkmenurilor*** şi a sistemelor ***hi fi*** reprezintă o tentativă de a scăpa de produsele culturale difuzate în masă"[4]. Are loc deci o defragmentare a maselor, o individualizare mai mult sau mai puţin pronunţată în contraofensivă la "servirea" pe bandă rulantă a producţiei mass-media. Prin urmare, manipularea trebuie să fie una subtilă şi sofisticată, cu un important aport ştiinţific. Jacques Ellul afirmă că "plecând de la cunoaşterea fiinţei umane, a tendinţelor acesteia, a dorinţelor, nevoilor şi mecanismelor psihice, a automatismelor şi în aceeaşi măsură, a psihologiei sociale, propagandistul îşi organizează puţin câte puţin tehnica de abordare şi planul de acţiune."[5]

Aservirea consumatorului în scopul satisfacerii nevoilor pieţei, prin crearea/ fabricarea de dorinţe nelegitime, implică intensificarea controlului represiv al mediei. În aceeaşi ordine de idei, Ignacio Ramonet afirmă : "Luxul devine o necesitate, sub

presiunea pierderii "statutului" pe piața competitivă la serviciu sau chiar în petrecerea timpului liber. Nici un aspect nu scapă manipulării propagandistice: domeniul intelectual, emotiv sau sentimental. Toate acestea sunt vizate printr-o "orchestrare a tuturor mijloacelor tehnice de intimidare mintală: TV, radio, presă, cinema, afișe."

4.2. Noi instrumente de propagandă

Internetul oferă noi instrumente de propagandă care facilitează manipularea. Modelele mai noi de propagandă răspândită pe Internet sunt:

- banerele de publicitate de pe site-uri;
- reclamele de publicitate;
- blogerurile – pagini personale ale utilizatorilor Internet;
- flash mob-urile.

Reclama unui site sau a unei companii pe Interuet se face cu ajutorul **banerelor.** Exemple de banere statice sau animate putem găsi pe site-urile: www.bannergrams.com, www.coolarchive.com, www.coder.com, www.banner.de, www.voytech.com www.animationonline.com, www.angelfire.com/biz/WLAW.

Un alt fenomen cunoscut pe Interuet se numește **blogging.**

Blogul este o pagină personală Web în care administratorul acestuia poate include cele mai diverse informații. Cu un blog, oricine poate crea o opinie mass-media proprie, poate scrie orice, fără să se teamă de cenzură.

Mai multe personalități marcante, persoane publice și simpli utilizatori ai Internetului și-au creat bloguri. Prin intermediul blogurilor, conducători de țări, de companii, lideri de partide pot influența opinia publică. În același timp, există și altă față a blogurilor. Blogurile se consideră ca fiind o revoltă a Rețelei împotriva surselor de informații centralizate.

De exemplu, bloggerii din țara noastră au creat o opinie eronată și au influențat rezultatele preselecției la Eurovizion 2010.

O altă metodă de propagandă pe Internet este **Flash Mob.** Flash Mob-ul este o acțiune organizată pe Internet și are ca rezultat o acțiune spontană în care câteva zeci, sute sau chiar zeci de mii de oameni se adună pentru câteva minute pentru o acțiune comună. Cu ajutorul acestui mod de propagandă, la 6 aprilie 2010 s-a adunat tineretul protestatar și a depus lumânări la monumentul lui Ștefan cel Mare „Pentru decesul democrației". Despre manifestațiile respective au știut toți, de aceea ceea ce a urmat, a fost manipularea maselor de către persoane bine instruite și cu un scop bine determinat.

Un instrument eficient pentru companiile de publicitate sunt cookie-urile. Cookie-urile sunt utilizate pentru a urmări activitatea unui utilizator pe un site sau pe mai multe site-uri (în cazul cookie-urilor „third party" sau a așa-numiților „Web bugs"). Urmărirea în cadrul unui site este făcută în scopul obținerii unor statistici de utilizare. În special, companiile de publicitate urmăresc activitatea utilizatorilor în cadrul mai multor site-uri pentru a afla mai exact interesele lor, putând să decidă, astfel, ce reclame să trimită la un anumit moment unui anumit utilizator. Având profilul consumatorului bine determinat, pot oferi argumentele bune, bine motivate și fapte exacte care pot avea un impact imediat asupra utilizatorilor site-urilor din întreaga lume.

Concluzii

Cu toate că impactul Internetului asupra utilizatorilor este foarte mare, Web-ul nu poate fi controlat mult timp, nici nu poate convinge pe termen lung oamenii să

acţioneze într-un fel sau altul, fiindcă există dezbateri asupra celor mai diverse idei şi opinii. Şi deoarece continuă să crească şi să se extindă, Internetul poate fi antidotul final al propagandei.

BIBLIOGRAFIE

1. Cole Robert, ***The political life of children,*** Ed. Atlantic Monthly Press, Boston,1986.

2. Donnat Olivier, ***La culture des individus. Dissonances culturelles et disctinction de soi,*** Ed. La Decouverte, Paris, 2004.

3. Ellul Jacques, ***Propagandes,*** Ed. Economica, Paris, 1990.

4. Gerveau Laurent, ***Terroriser, manipuler, convaincre. L'histoire mondiale de l'affiche politique*** ed. Samogy, 1996.

5. Gourevitch Jean Paul, ***L'image en Politique. De Luther a Internet et de l'affiche au clip,*** Ed. Hachette Litteratures, 1998.

6. Hentea Călin, ***Imaginile mişcate ale propagandei*** , Bucureşti, Ed. Militară, 2006.

7. Huxley Aldons, ***Noua prefaţă la Meilleur des mondes***, Ed. Pocket Jeunesse, Paris, 1998.

8. Jowett Garth S., Victoria O'Donnell, ***Propaganda and persuation,*** Ed. Sage, Beverly Hills, 1986, Newburry Park, 1992.

9. Ramonet Ignacio, ***Propagandes silencieuses: masses, television, cinema,*** Ed. Galilee, 2000.

10. Rieffel Remy, ***Que sont les medias? Pratiques, identities, influences,*** Ed. Gallimard, col. "Folio", Paris, 2005.

11. Rieffel Remi, ***Sociologia Mass-Media,*** Ed. Polirom, 2008.

12. Tchakotin Sergiu, ***Violul maselor prin propaganda politică,*** vol. I, Ed. Gallimard, 1939.

13. Jacques Ellul, **Propaganda: the Formation of Men's Attitudes**, New York: Vintage Books, 1973, http://www.swaraj.org/shikshantar/propaganda.htm

NOTE

[1] Jean Paul Gourevitch ***L'im age en Politique. De Luther a Internet et de l'affiche au clip.*** – P.15.

[2] Jean Paul Gourevitch ***L'image en Politique. De Luther a Internet et de l'affiche au clip.*** – P.37-40.

[3] Sergiu Tchakotin, ***Violul maselor prin propaganda politică,*** vol. I, Ed. Gallimard, 1939.

[4] Jean Paul Gourevitch, ***L'image en Politique. De Luther a Internet et de l'affiche au clip*** . – PP. 42-43.

[5] Laurent Gerveau, ***Terroriser, manipuler, convaincre. L'histoire mondiale de***

l'affiche politique ed. Samogy, 1996.

[6] Jean Paul Gourevitch. ***L'image en Politique. De Luther a Internet et de l'affiche au clip*** apud Bidle, 1966, Havland & Mendell, 1952, cap.II. – PP. 51-52.

[7] J.P.Gourevitch apud Garth S. Jowett, Victoria O'Donnell, ***Propaganda and persuation.*** - P.56.

[8] Calin Hentea, ***Imaginile mişcate ale propagandei*** . Bucureşti, Ed. Militară 2006 apud Michael Mitchell, 1970.

[9] Remy Rieffel, ***Sociologia Mass-Media*** apud Olivier Donnat ***La culture des individus. Dissonances culturelles et disctinction de soi,*** Ed. La Decouverte, Paris, 2004.

[10] Remy Rieffel, ***Que sont les medias? Pratiques, identities, influences,*** Ed. Gallimard, col. "Folio" Paris, 2005, apud Robert Cole ***The political life of children,*** 1986.

[11] Garth S. Jowett, Victoria O'Donnel, ***Propaganda and persuation,*** The Jowett O' Donnel model of propaganda, fig 1.5. - P.18.

[12] Ignacio Ramonet. ***Propagandes silencieuses : masses, television, cinema,*** Ed. Galilee.2000. - P 145.

[13] Ignacio Ramonet, ***Propagandes silencieuses*** Ed. Galilee 2000 apud Aldons Huxley, ***noua prefață la Meilleur des mondes*** . ed. Pocket Jeunesse. Paris.1998.

[14] Jacques Ellul, **Propaganda: the Formation of Men's Attitudes**, New York: Vintage Books, 1973. http://www.swaraj.org/shikshantar/propaganda.htm

[15] Remi Rieffel, ***Sociologia Mass-Media,*** Ed. Polirom, 2008. - P.111.

[16] Ignacio Ramonet, ***Propagandes silencieuses,*** Ed. Galilee 2000 apud Jacques Ellul, ***Propagandes,*** Ed. Economica, Paris, 1990.

Prezentat: 17 noiembrie 2010.

Recenzent: Dumitru BĂLĂNEL, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova.

E-mail: doina.gherman@gmail.com

gherman.teodora@gmail.com

PERFECȚIONAREA PROFESIONALĂ CA MECANISM DE EFICIENTIZARE A ACTIVITĂȚII ÎN CADRUL BIROULUI NAȚIONAL DE STATISTICĂ

Natalia IURCU,
consultant,
Biroul Național de Statistică al
Republicii Moldova

SUMMARY

An administrative system equipped with sufficient material and financial resources, with necessary administrative law can not function without civil servants well trained professional and managerial, that requires, according the law in the public administration, creating and building a corps of career civil servants, professional, politically neutral and compatible with existing structure in member countries of the European Union.

For these reasons, currently, the process of modernizing the civil service in the republic requires: functional improvements, organizational improvements, improvements of skills, infrastructure improvements.

Un sistem administrativ dotat cu suficiente mijloace materiale și financiare, cu legi administrative necesare nu-și poate îndeplini funcțiile fără funcționari publici bine pregătiți profesional și managerial, de aceea se impune, conform legislației în vigoare în domeniul administrației publice, crearea și consolidarea unui corp de funcționari publici de carieră, profesionist, neutru politic și compatibil cu structurile existente în țările membre ale Uniunii Europene.

Din aceste considerente, actualmente, procesul de modernizare a serviciului public din republică necesită: îmbunătățiri funcționale, îmbunătățiri organizaționale, îmbunătățiri ale competențelor, îmbunătățiri ale infrastructurii.

Pentru a satisface aceste necesități, instruirea (formarea și perfecționarea) profesională a funcționarilor publici urmează să devină un proces continuu și organizat, care să țină seama atât de transformările care au loc în cadrul administrației publice, cât și de cele care pot fi anticipate.

Pentru a atinge acest scop, este necesar să fie produse schimbări în atitudini, sisteme și structuri. Mai mult ca atât, este necesar de a motiva și a stimula funcționarii publici, ca ei să-și asume responsabilitatea pentru gestiunea instruirii individuale.

Instruirea presupune pătrunderea esenței, înțelegerea integrală, capacitatea de a gândi creativ, fără limitare la răspunsuri stereotipice, capacitatea de a analiza și a aprecia, de a lua decizii etc.

Pe lângă studiile de bază, este necesară acumularea unor cunoștințe specifice în domeniul administrării publice, deprinderi

și abilități sociale și interpersonale corespunzătoare postului de muncă, cum ar fi: capacitatea de a colabora și a lucra în echipă, de a lucra creativ și a menține standardele calității.

Astfel, perfecționarea profesională presupune cunoștințe temeinice despre drept și știința administrativă, cunoștințe specifice domeniului autorității publice, experiență în domeniu, ușurință în aplicarea în practică, aptitudini intelectuale etc.

Dar, ca să se obțină o asemenea competență profesională, este necesar ca toate instituțiile să asigure formarea personalului pentru administrația publică, să realizeze o legătură strânsă, pe de o parte, între procesul de învățământ și cercetare, iar, pe de altă parte, între acesta și practică. În scopul asigurării serviciului public cu cadre de un înalt nivel profesionist și cultural, este necesară crearea unui sistem de stat de formare, recalificare și perfecționare profesională a funcționarilor publici.

Sistemul de stat de formare, recalificare și perfecționare profesională a funcționarilor publici trebuie să includă programele instructive profesionale de formare, recalificare și perfecționare profesională a funcționarilor publici în domeniul de activitate, programele de specializare în domeniul administrării publice, instituțiile de învățământ acreditate, care vor realiza aceste programe și organele care vor asigura gestiunea acestor procese. Statul este responsabil totalmente de formarea, organizarea, dezvoltarea și conținutul sistemului de instruire continuă a funcționarilor publici.

Guvernul își asumă rolul de coordonare și asistență deplină, fiind responsabil de infrastructură; suportul legislativ; stabilirea standardelor; asigurarea/controlul calității; asigurarea mecanismului de acreditare/licențiere a instituțiilor de învățământ.

Finanțarea procesului de formare, recalificare și perfecționare profesională a funcționarilor publici se efectuează din contul mijloacelor bugetare prevăzute în acest scop, al altor resurse financiare neinterzise de legislație (granturi, proiecte internaționale etc.). Investirea de către guvern în pregătirea și dezvoltarea funcționarilor din autoritățile publice centrale și locale trebuie să capete un caracter prioritar.

În principiu, numai funcționarii publici, care vor înțelege foarte bine cultura organizației, tendințele dezvoltării economiei și societății, a pieței muncii, cerințele noi față de deprinderile de muncă, schimbarea valorilor și atitudinilor, importanța parteneriatului, a responsabilităților, motivației și stimulării, vor putea realiza cu succes, efectiv și eficient obiectivele organizaționale.

Principalii factori ce influențează formarea pentru integrarea europeană a funcționarilor publici, în opinia specialiștilor în domeniu, se referă la legislație; mentalitate și educație; modalități de perfecționare; calitatea resurselor umane; colaborarea între specialiștii în domeniu și practicieni; îmbunătățirea comunicării pe orizontală și pe verticală etc.

Prin urmare, o administrație publică modernă trebuie să fie caracterizată de o funcționare eficientă și eficace, de transparență și adaptabilitate. Utilizarea noilor tehnologii ale informației și comunicării constituie mijloacele principale de punere în practică a acestor concepte. Toate acestea presupun, pe lângă asigurarea unei dotări tehnice corespunzătoare, existența unui personal capabil să utilizeze aceste tehnologii.

Aşadar, întru realizarea prevederilor art.37 alin.(4) din Legea nr.158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public privind aprobarea de către Guvern a modului de organizare şi desfăşurare a procesului de dezvoltare profesională continuă a funcţionarilor publici, Biroul Naţional de Statistică (BNS) a realizat la nivel de instituţie instruirea (internă şi externă) şi perfecţionarea personalului atât în cadrul Academiei de Administrare Publică de pe lângă Preşedintele Republicii Moldova, cât şi în cadrul altor instituţii sau în afara hotarelor ţării.

Perfecţionarea profesională continuă a funcţionarilor publici din cadrul BNS se realizează prin următoarele tipuri de instruire: instruire internă şi instruire externă. Instruirea internă include cursuri de instruire de lungă şi scurtă durată, seminare, mese rotunde etc. Specialiştii BNS organizează pentru colaboratorii organelor teritoriale pentru statistică (OTS) cursuri de instruire în domeniile statisticii pe termen scurt, tehnologiilor informaţionale; iar experţii străini susţin cursuri de instruire a programelor PC-Axis, SAS, formare de formatori cu participarea specialiştilor din cadrul BNS, inclusiv colaboratori din cadrul OTS.

Procesul de perfecţionare profesională continuă în cadrul BNS (instruirea externă) se realizează prin diverse forme de instruire: cursuri de instruire de scurtă şi lungă durată, seminare, conferinţe, mese rotunde, ateliere etc. Activităţile de instruire se realizează prin diferite metode: prelegeri, studii de caz, discuţii, întrebări-răspunsuri, prezentări, lucru în grup etc.

La selectarea metodelor de instruire se ţine seama de specificul procesului de instruire a adulţilor. Aşadar, în fiecare an, Academia de Administrare Publică de pe lângă Preşedintele Republicii Moldova, întru realizarea comenzii de stat privind perfecţionarea profesională a personalului din administraţia publică, aprobată prin Hotărâre de Guvern, prezintă un plan de desfăşurare a cursurilor de perfecţionare. În conformitate cu prevederile pct.3 al Hotărârii menţionate, Biroul Naţional de Statistică respectă întocmai planul-grafic al cursurilor de perfecţionare profesională a personalului din administraţia publică. Activităţile de instruire se realizează prin diverse metode, cum ar fi prezentarea subiectelor relatate în Power Point, lucru în grup, prelegeri, discuţii, activitate practică etc.

Funcţionarii publici din cadrul BNS, care sunt delegaţi la cursuri de instruire, participă activ la realizarea obiectivelor de instruire, oferă informaţii necesare pentru evaluarea eficienţei activităţilor de instruire şi aplică cunoştinţele, abilităţile şi modelele de comportamente obţinute în activitatea practică. Tematica cursurilor este bine determinată, ţinându-se seama de necesităţile de instruire; cheltuielile necesare pentru realizarea cursurilor sunt acoperite din contul mijloacelor bugetare alocate Academiei de Administrare Publică de pe lângă Preşedintele Republicii Moldova şi din Fondul Fiduciar multidonator. La finele fiecărui curs, participanţilor li se eliberează documente de certificare a absolvirii cursului.

După cum s-a menţionat, procesul de dezvoltare profesională impune introducerea şi utilizarea conceptelor moderne, caracteristice managementului public, folosite în administraţiile de peste hotare.

Chiar dacă nu sunt implicate direct în elaborarea şi implementarea procesului de dezvoltare profesională continuă a

funcționarilor publici, instituțiile Uniunii Europene și alte organisme internaționale au, în acest proces, statutul unui actor important care, prin programele specifice de pregătire și construcție instituțională, oferă suportul pentru transferul de cunoștințe necesare fundamentării și asigurării standardelor europene de dezvoltare profesională a funcționarilor publici în domeniul statistic.

În anul 2008, din contul mijloacelor financiare oferite de Norvegia în cadrul Memorandumului de Înțelegere între Statistica Norvegiei și Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, a fost organizat primul an de studii de masterat la Academia de Studii Economice din Moldova, Facultatea Cibernetică, Statistică și Informatică Economică, specialitatea analiza statistică în economie și business pentru 6 colaboratori din cadrul BNS, iar în anul 2009 alți 10 colaboratori din cadrul BNS au fost admiși la ASEM pentru a face studii de masterat. Specializarea de studii postuniversitare de masterat „Analiza statistică în economie și business" prevede aprofundarea cunoștințelor și extinderea abilităților privind analiza datelor statistice și elaborarea de sondaje și scenarii economice în susținerea activităților administrațiilor publice și celor de afaceri.

Organizarea cursurilor, calitatea predării, precum și însușirea individuală a materialului predat, au asigurat o aprofundare a cunoștințelor în domeniu și o aplicare practică mai eficientă a softurilor SPSS, Eviews, Microsoft Office Access, care facilitează efectuarea unor calcule complexe în domeniul statistic. Studiile au fost organizate în conformitate cu cerințele și necesitățile profesionale ale colaboratorilor BNS.

Considerăm că aceste studii de masterat oferă colaboratorilor posibilitatea de a deveni buni specialiști în analiza informației economice, elaborarea de pronosticuri economice și efectuarea diferitelor sondaje, iar cunoștințele acumulate permit aprofundarea și perfecționarea cunoștințelor obținute în instituția de învățământ superior și în perioada de activitate la BNS. În cadrul altor instituții au fost organizate seminare de instruire specializate în diverse domenii la care au participat funcționari publici din cadrul BNS.

Un impediment important în procesul de asimilare a experienței internaționale în domeniul statisticii constituie cunoașterea insuficientă a limbilor engleză și franceză, fapt care împiedică familiarizarea cu standardele internaționale în domeniul statistic și cele mai bune practici ale altor țări. Din aceste considerente, în anul 2009, au fost bine venite cursurile de studiere a limbii engleze organizate de către Direcția politica de cadre a Guvernului Republicii Moldova, împreună cu Centrul de Studiere a Limbilor Moderne „QUO VADIS", de care au beneficiat 19 persoane (în anul 2010 16 persoane continuă studierea limbii engleze); și organizarea cursurilor de studiere a limbii franceze de către Alianța Franceză, la care au participat 20 de persoane din cadrul BNS.

Centrul de Studiere a Limbilor Moderne „QUO VADIS" și Alianța Franceză își aduc aportul la organizarea acestor cursuri de limbă engleză și limbă franceză pentru colaboratorii din cadrul BNS. Evenimentul în cauză prezintă un real succes pentru perfecționarea profesională a funcționarilor publici din cadrul BNS, contribuind, totodată, la ridicarea nivelului profesional prin cunoașterea limbilor moderne.

Apreciem, în mod deosebit, contribuția echipei de profesioniști din cadrul instituțiilor la buna desfășurare a cursurilor în cauză.

Se folosesc metode de instruire ce corespund standardelor europene. Prin urmare, în anul 2009, datele privind instruirea profesională a funcţionarilor publici din aparatul central al Biroului Naţional de Statistică expediate în adresa Cancelariei de Stat, arată că gradul de instruire a personalului constituie **72,45%**, ceea ce rezultă că au fost instruiţi **71** de funcţionari publici din aparatul central al BNS (44 de persoane au fost instruite, cel puţin, 40 ore).

Astfel, la toate nivelurile trebuie să constituie o prioritate formarea funcţionarului public cu performanţe de nivel european, conştient de faptul că este în serviciul cetăţeanului şi că are un rol imens în procesul de integrare europeană, respectiv acela de a pune în practică, în mod eficient, întregul cadru legislativ creat, precum şi de a contribui la perfecţionarea acestuia.

De asemenea, în opinia specialiştilor există ideea că trebuie să se acţioneze în mai multe direcţii pentru creşterea nivelului calitativ al funcţionarului public, şi anume:

a) punerea unui accent deosebit pe formarea şi perfecţionarea funcţionarului public în conformitate cu cerinţele Uniunii Europene, dar în condiţiile concrete, specifice Republicii Moldova;

b) realizarea unor forme de pregătire profesională şi specializare care să-l ajute şi să-l determine pe funcţionarul public să asimileze noi cunoştinţe profesionale, specifice administraţiei şi, nu în ultimul rând, să conştientizeze că este în slujba cetăţeanului. Rezultatul instruirilor şi pregătirilor profesionale va trebui să se reflecte în creşterea competenţelor funcţionarilor publici şi a eficienţei activităţii întregului personal din administraţie. Pregătirea profesională a funcţionarilor publici trebuie planificată, organizată şi temeinic fundamentată, deoarece în administraţia publică există personal cu specializări variate;

c) o altă direcţie de creştere a nivelului calitativ al funcţionarului public o constituie sporirea motivării acestuia printr-un sistem de recompense atractiv şi stimulativ, ştiut fiind faptul că motivarea, din punct de vedere managerial, constituie baza antrenării personalului în scopul îndeplinirii obiectivelor propuse la nivel organizaţional;

d) conceperea unui mecanism şi a unor proceduri simple de evaluare a activităţii funcţionarului public, factor important al creşterii eficienţei muncii sale;

e) conştientizarea de către funcţionarul public a misiunii pe care o are integrarea europeană.

Cu toate acestea, considerăm că ansamblul măsurilor cuprinse în procesul de perfecţionare continuă trebuie să conducă nemijlocit la profesionalizarea funcţiei publice prin asimilarea celor mai bune practici de comportament, relaţii publice etc., iar funcţionarul public, la rândul său, demonstrează, în urma evaluării, că şi-a însuşit la un nivel corespunzător, cuantificat printr-un calificativ, conţinutul formării şi îndeplineşte criteriile de performanţă specifice funcţiei pe care o ocupă, formulate din perspectiva profesionalizării funcţiei publice.

În opinia noastră, există totuşi probleme care complică realizarea perfectă a procesului de dezvoltare profesională continuă:

- neadaptarea suficientă a conţinutului programelor existente la cerinţele şi standardele practicate în ţările europene;
- finanţarea insuficientă a participării personalului din administraţia publică la diferitele programe de formare;
- existenţa unor importante diferenţe organizaţionale şi operaţionale între

furnizorii de formare continuă.

În scopul îmbunătăţirii situaţiei existente la nivelul formării continue a funcţionarilor publici, Biroul Naţional de Statistică propune:

- colaborarea cu instituţiile de specialitate din ţările Uniunii Europene şi afilierea la reţelele europene de formare continuă;

- crearea unor standarde privind procesul de formare, proiectare şi elaborare a planurilor de învăţământ;

- îmbunătăţirea legislaţiei secundare referitoare la formarea continuă a funcţionarilor publici.

Crearea unui sistem modern şi transparent de perfecţionare profesională, prin prisma standardelor europene, solicită susţinerea şi dezvoltarea abilităţilor şi componenţelor funcţionarilor publici de a utiliza noi instrumente, mecanisme şi proceduri specifice unui management public modern.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea nr. 158-XVI din 04 iulie 2008 cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public (în vigoare de la 01.01.2009).

2. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 845 din 26.07.2004 cu privire la perfecţionarea profesională a funcţionarilor publici.

3. Aurel Simboteanu. Reforma administraţiei publice în Republica Moldova, Editura Museum, Chişinău, 2001.

4. Marina Postolache. Serviciul public. Editura Tehnica-info, Chişinău, 2005.

5. www.ramp.ase.ro, 15.04.2010.

6. www.cefoco.ro, 16.04.2010.

7. www.rapc.gov.md, 16.04.2010.

Prezentat: 24 septembrie 2010.

Recenzent: Claudia CRĂCIUN, doctor în pedagogie, profesor universitar.

E-mail: natalia.iurcu@statistica.md

RELAȚII INTERNAȚIONALE ŞI INTEGRARE EUROPEANĂ

DIMENSIUNEA CONFESIONALĂ A POLITICII INTERNAȚIONALE: ISTORIE ȘI ACTUALITATE

Victor JUC,
doctor în filozofie,
conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică de pe lîngă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

Confesional factor came back to international relations after the end of the Cold War, this factor being tackled as a catalyser of the global conflicts. Religious affiliation forms the civilisations support which moves forward, mainly, in the international life, and their „clash" is not excluded. At the same time, religions are true life phylosophies, being a guideline of moral behaviour. So, the role of the confesional factor in contemporary international relations should not be overestimated, nor underestimated

Răscrucea secolelor XX și XXI este bogată în paradoxuri și replieri, multe fenomene care păreau de semnificație și cu șanse mari de a rămîne actuale au fost date uitării și, din contra, unele aspecte politico-ideologice și cultural-civilizaționale considerate că și-au pierdut relevanța, au anunțat revenirea lor și se manifestă tot mai pregnant. Astfel, atenuarea conflictului ideologic dintre cele două supraputeri s-a dovedit a fi un factor care a contribuit reactualizarea problemelor identitare, fundamentate cu precădere pe doctrine religioase și idei etnopolitice. G. Weigel consideră că „desecularizarea lumii alcătuiește factorul social determinant la sfîrșitul sec. XX" [1], conform lui J.Esposito și J.Voll, „desecularizarea" a devenit o dimensiune importantă a contextului istoric și intelectual al relațiilor internaționale din ultimul sfert al sec. XX [2], iar în opinia lui S. Huntington, „în lumea contemporană religia este forța principală sau aproape principală, care motivează și mobilizează oamenii" [3], fiind, în același timp, o sursă a dezbaterilor politice cu privire la relațiile dintre biserică și stat. T. Jelen și C. Wilcox, de asemenea, atribuie religiei un rol important în politica internațională, relevînd, alături de S. Huntington, că revitalizarea tradițiilor religioase șterge hotarele interstatale și generează tendințe noi ale politicii mondiale, iar E.Hurd susține, din acest unghi de vedere, că secularizarea, mai ales, din sec. XX nu s-a soldat cu dispariția totală a religiilor, ci a provocat adaptarea lor la mediul nou, reapărînd într-un cadru mai larg, în special în contextul „ignorării constante a religiei de către științele sociale occidentale care n-o

considerau o forță politică și socială importantă". De altfel, adaptarea religiilor la mediile sociale în schimbare, conform lui R.Stark și W.Bainbridge, nu se dovedește a fi un fenomen nou, natura ideologiilor religioase evoluează în timp, însă rolul deținut în relațiile internaționale variază mai puțin. I.Rammonet exprimă părerea, de altfel contestată în parte de mai mulți cercetători, cum ar fi M. Malița sau F. Barrat, că puterea modernizatoare a mondializării și proiectul său de a omogeniza cultural cea mai mare parte a societăților lumii, pe de o parte, iar pe de alta, sfîrșitul marii confruntări ideologice, liberalism/ socialism, care a marcat ultimele două secole și, în special, încheierea războiului rece, au provocat o criză a identităților social-politice și aproape pretutindeni replieri identitare, „mai ales în jurul doctrinelor religioase" [4].

Fără îndoială, religia reintră pe scena istoriei universale. M.Nicholson indică asupra importanței în creștere a grupurilor religioase în ultimul deceniu al sec. XX, mai ales după 11 septembrie 2001, punctează J.Snyder, religia ocupă rolul central în discursurile cu privire la politica internațională. În determinarea influenței sale asupra politicului, conform lui C.Riviere, „trebme să se țină cont de timp, loc, tipul de guvernămînt, evoluția tradițiilor și de faptul dacă este sau nu dominantă" [5]. Este de notat că politica și religia alcătuiesc unele dintre cele mai străvechi forme de manifestare a activității umane, diferite aspecte ale interacțiunii și interdependenței lor pot fi identificate în diverse perioade istorice și se exprimă în funcție de circumstanțe în spectrul „amiciție cordială - conflict extrem". Astfel, una dintre funcțiile politicii constă în reglementarea relațiilor dintre oameni, Aristotel numind-o etică socială, iar religia înglobează morala în calitate de componentă axiologică esențială, fiind, de asemenea, o formă importantă de reglementare a raporturilor interumane. Conform lui E. Durkheim, orice sistem de viață în grup presupune o putere de dominație acceptată din cauza că societatea generează o imagine sacră despre sine însăși, sacralizarea puterii garantîndu-i stabilitatea. De fapt, în accepția lui E. Durkheim, religia prezintă o instituție socială care alcătuiește o verigă funcțională importantă a vieții sociale, iar M. Weber o abordează ca pe o instituție social-culturală, în sensul că formează temelia culturii, fundamentează baza primară de valori, definește un anumit tablou al lumii și creează normele morale de comportament. Prin urmare, purtînd un caracter istoric, interconexiunea dintre politică și religie își găsește expresie în elaborarea și însușirea unor principii și norme care reglementează activitatea și descriu coexistența lor.

În contextul abordat de idei, este esențial, în accepția noastră, să delimităm conținutul următoarelor noțiuni definitorii: credința reprezintă elementul fundamental al sistemului religios, confesiunea este expresie a diferențierii religiei, iar biserica formează dimensiunea instituționalizată a religiei. A. Eister punctează nu fără temei că funcțiile religiei se dovedesc a fi diferite comparativ cu atribuțiile credinței, consecințele lor asupra comportamentului și limbajului omului nu sînt identice, dat fiind că, în expresia sa culturală și instituțională, religia se află în raport cu credința „după cum clădirea cu arhitectul", religia fiind, conform lui M.Toft, un sistem de practici și credințe care include mai multe elemente, precum credința în începutul supranatural,

distincția dintre sacru și profan, elaborarea unui cod de conduită. În acest sens, credința formează baza edificiului, religia este expresia lui în lume, iar biserica reprezintă instituționalizarea sa în societate. Precizăm, de asemenea, că în calitate de dimensiune instituționalizată, biserica va fi abordată în sens durkheimian, fiind proprie aproape tuturor formelor de religie, inclusiv cele care n-au produs cler. În același timp, nu putem trece cu vederea remarca lui J. Bauer, care subliniază, pe bună dreptate, că marea majoritate operațională a definițiilor credinței, religiei și bisericii sînt profund influențate de experiența creștină, în sensul că ele pot fi aplicate cu dificultăți în raport cu iudaismul și islamul, în sanscrită, care este limba hinduismului, termenul „religie" în general nu există, budismul n-a elaborat nici rit de inițiere, nici limbaj sacru și nici ierarhie religioasă strict determinată, iar confucianismul a evoluat în condițiile absenței bisericii și clerului" [6].

Cu certitudine, transformarea mesajului religios în obiective politice de putere se dovedește a fi un proces mai dificil de identificat și definit, în cazul dat religia trebuie să fie abordată sistemic, în sensul de a determina fundamentele teologice generatoare de discursuri și poziții politice prin activitatea structurilor instituționalizate. În ordinea de idei reliefată, subliniem că cele mai frecvente abordări ale religiei sînt următoarele:

- este tratată ca fiind un principiu fundamental care amplifică procesul de adoptare a deciziilor de către actori;
- este considerată a fi un element esențial inerent oricărui spațiu geoetnic de civilizație;
- este catalogată ca fiind o componentă a procesului de formare a identității naționale și un element important în raportul național (statul-națiune)/supranațional (factorul cultural-religios instituționalizat);
- este numită o parte integrantă a unei entități culturale, o verigă din cadrul procesului istoric în care prezentul provine din trecut;
- este calificată drept un sistem solidar de credințe și practici ce se raportează la lucrurile sfinte;
- este apreciată ca fiind un ansamblu de manifestări concrete ale unei credințe care separă oamenii printr-o dimensiune spirituală ce transcende condițiile lor psihice.

Procesul complex de consolidare a influenței și pozițiilor religiei și structurilor sale instituționalizate în relațiile internaționale nu este ceva necunoscut sau ceva nou, dar devine mai pronunțat în perioadele de răscruce ale istoriei, intervalul de timp postrăzboi rece fiind elocvent în acest sens. În plus, valorile creștine se află la baza concepțiilor de politică externă ale multor țări europene și americane, stereotipurile islamice determină nemijlocit activitatea majorității statelor musulmane, budismul și-a găsit expresie în viața internațională a unor popoare asiatice, hinduismul a marcat sau încă marchează politica externă a Indiei, confucianismul - a Chinei, iudaismul - a Statului Israel etc. Deși M. Fisher încearcă să acrediteze opinia că istoria religiilor se află mereu în schimbare din cauza că „religiile noi apar, iar unele tradiții vechi dispar" [7], majoritatea cercetătorilor consideră că în ultimele două sute de ani harta divizării religioase a lumii a fost, practic, invariabilă. Însă este aproape general acceptată supoziția că în ultimele decenii religiile au cunoscut evoluții serioase în plan geografic, potrivit lui I. Rammonet, din cauza „schimbărilor demografice", conform lui

M. Fisher - datorită „noilor mişcări", fapt care o face pe D. Eck, dar nu numai, să numească „realitatea georeligioasă actuală" ca fiind una pluralistă. I. Rammonet întreprinde o radiografie a transformărilor survenite, subliniind că în ultimul timp s-au produs schimbări considerabile, în sensul că creştinismul, cu cele trei curente principale, s-a desfăşurat în regiunile cu natalitate bună din America Latină şi Africa, actualmente primele trei ţări catolice în plan numeric fiind Brazilia, Mexic, dar şi Filipine, a doua ţară protestantă din lume este Nigeria; islamul, de asemenea, s-a redesfăşurat, primele trei ţări musulmane din punct de vedere numeric fiind Indonezia, Pakistan şi Bangladesh, urmate de India [8].

Pe fundalul acestor procese, redevenirea religiilor şi structurilor instituţionalizate ale acestora în calitate de actori internaţionali importanţi se înscrie într-un context mai larg de edificare a sistemului internaţional şi ordinii mondiale postrăzboi rece, precum şi de redimensionare a arhitecturii de securitate internaţională. Conform lui I. Rammonet, „principalele patru conflicte care au invadat planeta în ultimii ani sînt, cel puţin parţial, religioase: Kosovo (ortodocşi/musulmani), Caşmir (musulmani/hinduşi), Timorul de Est (musulmani/catolici), Cecenia (musulmani/ortodocşi)". El trece în revistă şi alte „conflicte endemice", care, de asemenea, au marcat sau continuă să aibă repercusiuni atît asupra securităţii regionale, cît şi a celei subregionale, fiind purtătoare de ameninţări şi riscuri, cum ar fi din Orientul Mijlociu şi Balcani, Irlanda de Nord şi Karabahul de Munte, Sudan, Cipru şi Tibet. La rîndul său, K. Maguar deosebeşte patru conflicte avînd la bază factorul confesional, nord-irlandez, arabo–israelian, sudanez şi bosniac, în timp ce H. Kissinger punctează numai asupra războiului din Bosnia şi Herţegovina. Lista conflictelor etnoconfesionale poate fi completată cu cel din regiunea Tetovo din Macedonia, în calitate de protagonişti figurînd macedonenii ortodocşi şi albanezii musulmani.

Prin urmare, religiile se dovedesc a fi elemente omniprezente în istoria omenirii, K. Masslouh afirmă tranşant că ele reprezintă „un factor interesant" şi, totodată, determinant în istoria relaţiilor dintre popoare şi dintre state, iar depolarizarea ideologică pe axa Vest-Est şi globalizarea au contribuit într-o anumită măsură atît la transformarea lor într-un actor internaţional cu pondere în creştere, cît şi la aprofundarea diversităţii cultural-civilizaţionale a lumii contemporane. Structura policentristă şi asimetria sistemului internaţional postbipolar, descentralizarea monopolurilor asupra aplicării violenţei pe arena mondială şi replierile identitare alcătuiesc provocări noi la adresa relaţiilor internaţionale postrăzboi rece: luînd în calcul nivelul de dezvoltare a tehnologiilor de vîrf şi a mijloacelor de comunicare, riscurile extinderii conflictelor şi ameninţărilor, fie punctate, fie de masă, sporesc, mai ales, pe fundalul apariţiei şi consolidării noilor actori nestatali. Precizăm că teoria relaţiilor internaţionale presupune abordarea religiei în sens doctrinar, tratată ca un set coerent de idei, ale cărei acţiuni pot fi definite prin urmărirea activităţilor structurilor instituţionalizate care îi dezvoltă discursul. Bisericile se încadrează în grupul actorilor nestatali, însă din perspectivă juridică nu dispun de prerogative etatiste ca subiecte ale dreptului internaţional, cazul Vaticanului, în calitate de membru plenipotenţiar al Organizaţiei pentru Securitate şi Cooperare în Europa, fiind deosebit: deşi promovează un discurs diplomatic ce

conţine conotaţii politico-etatiste şi care este difuzat de misiunile apostolice, această structură se dovedeşte a fi, prin tradiţia sa, mai degrabă de caracter şi vocaţie transnaţională. Vaticanul dispune de calitatea de subiect al dreptului internaţional şi poate să-şi desfăşoare activitatea ca un actor internaţional independent; Sfîntul Scaun se pronunţă frecvent pe marginea diferitelor aspecte, inclusiv ce ţin de viaţa internaţională, fapt care însă nu este un obstacol în calea bisericii catolice de a fi considerată o structură spirituală transnaţională. Atît acţiunile bisericilor naţionale apărute după Reformaţie ca formă de protest faţă de hegemonia absolută a Romei, cît şi ale bisericilor naţionale latino-americane, promotoare ale unui discurs în diferită măsură independent de cursul papalităţii, indică asupra statutului de actor nestatal al Sfîntului Scaun. În relaţiile cu Vaticanul, bisericile catolice naţionale au întreprins mai multe tentative de a se elibera de sub suzeranitatea papală în problemele de politică internaţională: „caudillismul" bisericilor latino-americane s-a amplificat, mai ales, în anii '80 ai sec. XX, dar la care papalitatea a replicat prin anunţarea unei „noi evangelizări" în America de Sud, această regiune fiind, actualmente, o prioritate strategică georeligioasă a Papei Benedict al XVI-lea.

J. Bauer consideră că „prin definiţie, orice intervenţie religioasă pe arena internaţională este politică" [9], iar problema de bază care trebuie clarificată vizează rolul religiei, în sensul că ar fi un factor autonom al politicii internaţionale sau portavoce a statelor. Bineînţeles, răspunsul nu poate fi univoc din cauza că acest rol este diametral opus în diferite spaţii etnoconfesionale: pe de o parte, tradiţiile religioase sînt utilizate de state, chiar şi prin manipulare, mulţumite că au găsit justificare teologică a tendinţelor către sporirea puterii, iar pe de alta, ele reprezintă o forţă care le subminează autoritatea, relaţiile dintre arabism şi islam fiind elocvente în acest sens – fiecare stat arab îşi promovează interesele naţionale, deseori fără a ţine seama de interesele altor participanţi la Liga Ţărilor Arabe, dar în cazul unor dificultăţi interne sau externe, recurge cu rapiditate la islam. R. Garaudy, din contra, urmărind aplicarea religiei în calitate de „instrument al politicii prin sacralizare", identifică „maladiile sale mortale" şi face critică aspră la adresa integrismului. El blamează expansiunea religioasă cu valenţe geopolitice bine conturate, insistînd că „islamismul este o maladie a islamului" şi respinge, totodată, ingerinţa factorului confesional în relaţiile interstatale, încercînd să combată teza „ministerul Sfîntului Pavel", în baza căruia Papa îşi desfăşoară activitatea în calitate de suveran „temporal", prin acreditarea ideii că „Hristos al lui Pavel nu este Isus".

Aşadar, religia abordată ca ideologie şi mesaj politic reprezintă un factor important în setul de criterii de putere de care dispune un stat, combinarea elementului politic cu cel confesional realizîndu-se la nivel statal prin exercitarea interesului naţional şi adoptarea deciziilor, inclusiv de politică externă, marcîndu-le şi lăsîndu-şi amprenta. Impactul religiei prin structurile sale instituţionalizate, variabila doctrinară reprezentată de „homus religiosus" se manifestă expres atît în politica internă (în societate credinţa, religia şi biserica, potrivit lui J. Bauer, „se întîlnesc"), cît şi în relaţiile internaţionale (matricea religioasă s-a constituit într-un element semnificativ al politicii internaţionale cu statut de factor activ, uneori determinant). Este de precizat

că factorul confesional fondat pe legitimitatea politico-religioasă şi elementul politico-diplomatic bazat pe liderismul politic se află în interacţiune în conformitate cu partajarea elaborată încă de Augustin Magnificul: cetatea divină perfectă şi morală/cetatea umană secularizată şi justificatoare. În legislaţia mai multor state preceptele religioase sînt incluse şi codificate în dreptul intern, referinţele fie la catolicism, fie la islam în ţările cu populaţie majoritară catolică sau, respectiv, musulmană, fiind edificatorii în ordinea de idei elucidată. Astfel, Polonia, dar nu numai, a insistat de a introduce în proiectul de constituţie europeană o referinţă expresă la creştinism ca bază ideologică a civilizaţiei europene, iar două decenii înainte, Conferinţa de la Chatam House a adoptat decizia cu privire la utilizarea islamului în formularea politicii externe, satisfăcînd recomandarea unor ţări care combinau naţionalismul arab cu sensibilitatea islamică. Totodată, nu este mai puţin adevărat că mai multe acţiuni de politică externă ale unor actori statali de factură teocratică plasează religia în postura de factor de risc, provocînd îngrijorarea comunităţii internaţionale. Astfel, revoluţia islamică din Iran şi unele acţiuni provocate de forţele islamiste, cum ar fi războiul irano – irakian sau guvernarea talibanilor în Afganistan, au perturbat serios atît securitatea regională, cît şi cea internaţională în ansamblu, aprofundînd, în acelaşi timp, diversitatea confesională şi politică a lumii islamice.

Interconexiunea complexă dintre factorul confesional şi sfera relaţiilor internaţionale se realizează prin cîteva direcţii magistrale:

a) participarea în mod direct atît a actorilor statali în viaţa internaţională, adică protagonişti care fac uz de ideile sau retorica religioasă, cît şi a structurilor religioase nestatale;

b) influenţa indirectă exercitată de elementele structurale ale societăţii, ele contribuind la formarea caracterului şi determinînd opţiunile de politică externă ale statelor;

c) înrîurirea prin intermediul unei personalităţi carismatice, în sens de cult al conducătorului comunităţii religioase, care este un actor politic de notorietate şi impune concepţiile sale altor factori de decizie, exprimîndu-se prin personificarea acţiunilor de politică externă.

Este că Papa dispune de libertate mai mare în definirea şi exercitarea politicii externe a Vaticanului decît orice şef al unui stat obişnuit, deşi sînt posibile mai multe excepţii care vizează unele regimuri autoritare sau totalitare, cum ar fi posibilităţile liderului spiritual iranian care se dovedesc a fi aproape neîngrădite. Unii lideri de factură confesională pot contribui decisiv la crearea sau auihilarea „imaginii inamicului", instaurarea unei atmosfere de conflict sau de cooperare pe arena mondială, antagonismele religioase, conform lui A. Toynbee, apar mai ales acolo, unde confesiunile se intersectează: lupta dintre „bine şi rău" ia forma conflictului dintre „noi şi ei", religia fiind necesară pentru a stigmatiza adversarii consideraţi imorali şi a consolida discursul politic promovat.

Fiecare religie îşi elaborează sistemul axiologic în conformitate cu particularităţile dogmei sale, creîndu-se o scară ierarhică de valori, care fiind concepute de individ, formează motivul comportamentului şi acţiunilor sale. Motivul, potrivit lui A. Radughin, permite omului să coreleze situaţia concretă în care îşi desfăşoară activitatea cu sistemul de valori de care

se conduce în comportamentul său: motivul stimulator nemijlocit se exprimă prin obiectivele comportamentului uman, scopul final al activității umane fiind idealul, care, la rîndul său, formează vîrful piramidei sistemului axiologic [10]. Dezvoltînd ordinea de idei reliefată, constatăm că religia poate îndeplini funcțiile atît de stabilizare și integrare, prin factorii spirituali-culturali și simbolurile sale, cît și de diferențiere și dezintegrare, prin contrapunerea sa altor sisteme de valori și dezmembrarea unicului în părți. Prin urmare, nu putem nega faptul că forțele religioase au devenit un actor important în cadrul comunicării internaționale, multe structuri de acest tip dispun de experiență în problemele de relații internaționale și dețin poziții de semnificație în elaborarea și interpretarea criteriilor binelui și răului, admisibilului și inadmisibilului, evlaviei și păcatului. Totuși, în definirea raportului dintre factorul confesional și relațiilor internaționale, care în ultimă instanță se reduce la determinarea rolului și locului religiei în viața internațională, este inadmisibil de a depăși limita după care s-ar pierde sensul ei tradițional și s-ar identifica cu politica, iar slujitorii cultului cu oameni politici. De fapt, aceștia din urmă recurg deseori la religie în calitate de structură care conține valori morale general umane, convertind prestigiul ei în folosul lor, cu atît mai mult cu cît rareori lupta pentru dreptate și egalitate a primit motivație religioasă. E. Fromm a identificat două tendințe de bază inerente religiilor, dar care se manifestă diferit, una dintre ele fiind cea umanistă, iar cealălaltă - auto-ritară: potențial umanist, spre deosebire de năzuința autoritară, creează premise pentru realizarea activității umane transformatoare și autoafirmarea personalității omului, reflectînd, în același timp, prioritatea spiritului asupra altor reglatori și orientări valorice.

Am subliniat deja că relațiile internaționale din epoca statelor naționale au fost marcate de echilibrul puterilor, iar fundamentarea conflictelor și războaielor pe bază confesională părea, cel puțin în Europa, că a devenit istorie, luînd sfîrșit prin tratatele de la Westfalia. Însă după cum am demonstrat mai sus, spre finele sec. XX mai mulți cercetători invocă suportul confesional al conflictelor și războaielor, cel mai mediatizat fiind S. Huntington, care pronostichează a treia conflagrație mondială prin „ciocnirea civilizațiilor", acestea avînd la bază religia. Cu certitudine, statele naționale sînt motivate în activitățile lor de politică externă și de variabila cultural-religioasă, însă fundamentarea conflictelor și războaielor pe această bază pare a fi, în opinia noastră, un model mai puțin potrivit pentru articularea relațiilor internaționale, chiar dacă această asumpție nu se supune regulii unicității și mai degrabă există o diferențiere determinată, pe de o parte, de necesitatea realizării intereselor naționale, iar pe de alta, de sentimentul apartenenței la un anumit spațiu cultural-religios. Totuși, C. Buchet remarcă nu fără temei că „ideea de blocuri cultural-religioase și frontiera spațială între civilizații este operantă în dialectica istorică a vieții internaționale prin dihotomia cultural-religioasă axată pe principiul „noi și ei", precum și prin conceptul „imaginii celuilalt", care a fost difuzat de „Școala de la Annales" prin intermediul lui F. Bruadel și J. Le Goff"[11], însăși religia, conform lui J.Rusen, citat de I.Cordoneanu „fiind cea care determină în foarte mare măsură diferența culturală, ea a căpătat un rol fundamental în dinamica mentalului societății" [12].

Referindu-se la primele tentative de

fundamentare a conexiunii dintre conceptul de cultură şi religie tratată ca ideologie şi credinţă, H. von Keller subliniază că E. Taylor abordează acest concept în sens antropologic, de „condiţie a unor societăţi umane bine personificate religios", iar conform lui J. Fraser „religia şi cultura religioasă reprezintă un pas important pentru dezvoltarea societăţii" [13]. J. Wach a aprofundat, prin teoria esenţei metasociale a religiei, ideea lui J. Fraser, susţinînd că aceasta se deosebeşte de credinţe, rituri şi instituţii aflate în schimbare din cauza că ele fac parte din realitatea socială, în timp ce religia trebuie concepută ca sursă a existenţei umane, a alianţei omului cu Dumnezeu. M. Weber, din contra, consideră că religia este o componentă a procesului social, autonomia şi funcţia sa politică implică un caracter utilitar în relaţiile interstatale, acţiunea externă ei fiind motivată de perspectivele canoanelor religioase şi direcţionată spre scopuri lumeşti [14]. De fapt, T. Hobbes şi D. Hume sînt unii dintre primii cercetători care au menţionat că religia asigură afirmarea valorilor societăţii umane, dar ancorîndule statului, pe cînd E. Durkheim a acreditat ceva mai tîrziu supoziţia că aceasta alcătuieşte, întîi de toate, baza integrităţii şi stabilităţii societăţii. Reprezentanţii „Şcolii de la Annales", M. Bloch sau F. Braudel, interpretează marile transformări istorice şi civilizaţionale în termeni de evoluţie psihologică, adică a succedării cadrelor mentale şi religioase, pe cînd în opinia lui G. Le Bon, „religia, prin articulaţiile sale teoretice şi instituţionale, se constituie într-un element coagulator al energiilor naţionale în raporturile cu actorii alogeni" [15].

Potrivit lui N. Danilevski, religia formează criteriul primordial ce asigură identificarea unei culturi istorice universale, el atribuie ortodoxiei un vădit conţinut etnopolitic abordat şi promovat în spiritul cultural-civilizaţional şi, totodată, providenţialist, în sensul că aceasta promovează, de asemenea, ideea pluralismului civilizaţiilor locale, care parcurg în evoluţia lor mai multe etape. Totodată, el se pronunţă în favoarea continuităţii şi prezenţei unităţii în cadrul fiecărei etape, ele fiind varietăţi de ramificaţii ale istoriei comune a omenirii, chiar dacă a conferit popoarelor slave atributul de „continuatori ai Bizanţului", Moscova fiind „a treia Romă" [16].

Este util de precizat că în acest context N.Milescu şi D.Cantemir şi-au adus, de asemenea, aportul la propagarea ideii cu privire la „predestinarea divină a Moscovei", dar din altă perspectivă, a profeţiei prorocului Daniil ancorată pe naturfilozofia lui Aristotel, ei venind cu propriile interpretări ale concepţiei despre cele patru monarhii mondiale, care, deşi nu mai corespundea realităţilor şi tendinţelor evoluţiei relaţiilor internaţionale rezultate din tratatele westfalice, continua să fie vehiculată intens în Rusia. Chiar dacă atestăm diferenţe în listele primelor trei monarhii mondiale, unanimitatea de opinii se regăseşte în nominalizarea celei de-a patra, Imperiul Rus, gînditorii dînd dovadă de un vădit apologetism de factură politică. G.Vico, luînd ca bază mentalităţile, miturile religioase şi dreptul, este unul dintre primii cercetători ştiinţifici care a fundamentat teoria ciclurilor culturale, acestea incluzînd şi variabila religioasă. În acelaşi context de idei, J.G. Herder tratează evoluţia cultural-religioasă şi mentală a popoarelor în consonanţă cu fenomenul politic, dimensiunea religioasă fiind plasată pe primplan şi considerată a fi catalizator al transformărilor, iar conform lui Voltaire,

moravurile şi obiceiurile religioase contribuie la „grandoarea şi decadenţa civilizaţiilor". J. Lubbok găseşte fragmentarea lor în diferite perioade istorice în distincţiile cultural-mentale, religioase, Ch. Dawson subliniază că marile religii alcătuiesc fundamentele pe care se sprijină marile civilizaţii, E. Fromm numeşte religia drept un element indispensabil al culturii, pe cînd potrivit lui S. Huntington, religia reprezintă caracteristica esenţială şi definitorie a civilizaţiilor şi **„într-o măsură determinantă civilizaţiile mari din istoria omenirii au fost confundate cu marile religii ale lumii, iar popoarele care împărtăşesc aceeaşi etnicitate şi limbă, dar diferă din punct de vedere religios, luptă unul cu celălalt, după cum s-a întîmplat în Liban, fosta Iugoslavie şi pe subcontinent"** [17].

S. Huntington susţine, de asemenea, că „o civilizaţie reprezintă o entitate culturală" şi remarcă, pe bună dreptate, că numai în Germania gînditorii din sec. al XIX-lea au introdus o puternică distincţie dintre aceşti doi termeni, „civilizaţia" însumînd factori materiali, iar „cultura" – valori, idealuri şi înalte calităţi intelectuale, artistice şi morale ale societăţii. F. Braudel, din contra, găseşte înşelătoare tentativele de a face distincţie dintre cultură şi civilizaţie din cauza că civilizaţia alcătuieşte fundamentul culturii, este „un spaţiu, o arie culturală, o colecţie de caracteristici şi fenomene culturale, iar separarea lor ar fi o greşeală". Conform lui A. Bozeman, civilizaţia şi cultura implică valorile, regulile, instituţiile şi modurile de gîndire cărora mai multe generaţii dintr-o societate le-au atribuit importanţă primară, iar O. Spengler susţine că o civilizaţie reprezintă inevitabilul destin al culturii, civilizaţia alcătuind perioada finală a culturilor locale, în cadrul căreia se produce apusul lor: civilizaţia şi progresul sînt incompatibile, după cum este imposibilă, în principiu, o singură civilizaţie general umană. În opinia lui Ch. Dawson, o civilizaţie reprezintă „produsul unui proces original, în special de creativitate culturală, fiind opera unui popor", iar pentru E. Durkheim şi M. Mauss aceasta nu este altceva decît „un mediu moral care cuprinde un anumit număr de naţiuni, fiecare cultură naţională fiind doar o formă specială a întregului": civilizaţia include „mişcările şi valorile ideologice, culturale şi politice, componenetele ei fiind numai acele realizări care pot fi transmise sau moştenite", trăsătura definitorie a civilizaţiei este că ea „părăseşte limitele spaţial-temporale ale unei sau altei entităţi istorice".

Transformările ce se produc în evoluţia societăţii umane provoacă în mod inevitabil modificări în conceperea noţiunii „civilizaţie", actualmente aceasta conţine două dimensiuni aflate în interconexiune:

- concentrează cele mai relevante fenomene ale istoriei universale, unitatea şi multiplicitatea culturii materiale şi spirituale a societăţii umane, valorile, modul de viaţă şi activitatea ei economică, fiecărei societăţi fiindu-i caracteristică propria civilizaţie, care în ultimă instanţă se dovedeşte a fi irepetabilă;

- include elemente inerente omenirii în ansamblu, numărul lor aflîndu-se în creştere pe măsura dezvoltării mijloacelor de comunicare, ştiinţei şi tehnicii, aprofundării şi dinamizării schimburilor economice, informaţional-tehnologice, culturale şi de altă natură, numeroasele luări de poziţie care atestă caracterul său planetar reflectînd trăsăturile unice şi irepetabile ale genului uman.

Totodată, evocăm în context succint şi lapidar, cu riscul de a repeta aserţiunea

devenită axiomatică, conform căreia profunzimea conflictelor actuale face reală posibilitatea degradării celor mai esenţiale aspecte ale existenţei omenirii în ansamblu, pericolele cele mai mari provenind din agramarea problemelor globale pe fundalul transformărilor multidimensionale ce se produc pe arena mondială. Luînd ca bază acest fond de referinţă, constatăm că gradul de conflict intra- şi intercivilizaţional la etapa actuală pune mai multe semne de întrebare asupra concepţiei de progres social. Evident este că devine tot mai vulnerabilă supoziţia care identifică progresul economic în general sau tehnico-ştiinţific în particular cu progresul social în ansamblu: în ţările industrial dezvoltate nici creşterea bunăstării materiale, nici avansarea tehnologico-informaţională nu s-au soldat expres cu sporirea nivelului culturii spirituale, moralităţii şi toleranţei.

Revenind la analiza interconexiunii dintre civilizaţie şi cultură, subliniem că pot fi identificate trei abordări:

- civilizaţia şi cultura prezintă prin esenţa lor o instanţă de control şi de reglementare, care reacţionează (sau nu reacţionează) la anumite transformări ale ordinii sociale: dacă tentativele modernizării unei societăţi prin împrumutul altor modele suferă eşec, explicaţiile insuccesului trebuie căutate în originalitatea culturii care refuză tradiţiile străine;

- conform ipotezei evoluţioniste, deosebirile dintre civilizaţii şi culturi poartă un caracter provizoriu şi nesemnificativ, primordială şi permanentă fiind mişcarea neîntreruptă către valorile culturale universale, devenite tot mai secularizate, raţionale şi perfecţionate;

- abordarea difuzionistă înglobează asumpţiile despre originalitatea şi convergenţa culturilor, în sensul că cele mai raţionale culturi prin caracterul lor se manifestă pe scară globală prin tendinţa de a implementa valorile şi normele care le împărtăşesc în alte medii culturale, cum ar fi, de exemplu, drepturile omului, democraţia, economia de piaţă, bunăstarea materială, această trăsătură fiind proprie, mai ales, civilizaţiei occidentale. Unele dintre cauzele răspîndirii în masă a acestor, dar şi altor norme şi valori rezidă atît în presiunile din partea civilizaţiei occidentale, cît şi în extinderea „importului" şi „împrumutului" de către alte popoare, un mecanism important şi, în acelaşi timp, efectiv de realizare a acestor procese este oferit de mijloacele de comunicare în masă: difuzarea informaţiei despre un anumit eveniment acordă posibilitate nu numai de a familiariza asistenţa, dar şi de a-l folosi în interesele proprii, incontestabil fiind că revoluţia în sfera de informare în masă a sporit amploarea şi a redus termenele schimbului de culturi pe scară planetară. Însă acest schimb nu este echivalent din cauza că Occidentul a devenit de facto „un grup de referinţă" al civilizaţiei mondiale, deşi R. Garaudy etichetează Vestul ca fiind „un accident", iar I. Wallerstein dintr-o altă accepţie, a structurii asimetrice a sistemului internaţional, indică numai asupra unui „declin relativ" al lumii occidentale. Totuşi considerăm că autoritatea, prestigiul şi bogăţia sa contribuie la răspîndirea etaloanelor de comportament, a modului de viaţă şi a instituţiilor politice de natură occidentală. Însă procesul de răspîndire a normelor şi valorilor occidentale nu trebuie conceput ca o implantare mecanică a acestor forme de cultură şi civilizaţie, împrumutul modelului vestic, mai ales de factură americană, se înscrie în anumite limite: orice universalii vor fi respinse dacă nu vor fi adaptate la

originalitatea culturii unui popor. la tradiţiile şi valorile sale istorice, adaptarea fiind însoţită inevitabil de reevaluarea lor din cauza tendinţei civilizaţiei importatoare de a-şi conserva nucleul şi normele culturale de bază. Totodată. experienţa istorică demonstrează că un rezultat „al întrunirii" diferitelor civilizaţii şi culturi nu este înlocuirea lor totală. Astfel. în sec. XIX şi XX, lumea islamică a traversat cîteva curente de idei – reformist, renascentist, panislamist - însă nici unul dintre acestea n-ar fi apărut fară să nu fi fost tratat ca absorbţie de către normele culturale musulmane ale valorilor occidentale.

Prin urmare, limitele culturale ale universalizării modelului occidental de civilizaţie denotă lipsa de perspectivă atît a copierii sale nechibzuite şi desconsiderării tradiţiilor naţionale. cît şi a tendinţelor de a conserva originalitatea prin autoizolare şi negare a cuceririlor civilizaţiei universale. Experienţa Iranului este edificatoare în acest sens, dat fiind faptul că nici încercarea şahului Muhamed-Reza Pehlevi de modernizare forţată prin implementarea modelului occidental, însoţită de reprimarea originalităţii culturii naţionale. nici procesul iniţiat de Ayatolahul Homeini de salvare a identităţii şi reîntoarcere către valorile tradiţionale în versiunea cea mai radicală a islamului nu contribuie la stabilitatea societăţii şi a sistemului internaţional în ansamblu. În acelaşi timp, realităţile din Japonia indică asupra posibilităţilor de a conserva originalitatea normelor culturale. ele deţin rolul de catalizator al dezvoltării în condiţiile însuşirii sau respectării valorilor occidentale.

Am subliniat deja că S.Huntington percepe istoria omenirii ca istorie a pluralismului civilizaţiilor. însă C. Buchet, dar nu numai el. are perfectă dreptate cînd urmăreşte să acrediteze ideea că analistul american n-a fost primul cercetător care a proiectat posibile „linii de demarcaţiune" şi eventuale confruntări ale axelor de civilizaţii în relaţiile internaţionale utilizînd conceptul de georeligie, fapt care îl vom demonstra pe parcurs. aducînd mai multe argumente. În acelaşi timp, nu este mai puţin adevărat că modelul huntingtonian a avut un impact deosebit mai ales asupra cercurilor academice şi factorilor de decizie, susţinînd numeroase dezbateri şi luări de poziţie. inclusiv în Republica Moldova. S.Huntington, alături de F. Fukuyama, a devenit unul dintre cei mai mediatizaţi cercetători ştiinţifici, elaborarea sa fiind una de referinţă. Astfel, evaluînd unele idei huntingtoniene cu privire la tendinţele civilizaţiei occidentale de a deveni universală şi conflictele sale cu lumea neoccidentală. A.N.Roşca exprimă părerea că aceste „afirmaţii nu sînt întru totul lipsite de temei şi par să conţină unele adevăruri certe" [18].

Referindu-se la „fragmentarea mediului internaţional pe bază de civilizaţii fundamentate religios", Ph. Moreau-Defarges susţine că Platon şi Cicero, în arealul greco-roman, şi Confucius, în China antică. partajau spaţiul politic al epocii între lumea lor. greco-romană sau. respectiv. chineză şi „lumea barbară". „religia reprezentînd un element definitoriu şi delimitativ" [19]. În continuare, subliniem că F. Petrarca a diversificat ideile de acest conţinut. el afirmă că „turcii sînt inamici. dar grecii schismatici sînt mai răi decît sarazinii şi osmanii", Evul Mediu cunoscînd mai multe ciocniri violente intercivilizaţionale şi interreligioase. În acelaşi context al ciocnirii dintre religii, se înscrie doctrina politică a islamului, care împarte lumea in „casa păcii" şi „casa războiului". evident

fiind că partajarea belică a mediului extern acestei religii îndreptățește „războiul sfînt împotriva necredincioșilor". Astfel, încă în anii '60 ai sec. XX, Sayyd Qutb, unul dintre fondatorii concepției „jihadului militant", promotor al viziunii conflictuale asupra relațiilor internaționale, ca, de altfel, și S.Huntington, peste aproximativ trei decenii pune centrul de greutate pe religie, abordată în calitate de factor determinant al definirii civilizațiilor. Islamul, în opinia sa, cunoaște două tipuri de societăți: islamică pe care o promovează, și respectiv, voluntar ignorată, pe care n-o urmează [20]. Dacă Sayyd Qutb contrapune civilizația musulmană restului lumii, islamului revenindu-i rolul determinant datorită caracterului militant, S. Huntington, din contra, pronostichează o alianță globală între islam, confucianism și budism îndreptată împotriva Occidentului. Ideea frontierei spațiale între civilizații exprimată în relațiile internaționale prin dihotomia cultural-religioasă axată pe principiul „imaginii celuilalt" își găsește proiectare și la alți cercetători, precum S. Bo Gull, care deosebește un model bipolar al sistemului internațional postrăzboi rece, în cadrul căruia „westernizarea" lumii occidentale generează ciocniri între două falii de civilizații, penetrarea sistematică a creștinismului de factură protestantă și catolică provocînd reacția lumii islamice și budist-confucianiste, aceasta din urmă devenind un potențial centru de putere al lumii – zona Asia-Pacific sau P. Kennedy identifică o alianță confucianist-islamică împotriva Occidentului.

Considerăm că, cel puțin, într-un viitor imediat o alianță antioccidentală incluzînd două sau trei confesiuni, în orice formulă ar fi, inclusiv cele menționate, dat fiind faptul că asupra lor s-a insistat foarte mult, n-a identificat un suport solid pentru a-și găsi materializare și, practic, este lipsită de șanse de a deveni realitate, după cum și declinul absolut sau relativ al Occidentului, chiar dacă sînt reactivate interpretări ale relațiilor internaționale în spiritul determinismului religios fundamentat pe conflictul axelor de civilizație, religia fiind considerată catalizator al transformărilor globale și factor important de putere, de care este imposibil și inadmisibil de făcut abstracție. Dacă A. Toffler numai a constatat că religia devine „un pretendent la putere", I. Wallerstein este mai explicit, considerînd că activizarea ei în relațiile internaționale „are loc în timpul mondializării sistemului capitalist" [21], principalele amenințări provenind de pe urma penetrării statelor „periferice", cu regimuri autoritare în interior și utilitarism religios în politica externă, îndreptate împotriva „centrului" sistemului internațional. Totuși S. Huntington a remarcat, nu fără temei, că cele mai violente linii de conflict se află între islam și vecinii săi de alte religii. Fără îndoială, sfidarea islamică axată pe doctrina „războiului sfînt" proiectează continuu „celule de criză"care își găsesc expresie în acțiunile grupărilor integriste îndreptate, mai ales, împotriva adepților mozaismului, creștinilor și hindușilor, însă în marea majoritate a cazurilor ele nu poartă numai un caracter pur confesional-religios, ci urmăresc și alte obiective prioritare, de factură teritorială, social-economică, politică sau geopolitică, religiei atribuindu-i-se rolul de înveliș și catalizator concepțional-ideologic și emoțional-psihologic, cu atît mai mult cu cît pluralitatea centrelor musulmane și conflictele dintre ele, interesele naționale ale statelor islamice și situația geopolitică atît de nivel regional, cît și global, acești și alți factori nu sînt favorabili pentru crearea

unui bloc islamic integral de putere.

În spirit realist, dar urmărind, în același timp, obiectivul strategic de a contracara ideile ce pun sub semnul întrebării integritatea teritorială a României, C. Buchet încearcă să infirme mai multe postulate huntingtoniene, chiar dacă el însuși alunecă uneori pe panta unui tradiționalism ușor demodat: elementul „civilizație" în accepția lui S. Huntington, susține cercetătorul român, devine preponderent în raport cu factorul „putere", însă politica de putere constituie una dintre liniile de forță ale politicii mondiale postrăzboi rece; evoluțiile economice și cultural-religioase sînt înscrise într-o perspectivă intracivilizațională, negîndu-se, în același timp, globalizarea transformărilor economice, culturale sau religioase, iar regionalizarea economică în baza unor matrici cultural-religioase este ilustrată defectuos și doar prin exemple din mediul nord-american și asiatic; este reactivat scenariul lui R.Aron cu privire la predominarea „violenței structurale" a actorilor în politica internațională și chiar dacă civilizațiile își vor preciza identitatea religioasă, ele nu pot fi surse de turbulență în cazul în care statul național „nu încadrează" variabila religioasă în politica externă pe care o promovează, „revanșa Divinității" (în termenul lui G. Kespel - *n.n.*) în relațiile internaționale avînd doar un fundament axiologico-doctrinar și definește polarizările bazate pe alianțe de valori perfectate între actori; statul național fiind principala sursă de conflict, este substituit cu grupuri de state aparținînd unor civilizații fundamentate pe marile religii universale (cercetătorul american extinde numărul lor de la trei la patru prin includerea iudaismului – *n.n.*), însă, conceptual, acest artificiu conduce spre schimbarea regulilor interacțiunii dintre actorii politicii mondiale; înlocuirea paradigmei războiului rece cu modelul ciocnirii civilizaționale tulbură nivelul conceptual al teoriei relațiilor internaționale, actorul statal fiind redus la rolul de agent al civilizației, circumscris caracteristicii sale exponențiale – religia: în realitate însă statele controlează dinamica civilizațiilor, deseori actorii statali fac apel la credința religioasă sau experiența culturală comună, dar aceste opțiuni se circumscriu interesului național; dacă se pornește de la premisa că religia reprezintă elementul fundamental care marchează și definește o civilizație, este dificil de înțeles distincția dintre civilizația occidentală și cea slavo-ortodoxă, fiindcă ambele sînt în plan religios „creștine" și, în plus, diferențele dintre catolicism și protestantism din cadrul civilizației occidentale nu sînt mai puțin evidente, ca, de altfel, dintre aceste două axe și ortodoxism [22].

Fără îndoială, analistul român are perfectă dreptate prin a enumera în ordinea de idei relevată unele conflicte politico-militare sau economice dintre state integrate în sisteme de valori cultural-religioase identice, precum războaiele irano-irakian sau kuweito-irakian și a insista că principalul mecanism generator de conflicte este de natură geopolitică. În plus, conceptul de geoeconomie nu poate fi contracarat de cel de georeligie, fiecărui revenindu-i poziția și semnificația pe care o poartă. Totodată, C. Buchet rămîne „ancorat" în teoria pe care o analizează critic prin tentativa de a infirma teza huntingtoniană „de pe poziția schimbului cultural între civilizații, a multiculturalismului", limitîndu-se la binomul „Occident-lumea nonoccidentală". Considerăm că multiculturalismul este o trăsătură fundamentală a spectrului diversificat de civilizații al lumii contemporane și faptul că neoccidentalii exprimă alte viziuni asupra

raporturilor de putere pe scară globală, nu presupune expres că ei vor intra în conflict deschis cu Occidentul, incontestabil fiind că pragmatismul economic şi necesitatea de asistenţă vor predomina asupra diferenţelor cultural-religioase.

Prin urmare, investigaţiile fundamentale în domeniile politicii externe şi teoriei relaţiilor internaţionale nu pot face abstracţie de profilul matricilor cultural-religioase, abordate ca factori de putere în sistemul internaţional postrăzboi rece. Fără a absolutiza efectele pe care le poate produce, este evidentă totuşi actualitatea circumscrierii factorului confesional în procesele globale ale lumii contemporane, cert fiind, totodată, că acest dinamism nu trebuie tratat şi evaluat ca substituent al conflictului axiologic fondat pe competiţia nucleară a celor două supraputeri din perioada războiului rece. Chiar dacă M. Maliţa exprimă dezacordul său faţă de afirmaţiile lui I. Rammonet cu privire la caracterul religios al unor conflicte şi le tratează mai larg, ca fiind de nuanţă „identitară şi culturală", „în care religia nu contează decît ca o componentă alături de limbă", căreia, după toate probabilităţile, îi revine întîietatea [23], ţinem să remarcăm totuşi că factorul religios nu poate fi exceptat în definirea criteriilor de putere ale actorilor statali, procesul de penetrare a lui în activitatea multidimensională de comunicare internaţională fiind în plină ascensiune. În tentativa de a-şi spori gradul de participare pe arena mondială, unele religii au creat structuri internaţionale de profil, precum Organizaţia Conferinţei Islamice, însă rolul lor în politica mondială este mai degrabă de a înainta iniţiative decît a fi agenţi importanţi de decizie. Cert este totuşi, potrivit lui K. Dark, că „organizaţiile religioase pot să desfăşoare activitate nemijlocită, fiind actori nestatali ai politicii mondiale şi, în acelaşi timp, să influenţeze indirect politicile şi comportamentul altor actori" [24]. În aceeaşi ordine de idei, referindu-se la formele de exprimare a autorităţii morale şi doctrinare a religiei în politica mondială, J. Bauer deosebeşte următoarele: directivă, care solicită expres intervenţia statelor, fiind invocată divinitatea în favoarea unei acţiuni; neîncrezătoare, prin care se subînţelege că primordială este salvarea oamenilor şi mai apoi activităţile colectivităţilor naţionale sau internaţionale; încurajare a unor acţiuni, cum ar fi cele de tipul asistenţelor umanitare sau intervenţiilor politice (mandatate de structurile internaţionale abilitate cu desfăşurarea activităţilor de acest gen – *n.n.*) [25].

Evident este că majoritatea religiilor au abandonat demersurile directive, dar, totodată, nu se mulţumesc cu starea de indiferenţă, intervenţiile lor internaţionale nefiind deloc neglijabile: chiar şi budismul cu alura sa inofensivă şi de înstrăinare lumească a încercat să profite de situaţia din ajunul Jocurilor Olimpice 2008 cerînd deschiderea discuţiilor privind statutul regiunii Tibet. Administrarea acestui conflict a demonstrat cu prisosinţă că şansele fiecărei confesiuni de a influenţa factorii de decizie depind în mare parte de capacitatea de a-şi găsi aliaţi şi grupuri de presiune, nefiind în acelaşi timp mai puţin adevărat că această variabilă poate contribui, pe de o parte, la reactivizarea paşnică a mişcărilor naţionale, iar pe de alta, devine instrument al naţionalismului în formele cele mai negative de manifestare, alimentînd tendinţe separatiste şi tensionînd relaţiile internaţionale. La nivelul concepţiilor despre lume, conform lui E. Fromm, aspectele negative ale impactului confesiunilor îşi găsesc expresie în a doua

tendință caracteristică religiilor, cea autoritară, care presupune că datorită instituționalizării sociale a sistemelor de cult, se formează credințe religioase diferite unele de altele, iar pretențiile exclusiviste ale fiecărei structuri conduc spre intoleranță generatoare de conflicte etnoconfesionale și războaie.

Într-adevăr, dacă un grup religios pretinde la importanța valorică absolută și universală a credinței pe care o confesează, imprimîndu-i trăsături imperative și autoritare, comunicarea cu alte structuri de același gen devine dificilă, „intoleranța religioasă ține de incapacitatea (am adăuga și nedorința - *n.n.*) de a înțelege și recunoaște dreptul altuia de a poseda adevărul" [26]. Implementarea prin violență a unei confesiuni și aspirațiile exclusiviste de nuanță normativă și gnoseologică conduc spre particularism, care necesită mereu dușmani, pentru a putea compara comportamentul său, considerat etalon al înțelepciunii și virtuții. În aspect teologic, particularismul se manifestă în catalogarea religiilor în „bune" și „rele", „adevărate" și „false", „utile" și „dăunătoare", fapt care nu poate să nu se răsfrîngă asupra politicii externe a statelor și relațiilor internaționale în ansamblu. Ar mai fi de precizat că divergențele religioase camuflează prin simbolurile pe care le exprimă și interese de altă natură decît cele confesionale, dar trebuie de remarcat în același timp că efectele acțiunilor de nuanță confesională nu sînt în exclusivitate de caracter distructiv, funcționalitatea lor, prin tensionarea relațiilor cu adversarii reali sau imaginari, pot asigura uneori coeziunea urmărită. În acest sens, perspectivele unui conflict sînt diferite, el poate să se soldeze cu aplicarea violenței, cuprinzînd spectrul de la acțiuni armate punctate sau haotice de frontieră pînă la războiul de tip ABC, utilizarea armamentului atomic, chimic ori bacteriologic, fie să primească o formă latentă, pentru a izbucni în momentul oportun sau să se supună rezolvării prin compromis ori refuz, cel puțin provizoriu, de la aspirațiile absolutiste și militantiste cu privire la caracterul credinței împărtășite, cu atît mai mult cu cît raporturile dintre armonie și disonanță pot varia într-un cadru extins, aceste stări nu se autoexclud, ci se completează reciproc, chiar dacă, potrivit lui V. Garadja, în unele cazuri și în anumite circumstanțe, prevalează cu diferită intensitate aspectele disfuncționale.

BIBLIOGRAFIE

1. Religion and Politics in Comparative Perspective. The One, the Few, and the Many. Edited by Jelen, Ted Gerard and Wilcox, Clyde. Cambridge. Cambridge University Press, 2002. - P. 1.

2. Esposito John, Voll John. L'Islam et l'Occidente. În:Ritorno dall'esilio: la religione nelle relazioni internazionali/Hatzopoulos Pavlos, Petito Fabio. Milano: Vita e Pensiero, 2006. - P. 294.

3. Huntington Samuel. Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale. Filipeștii de Târg: ANTET, 1997. - P. 96.

4. Rammonet Ignacio. Geopolitica religiilor. În: Lumea Magazin. 2001, nr. 6. - P. 44.

5. Riviere Claude. Socioantropologia religiilor. Iaşi: Polirom, 2000. - P. 186.
6. Bauer Julien. Politique et religion. Paris: PUF, 1999. - P. 8.
7. Living Religions. A brief introduction Fisher Mary Pat. London: Pretince Hall, 1999. - P. 269.
8. Rammonet Ignacio. Op.cit. - P. 44-45.
9. Bauer Julien. Op.cit. - P. 104.
10. Радугин А. Введение в религиоведение. Курс лекций. Москва: Центр, 1996. - С. 61.
11. Buchet Constantin. Religie şi putere în relaţiile internaţionale contemporane. Bucureşti: Fundaţia România de Mîine, 1998. - P. 8.
12. Cordoneanu Ion. Pluralismul religios – o perspectivă sociologică. În: Idei şi valori perene în ştiinţe socioumane. Cluj-Napoca: Argonaut, 2008. - P. 31.
13. Keller von, Hans. Okumenische Fragen in Ost und West. În: Christiliche Zeitschrift, 1994, VI. - P. 204.
14. Weber Max. Introducere în sociologia religiilor. Bucureşti: Ed. Institutul European, 2001. - P. 205.
15. Le Bon Gustav. Psihologia mulţimilor. Bucureşti: Anima, 1991. - P. 20-21.
16. Данилевский Николай. Россия и Европа. Москва: Книга, 1991. - P. 191.
17. Huntington Samuel. Op.cit. - P. 59.
18. Roşca Alexandru. Problematica civilizaţională în contextul globalizării. În:Probleme regionale în contextul proceselor de globalizare. Simpozion internaţional. Chişinău: Ed. Poligr. ASEM, 2002. - P. 229.
19. Moreau-Defarges, Philippe. La mondialisation. Vers la fin de frontieres. Paris: Dumond IFRI, 1994. - P. 24.
20. Esposito John, Voll John. Op.cit. - P. 299.
21. Wallerstein Immanuel. Sistemul mondial modern. v.I. Bucureşti: Meridiane, 1993. - P. 7-8.
22. Buchet Constantin. Op.cit. - P. 19-22.
23. Geopolitica religiilor. În: Lumea Magazin. 2001, nr. 6. - P. 46.
24. Dark K.Introduction. În:Religion and International Relations. New-York: Palgrave. 2000.
25. Bauer Julien. Op.cit. - P. 88.
26. Гараджа В. Социология религии. Москва: Наука, 1995. - С. 89.

Prezentat:6 octombrie 2010.
Recenzent: Pantelimon VARZARI, doctor în filozofie, conferenţiar universitar
E-mail: juc.victor@gmail.com

Tribuna tînărului cercetător

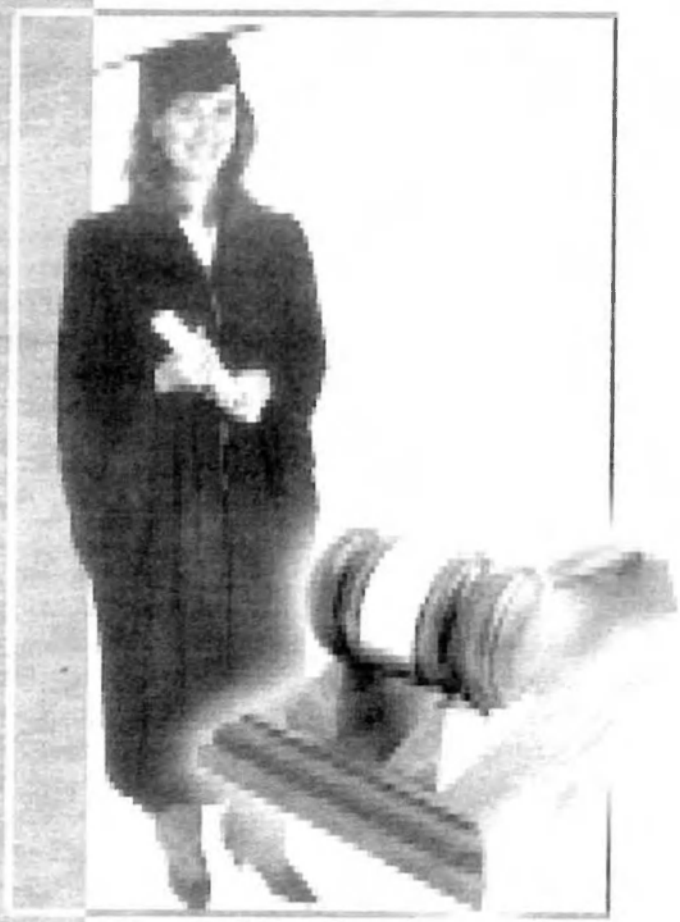

ASPECTUL COMPARAT AL PROBLEMATICII TRAFICULUI DE FIINȚE UMANE

Sandu FRANGULEA,
doctorand, Institutul de Istorie, Stat și Drept
al Academiei de Științe a Moldovei

SUMMARY

Aspectul comparat al problematicii traficului de ființe umane este apreciat pe baza analizei situației din unele țări, considerate destul de afectate de acest fenomen. Studiind domeniul dat din Bosnia și Herțegovina, Coreea de Nord, Filipine, Haiti, Honduras, Hong-Kong etc., putem generaliza că traficul de ființe umane este o problemă care nu poate fi soluționată de o singură țară, fie ea chiar și destul de dezvoltată. Inevitabil, sunt necesare eforturi comune, de amploare întru înlăturarea acestui fenomen negativ care afectează toate sferele de dezvoltare a societății.

Aspectul comparat al problematicii traficului de ființe umane poate fi apreciat analizând situația în câteva țări.

1. Bosnia și Herțegovina. Bosnia și Herțegovina este o țară-sursă și de destinație pentru traficul cu femei și copii. Există cazuri de trafic intern, numărul victimelor locale fiind din ce în ce mai mare. Guvernul respectă standardele de combatere a traficului, mai ales în vederea prevenirii și protecției martorilor și a victimelor.

Prevenire. Una dintre țintele planului de acțiuni ale guvernului este ca publicul să conștientizeze însuși fenomenul traficului prin campanii publice și mass-media. De asemenea, în programa școlară sunt prevăzute ore în care tinerii sunt avertizați asupra traficului de ființe umane, prezentându-li-se metodele de recrutare ale rețelelor criminale și consecințele bolilor cu transmitere sexuală și a dependenței de droguri. Numeroase organizații neguvernamentale sprijină lupta împotriva traficului prin campanii de postere, editarea de broșuri promoționale, spoturi publicitare și documentare de televiziune.

Incriminare. Bosnia și Herțegovina a stabilit un cadru legal care ajută punerea sub acuzare în mod eficient a traficanților, dar este necesar să se dezvolte resursele tehnice și specializate și să se intensifice cooperarea dintre autoritățile ce aplică legea.

Infracțiunile privitoare la trafic, la integritatea sexuală, la morală și demnitatea personală sunt prevăzute în articolele 188, 189, 190 din Codul Penal al Republicii Srpska, în articolul 2 din Legea privind ordinea publică și pacea a Republicii Srpska și art. 222, 224, 225, 227, 228, 229 din Codul Penal al Federației Bosnia și Herțegovina.

Guvernul desfăşoară activităţi de intensificare a colaborării între autorităţile ce aplică legea la nivel regional şi internaţional şi întăreşte schimbul de informaţii. Bosnia şi Herţegovina este implicată activ în iniţiativele regionale şi internaţionale din domeniul traficului, prin participarea la un număr semnificativ de seminare şi conferinţe pe această temă.

Protecţie. Victimele traficului de fiinţe umane, atât cele naţionale, cât şi cele de altă naţionalitate, sunt identificate prin metode rapide, ca urmare a specializării poliţiştilor, procurorilor, funcţionarilor din consulate, asistenţilor sociali, inspectorilor muncii, pedagogilor şi psihologilor. Acestora li se oferă protecţie, consiliere legală şi sprijin financiar, până la repatriere sau integrare socială, însă tot acest sistem trebuie îmbunătăţit prin asigurarea de adăposturi, protecţie medicală şi prin crearea de noi posibilităţi de pregătire şi angajare a victimelor traficului care sunt cetăţeni ai statului.

Bosnia şi Herţegovina, Federaţia Bosniei şi Herţegovinei şi Republica Srpska au adoptat legi de protecţie a martorilor ameninţaţi şi vulnerabili, fiind, în acelaşi timp, aprobată şi Legea Programului de Protecţie a Martorilor, însă implementarea lor se realizează cu dificultate, din cauza lipsei de resurse tehnice specializate şi financiare. În acest sens, este necesar să se asigure abordări multisectoriale şi multidisciplinare care să includă echipe de asistenţi sociali, psihologi, medici şi reprezentanţi ai organizaţiilor non-guvernamentale. Un prim pas a fost făcut prin încadrarea Unităţii de Protecţie a Martorilor în Agenţia de Protecţie şi Investigaţii a Statului.

2. Coreea de Nord. Coreea de Nord este o ţară de origine pentru persoanele traficate în vederea exploatării sexuale şi a muncii forţate. Condiţiile economice şi politice din Coreea de Nord determină un număr mare de coreeni să părăsească ţara, supunându-i riscului de a deveni victime ale traficanţilor. Femeile care ajung în nordul Chinei pot fi vândute ca mirese şi exploatate ca prostituate. Guvernul Coreii de Nord se preocupă în mare măsură de abuzurile privind munca forţată din ţară, însă mulţi coreeni sunt trimişi să muncească în Rusia, în condiţii de muncă forţată şi exploatare, în scopul de a fi achitate datoriile guvernului Coreii de Nord către Moscova. Guvernul Coreii de Nord nu respectă standardele minime pentru eliminarea traficului şi nici nu face eforturi semnificative în acest sens. Coreea de Nord nu recunoaşte faptul că traficul de persoane reprezintă o problemă. În realitate, guvernul profită de pe urma muncii forţate a victimelor traficate.

Prevenire. Guvernul coreean nu ia nici o măsură pentru a împiedica traficul.

Incriminare. Nu există legi antitrafic şi nici rapoarte din care să rezulte tentativele guvernului de a acuza traficanţii.

Protecţie. Guvernul Coreii de Nord nu ia măsuri pentru protecţia victimelor traficului. Nord-coreenii care sunt victime ale traficului şi se întorc ulterior în ţară, riscă să fie interogaţi de autorităţi şi să ajungă în închisoare.

3. Filipine. Filipine reprezintă sursa, tranzitul şi, într-o mai mică măsură, ţara de destinaţie, pentru persoane traficate în scopul muncii forţate şi al exploatării sexuale. Tradiţia de a căuta şanse economice în afara graniţelor ţării determină mulţi tineri filipinezi să rişte să devină victime ale traficului. Femeile filipineze sunt traficate în scopul exploatării sexuale, spre destinaţii din Asia, Africa, Europa şi America de Nord.

Traficanţii atrag asemenea victime în străinătate cu promisiuni false de angajare

legală. Grupuri ce practică crima organizată fac trafic de persoane din China prin Filipine, însă mai puțin frecvent această țară este punctul final de destinație. Există trafic intern din zonele rurale spre cele urbane. Exploatarea sexuală a copiilor din Filipine prin pornografie, Internet și turism sexual este o problemă care îngrijorează din ce în ce mai mult.

Guvernul face eforturi pentru respectarea standardelor minime de combatere a traficului, recunoaște faptul că traficul este o problemă și s-a implicat, de câțiva ani, la nivel internațional, în combaterea acestuia. La solicitarea președintelui statului, o echipă specializată a Departamentului de Afaceri Externe se ocupă de trafic. În 2002 a fost semnat acordul dintre Filipine, Malaysia și Indonezia de a coopera la rezolvarea problemelor legate de infracțiuni transnaționale. În pofida fluctuațiilor economice naționale, guvernul se implică în combaterea traficului și în protecție, însă acuzarea traficanților lasă de dorit.

Prevenire. Mai multe agenții guvernamentale sunt implicate în eforturile de combatere a traficului. Autoritățile supraveghează plecările muncitorilor cu contracte în străinătate, pentru a-i preveni împotriva traficului. De asemenea, monitorizează afacerile matrimoniale prin publicitate. Birouri guvernamentale se ocupă de campanii de informare asupra problemei muncii forțate a copiilor, exploatarea sexuală din industria hotelieră și alte afaceri legate de turism.

Incriminare. În anul 2003 Filipine a adoptat o lege antitrafic completă. Au fost puși sub acuzare câțiva traficanți, însă aceste eforturi sunt minore în comparație cu amploarea fenomenului. Numărul condamnărilor reprezintă o problemă foarte serioasă. Guvernul nu poate stopa eliberarea de documente oficiale care stabilesc că femeile ce lucrează ca animatoare au dreptul la vize străine. De asemenea, corupția rămâne o problemă care necesită o atenție deosebită.

Protecție. Datorită experienței în cazurile de trafic, mulți funcționari oficiali înțeleg problema și știu cum să se ocupe de victimele traficului. Guvernul colaborează cu asociații neguvernamentale pentru a repatria victimele, a le oferi adăpost temporar, mijloace de transport, consiliere și sprijin financiar. De asemenea, pregătește reprezentanți ai legii pentru a se ocupa de victimele traficului. Ambasadele filipineze iau toate măsurile pentru a sprijini victimele în străinătate.

4. Haiti. Haiti este, în mare parte, o sursă a traficului de copii pentru exploatarea sexuală și munca forțată. Copiii sunt traficați și în interiorul țării de părinții săraci care-i plasează ca și servitori în casele unor familii mai bogate. Chiar dacă nu toți copiii sunt victimizați în acest proces, un număr important este exploatat sexual sau abuzat în condiții asemănătoare sclaviei. Guvernul din Haiti estimează că aproximativ 90.000-120.000 de copii sunt plasați ca servitori. Copiii din Haiti sunt traficați și în Republica Dominicană, unde unii sunt exploatați similar. Un număr mare de imigranți ilegali intră în Republica Dominicană unde unii devin victime ale traficului. La o scară mai mică, Haiti este o țară de tranzit și destinație a traficului. Victimele sunt imigranți din țări cu nivel de trai scăzut, de obicei chinezi, tranzitând această țară pe drumul spre America de Nord, unde ajung în condiții de muncă forțată, pentru a plăti înapoi bani traficanților. Femeile din Republica Dominicană sunt traficate în Haiti pentru prostituție. Multe dintre aceste femei vin în mod voluntar, dar multe sunt victime.

Guvernul din Haiti nu respectă în totalitate standardele minime pentru eliminarea traficului şi nu face eforturi în acest sens.

Prevenire. Guvernul încearcă să sensibilizeze opinia publică prin intermediul televiziunii şi al radioului, transmiţând mesaje despre tratarea abuzivă a copiilor ca servitori. Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale este desemnat să se ocupe de abuzul asupra copiilor.

Guvernul a organizat o serie de seminare pentru părinţi, profesori şi copii, în scopul de a-i convinge asupra necesităţii de a renunţa la plasarea minorilor ca servitori.

Incriminare. Guvernul din Haiti a adoptat recent o lege care interzice traficul de copii şi lucrează pentru implementarea ei, însă, până în prezent, nu au fost puşi sub acuzare traficanţii. Există proiecte de lege pentru regularizarea muncii domestice a copiilor, dar ele nu sunt încă transformate în legi. Guvernul nu monitorizează eficient şi nu controlează adecvat graniţele ţării.

Protecţie. Eforturile guvernamentale pentru a stopa abuzurile asupra copiilor au fost limitate până în prezent, datorită fondurilor insuficiente. Ministerul haitian al Muncii şi Protecţiei Sociale finanţează proiecte pentru a monitoriza zeci de mii de copii folosiţi ca servitori. Guvernul alocă fonduri pentru o linie gratuită unde abuzurile pot fi denunţate.

Monitorii investighează şi răspund cererilor de asistenţă, însă datorită amplorii fenomenului, aceste eforturi sunt minime. Numărul copiilor salvaţi de la traficanţi a crescut în ultimii ani. Reprezentanţii guvernului lucrează împreună cu asociaţiile neguvernamentale locale pentru a readuce copiii la familiile lor naturale.

5. Honduras. Hondurasul este o ţară sursă, dar şi de tranzit pentru traficul în scopul exploatării sexuale şi al muncii la negru. Cele mai multe victime din Honduras sunt femei tinere traficate în Guatemala, Insulele Belize, El Salvador, Mexic, Statele Unite şi Canada. Femeile şi copiii sunt traficaţi intern, mai ales din mediul rural în cel urban.

Guvernul din Honduras nu respectă în totalitate standardele minime pentru eliminarea traficului, însă face eforturi, în ciuda resurselor limitate. Recunoaşte faptul că traficul este o problemă, copiii din Honduras sunt vulnerabili şi are un plan naţional de combatere a exploatării sexuale a copiilor. Honduras este deschisă colaborării cu organizaţiile neguvernamentale şi cu cele internaţionale. Guvernul colaborează cu Mexicul pentru a identifica şi repatria mai multe minore din Honduras, care lucrau ca prostituate în sudul Mexicului. Oficialităţi din Honduras cooperează, din anul 2002, şi cu autorităţile americane în cazul unor investigaţii ale traficului spre Statele Unite.

Prevenire. Guvernul din Honduras nu a luat măsuri publice de informare asupra traficului, dar încearcă să atragă atenţia asupra drepturilor copiilor şi femeilor şi asupra riscurilor asociate cu imigrarea ilegală. O comisie naţională încearcă să combată abuzurile asupra copiilor care muncesc şi caută să reintegreze minorii în programe educaţionale. O serie de agenţii guvernamentale, organizaţii internaţionale şi asociaţii neguvernamentale au dezvoltat un plan naţional de luptă împotriva exploatării sexuale a copiilor, fapt care reprezintă un important pas în dezvoltarea generală a unui plan naţional antitrafic.

Incriminare. Hondurasul nu are legi comprehensive antitrafic, dar cele privind exploatarea copiilor şi statutul imigranţilor incriminează traficul şi permit statului să trimită în instanţă traficanţii. Corupţia este o problemă serioasă şi face dificilă

condamnarea traficanților. Poliția din Honduras colaborează cu oficialități din Statele Unite, pentru a elabora un mod eficient de monitorizare a controlului vamal ce poate fi folosit împotriva traficanților.

Protecție. Guvernul din Honduras nu oferă nici o asistență victimelor străine ale traficului și nu alocă fonduri pentru organizațiile neguvernamentale care ajută victimele, din cauza lipsei de fonduri, însă guvernul cooperează cu acestea, pentru a ajuta copiii din Honduras. Toate problemele legate de trafic sunt monitorizate de către autorități. Victimele străine ale traficului nu sunt protejate, putând fi chiar condamnate.

6. Hong-Kong. Hong-Kongul este un punct de tranzit și destinație pentru persoanele traficate în scopul exploatării sexuale și al muncii forțate. Deși la început era doar o țară de tranzit pentru imigranții ilegali, Hong -Kongul a devenit o destinație pentru femeile traficate în scopul exploatării sexuale, provenite din China și Asia de Sud-Est. Victimele tranzitează Hong -Kongul și pentru a ajunge în America de Nord și Australia.

Guvernul din Hong-Kong se conformează standardelor minime privind eliminarea traficului. Autoritățile din Hong-Kong implementează măsuri antitrafic în contextul combaterii migrațiilor ilegale. Guvernul inițiază controale eficiente ale migrațiilor și ale modului de trecere a granițelor, campanii de informare a autorităților vamale asupra modurilor de migrație ilegală și are o legislație bine pusă la punct, destinată să pedepsească traficanții.

Prevenire. Hong-Kongul menține controale eficiente ale migrațiilor și ale modului de trecere a granițelor ca mod principal de prevenire. Există o bună coordonare între poliție, Oficiul de imigrare, vămi și organizațiile neguvernamentale. Materiale informative în mai multe limbi sunt distribuite în locuri-cheie pentru a informa femeile străine asupra drepturilor lor de muncă. Departamentul poliției care se ocupă cu imigrațiile ilegale publică un raport bianual care oferă noi informații despre metodele folosite de traficanți, făcând schimb de informații cu alte guverne. Oficialitățile iau măsuri pentru a opri folosirea de containere în scopul transportului clandestin de persoane.

Incriminare. Hong-Kongul nu are legi specifice antitrafic, dar prevederi penale în legătură cu acesta sunt folosite pentru punerea sub acuzare a traficanților. Un număr mare de polițiști sunt repartizați pentru a monitoriza securitatea granițelor, aeroporturilor și transporturile navale, monitorizând, în același timp, potențialul trafic. În ultimii ani s-a realizat o mai bună cooperare internațională în ceea ce privește urmărirea penală și punerea sub acuzare a traficanților. Deși rapoartele întocmite în mod regulat și statisticile generale sunt publice prin lege, guvernul inițiază măsuri pentru a avea statistici mai concrete asupra victimelor traficului.

Protecție. Victimele traficului beneficiază de o gamă largă de servicii oferite în Hong-Kong. Făcându-se abstracție de statutul legal sau de fapta comisă, victimele traficului au acces la adăpost temporar în centre de refugiați pentru femei, având asigurate condiții decente de trai, servicii medicale și un centru de sprijin pentru victime.

Celor care depun mărturie împotriva traficanților li se asigură imunitate, permițându-li-se întoarcerea acasă fără a fi acuzate.

Străinilor angajați în Hong-Kong li se oferă același acces la servicii, de exemplu, consilierea juridică împotriva angajatorilor, ca și angajaților conaționali.

BIBLIOGRAFIE

1. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Roma, Italia, 1950.

2. Ungureanu Ricu şi colab., Traficul de ființe umane, Editura Prouniversitaria, Bucureşti, 2006.

3. Catherine Dauvergne. Sovereignty, migration and rule of law in global times, în „The modern law Review", London, Blackwell Publishing, nr.4, 2004.

4. Rapport de l'Association nationale d'assistance a la frontiere pour les étrangers (ANAFE), 2003.

5. Raportul Anual al Departamentului de Stat al Statelor Unite ale Americii privind traficul de persoane, 2003.

6. Raportul Anual al Departamentului de Stat al Statelor Unite ale Americii privind traficul de persoane, 2004.

7. Studiul Prevederi legislative privind traficul de ființe umane (extrase), Asociația Femeilor de Carieră Juridică, Chişinău, 2002.

8. Groupe d'information et de soutien des immigrés (GISTI): http://www.gisti.org

9. www.state.gov.

Prezentat: 11 noiembrie 2010.

Recenzent: Oleg BALAN, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar.
E-mail: sandufrang@yahoo.com

ACCES LA INFORMAȚIE, TRANSPARENȚĂ ȘI PARTICIPARE – DIMENSIUNI-CHEIE ÎN CONSOLIDAREA INSTITUȚIONALĂ A ADMINISTRAȚIEI PUBLICE

Galina MARDARE,
doctorandă, magistru în administrația publică,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

The author of this article makes an analysis of both scientific reflection and information access monitoring, transparency and participation of citizens.

In conclusion, the author mentions that, lately, monitoring and evaluation practices concerning some key dimensions of the public administration reform-access to information, transparency and public participation improved but still are inadequate.

At the same time the author denotes the importance of simultaneous use of all these tools in the process of public administration reform, through which the indices of citizens' needs are in a direct proportion with the quality indices of public administration services provided.

Making an analysis of the legal framework implementation referring the process of access to information, transparency and participation the author underlines the following procedural distinctions: if the law on access to information gives citizens access to documents and information from a public institution, the law on transparency of the decision making process gives citizens access to draft normative acts and decisions of the administrative board.

În limbajul cotidian, întâlnim frecvent ideea că imaginea unei țări este determinată de administrația acesteia. Fenomenul administrativ se află într-o strânsă legătură cu cel al puterii și guvernării. Conducerea cu și pentru oameni este un parteneriat între oameni și liderii în care și-au investit încrederea. În democrațiile din toata lumea, populația joacă un rol important în guvernarea de zi cu zi. O societate democratică implică participarea nemijlocită a celor cărora li se adresează decizia.

Experiența internațională atestă că accesul la informație și transparența decizională sunt instrumente primordiale în crearea imaginii autorităților administrației publice. Avantajele acestora se manifestă în sporirea calității procesului decizional,

consolidarea parteneriatelor, atragerea de fonduri noi şi raţionalizarea utilizării resurselor existente, crearea imaginii benefice şi sporirea increderii cetăţenilor în autorităţile administraţiei publice. Este bine cunoscut şi faptul că transparenţa autorităţilor publice, în special, fluxul continuu de informaţii este o precondiţie a unei participări eficiente din partea celor administraţi.

Actualmente, realizarea unei reforme reale prin care administraţia publică din ţara noastră să se situeze la nivelul standardelor europene şi să se caracterizeze prin profesionalism, transparenţă, responsabilitate, reprezintă o prioritate a Guvernului, care este prevăzută în Programul de activitate „Integrarea Europeană: Libertate, Democraţie, Bunăstare". Documentul în cauză oferă cadrul politicilor de guvernare pentru perioada 2009-2013, asumându-şi un set coerent de politici publice în scopul creşterii nivelului de trai şi a calităţii vieţii cetăţenilor. În ansamblul său, Programul de activitate a Guvernului "urmăreşte crearea unui nivel înalt de bunăstare a cetăţenilor Republicii Moldova, consolidarea statului de drept şi integrarea europeană a ţării. Realizarea plenară a acestui obiectiv va permite ancorarea ţării într-un sistem de stabilitate şi prosperitate, în care guvernează valorile democratice şi respectul pentru libertăţile fundamentale ale omului". În acest context, menţionăm că accesul neîngrădit al cetăţenilor la informaţia de interes public şi participarea lor la luarea deciziilor sunt considerate două dintre premisele cele mai importante ale unei guvernări democratice şi responsabile. Informaţia le permite cetăţenilor, pe de o parte, să aprecieze în cunoştinţă de cauză acţiunile administraţiei, iar pe de altă parte, să participe în mod avizat la dezbaterile şi la luarea deciziilor care îi privesc.

Informarea publicului cu privire la drepturile sale şi promovarea unei culturi de transparenţă guvernamentală sunt esenţiale pentru atingerea scopurilor legislaţiei privind libertatea de informare. Activităţile specifice în acest domeniu sunt diferite de la o ţară la alta, în funcţie de diverşi factori, precum modul de organizare a corpului de funcţionari publici, nivelul de cultură generală şi măsura în care publicul este conştient de existenţa acestor informaţii. Astfel, Legea privind accesul la informaţie prevede acordarea unei atenţii sporite şi a resurselor adecvate pentru promovarea legislaţiei privind libertatea de informare.

Informaţia este oxigenul democraţiei, iar democraţia ar fi de neconceput fără accesul liber al publicului la informaţie. Lipsa transparenţei în viaţa politică şi în actul de guvernare reprezintă unul dintre obstacolele cele mai greu de depăşit către o societate democratică, în care cetăţenii să aibă încredere în oamenii politici şi în guvernanţi. Dar informaţia nu reprezintă numai o necesitate pentru cetăţeni, ea este şi un element esenţial al bunei guvernări. Istoria mai veche sau mai recentă ne arată că o guvernare proastă are nevoie de secrete pentru a putea rezista, dar şi realitatea că secretomania şi autoritarismul guvernărilor conduce, în mod inevitabil, la proliferarea abuzului, corupţiei şi in-eficienţei şi, în final, la falimentul regimurilor de acest tip.

Deseori, chiar şi guvernele democratice tratează informaţia oficială drept proprietatea lor în loc de a o privi drept un bun pe care îl deţin şi îl păstrează în numele poporului.

Lipsa transparenţei, alături de alte carenţe ale activităţii de reglementare, conduce la încrederea scăzută a societăţii în forţa şi importanţa actelor normative.

Absența consultărilor face ca normele să fie frecvent modificate sau înlocuite, lucru ce determină o accentuată instabilitate legislativă și nu oferă siguranța necesară cadrului legal existent în Moldova. Aplicarea reală a principiului transparenței (care acoperă și procedurile, și garanțiile care privesc atât accesul la informații, cât și participarea la procesul de decizie) ar conduce la o mai mare încredere în legi și reglementări, din moment ce ele au fost adoptate cu consultarea celor interesați. Totodată, transparența are rolul de a preveni acțiunile care amenință integritatea publică (acte de corupție) și de a evalua performanța administrației publice locale (capacitatea administrativă).

La 5 martie curent, a intrat în vigoare Legea nr. 239-XVI din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional. Este o lege nouă pentru Republica Moldova care introduce principii și proceduri noi în activitatea autorităților publice și contribuie la creșterea calității deciziilor elaborate și aprobate, sporirea responsabilității autorităților față de cetățeni, dar și la extinderea susținerii cetățenilor pentru politicile aprobate și acțiunile întreprinse. Or, transparența actului de guvernare constituie unul dintre elementele de bază ale bunei guvernări.

Acum suntem la etapa când atât autoritățile publice, cât și cetățenii, societatea civilă, mediul de afaceri trebuie să deprindă metodele de cooperare eficientă în procesul de elaborare a unor decizii pozitive, eficace și realiste. În această situație, autoritățile publice trebuie să faciliteze accesul tuturor factorilor interesați la procesul de luare a deciziilor și să consulte proiectele de decizii cu toate părțile afectate de un proiect sau altul. Pe de altă parte, cetățenii, societatea civilă și mediul de afaceri trebuie să conștientizeze importanța participării lor în elaborarea proiectelor de decizii ce ar putea să le afecteze interesele și formularea unor recomandări pentru aceste proiecte. Doar în aceste condiții se va reuși consolidarea parteneriatului dintre societate și autoritățile publice în scopul eficientizării actului de guvernare.

Sintagma de *transparență decizională* desemnează setul de instrumente prin care administrația publică dă socoteală cetățenilor/contribuabililor cu privire la activitatea desfășurată în serviciul acestora. În calitatea lor de contribuabili, cetățenii au dreptul de a fi informați sau consultați, precum și de a participa la deciziile luate de către autoritățile administrației publice locale și centrale, pe care le susțin financiar prin taxele și impozitele pe care le plătesc.

Transparența activității administrației publice constituie regula în toate etapele și procedurile (premergătoare, concomitente și ulterioare) deciziei administrative, confidențialitatea fiind excepția care se limitează la informația stabilită prin lege datorită nevoii protejării unor interese specifice domeniului siguranței publice, prevenirii infracțiunilor, protejării monedei și a creditului, a intimității.

Legea nr.239-XVI din 13.11.2008 stabilește informațiile minime care necesită a fi făcute publice în scopul asigurării accesului la informație și a transparenței actului decizional. În conformitate cu prevederile Legii, autoritățile publice trebuie să elaboreze și să prezinte un raport anual privind transparența în procesul decizional.

Potrivit articolului 16 al legii menționate, raportul privind transparența în procesul decizional, care urmează a fi făcut public în condițiile legii nu mai târziu de sfârșitul trimestrului I al anului imediat următor anului de referință, trebuie să conțină următoarea informație:

a) numărul deciziilor adoptate de autoritatea publică respectivă pe parcursul anului de referință;

b) numărul total al recomandărilor recepționate în cadrul procesului decizional;

c) numărul întrunirilor consultative, al dezbaterilor publice și al ședințelor publice organizate;

d) numărul cazurilor în care acțiunile sau deciziile autorității publice au fost contestate pentru nerespectarea prezentei legi și sancțiunile aplicate pentru încălcarea prezentei legi.

Anul 2010 este primul an, după intrarea în vigoare a Legii nr.239-XVI din 13.11.2008, când autoritățile publice urmau să elaboreze și să prezinte raportul privind transparența în procesul decizional pentru anul 2009. Fiecare autoritate este responsabilă pentru elaborarea și publicarea raportului respectiv, astfel încât societatea civilă să poată monitoriza gradul de implicare a părților interesate în procesul de elaborare și adoptare a deciziilor cu impact economic, de mediu și social.

În scopul facilitării procesului de raportare privind asigurarea transparenței în procesul decizional, Cancelaria de Stat a elaborat un format al raportului, care poate fi aplicat de către autoritățile publice. Formatul respectiv a fost testat, iar în urma testării au fost identificate opțiuni de îmbunătățire a modalității de raportare.

Majoritatea autorităților administrative centrale au elaborat și au plasat rapoartele privind transparența în procesul decizioual pe paginile web oficiale. Rapoartele respective au fost supuse unei analize minuțioase de către Direcția politici publice, planificare strategică și asistență externă din cadrul Cancelariei de Stat, responsabilă de monitorizarea respectării principiului transparenței în procesul decizional. Urmare a analizei efectuate, au fost formulate unele concluzii privind corectitudinea și plurivalența informației. Concluzia de bază este că rapoartele privind transparența în procesul decizional pentru anul 2009 sunt sumare. Principalele deficiențe ale rapoartelor privind transparența în procesul decizional sînt:

a) informații incomplete, din cauza lipsei evidenței procesului de consultare publică a proiectelor de decizii;

b) date sumare despre procesul decizional al autorității, din cauza percepției inadecvate a noțiunii „adoptarea deciziei" din Legea privind transparența în procesul decizional;

c) confundarea recomandărilor părților interesate recepționate în cadrul consultărilor publice cu avizele recepționate în procesul de consultare a proiectului de decizie cu autoritățile publice;

d) confundarea întrunirilor consultative cu seminarele și ședințele de lucru organizate cu participarea colaboratorilor autorității publice etc.

În scopul identificării acestor deficiențe ale rapoartelor privind transparența în procesul decizional la nivelul autorităților administrației publice locale propunem pentru comparare următoarele date statistice, preluate de pe site-ul www.e-moldova.md:

82% din instituțiile administrației publice centrale (23 din 28) au web-site, iar ponderea administrației publice locale cu web site este de numai 1%;

77% din oficiile administrației publice nu au acces la Internet. Acces la Internet au 87,6% din instituțiile administrației publice centrale și 22% din instituțiile administrației publice locale;

numai 23,67% din personalul administrației publice centrale și 4,66% din personalul administrației publice locale are acces la Internet de la locul de lucru.

În urma unei analize a acestor date statistice, obținute în cadrul Proiectului „Implementarea Componentei e-guvernare a Strategiei Naționale e-Moldova" cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare în strâns parteneriat cu ministerul de resort este lesne de conchis decalajul condițiilor de implementare a legilor nr. 239-XVI din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional și nr.982 din 11.05.2000 privind accesul la informație. Prin intermediul celui de-al doilea Proiect cu suportul aceluiași ONG "Edificarea e-

Guvernării în Moldova-2", care este planificat pentru o perioadă de patru ani, până în 2011, se urmărește fortificarea capacităților Guvernului în vederea modernizării sistemului de administrare publică cu implementarea tehnologiilor de informare și comunicare.

Trecerea la societatea informațională constituie unul dintre obiectivele strategice ale Moldovei pentru următorii ani, precum și una dintre etapele de tranziție pentru integrarea țării în Uniunea Europeană. Conform principiilor europene, condițiile principale de edificare a unei societăți informaționale sunt următoarele:

a) dezvoltarea culturii informaționale, instruirea tuturor cetățenilor pentru folosirea avantajelor societății informaționale în viața și activitatea lor;

b) democratizarea utilizării informației în scopul ***asigurării dreptului cetățeanului de a avea acces liber la resursele informaționale*** și mijloacele informaționale și de comunicație;

c) implementarea și dezvoltarea infrastructurii informaționale și de comunicații în autoritățile administrației publice pentru îmbunătățirea serviciilor prestate la prețuri accesibile;

d) creșterea încrederii în sistemele informatice, prin asigurarea securității lor, protecției datelor personale, inviolabilității vieții private etc.

Prin urmare, este necesară îmbunătățirea capacității autorităților locale pentru renovarea procesului de transparentizare și eficientizare. Studiile proiectelor menționate atestă unele critici pentru lipsa de specialiști și viziune pentru a produce un raport de evaluare a instituției publice atât la compartimentul T.I.C., cât și cel al transparenței administrative. Astfel, insuficiența sau chiar lipsa infrastructurii informaționale și de comunicații în unele autorități publice are un impact negativ asupra procesului de transparență a activității acestora, fapte care conduc, la rândul lor, la o cunoaștere sub nivel de către cetățean a deciziilor care îl afectează în mod direct și, implicit, la o participare slabă la procesul decizional.

Conform Legii nr. 239-XVI din 13.11.2008 privind transparența în procesul decizional, autoritățile publice sunt obligate, după caz, să întreprindă măsurile necesare pentru asigurarea posibilităților de participare a cetățenilor, a asociațiilor constituite în corespundere cu legea, a altor părți interesate la procesul decizional, inclusiv prin:

a) diseminarea informației referitoare la programele (planurile) anuale de activitate prin plasarea acestora pe pagina web oficială a autorității publice, prin afișarea lor la sediul acesteia într-un spațiu accesibil publicului și/sau prin difuzarea lor în mass-media centrală sau locală, după caz;

b) informarea, în modul stabilit, asupra organizării procesului decizional;

c) instituționalizarea mecanismelor de cooperare și de parteneriat cu societatea;

d) recepționarea și examinarea recomandărilor cetățenilor, asociațiilor constituite în corespundere cu legea, ale altor părți interesate în scopul utilizării lor la elaborarea proiectelor de decizii;

e) consultarea opiniei tuturor părților interesate de examinarea proiectelor de decizii, conform legii.

În temeiul aceleiași legi, consultarea se asigură prin următoarele modalități:

a) dezbateri publice;

b) audieri publice;

c) sondaj de opinie;

d) solicitarea opiniilor experților în domeniu;

e) crearea grupurilor de lucru

permanente sau ad-hoc cu participarea reprezentanților societății civile.

Pornind de la aceste prevederi legale, totuși nu orice intâlnire a administrației publice în care se discută despre un proiect de lege poate fi considerată o consultare publică. Aceasta presupune îndeplinirea unei proceduri minime de lucru: publicarea proiectului de reglementare; anunțarea intenției de a reglementa; solicitarea și înaintarea unor opinii/comentarii la un text de reglementare, prin realizarea unui schimb de documente, într-un interval de timp dat; dezbaterea acestor documente în ședință publică. În lipsa acestor elemente nu se poate spune că a avut loc o consultare publică.

Respectarea acestor prevederi imprimă calitate prin suportul acordat de public atât în inițierea, cât și în implementarea programelor și strategiilor de dezvoltare locală. Pe de o parte, cetățenii devin mult mai înclinați să susțină deciziile și programele la elaborarea cărora au participat, iar, pe de altă parte, se implică activ în realizarea acestora. Prin implicarea cetățenilor la soluționarea problemelor locale se constituie niște raporturi, canale de comunicare între autoritățile publice și populație în urma cărora ambele au de câștigat. Astfel, **avantajele participării** sunt multiple și se regăsesc în următoarele direcții.

Promovează și apără democrația, deoarece presupune repartizarea în mod real a puterii. Participarea autorizează cetățenii să repună în discuție, să respingă sau să critice revendicări care nu au justificare. De asemenea, permite influențarea de către cetățeni a politicilor pentru a se promova interesul public și nu interese restrânse, de grup sau izolate.

Permite cunoașterea adevăratelor și celor mai urgente nevoi și așteptări legitime, a diversității opiniilor, valorificând experiențe diverse și informații ce s-ar putea dovedi esențiale în adoptarea deciziilor publice.

Consolidează parteneriatul între societatea civilă și administrația publică. Prin intermediul participării, cetățenii au posibilitatea să înțeleagă mecanismele guvernării și ale administrației, iar proiectele care iau în considerare participarea se bucură de mai multă viabilitate. Dacă părerile exprimate sunt luate în considerare, cetățenii vor manifesta mai multă încredere în actul guvernării, ceea ce creează un climat de adeziune și de angajare a comunității în procesele decizionale. Pentru a se asigura rezultate optime procesului participativ, cetățenii trebuie să fie informați în avans cu privire la acțiunile publice, care vor face sau sunt deja obiect al deciziilor administrației publice.

Permite colectivității să dețină controlul asupra activității administratorilor treburilor publice și favorizează o gestiune publică mai suplă, furnizând un feed-back constant, ceea ce permite administrației identificarea sistematică a rezultatelor obținute, a lacunelor și a rezultatelor neașteptate, favorabile sau nu, precum și a problemelor-cheie.

Din chiar aceste avantaje ale participării pot decurge însă și unele **dezavantaje**, lipsuri și întrebări referitoare la modalitatea concretă în care ea se desfășoară în practică.

Participarea poate să constituie o frână în procesul de elaborare a deciziilor. În situația obținerii unor cantități enorme de informații din partea membrilor colectivității, identificarea și gruparea preferințelor exprimate se poate dovedi un proces extrem de complicat și chiar anost. Gruparea opiniilor membrilor colectivității presupune, în primul rând, crearea oportunităților pentru ca aceștia să-și exprime preferințele. Apoi, aceste informații trebuie să fie înțelese corect, fapt ce supune administrația unui efort suplimentar și de durată.

O altă ipoteză are în vedere complexitatea și specialitatea subiectului ce va face obiect al deciziei. Există, ca atare, posibilitatea ca cetățenii să nu-l înțeleagă imediat, ceea ce va obliga administrația la proiectarea unor modalități speciale de furnizare a informațiilor (de exemplu, în cazul informațiilor complexe, etapizat). De asemenea, este posibil ca cetățenii de rând să nu aibă opinii precise asupra chestiunilor de politică ce i-ar viza (de exemplu, pentru că nu este un domeniu accesibil acestora datorită gradului de cultură mai redus). De aici și până la formarea unor opinii conflictuale este doar un pas și această stare de fapt obligă administrația la efortul de conciliere. De aceea, ar fi oportună **identificarea soluțiilor** care să evite apariția unor asemenea situații. O modalitate ar putea fi asigurarea reprezentativității opiniilor, iar față de această necesitate apare dificultatea de a provoca și implica acele persoane sau grupări de persoane interesate în a participa, dar care sunt împiedicate să se implice din cauze diverse (vârstă, acces limitat la sursele de informații etc.).

Este necesar de avut în vedere și ipoteza în care indivizii, fără a se afla sub influența unor asemenea constrângeri, nu doresc să participe (participarea cetățenilor nu este o obligație, ci o oportunitate).

Nu trebuie neglijat nici aspectul financiar, procesul participativ solicitând efortul suplimentar al bugetelor publice. În situația în care culegerea, prelucrarea și valorificarea informațiilor nu se desfășoară corect, având în vedere toate situațiile care ar putea distorsiona reprezentarea reală a intereselor și opțiunilor publice sau folosind metode sau procedee necorespunzătoare, această cheltuială s-ar putea dovedi chiar inutilă.

Cât privește autoritățile administrației publice, care au datoria de a asigura cadrul oportun practicilor participative, cel puțin, două probleme se ridică: împovărarea sferei de atribuții a acestora, pornind de la resursele de timp și finanțe și, evident, diminuarea capacităților creative de decizie ale acestora și a inițiativei.

Reflectarea practicilor participative în literatura de specialitate evidențiază necesitatea democratizării administrației publice, deoarece menționează Ioan Alexandru că „corecta desfășurare a relațiilor între autoritățile administrației publice și cetățeni este o condiție și, în același timp, o expresie a democratismului statului de drept, care este garantată printr-un complex de acte normative și instituții juridice special create în scopul asigurării accesului efectiv, din ce în ce mai amplu al cetățenilor la înfăptuirea puterii executive".

La nivelul Uniunii Europene, în vara anului 2001, a fost lansată ***Carta Albă asupra Guvernării Europene***, document elaborat de către Comisia Europeană. Pentru asigurarea unei guvernări cât mai democratice, Carta propune ***cinci principii: deschidere, participare, responsabilitate, eficiență și coerență***. **Participarea** se regăsește între aceste principii întrucât de exercițiul acesteia, de-a lungul întregului proces de elaborare a politicilor comunitare, de la concepție la implementare, depinde calitatea, relevanța și eficiența politicilor UE, încrederea în rezultatele finale și în instituțiile pe care le pun în practică.

În Moldova, legislația care creează cadrul de implementare a ceea ce am putea numi „guvernare transparentă și participativă" este relativ recent adoptată. Principalele acte normative sunt: Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală, Legea nr. 982/2000 privind accesul la informație, Legea nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, precum și alte acte, la fel de importante, axate pe principii de accesibilitate și transparență, cum ar fi Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind Strategia Națională de edificare a societății informaționale - "Moldova electronică" nr. 255 din

09.03.2005, Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind paginile oficiale ale autorităţilor administraţiei publice în reţeaua Internet nr. 668 din 19.06.2006 etc.

Se cuvine totuşi să remarcăm că atât Legea nr. 982/2000 privind accesul la informaţie, cât şi Legea nr. 239/2008 privind transparenţa în procesul decizional conţin prevederi specifice referitoare la **„actorii instituţionali"** chemaţi să le aducă la îndeplinire dispoziţiile.

Autorităţile administraţiei publice nu reprezintă doar domeniul general de reglementare şi de aplicabilitate a prevederilor celor două legi, ci, în egală măsură, subiecţii direcţi ai prevederilor, întrucât cele două acte normative pun în sarcina acestora toate obligaţiile de a acţiona, de a veni în sprijinul fructificării drepturilor cetăţeanului. Totuşi se cer a fi menţionate unele imperfecţiuni ale cadrului de implementare cu referire la sintagma „guvernare transparentă şi participativă", şi anume, insuficienţa sau chiar lipsa prevederilor exacte cu referire la desemnarea persoanelor, care s-ar ocupa, în mod nemijlocit, de accesul, consultarea şi participarea publicului cu excepţia articolului 11 al Legii privind accesul la informaţie, care statuează obligaţiile furnizorului de informaţie. Spre comparare, expunem prevederile celor două acte normative similare din România, conform cărora în fiecare entitate publică supusă dispoziţiilor celor două legi există, ***cel puţin, o persoană cu atribuţii generale de informare şi relaţii publice, un purtător de cuvânt cu atribuţii speciale de informare şi relaţii cu mijloacele de informare în masă, respectiv o persoană responsabilă pentru relaţia cu societatea civilă.*** Anume aceste trei persoane sunt subiecţii nemijlociţi ai prevederilor din legile nr. 544/2001 privind liberul acces la informaţiile de interes public şi nr. 52/2003 privind transparenţa decizională în administraţia publică din România, în sensul că toate obligaţiile dispuse în sarcina autorităţilor administraţiei publice trebuie duse la îndeplinire de reprezentanţii acestora.

Efectuând o analiză comparativă a cadrului legislativ de implementare cu referire la procesul de transparenţă şi participare, se observă următoarele distincţii procedurale.

De exemplu, legiuitorul din Moldova n-a prevăzut instituirea unei subdiviziuni speciale, menirea căreia ar consta în asigurarea cetăţenilor cu informaţiile oficiale, limitându-se doar la obligaţia furnizorului de informaţie de a numi şi instrui funcţionari responsabili pentru efectuarea procedurilor de furnizare a informaţiilor oficiale.

În România, Legea nr. 544/2001 dispune crearea unui compartiment specializat pentru informare şi relaţii publice, care are sarcina de a furniza informaţiile de interes public, respectiv, a unui birou specializat – cel al purtătorului de cuvânt, care are rolul de a oferi informaţii mijloacelor mass-media. Pe de altă parte, prevederile Legii nr. 52/2003 reglementează participarea cetăţenilor la două procese diferite – cel de elaborare a actelor normative şi cel de luare a deciziilor în cadrul şedinţelor forurilor deliberative. Se constată o incoerenţă aparentă legată de faptul că Legea nr. 544/2001 reglementează existenţa a, cel puţin, două poziţii remunerate pentru furnizarea informaţiilor de interes public, în timp ce Legea nr. 52/2003 pune două procese destul de complicate pe umerii ocupantului unei singure poziţii de acest fel. Cu toate acestea, funcţionarul responsabil de informare şi relaţii publice, purtătorul de cuvânt şi funcţionarul responsabil de relaţia cu societatea civilă pot face parte din aceeaşi structură a autorităţii administraţiei publice respective. Există chiar posibilitatea ca toate aceste funcţii să fie cumulate de una şi aceeaşi persoană, însă o astfel de soluţie nu este recomandabilă.

Faţă de toate responsabilităţile care revin *„actorilor instituţionali"* chemaţi să aducă la îndeplinire dispoziţiile celor două legi, trebuie reliefat şi faptul că există posibilitatea ca oricare dintre ei

să fie tras la răspundere pentru modul în care înțeleg să-și îndeplinească atribuțiile. Situația acestor persoane este destul de delicată, acestea putând fi trase la răspundere atât de șeful ierarhic superior, din interiorul instituției unde își desfășoară activitatea, cât și de orice persoană care se consideră lezată în drepturile sale, acționând din exteriorul instituției.

Măsura transparenței unei autorități administrative este dată de calitatea managementului activităților – acolo unde lucrurile merg prost, nimeni nu are interesul ca atare stare de fapt să se vadă și să fie cunoscută de întreaga comunitate. De obicei, persoana răspunzătoare pentru managementul defectuos al activităților este șeful (fie ales, fie numit) al autorității respective, care va avea în mod natural tendința de a ascunde deficiențele activității pe care o conduce. Prin urmare, subiecții nemijlociți ai prevederilor legale se pot găsi într-o poziție foarte vulnerabilă – ***dacă aplică prevederile Legii**, ar putea fi sancționați de **șeful cu tendințe opace**, iar dacă nu aplică prevederile legale, ar putea fi sancționați de **cetățenii lezați în drepturile lor***.

Pentru a evita situația de vulnerabilitate, este recomandabil ca *„actorii instituționali"*, chemați să aducă la îndeplinire dispozițiile celor două legi, să se ghideze de următoarele tehnici și strategii, care ar conduce la minimalizarea riscurilor:

a) aplicarea corectă a legii, în litera și spiritul ei, poate crea unele neplăceri temporare din partea șefului cu tendințe opace, dar va avea întotdeauna ca rezultat absolvirea de orice vină a persoanei vulnerabile (din nefericire, administrația publică din Moldova încă nu are pus la punct un sistem obiectiv de premiere a persoanelor care manifestă abnegație/dedicație și profesionalism în aplicarea corectă a dispozițiilor legale);

b) solicitarea unui ordin sau a unei dispoziții scrise din partea șefului ierarhic superior, ori de câte ori persoana vulnerabilă crede că există pericolul de a se expune, poate atrage „mustrări" sau chiar retrogradări abuzive pentru „incapacitatea de a face lucrurile cum (nu) trebuie", dar poate avea ca rezultat și conștientizarea că acest mod de a rezolva problemele „delicate" fragilizează tocmai poziția șefului, care va putea fi tras la răspundere pe baza unor documente scrise, în vădită contradicție cu dispozițiile Legii;

c) direcționarea acțiunii administrative sau judiciare a cetățeanului nemulțumit împotriva instituției (eventual, împreună cu șeful acesteia, care o și reprezintă), mai degrabă decât împotriva persoanei vulnerabile, urmând ca, în funcție de modul în care evoluează lucrurile, instituția să încerce să-și recupereze eventualul prejudiciu prin alte proceduri, mai târziu.

Atât în Republica Moldova (la inițiativa unui șir de organizații nonguvernamentale), cât și în România, sub egida Agenției pentru Strategii Guvernamentale din România, care este o instituție abilitată să faciliteze optimizarea comunicării guvernamentale și creșterea transparenței în administrația publică, de asemenea, urmată de un șir de organizații nonguvernamentale s-au efectuat mai multe cercetări asupra eficienței instrumentelor legale pe care le au la dispoziție cetățenii pentru a cunoaște și a se implica în activitatea administrației publice. Președintele Agenției pentru Strategii Guvernamentale, Vasile Dâncu, menționează că Legea privind transparența decizională în administrația publică face parte dintr-un pachet de legi inițiate de Guvern pentru creșterea transparenței în

administrație și lupta împotriva corupției.

Dacă prin Legea privind accesul la informație, cetățeanul are acces la documentele și informațiile existente într-o instituție publică, atunci prin Legea privind transparența în procesul decizional, el are acces la actele normative sau deciziile administrației încă din faza de proiect a acestora. Mai mult decât atât, prin Legea transparenței decizionale, oamenii de afaceri, organizațiile civice și cetățenii au posibilitatea de a interveni în procesul decizional, de a fi judecători, nu spectatori pe scena democrației, exprimîndu-și punctul de vedere cu privire la actele normative și deciziile care se iau la nivel administrativ.

Practicile de monitorizare și evaluare atât din republică, cât și din țara vecină își asumă un rol activ în corectarea derapajelor de natură funcțională la aceste compartimente, semnalând următoarele dificultăți și constrângeri în aplicarea legislației privind accesul la informație și transparența decizională:

a) autoritățile locale nu aplică efectiv transparența decizională;

b) autoritățile locale nu informează permanent cetățenii cu privire la activitatea desfășurată sau propusă;

c) accesul la informațiile de interes public este dificil pentru cetățeni și jurnaliști;

d) administrația nu publică sau nu diseminează rapoartele proprii de activitate;

e) taxele și impozitele sunt foarte mari în raport cu veniturile populației, iar cetățenii nu sunt informați atunci când se iau decizii cu privire la mărirea taxelor;

f) elaborarea bugetului local nu este transparentă;

g) se aprobă lucrări de investiții foarte mari în lipsa unei consultări cu contribuabilii (pentru a stabili prioritățile);

h) se fixează sau se negociază prețul serviciilor către populație fără consultarea cetățenilor.

Intervievații continuă să semnaleze că administrațiile pe care le cunosc se confruntă cu probleme în ceea ce privește:

a) funcționarea departamentelor pentru acces la informații și transparență decizională;

b) volumul și calitatea informației de interes public din oficiu;

c) volumul și calitatea informației de interes public solicitată în scris sau telefonic;

d) informația cu privire la indemnizațiile aleșilor și salariile funcționarilor publici;

e) informația cu privire la cheltuielile de transport și reprezentare ale aleșilor locali;

f) informația cu privire la contractele încheiate de autorități;

g) acoperirea mediatică a activităților primăriei și consiliului local;

h) organizarea de dezbateri publice pentru consultarea cetățenilor cu privire la proiectele de acte normative.

În topul problemelor semnalate apar două care țin de accesul la informația publică și transparența decizională, anume organizarea de dezbateri publice pentru consultarea cetățenilor cu privire la proiectele de acte normative (hotărâri de consiliu local) și funcționarea departamentelor pentru acces la informații și transparență decizională.

Dificultăți întâmpinate în aplicarea Legii nr. 982/2000 privind accesul la informație

Cele mai multe instituții se confruntă cu insuficiența resurselor ca dificultate principală în aplicarea acestui act normativ. Tipurile de resurse necesare sunt însă variate: materiale, umane, financiare, organizatorice (de înființare a unui compartiment specializat care să nu mai aibă alte atribuții decât cele care decurg

din aplicarea Legii nr. 982/2000 privind accesul la informație. Pe lângă aceste probleme, au mai fost identificate și o serie de dificultăți care țin de necunoașterea și mediatizarea insuficientă a legii, precum și de definirea informațiilor exceptate și, complementar, stabilirea sferei informațiilor de interes public. O altă clarificare legislativă ține de distincția dintre informație și documente, accesul publicului fiind la informațiile de interes public și nu la documente.

Dificultăți întâmpinate în aplicarea Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional

Ca și în cazul aplicării Legii nr. 982/2000 privind accesul la informație și pentru Legea nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional, insuficiența resurselor reprezintă una dintre dificultăți de ordin personal, financiar, material (amintite sub forma "din lipsa resurselor financiare nu s-a putut realiza publicarea în site-ul propriu sau în mass-media locală a anunțurilor referitoare la elaborarea unor proiecte de hotarâri", "lipsa dotărilor logistice și a finanțării, resursele limitate, care nu permit promovarea drepturilor prevăzute de această Lege pentru societatea civilă" etc.).

O altă problemă semnalată de practicile de monitorizare și evaluare a Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional este lipsa de interes a cetățenilor, a societății civile, în general ("lipsa de interes a ONG-urilor și a publicului", "lipsa de implicare a cetățenilor, respectiv a societății civile", "indiferența cetățenilor" etc.), dezinteres cauzat parțial și de lipsa informării cetățenilor și a mediatizării insuficiente. De asemenea, cei care se ocupă de aplicarea Legii, se confruntă și cu imposibilitatea respectării termenelor ("proiectele de hotărâri urgente, care nu permit respectarea termenelor prevăzute de lege", "primirea cu întârziere a documentelor ce trebuie făcute publice", "nerespectarea termenului de 15 zile de către inițiatorul procesului de elaborare a deciziei" etc.). Ca și în cazul aplicării Legii privind accesul la informație și în situația celei privind transparența în procesul decizional, problemele de comunicare intrainstituțională sunt considerate ca reprezentând una dintre dificultățile aplicării legilor.

Concluzii și recomandări privind îmbunătățirea aplicării Legii nr. 982/2000 privind accesul la informație și Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional

Propunerile de ameliorare a problemelor administrației publice locale în ceea ce privește **liberul acces la informația de interes public și transparența decizională** au fost formulate astfel de intervievați:

a) campanii de informare a cetățenilor cu privire la atribuțiile departamentelor administrației publice locale;

b) asigurarea unei independențe mai mari față de aleșii locali privind crearea departamentelor pentru asigurarea accesului la informația de interes public și transparenței decizionale (eventual prin amplasarea acestora în afara incintei primăriilor);

c) testarea unui sistem de consultare permanentă a cetățenilor;

d) organizarea de dezbateri publice pentru consultarea cetățenilor;

e) consultarea decidenților locali cu experți din afara administrației;

f) organizarea de dezbateri publice pentru discutarea de proiecte de acte normative;

g) monitorizarea licitațiilor publice.

În opinia intervievaților, eforturile

pentru ameliorarea problemelor de acces la informaţie şi transparenţa decizională depind de:

a) capacitatea de a organiza consultarea cetăţenilor;

b) capacitatea şi disponibilitatea de timp pentru a face propuneri scrise;

c) lipsa de iniţiativă a funcţionarilor publici, respectiv, lipsa de interes a aleşilor locali.

Propunerile de ameliorare a problemelor administraţiei publice locale în ceea ce priveşte **participarea publică** au fost formulate astfel de intervievaţi:

Cele care implică administraţia publică locală:

a) organizarea de consultări ale părţilor interesate;

b) intensificarea colaborării cu ONG-urile pe teme clar definite;

c) organizarea de dezbateri publice pentru consultarea cetăţenilor şi mediatizarea acestora;

d) implicarea organizaţiilor şi a cetăţenilor în grupuri care să ofere feed-back administraţiei cu privire la activitatea sa.

Cele care exclud administraţia publică locală, îndreptându-se spre modalităţi de intervenţie, de tipul:

a) colaborarea între ziariştii de investigaţie şi activiştii ONG pentru semnalarea neregulilor din administraţia publică locală;

b) acţiunile concertate, de media şi cetăţeni pentru aplicarea fără discriminare a legilor;

c) organizarea cetăţenilor în grupuri de presiune;

d) consilierii locali trebuie să cunoască direct comunitatea şi nevoile ei prin vizite de lucru săptămânale, nu prin audienţe în birouri;

e) sondarea opiniei cetăţenilor cu privire la calitatea serviciilor şi a modului în care aceştia sunt trataţi de autorităţile şi instituţiile administraţiei publice locale.

Dificultăţile întâmpinate în realizarea acestor demersuri ţin de:

a) capacitatea cetăţenilor şi a organizaţiilor de a defini cu claritate scopurile şi modul de acţiune şi de a fi perseverenţi;

b) credibilitatea membrilor fondatori ai grupurilor de presiune;

c) interesul scăzut al aleşilor locali faţă de problemele cetăţenilor în afara perioadelor electorale;

d) lipsa de motivaţie a funcţionarilor publici;

e) reticenţa cetăţenilor de a se implica în acest tip de activităţi care sunt asociate cu "a face politică".

Principalele ***sugestii de îmbunătăţire a aplicării Legii nr. 982/2000 privind accesul la informaţie***, desprinse din practicile de monitorizare şi evaluare, vizează următoarele aspecte:

a) alocarea de resurse de toate tipurile (financiare, materiale, umane);

b) o mai bună mediatizare a Legii;

c) realizarea de traininguri/schimburi de experienţă pentru cei care au ca responsabilitate aplicarea acestei Legi;

d) stabilirea cu exactitate a informaţiilor de interes public/exceptate/ clasificate (există, în acest sens, o propunere de „stabilire a unei liste comune de informaţii de interes public pentru toate instituţiile;

e) îmbunătăţirea comunicării intrainstituţionale („fluidizarea informaţiilor între departamente");

f) stabilirea de sancţiuni atât pentru funcţionarul public responsabil de furnizarea informaţiilor, cât şi pentru conducerea furnizorului de informaţii şi/sau pentru organul ierarhic superior al furnizorului;

g) realizarea unor baze de date informatizate la nivel naţional cu

informațiile oficiale pe domenii de activitate accesibile tuturor.

În ceea ce privește ***sugestiile de îmbunătățire a aplicării Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional,*** acestea vizează, în principal:

a) alocarea de resurse sub diferite forme (alocarea de la bugetul statului către bugetele locale a resurselor financiare; asigurarea de dotări logistice, a conectării la Internet);

b) mediatizarea prevederilor legii și stimularea interesului cetățenilor și a colaborării cu societatea civilă;

c) realizarea de traininguri în vederea specializării funcționarilor desemnați pentru aplicarea legii;

d) îmbunătățirea comunicării intra-instituționale („atât între departamente, cât și între inițiatorii proiectelor de acte normative"), dar și „schimbarea mentalității factorilor de decizie";

e) modificarea termenelor (mărirea termenului de anunțare a proiectului de act normativ; termenul de 15 zile să fie interpretat ca termen de recomandare);

f) crearea unei baze de date cu ONG-urile locale și naționale, a unui sistem informațional care să prezinte proiectele de hotărâri;

g) stabilirea domeniilor în care se aplică legea, precum și reglementarea circumstanțelor excepționale și a procedurilor de urgență;

h) desemnarea unor persoane sau înființarea unui compartiment care să nu mai aibă alte atribuții decât cele legate de aplicarea Legii nr. 239/2008;

i) stabilirea unor sancțiuni clare pentru cei care nu respectă legea; întocmirea la nivelul fiecărei instituții a unui regulament de aplicare; stabilirea unor condici de sugestii etc.

Prin urmare, atât reflectările de cercetare, cât și de monitorizare asupra accesului la informație, transparenței și participării cetățenilor denotă importanța utilizării concomitente a acestor instrumente în procesul de reformă a administrației publice, prin care indicii de satisfacere a valorilor, preocupărilor și nevoilor cetățenilor sunt direct proporționali cu indicii de calitate ai administrației publice.

În concluzie, menționăm că practicile de monitorizare și evaluare asupra unor dimensiuni-cheie ale reformei administrației publice – accesul la informație, transparența și participarea publicului – recunosc că acestea s-au îmbunătățit în ultimii ani, dar rămân încă inadecvate.

Actualmente, tendințele de integrare europeană a Republicii Moldova presupun un proces complex de compatibilizare a normelor, structurii și practicilor administrative cu cele existente în țările Uniunii Europene.

În acest context al reformei instituționale din perspectiva integrării europene, transparența rămâne un principiu și o condiție esențială pentru reașezarea raportului dintre administrație și cetățean în deplină consonanță cu normele și practicile europene. Există trei cerințe esențiale pentru reforma relației dintre administrație și cetățean și pentru instituționalizarea transparenței: accesul la informație; consultarea; participarea civică. Aceste cerințe se regăsesc atât în normele organizațiilor internaționale (Uniunea Europeană, Consiliul Europei, OSCE, OECD), cât și în practica țărilor democratice. În ultimii ani, în Moldova s-au adoptat o serie de reglementri care vizează creșterea transparenței în administrația publică. Accesul la informație, combaterea corupției, licitațiile, declararea averilor,

regimul incompatibilităţilor şi conflictelor de interese, Codul de conduită a funcţionarilor publici şi transparenţa decizională în administraţia publică - reprezintă reglementările-cheie care reconfigurează spaţiul normativ al reformei instituţionale. Transparenţa autorităţilor publice este un proces dinamic, pe măsură ce aceste legi sunt din ce în ce mai mult aplicate, autorităţile administraţiei publice devin din ce în ce mai transparente, ca efect al experienţei acumulate. Prin urmare, liberul acces la informaţie şi participarea la luarea deciziilor sunt două drepturi fundamentale a căror exercitare este benefică nu doar pentru titularii săi, cetăţenii, dar mai ales pentru administraţia publică ce trebuie să devină dintr-o administraţie dirijată, descendentă, segmentată o administraţie publică consolidată, cu un capital instituţional calitativ nou de deservire a populaţiei.

BIBLIOGRAFIE

1. Legea privind accesul la informaţie nr. 982-XVI din 11 mai 2000. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 88-90/664 din 28.07.2000.

2. Legea privind transparenţa în procesul decizional nr.239-XVI din 13 noiembrie 2008, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.215-217/798 din 05.12.2008. În vigoare - la trei luni de la data publicării: 05.03.2009.

3. Notă informativă la proiectul de hotărâre a Guvernului al Republicii Moldova „Cu privire la unele acţiuni de executare a Legii nr. 239-XVI din 13 noiembrie 2008 privind transparenţa în procesul decizional.

4. Repere metodice pentru elaborarea raportului anual al autorităţii publice privind asigurarea transparenţei în procesul decizional, elaborate de Direcţia politici, planificare strategică şi asistenţă externă a Cancelariei de Stat a Republicii Moldova.

5. Regulamentul cu privire la modul de publicare a informaţiei pe paginile oficiale ale autorităţilor administraţiei publice în reţeaua Internet, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 668 din 19 iunie 2006 „Privind paginile oficiale ale autorităţilor administraţiei publice în reţeaua Internet".

6. Legea nr. 544 privind liberul acces la informaţiile de interes public, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova în data de 12 octombrie 2001 şi publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.663/23 octombrie 2001.

7. Normele metodologice de aplicare a legii au fost adoptate prin Hotarârea Guvernului Republicii Moldova nr.123 din 7 februarie 2002 şi publicate în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.167 din 8 martie 2002.

8. Laura Ştefan, Ion Georgescu, Transparenţa decizională în administraţia publică, Edit. AFIR SRL, Bucureşti, 2003.

9. Adriana Bunea, Răzvan Miron. Cum (nu) se practică transparenţa în administraţia locală din România.

10. www.scribd.com/.../Consideratii-privind-aplicarea-principiului-transparentei-in-administratia-publica

11. www.valerianstan.ro/
6_Analiza_privind_transparenta_si_integritatea_guvernarii__iunie_2001__ro.pdf
12. www.evenimentul.ro/.../raport-privind-**transparenta-decizionala**
13. www.publicinfo.ro/pagini/**transparenta**.php
14. www.agenda21.org.ro/**transparenta**_si_etica_in_**administratia_publica**
15. www.newsin.ro/mai-**transparenta**-etica-**publica**.php
16. www.e-moldova.md portal informativ şi de prezentare a informaţiei cu privire la Moldova Electronică.
17. www.e-guvernare.ro

Prezentat: 15 iulie 2010.
Recenzent: Angela POPOVICI, doctor în istorie, conferenţiar universitar.
E-mail : galina-mardare@rambler. ru

ACTIVITATEA REPUBLICII MOLDOVA PRIVIND CONTRACARAREA TERORISMULUI: METODE PREVENTIVE ŞI COLABORARE INTERNAŢIONALĂ

Vladislav ŞARAN,
masterand,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Preşedintele Republicii Moldova

SUMMARY

In recent years, Republic of Moldova has made significant progress in the implementation of activities directed against terrorism. Preventing and combating terrorism is conducted within a national legal concept, Law on Combating Terrorism of 12 October 2001, as well as at European level, Moldova ratified the European Convention for the Suppression of Terrorism, adopted in Strasbourg on 27 January 1997.

National security is provided to counteract the terrorism by authorities directly engaged in the fight against terrorism. There is less important international collaboration with euronepe structures.

Republic of Moldova contribute to international cooperation in combating terrorism while respecting international law on the prevention and repression of terrorism and in particular tends to solve the Transnistrian conflict, the source of instability and possible rise of terrorism

Evoluţia terorismului din ultimii ani confirmă faptul că acesta nu mai poate fi considerat un fenomen izolat, ci unul comun tuturor zonelor conflictuale ale lumii. Practic, nu există zonă de conflict sau de tensiune în care să nu se recurgă la acţiuni specific teroriste (plasarea de bombe sau încărcături explozive, asasinate, răpiri, luări de ostatici, atacul unor obiective şi distrugerea lor, deturnări etc.) pentru atingerea unor scopuri politice.

Pentru a combate efectiv terorismul, este necesar să se studieze natura, geneza, structura şi mecanismele sale de funcţionare. Sarcina în cauză pare a fi deosebit de grea în lumina ultimelor evaluări ale fenomenului terorist. În calitate de exemplu voi aduce cuvintele ex-Secretarului General al Aianţei Nord-Atlantice, Jaap de Hoop Scheffer: „Această formă a terorismului nu generează cerinţe politice concrete, nu acceptă argumente, nu respectă hotare naţionale, sisteme politice, ideologii sau religii - ea ne ameninţă pe noi toţi".

În opinia experţilor internaţionali, doar în ultimul timp în lume au avut loc mai mult de 6 mii de acte teroriste, în rezultatul cărora

au decedat sau au avut de suferit mai mult de 25 mii de persoane. Conform calculelor, la moment, în lume activează mai mult de 500 de grupări teroriste extremiste. Grupările teroriste contemporane atentează deja nu doar la stabilitatea unor state aparte, dar şi a unor regiuni întregi[1].

Din fericire, Republica Moldova nu s-a confruntat la direct cu fenomenul terorist. Totodată, în raport cu evoluţiile actuale ale formelor de manifestare a fenomenului terorist internaţional, care cunoaşte escaladări de o intensitate fără precedent, strategia Moldovei urmăreşte completarea şi revizuirea direcţiilor tactice, necesare protejării eficiente a teritoriului naţional faţă de noile manifestări ale fenomenului terorist, prin promovarea unei concepţii integrate la nivel naţional, pe de o parte, şi pe linia cooperării externe, pe de altă parte.

În Republica Moldova activitatea de prevenire şi combatere a terorismului se realizează atât în cadrul unui concept legislativ general referitor la realizarea siguranţei naţionale, cât şi în modalităţile specifice proprii doar acestui fenomen[2].

La 18 iunie 1999, Republica Moldova a ratificat Convenţia Europeană pentru reprimarea terorismului, adoptată la Strasbourg la 27 ianuarie 1997. Escaladarea fenomenului terorist internaţional a impus adaptarea legislaţiei Republicii Moldova la situaţia existentă pe plan mondial şi la realităţile naţionale şi s-a concretizat în adoptarea de creaţii legislative adaptate specificului terorismului. Astfel, a fost elaborată Legea cu privire la combaterea terorismului din 12 octombrie 2001.

Sistemul instituţional de contracarare a terorismului în Republica Moldova este definit în articolul 6 al Legii nr.539-XV din 12 octombrie 2001 cu privire la combaterea terorismului şi include:

a) Guvernul, care este principala autoritate responsabilă de organizarea activităţii de combatere a terorismului şi de asigurarea acesteia cu forţele, mijloacele şi resursele necesare;

b) Consiliul Suprem de Securitate al Republicii Moldova care coordonează activitatea autorităţilor antrenate în combaterea terorismului;

c) autorităţile care desfăşoară nemijlocit activitatea de combatere a terorismului, în limitele împuternicirilor lor:

- Procuratura Generală desfăşoară activitatea de combatere a terorismului prin conducerea şi exercitarea urmăririi penale;
- Serviciul de Informaţii şi Securitate al Republicii Moldova combate terorismul prin acţiunile de prevenire, depistare şi curmare a infracţiunilor cu caracter terorist, inclusiv a celor care urmăresc scopuri politice, precum şi a activităţii teroriste internaţionale[3];
- Ministerul Afacerilor Interne combate terorismul prin prevenirea, depistarea şi curmarea infracţiunilor cu caracter terorist care urmăresc scopuri materiale;
- Ministerul Apărării asigură protecţia armamentului, muniţiilor, substanţelor explozive, obiectivelor militare şi a spaţiului aerian al ţării în caz de desfăşurare a operaţiilor antiteroriste;
- Serviciul de Graniceri combate terorismul prin curmarea tentativelor teroriştilor de a trece frontiera de stat a Republicii Moldova;
- Departamentul Situaţii Excepţionale desfăşoară acţiuni de protecţie civilă, organizează lucrări de salvare, înfăptuieşte alte măsuri urgente de lichidare a urmărilor actelor teroriste;
- Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat

asigură securitatea persoanelor fizice şi a obiectivelor aflate în pază, acumulează, analizează şi utilizează informaţii referitoare la activitatea teroristă în scopul prevenirii, depistării şi curmării tentativelor teroriste:

- Serviciul Vamal combate terorismul prin acţiunile de prevenire, depistare şi curmare a tentativelor de trecere peste frontiera de stat a Republicii Moldova a armelor, a substanţelor explozive, toxice, radioactive şi a altor obiecte care pot fi folosite pentru săvârşirea infracţiunilor cu caracter terorist.

Conform Strategici Europene a Republicii Moldova, obiective majore ale autorităţilor care desfăşoară activitatea de combatere a terorismului sînt: identificarea, monitorizarea şi evaluarea incontinuu a riscurilor şi tendinţelor, precum şi a pericolelor teroriste pentru securitatea naţională a Republicii Moldova, protejarea teritoriului naţional, a cetăţenilor şi persoanelor străine ce vizitează ţara noastră, precum şi a obiectivelor de importanţă vitală impotriva activităţilor teroriste, prevenirea implicării cetăţenilor Republicii Moldova şi a rezidenţilor străini in activităţile legate de terorism internaţional, nepermiterea creării şi funcţionării pe teritoriul republicii a bazelor de pregătire şi reabilitare a teroriştilor, participarea la eforturile internaţionale de prevenire şi contracarare a terorismului[4].

În domeniul combaterii terorismului internaţional, pentru Republica Moldova este prioritară asigurarea unei cooperări strânse cu organele similare din alte state şi, în mod special, organizarea colaborării şi schimbului de informaţii cu Europol, Interpol, alte instituţii de profil vizând prevenirea şi neutralizarea acţiunilor desfăşurate de organizaţiile teroriste internaţionale care ar putea pătrunde pe teritoriul Republicii Moldova.

În Republica Moldova există un organ statal specializat în dirijarea, coordonarea şi realizarea măsurilor de combatere a terorismului.Este vorba despre Centrul Antiterorist al Serviciului de Informaţii şi Securitate al Republicii Moldova.

Conform Hotărârii Guvernului nr.1295 din 13.11.2006 privind Centrul Antiterorist al Serviciului de Informaţii şi Securitate al Republicii Moldova, Centrul Antiterorist este organul abilitat cu coordonarea tehnică a măsurilor de prevenire şi combatere a terorismului, desfăşurate de către autorităţile publice competente[5].

Printre cele mai importante sarcini al Centrului se evidenţiază:

a) aprecierea factorilor de risc şi ameninţărilor teroriste la securitatea naţională a Republicii Moldova, acumularea şi analiza informaţiilor despre starea, dinamica şi tendinţele extinderii fenomenului terorismului şi a altor manifestări de extremism;

b) aprecierea nivelului de protecţie contra atacurilor teroriste a misiunilor diplomatice ale statelor străine în Republica Moldova şi a misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova în statele străine, conlucrarea în acest scop cu autorităţile publice competente şi înaintarea propunerilor respective pentru ridicarea acestui nivel;

c) generalizarea practicilor naţionale şi internaţionale de prevenire şi combatere a terorismului, înaintarea propunerilor de utilizare a acestora în activitatea autorităţilor publice competente.

Totuşi Centrul Antiterorist nu este unicul organ sau autoritate în Republica Moldova care este responsabil de prevenirea şi contracararea terorismului. De fapt, Preşedintele Republicii Moldova coordonează întreaga activitate de

combatere a terorismului, iar Guvernul este principala autoritate responsabilă de organizarea activității de combatere a terorismului și de asigurarea acesteia cu forțele, mijloacele și resursele necesare.[6]

În ceea ce privește colaborarea cu structurile europene, Republica Moldova este parte la Proiectul Comun al Comisiei Europene și al Consiliului Europei împotriva corupției, spălării banilor și finanțării terorismului în Republica Moldova (MOLICO)[7].

În materie de cooperare internațională, colaboratorii Centrului Antiterorist au participat, la finele lunii februarie 2008, la seminarul cu tematica "Ofițerii Parteneri în mediul Euroatlantic", organizat de către Cartierul General al Comandamentului Forțelor Unite din Napoli, Italia. Lucrările seminarului au fost găzduite de Ministerul Apărării al Bosniei și Herțegovinei. La eveniment au participat ofițeri ai Forțelor Armate din Bosnia și Herțegovina, reprezentanți ai Qatarului, Tunisiei, Muntenegrului, Croației, Albaniei, Azerbaidjanului, Austriei, Spaniei și Italiei.

La Chișinău, în perioada 17-19 septembrie 2008, s-a reunit conferința proiectului pentru susținerea Unităților de Informații Financiare (UIF) din Moldova. În calitate de membru cu drepturi depline al Egmont Group, Republica Moldova a facilitat schimbul internațional de informație cu privire la cazurile de spălare a banilor și de finanțare a terorismului. La conferință au participat reprezentanții UIF din Cipru, Estonia, Israel, Letonia, Republica Moldova, Polonia, România, Rusia și Ucraina.

Proiectul MOLICO a furnizat Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției al Republicii Moldova (CCCEC) și Procuraturii Anticorupție echipament IT (servere, echipament pentru rețea, computere, printere și altele) în sumă de două milioane și jumătate de lei.

Ministerul Afacerilor Interne este una dintre cele mai implicate structuri în combaterea terorismului prin care se înțelege activitatea de prevenire, depistare, curmare a activității teroriste și de atenuare a urmărilor acestora[8]. MAI are mai multe structuri organizatorice în prevenirea și depistarea actelor teroriste, precum sunt: Direcția Misiuni Speciale, Brigada de Poliție cu Destinație Specială "Fulger", Detașamentul de Luptă Specială care este o subdiviziune specială "Fulger".

Considerăm că statul moldovenesc trebuie să se consolideze în a îndeplini anumite priorități pe termen scurt și pe termen mediu pentru a menține nivelul ridicat de securiate în ceea ce privește amenințările teroriste[9].

Priorități pe termen scurt:

- ratificarea tratatelor internaționale în domeniul combaterii terorismului la care Republica Moldova nu a aderat până în prezent, printre care: Convenția internațională pentru reprimarea actelor ilicite împotriva securității navigației maritime din 1988, Protocolul pentru reprimarea actelor ilicite împotriva securității platformelor fixe situate în platoul continental din 1988, Convenția internațională cu privire la lupta contra recrutării, utilizării, finanțării și instruirii mercenarilor din 1989 și altele;
- perfecționarea cadrului legal în domeniul combaterii terorismului și suprimării finanțării terorismului, prin adoptarea legii privind suprimarea finanțării terorismului;
- atribuirea în competența Serviciului de Informații și Securitate sau a Ministerului Afacerilor Interne a funcțiilor de coordonare a activității de prevenire și combatere a terorismului, desfășurată de autoritățile publice ale Republicii Moldova,

precum şi desemnarea Serviciului în calitate de organ competent al Republicii Moldova pentru relaţii oficiale cu Europol şi alte organe specializate în combaterea terorismului din statele Uniunii Europene;

- elaborarea unui complex de măsuri privind participarea activă a mijloacelor de informare în masă la neadmiterea propagandei terorismului în societate, asigurarea acţiunilor de contracarare a pregătirii şi difuzării materialelor ce propagă cultul violenţei în mijloacele de informare în masă, pe piaţa producţiei video şi în reţeaua informaţională Internet[10].

Priorităţi pe termen mediu:

- crearea unei baze centrale de date şi a unui sistem informaţional centralizat pentru acumularea informaţiei cu privire la organizaţiile şi persoanele cu atribuţii la activităţi teroriste, finanţarea şi asigurarea materială a actelor teroriste;

- elaborarea şi realizarea unui plan de acţiuni privind instruirea profesională a colaboratorilor subdiviziunilor specializate în combaterea terorismului ale organelor competente, inclusiv organizarea procesului de instruire şi perfecţionare a colaboratorilor subdiviziunilor specializate de combatere a terorismului în cadrul Institutului Naţional de Informaţii şi Securitate, organizarea seminarelor şi conferinţelor cu tematica combaterii terorismului cu participarea specialiştilor din statele Uniunii Europene;

- desfăşurarea exerciţiilor antiteror operativ-tactice şi de comandă, departamentale şi interdepartamentale, cu participarea observatorilor din Europol şi organele specializate în combaterea terorismului din statele Uniunii Europene;

- elaborarea şi implementarea unui complex de măsuri privind modernizarea şi sporirea eficienţei pazei obiectivelor de importanţă vitală şi a celor ce prezintă pericol tehnogen şi ecologic sporit în vederea protejării lor contra atacurilor teroriste.

În concluzie, remarcăm că atâta timp, cât pe teritoriul Moldovei nu s-a înregistrat nici un atac terorist şi nu există un pericol major în acest sens, responsabilitatea **autorităţilor care desfăşoară activităţi de combatere a terorismului se extinde la lupta anticorupţie, oprirea finanţării grupărilor mafiote şi acţiunilor criminale ce ameninţă securitatea naţională.**

Este imperios necesar ca activitatea tuturor structurilor naţionale responsabile de prevenirea terorismului să menţină un grad cât mai înalt de colaborare cu instituţiile şi organizaţiile internaţionale responsabile de combaterea terorismului internaţional.

BIBLIOGRAFIE

1.Balan, O. Terorismul – crimă internaţională, Chişinău 1998. - Pag.33.

2.Tănase M., Acordurile bilaterale ale Republicii Moldova cu alte state privind combaterea terorismului. //Revista naţională de drept, nr.l, 2005. - Pag.49.

3.Prevenirea şi combaterea crimelor transnaţionale: probleme teoretice şi practice/ /Materialele Conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale, Chişinău, 6-7 octombrie 2005.- Pag.325.

4.Prevenirea şi combaterea fenomenului terorismului: actualităţi şi perspective. Materialele Conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale, 18 mai 2006, Chişinău, 2006. - Pag. 62.

5.Legea Republicii Moldova nr.539-XV din 12 octombrie 2001 cu privire la combaterea terorismului; http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312844, 06.04.09.

6.Strategia europeană a Republicii Moldova; http://www.ipp.md/files/Publicatii/SE_3_4.doc.// ,17.04.09.

7.„Strategia europeană a Republicii Moldova"; http://www.ipp.md/files/Publicatii/SE_3_4.doc.// ,25.04.09

8.Hotărârea Guvernului RM privind Centrul Antiterorist al Serviciului de Informaţii şi Securitate; http:/lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=318410, 19.04.09 .

9. Autorităţi naţionale abilitate cu prevenirea şi combaterea terorismului; http://www.antiteror.sis.md/md/coord/ 23.04.09.

10.Colaborarea internaţională, http://www.antiteror.sis.md/md/colaborare/, 24.04.09. Comunicat de presă privind proiectul MOLICO.

11.http://www.delmda.ec.europa.eu/whatsnew/pdf/Molico_PR_RO.pdf//, 25.04.09.

NOTE

[1] Prevenirea şi combaterea crimelor transnaţionale: probleme teoretice şi practice/ / Materialele Conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale, Chişinău, 6-7 octombrie 2005. - Pag.325.

[2] Prevenirea şi combaterea fenomenului terorismului: actualităţi şi perspective. Materialele Conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale 18 mai 2006, Chişinău, 2006. - Pag. 62.

[3] Balan, O. Terorismul – crimă internaţională, Chişinău 1998. - Pag.33.

[4] Legea Republicii Moldova nr.539-XV din 12 octombrie 2001 cu privire la combaterea terorismului; http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312844 , 06.04.09

[5] „Strategia europeană a Republicii Moldova"; http://www.ipp.md/files/Publicatii/SE_3_4.doc.// ,17.04.09.

[6] //„Hotărârea Guvernului RM privind Centrul Antiterorist al Serviciului de Informaţii şi Securitate"; http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=318410, 19.04.09.

[7] „Autorităţi naţionale abilitate cu prevenirea şi combaterea terorismului" ; http://www.antiteror.sis.md/md/coord/ 23.04.09.

[8] „Comunicat de presă privind proiectul MOLICO" http://www.delmda.ec.europa.eu/whatsnew/pdf/Molico_PR_RO.pdf//, 25.04.09.

[9] Prevenirea şi combaterea fenomenului terorismului: actualităţi şi perspective. Materialele Conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale, 18 mai 2006, Chişinău, 2006. - Pag.348.

[10] „Strategia europeană a Republicii Moldova"; http://www.undp.md/border/Download/SE-3-4.doc., 26.04.09.

[11] „Strategia europeană a Republicii Moldova"; http://www.ipp.md/files/Publicatii/SE_3_4.doc.// ,25.04.09.

Prezentat: 04 noiembrie 2010.
Recenzent: Victor JUC, doctor în filozofie, conferenţiar universitar.
E-mail: saranvlad@yahoo.com

CONCEPTUL DE MANAGEMENT AL CARIEREI PROFESIONALE ÎN ASISTENȚA SOCIALĂ

Tatiana GRIBINCEA,
doctorandă,
Universitatea Tehnică a Moldovei

SUMMARY

Actually, personnel development can not be perceived in an organization without an efficient career management. Career management is not only a type of activity for Human Resources Department, but it is interdependent with other human resources managements' stages, because it involves the employee with its needs and motivations and takes into account the organizational objectives. This article deals with the concept of career management and its specific features for social assistance from the Republic of Moldova.

The present paper is dedicated to the characteristics of community services of social assistance and the role of social services' beneficiary. Also, stages for career plan's development for an social assistant are revealed.

Furnizarea unor servicii de calitate pentru cetățean a constituit de cele mai multe ori preocupările criticilor și ale asistenților sociali din cadrul administrației publice. Integrarea și adaptarea noilor angajați, fie ei proaspăt absolvenți sau deja integrați în rândul populației active la cultura organizațională, dar și planificarea carierei la nivel individual sau organizațional constituie, în opinia noastră, un element esențial în furnizarea serviciilor sociale de calitate.

La începutul sec. XX, cunoscut în literatura de specialitate drept "secolul serviciilor", specialiștii și-au pus problema definirii serviciilor de asistența socială, pornind de la rolul acestora în acoperirea unor nevoi colective, ce nu pot fi înlocuite (servicii publice privind producția, distribuția și consumul energiei electrice, sănătatea și asistența socială, transporturile, telecomunicațiile, serviciile poștale etc.).

Delimitarea categoriei serviciilor de asistență socială de celelalte categorii de servicii a fost impusă din motivul că: serviciile de asistență socială constituie:

- activități de interes general, cea mai mare parte producând bunuri publice furnizate de administrații și colectivități locale;
- scopul lor este îndreptat spre recuperarea costului de producție și nu spre obținerea profitului;
- organizarea și funcționarea serviciilor revin, în mare parte, organelor autorității publice (administrației centrale - ministere,

alte organe subordonate guvernului; administrației locale - primării, consilii comunale).

Consumul de servicii de asistență socială constituie un indicator important al calității vieții într-o țară. De exemplu, modul de organizare a serviciilor de sănătate pentru persoane vârstnice, educație pentru copii din familii vulnerabile, gratuite pentru transporturi publice, protecție și pază, salubritate oferă informații asupra nivelului de trai al consumatorilor, asupra existenței preocupărilor pentru conservarea mediului înconjurător.

Calitatea serviciilor de asistență socială este determinată de gradul în care acestea satisfac necesitățile permanente, de interes ale consumatorilor, ce poate fi exprimat prin timpul cheltuit pentru prestarea serviciilor sau prin gradul de confort asigurat de serviciile respective ori prin efectul pe care îl au asupra intelectului, sănătății, siguranței, integrității consumatorilor.

Importanța serviciilor de asistență socială este cu atât mai mare pentru societate, cu cât statul, precum și componentele sale administrativ-teritoriale apar ca instrumente indispensabile, menite să asigure cetățenilor săi acel nivel de bunăstare pe care aceștia nu-l pot găsi într-un alt mod. Furnizarea serviciilor de calitate implică atât cunoștințe solide în domeniul de activitate, cunoaștere de sine, precum și reușita vieții profesionale.

Pentru a ajunge la destinația dorită, trebuie să cunoaștem exact coordonatele locului în care ne aflăm. Dacă ele sunt confuze, nici măcar cu "harta" în mână nu vom ajunge la destinație.

Mecanismul este similar în cazul dezvoltării unei cariere de succes: nu o putem realiza fără să ne cunoaștem foarte bine, fără să știm încotro ne îndreptăm și care este "bagajul" pe care-l luăm cu noi. Analiza experiențelor practice privind resursele umane relevă faptul că, printre altele, standardele colective de gândire, atitudinile, valorile, convingerile, normele și obiceiurile unei organizații joacă un rol primordial în atragerea și păstrarea personalului în cadrul acesteia, precum și în formarea profesională și adaptarea la cultura organizațională.

Tot mai multe organizații, ținând seama de importanța resurselor umane în realizarea obiectivelor, au început să acorde o mai mare atenție dezvoltării carierei profesionale a propriilor angajați. Acordarea unei atenții deosebite din partea organizațiilor la elaborarea și implementarea diferitelor strategii și planuri de dezvoltare a carierei profesionale a condus la apariția conceptului de *management al carierei*.

Astfel, managementul carierei are multiple legături cu celelalte activități ale managementului resurselor umane (MRU). Teoria managementului resurselor umane propune practicienilor algoritmul științific de derulare a conducerii personalului în cadrul unei organizații (figura 1).

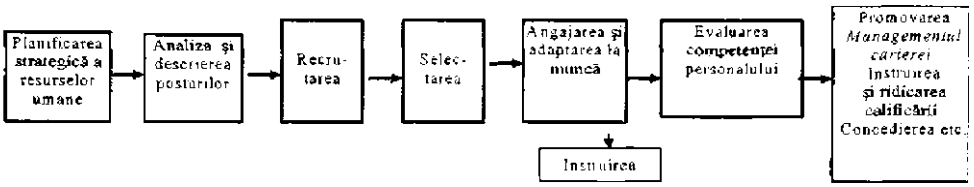

Figura 1. Algoritmul științific al managementului resurselor umane.
Sursa: Elaborat de autor.

Acest algoritm ştiinţific, care reprezintă o consecutivitate bine determinată de activităţi ale MRU, precum şi principii, metode şi tehnici manageriale, este elaborat de către cercetătorii în management în urma depistării grupării şi analizei minuţioase a problemelor cu care se confruntă practicienii în domeniul conducerii personalului. Un principiu ştiinţific de bază al MRU afirmă că calitatea întregului proces de MRU depinde în mod direct de calitatea fiecărei componente a acestuia, adică de nivelul calitativ cu care este realizată fiecare activitate de personal în parte.

Este de menţionat că, *planificarea carierei* este parte integrantă a planificării resurselor umane, iar *evaluarea performanţei* este una din condiţiile necesare pentru dezvoltarea carierei profesionale. Planificarea resurselor umane are în vedere nu atât previziunea posturilor vacante, cât identificarea potenţialului condiţiilor şi a calificării necesare acestora pentru ocuparea posturilor respective, iar evaluarea performanţelor se realizează nu atât pentru fundamentarea deciziilor privind remunerarea, cât pentru identificarea necesităţilor de dezvoltare a angajaţilor.

În literatura de specialitate pot fi întâlnite nu prea multe definiţii ale managementului carierei, deoarece acesta este un concept relativ nou în managementul resurselor umane, apărut în anii 90 ai sec.XX.

În opinia economiştilor străini *L.A. Klatt, R.G. Murdick, F.E. Schuster*, „managementul carierei este procesul de proiectare şi implementare a scopurilor, strategiilor şi planurilor care să permită organizaţiei să-şi satisfacă necesităţile de resurse umane, iar indivizilor - să-şi îndeplinească scopurile carierei lor" [6].

În opinia lui *M. Armstrong*, „managementul carierei planifică şi modelează progresul indivizilor în cadrul unei organizaţii în concordanţă cu evaluările nevoilor organizatorice, precum şi cu performanţele, potenţialul şi preferinţele individuale ale membrilor acesteia" [2].

Specialistul român în domeniul resurselor umane, *A. Manolescu*, consideră că „managementul carierei cuprinde integrarea planificării şi dezvoltării carierei, iar, într-o accepţiune mai largă, implică multiplele interdependenţe funcţionale ale planificării carierei individuale, planificării carierei organizaţionale şi dezvoltării carierei" [5].

Un alt economist român, *A. Chişu*, defineşte managementul carierei angajaţilor „ca un proces de bază în planificarea sistematică a resurselor umane din organizaţie, realizat cu ajutorul programelor speciale de dezvoltare" [4].

Efectuând analiza critică a definiţiilor managementului carierei, date de către economiştii străini, am sesizat faptul că acest concept este tratat, în primul rând, ca proces de planificare a carierei şi este tratat din punct de vedere strategic şi mai puţin abordează alte funcţii ale managementului.

În viziunea autorului, managementul carierei poate fi definit ca proces de gestiune a carierei în cadrul unei organizaţii, ce constă în formularea scopurilor şi obiectivelor care vor putea satisface necesităţile de resurse umane ale organizaţiei, precum şi vor ţine cont de aspiraţiile angajaţilor în ceea ce priveşte cariera.

Astfel, managementul carierei profesionale reprezintă o activitate dificilă, dar extrem de importantă pentru realizarea performanţei, fapt pentru care este necesară conceperea unui model faţă de care angajaţii să-şi poată raporta aşteptările şi să-şi direcţioneze eforturile, dacă se doreşte ca organizaţia să poată face faţă tuturor presiunilor la care este supusă atât din in-

terior, cât şi din exteriorul acesteia.

Un model al managementului carierei este prezentat de economistul străin L.A. Klatt (figura 2).

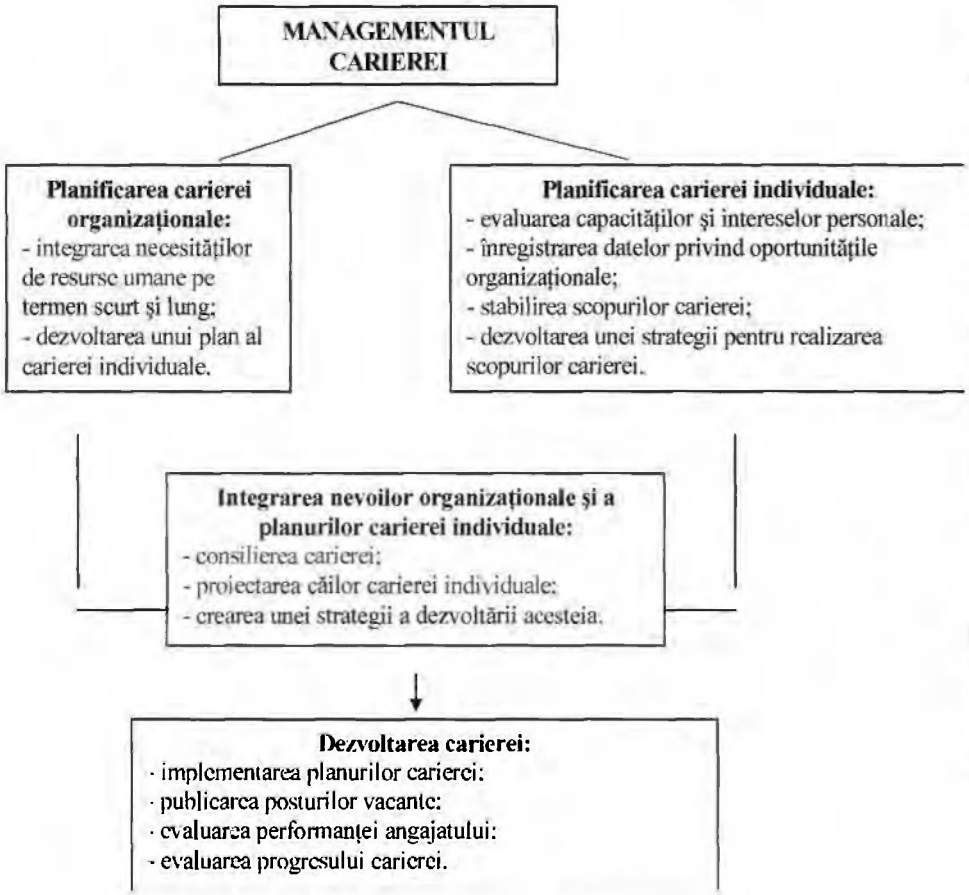

Figura 2. Modelul managementului carierei (*după L.A. Klatt*)

Un alt model relevant al procesului de management al carierei este prezentat şi de Michael Armstrong (figura 3).

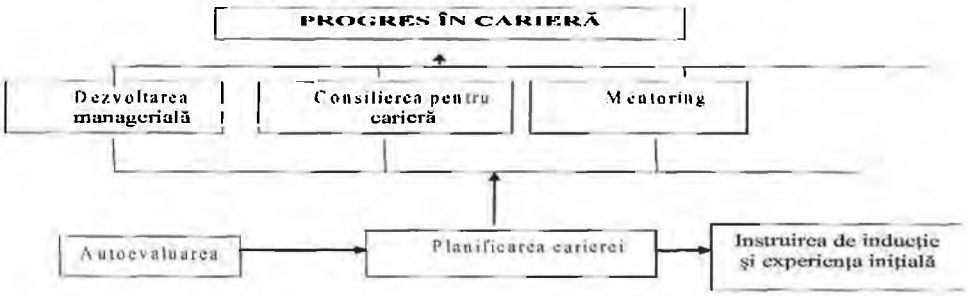

Figura 3. Procesul de management al carierei (*după M. Armstrong*).

Principalele *obiective* ale managementului carierei, potrivit literaturii de specialitate, sunt [5]:

- promovarea unei politici de dezvoltare corespunzătoare a carierei, în concordanță cu natura activității desfășurate, precum și cu nevoile și posibilitățile individuale și organizaționale;
- integrarea nevoilor și aspirațiilor individuale în nevoile și obiectivele organizaționale;
- satisfacerea nevoilor organizaționale și amplificarea imaginii pozitive sau favorabile a organizației, prin recunoașterea nevoilor de pregătire și dezvoltare a angajaților;
- identificarea și menținerea celor mai buni angajați sau a acelor cu perspective profesionale certe prin satisfacerea nevoilor lor profesionale și a aspirațiilor personale pe termen scurt și lung;
- elaborarea unor planuri de carieră sau introducerea unor scheme de promovare speciale pentru angajații competenți, dar pentru care nu sunt disponibile posturi corespunzătoare;
- îndrumarea și susținerea angajaților competitivi pentru atingerea obiectivelor personale în concordanță cu potențialul, nevoile și aspirațiile acestora, precum și cu contribuția lor în cadrul organizației;
- sprijinirea angajaților în identificarea calificărilor și calităților necesare atât pentru posturile curente, cât și pentru cele viitoare.

Este de evidențiat faptul că, în ceea ce privește managementul carierei, în cadrul unei organizații pot exista numeroase *probleme potențiale*:

- dacă un angajat cu o pregătire corespunzătoare este propus de mai multe ori pentru promovare, dar de fiecare dată este respins, angajatul începe să creadă că a ajuns la un punct final în cariera sa ori că se află într-un moment al carierei în care posibilitățile de promovare sunt foarte reduse;
- promovarea unui angajat într-un post superior, care însă nu corespunde calificării sau experienței sale, poate avea efecte nedorite; angajații pot considera că nu este o logică în promovarea respectivă și că singura soluție este părăsirea organizației;
- deși nu există posibilități imediate de promovare a unui angajat, nu este satisfăcută nici dorința de transfer a acestuia pe un alt post, deoarece șeful direct consideră că posibilitățile sau calitățile certe ale angajatului respectiv sunt folosite corespunzător în postul existent;
- cu toate că au șanse reale de promovare, unii angajați, plictisiți și frustrați, renunță să încerce atingerea unor astfel de obiective sau să-și valorifice propriul potențial.

În prezent, gestiunea carierei este tocmai acea modalitate care îi permite unei organizații să utilizeze într-o manieră optimă motivațiile, aspirațiile și interesele tuturor angajaților săi, în vederea unei convergențe a acestora cu obiectivele organizației. Tot mai multe organizații își sporesc preocupările în domeniul managementului carierei, elaborând planuri și programe ale evoluției carierei profesionale, dezvoltarea carierei fiind un aspect semnificativ al perfecționării resurselor umane.

Cu toate că reprezintă una dintre activitățile de primă importanță în înfăptuirea managementului strategic, managementul carierei personalului este adesea neglijat în organizațiile din Republica Moldova, în general, și, în particular, în sectorul de asistență socială autohton. Managerii nu-i acordă importanța cuvenită, dar nici nu există personal pregătit corespunzător pentru desfășurarea acestei activități.

Schimbările radicale la care asistam pe

piața muncii au implicații majore și asupra carierelor profesionale. Iată câteva din *particularitățile* pieței muncii contemporane, care influențează implicit managementul carierelor profesionale:

- o încărcare mare a activității de muncă, atât în ceea ce privește orele lucrate pe săptămână, cât și solicitarea cotidiană a posturilor de muncă;
- schimbări organizaționale, în special prin eliminarea unor straturi manageriale, destratificarea și descentralizarea, restructurări/dispombilizări de angajați;
- competiție mai mare datorită globalizării, ceea ce înseamnă că organizațiile din țările dezvoltate se implică tot mai mult în controlul costurilor și al utilizării maxime a forței de muncă (deprinderi, idei etc.);
- o activitate de muncă bazată mai mult pe echipă, unde indivizii cu specializări diferite sunt puși să lucreze împreună la un anumit proiect, având scopuri precise și pentru o perioadă scurtă de timp (de ex., dezvoltarea unui nou produs);
- mai multe contracte pe termen scurt, unde durata angajării unei persoane este specificată încă de la început. Reînnoirea contractului la expirarea angajamentului luat reprezintă o excepție, și nu o obligație a organizației;
- forța de muncă este într-o continuă schimbare. Rata de natalitate relativ scăzută și longevitatea în creștere, înseamnă că vârsta medie a oamenilor care lucrează sau sunt disponibili ca forță de muncă, este într-o creștere rapidă în majoritatea țărilor vestice. Imigranții și alți factori de natură socială, evidențiază marea diversificare în ceea ce privește componența etnică, valorile culturale și sexul angajaților.

Este de menționat că o condiție primordială a dezvoltării consecvente a unui sistem de servicii de asistență socială de calitate este dezvoltarea resurselor umane calificate din sistem. Realizarea unei asistențe sociale eficiente la etapa actuală presupune formarea unor specialiști absolut necesari domeniului - asistenți sociali, dotați cu competențe și cunoștințe, capabili să stabilească cu precizie diagnosticul social, efectuat în baza unei pregătiri temeinice și a unei abordări științifice a problemelor, în scopul instituirii unor demersuri adecvate și a unei terapii sociale exacte și constructive.

De aici și rezultă importanța elaborării și implementării unei strategii a managementului carierei în asistența socială din Republica Moldova, deoarece organizațiile publice, spre deosebire de cele din sectorul privat, nu au foarte multe resurse la dispoziție. Dar dintre cele pe care le au, cea umană este cea mai prețioasă și cea mai eficientă.

Reorientarea sistemului de asistență socială din Republica Moldova de la doar distribuirea prestațiilor sociale spre oferirea serviciilor sociale a schimbat mult și a diversificat funcțiile asistentului social. În condițiile dezvoltării continue a rețelei de servicii sociale pentru familii cu copii și necesități variate ale populației, a apărut nevoia de un număr mare de profesioniști specializați pentru prestarea serviciilor sociale familiilor socialmente vulnerabile.

Conform studiilor, sondajelor și prognozelor, realizate de autor, se evidențiază faptul că, la nivelul Republicii Moldova, circa jumătate din numărul celor deja încadrați într-un loc de muncă nu dețin sau, mai bine zis, nu fac uz de un plan de carieră. Peste jumătate dintre angajații din Republica Moldova (54%) spun că firma la care lucrează nu le oferă nici un plan de carieră, doar un sfert dintre ei știind

care sunt perspectivele de promovare pentru următorii ani.

Planul de cariera arată angajatului care este poziția lui actuală și care poate fi viitorul traseu. Un asemenea plan acționează ca o motivație suplimentară, pe lângă pachetul salarial. Din păcate, în Republica Moldova, acest lucru se întâmplă în doar 25% dintre companii, în special în cele cu investiții străine.

Privind mai în profunzime problematica serviciilor de asistență socială calitative, vom conștientiza că pregătirea profesională, precum și crearea unui plan de carieră personal, și adaptarea, respectiv, integrarea acestuia la nivelul culturii organizaționale a fiecărei instituții joacă un rol decisiv. Astfel, gestiunea carierelor sau dezvoltarea potențialului uman în sistemul de asistență socială trebuie să vizeze atingerea celui mai bun echilibru între nevoile personalului, aşteptările cu privire la munca în sine, potențialul și aspirațiile acestuia.

După părerea noastră, *direcțiile* principale prin care sistemul de asistență socială din Republica Moldova poate să conducă și să dezvolte carierele angajaților, astfel încât să contribuie la eficiența și eficacitatea organizațională, sunt:

- evaluarea periodică a performanțelor angajaților;
- facilitarea calificării, lărgirii și îmbogățirii cunoștințelor angajaților (prin cursuri de instruire, rotație, lărgire și îmbogățirea posturilor);
- identificarea nevoilor organizaționale viitoare de personal;
- identificarea la fiecare angajat a cunoștințelor, abilităților și intereselor personale;
- implementarea unor planuri de carieră;
- oferirea de informații legate de posturile libere ce apar în organizație și perspectivele de avansare;
- crearea unui climat organizațional care să faciliteze comunicarea deschisă cu angajații.

Deși este greu de realizat un plan detaliat al evoluției fiecărui angajat în organizație, elaborarea unei politici a evoluției în carieră și planificarea potențialului de înlocuire a personalului nu sunt deziderate imposibil de atins, dacă se dorește cu adevărat dezvoltarea individuală și performanța profesională.

Concluzii. În zilele noastre, organizațiile acordă o atenție tot mai mare planificării și administrării carierei. Acest lucru se datorează parțial faptului că rapiditatea schimbării economice face ca actualele cariere să fie mai puțin clar definite și previzibile decât erau ele în trecut.

În viziunea noastră, promovarea reformelor sistemului de asistență socială în Republica Moldova, inclusiv în domeniul managementului carierei, este stopată, în mare măsură, din cauza neconformității dintre resursele umane (după structura lor cantitativ-calitativă, performanțe, avantaje competitive etc.) și exigențele serviciilor sociale. În sistemul de asistență socială din Republica Moldova resursele umane rămân a fi o simplă componentă aritmetică a "resurselor de muncă" sau a "forței de muncă", lipsită de motivația fiecărui individ.

Conchidem că, managementul carierei reprezintă o provocare oferită de management angajaților în vederea orientării și motivării acestora spre perfecțiune, creștere, profesionalism, loialitate, inovație și creativitate.

BIBLIOGRAFIE

1. Baieşu M. Managementul resurselor umane. -Chişinău, ASEM, 2003.
2. Bayrs L., Rue L. Human Resource Management. – Mc Graw Hill Publishing, 2000.
3. Bîrcă A. Managementul resurselor umane. - Chişinău, ASEM, 2005.
4. Chişu V.A. Manualul specialistului în resurse umane. – Bucureşti: Irecson, 2002.
5. Manolescu A. Managementul resurselor umane. - Bucureşti, Editura Economică: 2001.
6. Mathis R.L. Nica P., Rusu C. Managementul resurselor umane. - Bucureşti, Editura Economică: 1997.

Prezentat: 6 octombrie 2010.
Recenzent: Svetlana COJOCARU, doctor în economie, conferenţiar univesitar.
E-mail: gritanea@gmail.com

FALSUL CARE DEZBINĂ

SAU UNELE REFLECȚII PE MARGINEA „CĂRȚII ALBE A TRANSNISTRIEI"

Stanislav COVALSCHI,
doctor în științe istorice,
participant la conflictul militar de pe Nistru

SUMMARY

The presentation by famous Russian journalists Vlad Șurîghin, Iurii Nersesov and Vasili Prohanov and advertising ceremony of the book " The white book of the Republic of Transnistria" ("Белая книга ПМР") took place on the 13th of September, 2006 in Tiraspol, before the September 17, 2006 Referendum-farce- On the wish of Transnistrian nation to join the Republic of Moldova.

I can't admit that this is a book, scientific research or history because the author used well-known information gathered and published only in the separatist region during the existence of the Nistru Moldovan Republic.

It is true, that the book was published on a high quality paper to make it more valuable and sizable, written in big letters, probably, of the lies to be more convincing.

Pe 13 septembrie 2006, adică în ajunul referendumului-farsă din 17.09.2006 - "Dorește oare poporul Transnistriei să intre în componența Republicii Moldova?" -, a Tiraspol, a avut loc prezentarea cu mult fast și publicitate a „Cărții albe a Transnistriei" („Белая книга ПМР") de către cunoscuții ziariști din Rusia Vlad Șurîghin, Denis Tukmanov, Iuri Nersesov și Vasili Prohanov. Nu-mi pot permite să numesc materialul respectiv carte, cercetare științifică sau istorică pe motiv că autorii săi au folosit doar informațiile bine cunoscute, acumulate și publicate doar în zona separatistă în perioada existenței republicii moldovenești nistrene. Ce-i drept, pentru a părea mai de „preț" și mai „voluminoasă", „lucrarea" a fost editată pe hîrtie de calitate, cu caractere mari, probabil, ca minciunile expuse să pară mai verosimile.

În primul capitol, se aduc „argumente" precum că Republica Moldova n-are dreptul istoric, moral și juridic să pretindă la Transnistria, deoarece moldovenii n-au locnit acolo niciodată, iar formarea, în 1940, a R.S.S. Moldovenești, în baza a 5 raioane ale Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești, fără solicitarea voinței poporului transnistrean, este nelegitimă. Din

cîte înteleg, atunci urma să fie solicitată permisiunea lui I. V. Stalin, poate că el ar fi fost atunci de acord. Pe cînd, la finele secolului XX, cetățeanul I. Smirnov (născut în Extremul Orient, domiciliat mai multă vreme în orașul Novaia Kahovka (R.S.S. Ucraineană) avea tot dreptul moral și juridic să pretindă la formarea unei republici separatiste, incluzînd chiar și orașul Tighina, localitate care se afla de partea dreaptă a Nistrului, și n-a fost niciodată în componența R.A.S.S. Moldovenești. Cu ce drept pretind separatiștii la acest oraș, la satele Gîsca, Chițcani?

Moldovenii strămutați de P. Stolîpin, pe timpul regimului țarist, apoi lichidați în calitate de clasă de către I. Stalin și duși forțat în Siberia, Ural, Kîrgîzstan, regiunea Krasnodar, și-au păstrat tradițiile, limba, folclorul, portul, dar (!) la moment nu cer autonomie, separare și comunică cu băștinașii nu prin gesturi, dar în limba lor, limba rusă! Pe cînd rușii și rusofilii care locuiesc în Republica Moldova de zeci de ani nicidecum nu pot sau nu doresc să cunoască limba poporului băștinaș, ori poate că demnitatea lor de altă etnie nu le permite acest lucru!

Citesc cu regularitate ziarul de orientare național-patriotică „Завтра" („Mîine"), unde publică Șurîghin și coautorii lui, împărtășesc ingrijorarea lor și chiar teama de impasul Rusiei la moment, tot așa precum mă ingrijorez de țara mea și poporul meu. Și pe această cale i-aș îndemna la o discuție pe tema transnistreană, le-aș propune să recunoască sincer și cinstit că Transnistria este o făcătură a serviciilor speciale rușești, iar potențialul industrial și situația strategică a regiunii separatiste este în interesul geopolitic al Rusiei.

Dacă am porni de la logica moscovită, apoi s-ar putea pune întrebarea referitor la dreptul juridic al Rusiei asupra regiunii Kaliningrad (fosta Prusie), la restituirea Crimeii tătarilor și, în general, că toată Europa și Marea Britanie trebuie să intre în componența Italiei, deoarece în antichitate Galia și Insula Britania erau parte componentă a Imperiului Roman.

Straniu lucru, de ce Vlad Șurîghin (conducătorul grupului de autori), un mercenar, care a luptat în Serbia, Transnistria, a fost rănit de 3 ori, nu se revoltă de campania militară rusă în Caucaz? De 15 ani, confrații săi ruși luptă, cu mari pierderi umane, financiare și tehnice, dar cu mare îndîrjire pentru integritatea statului său – Federația Rusă.

Odată cu dispariția falimentară a Uniunii Sovietice, Republica Moldova și-a declarat suveranitatea și independența pe tot teritoriul fostei R.S.S. Moldovenești, recunoscută ca stat pe plan internațional. Faptul ocupării abuzive a unei părți din teritoriul său de către un grup de indivizi susținuți de ruși, proclamarea de către ei a republicii separatiste nistrene este o adevărată crimă și o violare a dreptului internațional.

În capitolul al doilea al acestei cărți, moscoviții repetă desfășurarea confruntării, evident, în versiunea separatistă (cine plătește, acela și comandă). Astfel, la pag. 16, ei susțin că... la 2 noiembrie 1990, OPON (Brigada cu destinație specială a MAI al Republicii Moldova), intra în Dubăsari pentru a împrăștia mitingul pașnic, unde au fost ucise 3 și rănite alte 16 persoane... trecînd sub tăcere cauzele acestui final tragic. Ei nu spun intenționat nimic despre faptul că la 1 noiembrie 1990, separatiștii au instalat pe podul de la Dubăsari un punct de control, iar a doua zi au blocat podul, știind foarte bine, că acesta este un obiectiv strategic de rang

unional, care leagă sudul Uniunii Sovietice cu statele din Peninsula Balcanică. Paralel, la Dubăsari, separatiştii au acaparat instituţiile administraţiei publice locale, ale organelor de drept, forţînd angajaţii să plece de la serviciu. Repet, incidentul a fost provocat nu de populaţia paşnică, ci de separatiştii şi de drujinarii lor, înarmaţi cu arme de foc, pistoale automate, întorşi din Găgăuzia.

Evident, MAI al Republicii Moldova a trimis la faţa locului colaboratorii săi, pentru a menţine ordinea publică şi constituţională. Nu înteleg, de ce s-a făcut atîta isterie? Într-o situaţie analogică dintr-o altă ţară, organele afacerilor interne ar fi procedat exact la fel.

În timpul în care se debloca podul, mulţimea exaltată a atacat poliţiştii. Au apărut primii colaboratori răniţi. Conform regulamentului (!), a fost deschis foc preventiv în aer (!) şi numai cînd a fost atacat din nou cordonul de poliţişti, a fost deschis focul asupra separatiştilor. Apropo, muncitorul fabricii de tutun, Vladimir Glotcu, care era înarmat cu pistol automat, a şi fost ucis primul. De ce autorii, dezvăluind cronica evenimentelor, nu ne informează, că comisia Procuraturii unionale, studiind cazul dat, a concluzionat că colaboratorii de poliţie au deschis focul în conformitate cu regulamentul existent în vigoare şi cu legile republicii? Repetăm, MAI are menirea de a menţine ordinea publică cu toate mijloacele legale, posibile şi admisibile. Aşa a fost şi aşa va fi acolo, unde există, o formaţiune statală. Ce-i drept, peste puţin timp, OPON-ul nu şi-a întărit poziţiile la Dubăsari şi s-a retras.

La pag. 19, suntem informaţi, că prima Brigadă OPON a atacat, la 1 martie 1992, cu scopul de a limita accesul separatiştilor la armament, unitatea de apărare civilă de la Cocieri (au fost sustrase 20 de pistoale şi 80 de pistoale automate). În ajutorul „confraţilor" ruşi au sosit kazacii. Atunci, au căzut în luptă 4 gardişti. A fost deschis focul asupra autobuzelor care evacuau militarii ruşi, cu familiile lor. Şi în acest caz autorii susţin şi tirajează altă minciună. Realitatea este că nu poliţiştii au atacat unitatea militară, ci locuitorii din satele vecine, disperaţi fiind de prezenţa şi fărădelegile săvîrşite de kazacii şi gardiştii înarmaţi.

Incidentul a fost soluţionat datorită măsurilor imediate întreprinse de comandantul Armatei a 14-a, care i-a contactat telefonic operativ atît pe M. Snegur, cît şi pe I. Smirnov, adică a fost adoptată decizia că, în dimineaţa de 2 martie, voluntarii moldoveni vor depune armele şi vor pleca, iar unitatea militară va fi păzită de soldaţii ruşi. Însă noaptea, kazacii şi gardiştii au atacat voluntarii, deşi I. Smirnov a promis că aceştia nu vor deschide focul. Aşa că gardiştii şi militarii ruşi decedaţi sînt rezultatul comportamentului lui Igor Smirnov şi al lui Ştefan Chiţac, şeful gărzii transnistrene.

La pag. 20-21, unde sînt publicate fotografiile cadavrelor, acestea nu sînt recomandabile pentru vizualizare persoanelor cu inima slabă. După cum apreciază autorii, toate femeile au fost violate, bărbaţii impuşcaţi în ceafă şi torturaţi cu focul, pentru ca opinia publică mondială să creadă că anume poliţiştii şi voluntarii nu numai că violează, dar şi torturează cetăţenii cu focul. Această manipulare a opiniei publice se face, fără a fi prezentat vreun document oficial, o anchetă penală, un certificat medical pe cazul decesului persoanelor respective. Asemenea fotografii puteau fi prezentate şi din partea dreaptă a Nistrului, din morga localităţilor Căuşeni, Anenii Noi, Nisporeni. Aici, de asemenea, au existat cadavre neidentificate.

La pag. 23, este descris evenimentul din dimineața zilei de 19 iunie 1992. La Bender, polițiștii au atacat mașina gărzii republicane, a început lupta... Putem confirma că și aici a fost depistat un alt fals, deoarece maiorul Ermakov, ofițer de securitate al gărzii, a fost reținut dupa masă, nu a fost dus cu forța la comisariatul de poliție Tighina, ci a fugit singur, cînd a început lupta. Peste puțin timp, el a recunoscut la Chișinău, că a fost implicat involuntar în provocarea comandamentului său.

Societatea „Memorial" din Bender „informează cititorul la pag. 24 că în Moldova au fost retrase produsele alimentare, materiile prime etc., dar fraza n-a fost dusă pînă la capăt de publiciștii moscoviți, doar acolo se menționează în context, că forțele militare ale Moldovei n-au distrus nici o întreprindere din oraș, mai mult ca atît, se evitau luptele pe teritoriul intreprinderilor industriale.

La pag. 26, se aduc învinuiri, precum că după încheierea armistițiului, forțele moldovenești ar fi întreprins noi atacuri asupra picheteleor de gardiști. Fiind martor ocular al evenimentelor din acea vreme, pot confirma că forțele militare ale Moldovei nu au încălcat armistițiul, dar am reacționat la 29 iulie, cînd postul de kazaci de lîngă satul Chițcani a deschis focul din mitraliere asupra avioanelor rusești cu pacificatori care aterizau pe aerodromul din Tiraspol. Ei au fost nimiciți printr-un foc de mitralieră de pe elicopterele rusești care se aflau în zonă. La 3 martie 1992, fiind atacată ambulanța lîngă Grigoriopol, a decedat infirmiera, răniți șoferul și pacienții. Peste un an, s-a adeverit, că focul a fost deschis de către securiștii separatiști I. Nikitenko și S.Bubnov.

După încheierea conflictului, am pierdut un amic, sergent polițist. A fost ucis de un lunetist, care l-a țintit drept în inimă. La 15 iulie 1992, postul moldovenesc de lîngă comuna Varnița a fost supus unui atac de artilerie, iar în noaptea de 18 iulie, gardiștii au deschis focul asupra ambulanței care transporta răniții la spitalul din Căușeni.

La pag. 57, este republicată declarația oficială a comandamentului Armatei a 14-a în care se menționează că unitățile armatei n-au participat (sic!) la conflictul transnistrean declarație care s-a dovedit a fi un fals. Nu este nevoie de comentat faptele cunoscute de opinia publică mondială, cum pe tot parcursul conflictului Rusia a înarmat kazacii și gardiștii lui Smirnov, cum militarii ruși, avînd în dotare cel mai sofisticat armament, au luptat contra Republicii Moldova. Despre acest fapt găsim informația respectivă în Raportul Comisiei ONU care a activat pe teren în perioada conflictului.

În cadrul conferinței de presă din 4 iulie 1992, noul comandant al Armatei a 14-a, generalul Aleksandr Lebedi, a făcut o declarație oficială, în care menționa rolul armatei ruse în stoparea conflictului. A fost prezentat un livret militar al ostașului Armatei Naționale decedat pe cîmpul de luptă (pag.60). Totodată, generalul Lebedi n-a spus că el a ordonat, în noaptea de 2 spre 3 iulie, ca pozițiile noastre să fie supuse tirului de artilerie în decurs de 45 de minute. Opt baterii de artilerie și șase divizioane de aruncătoare de mine au bombardat pozițiile noastre. Cadavrele au fost strînse timp de 2 zile. La 7 iulie, artileria rusă a atacat din nou coloana Armatei Naționale la ieșirea din Tighina. Atunci, la ordinul direct al lui A. Lebedi, au fost omorîți peste 100 de ostași tineri. Faptul nu a fost negat, dar conform spuselor sale, prin acest act a fost pus capăt conflictului. Această crimă nu a fost descrisă de autorii moscoviți.

Generalul A.Lebedi şi-a manifestat atitudinea faţă de separatism încă o dată, aflîndu-se în postura de Secretar al Consiliului de Securitate al Federaţiei Ruse. La 31 august 1996, la Hasaviurt, în timpul semnării acordului de încheiere a operaţiunilor militare în Icikeria, conform pct. 2, Armata Federală se retrăgea din Icikeria, iar Federaţia Rusă se obliga să restabilească economia în regiune, să asigure populaţia cu produse alimentare şi medicamente. Formal, Federaţia Rusă a pierdut campania militară. Printre altele, conflictul din Icikeria, ca şi cel din Transnistria, nu sunt soluţionate pînă astăzi şi în ambele cazuri este evident rolul lui Aleksandr Lebedi.

Prezintă interes Actul oficial al procuraturii republicii transnistrene, publicat de moscoviţi (pag. 67). „...Noaptea (*se are în vedere noaptea de la 1 spre 2 martie, 1992 –n.a.*), din clădirea secţiei de poliţie, a fost deschis focul asupra maşinii miliţiei din Dubăsari, fiind ucis şeful miliţiei din oraş, maiorul Sincenko. Teroriştii s-au ascuns în clădirea secţiei de poliţie (!)... şi din această cauză cazacii i-au atacat.

Secţia de poliţie a fost luată cu asalt, poliţiştii - arestaţi, au fost supuşi chinurilor şi torturilor sălbatice în închisoarea de la Tiraspol. De ce moscoviţii nu ne comunică acest lucru? Au fost eliberaţi cu greu. La 20 martie, 27 de poliţişti au fost schimbaţi pe fostul Comandant al Armatei a 14-a, generalul-pensionar Iakovlev.

- Domnilor moscoviţi, nici pînă-n ziua de azi nu se ştie cine a organizat această provocare. Sincenko era plecat să ancheteze un furt şi a fost rănit mortal, mai mult ca atît, maiorul, ca un bun profesionist, era stimat de tot colectivul de poliţie din oraş, la timpul respectiv nu se implica în procesele politice.

În aceeaşi zi (2 martie 1992) Preşedintele Mircea Snegur, aflîndu-se la Washington, îşi declara ataşamentul la democraţia mondială. Atunci Republica Moldova devenea membru al ONU. Cui îi trebuia atunci provocarea cu omorul lui Sincenko?

Începînd cu 6 martie 1992, unităţile gărzii separatiste au început să mineze terenurile agricole din preajma Dubăsarilor, Hidrocentrala de la Dubăsari, podurile de pe Nistru, 3 dintre care au fost distruse.

Sînt, pur şi simplu, indignat de minciuna de la pag. 75, unde, în actul oficial al procuraturii transnistrene, se menţionează: „Săptămîni de-a rîndul (!) pe străzile oraşului (se are în vedere or. Bender (Tighina) puteai observa răniţi şi decedaţi. Fasciştii moldoveni nu permiteau să fie acordat ajutorul medical... La fiecare încercare, ei deschideau focul de artilerie..." Declar cu toată responsabilitatea falsificatorilor separatişti că pe data de 23 iunie, Comitetul executiv orăşenesc Tighina (Bender) a încheiat un acord cu Gusleakov, şeful poliţiei din oraş, ca să fie strînse toate cadavrele, să fie acordat ajutorul medical tuturor, indiferent din ce formaţiune militară făcea parte. În iulie, un ordin similar a emis şi A.Lebedi, comandantul Armatei a 14-a....

„Actul oficial" al procuraturii transnistrene a fost întocmit la 21.06.1993 de către consilierul inferior V.Dianov. Probabil, nimeni dintre cei cu rang superior nu s-a încumetat să semneze un astfel de fals.

La pag. 96-97, sînt prezentate noi fotografii ale cadavrelor şi victimelor operaţiunilor militare, „amintirile" dozate ale martorilor oculari ai evenimentelor din Tighina de la 19.06-20.07.1992, lista decedaţilor şi calculele pagubelor aduse

localităţii. Evident, vinovaţii erau forţele de ordine şi militarii moldoveni.

Nu vom comenta, dar este momentul potrivit să cităm concluziile organizatiei pacifiste "Memorial" „Desfăşurarea luptelor în or. Bender (iunie-iulie 1992, pag.12)". Se menţionează, că nu s-au adeverit cazurile de viol fizic asupra populaţiei paşnice din partea Moldovei, după cum informează presa de la Moscova şi din republica moldovenească nistreană. Populaţia paşnică din Bender (Tighina) este asigurată cu produse alimentare de către administraţia publică locală a Republicii Moldova (pag. 13). Apeductul, canalizaţia, staţia orăsenească de telefoane, reţeaua de energie electrică funcţionează normal... Prizonierii gardişti nu sunt supuşi torturilor fizice şi psihologice în Republica Moldova. În acelaşi timp, pe teritoriul republicii moldoveneşti nistrene, organele miliţiei nu-şi îndeplinesc funcţia principală - menţinerea ordinii publice, evidenţa crimelor este una formală, pe cînd în or. Bender ea, practic, lipseşte (pag.14).

Informaţia despre demontarea utilajului întreprinderilor industriale din oraşul Bender, controlate de R.Moldova, nu corespunde adevărului (pag.15, pct.7). Tot acolo, se menţionează că „Procuratura Republicii Moldova a pornit 214 dosare penale, au fost arestaţi 15 voluntari. MAI al Republicii Moldova fixează toate cazurile de fărădelege".

Domnii publicişti moscoviţi ar fi trebuit să studieze mai profund mass-media internaţională, sursele independente şi neutre din Republica Moldova şi de peste hotare, argumentele oponenţilor, atunci poate materialul dat nu devenea un fals.

Sînt optimist şi cred că poporul Republicii Moldova, care locuieşte pe ambele maluri ale Nistrului, se va integra în cel mai apropiat timp şi îşi va fauri un viitor paşnic. Doar unit îşi va putea soluţiona problemele acumulate în anii de independenţă, viitorul ţării fiind doar unul european.

Prezentat: 28 octombrie 2010.
Recenzent: Victor JUC, doctor în filozofie, conferenţiar universitar.
E-mail: kovstas@yandex.ru

A V I Z

Continuă abonarea la revista metodico-ştiinţifică ***"Administrarea Publică"*** *şi la ziarul* ***"Funcţionarul public"****,* ***editate de Academia de Administrare Publică de pe lângă Preşedintele Republicii Moldova,*** *pentru următoarele luni ale anului 2011.*

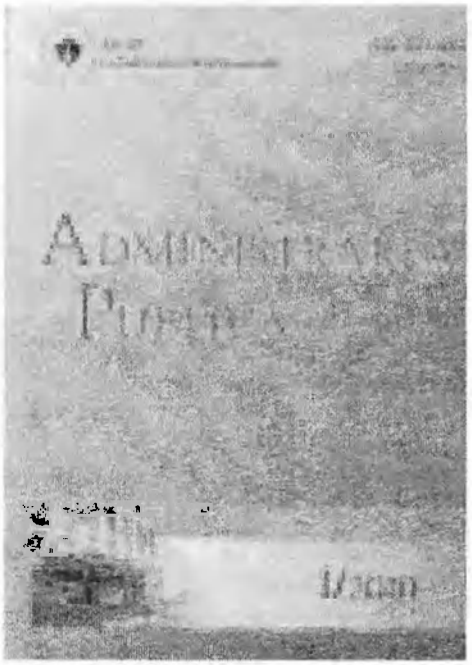

Revista
"Administrarea Publică"
apare trimestrial.
Costul unui abonament:
1 an *- 165 lei 20 bani;*
6 luni *– 82 lei 60 bani;*
3 luni *– 41 lei 30 bani.*
Indice poştal – ***76957.***

Ziarul
"Funcţionarul public"
apare de 2 ori pe lună.
Costul unui abonament:
1 an *- 151 lei 20 bani;*
6 luni *– 75 lei 60 bani;*
3 luni *– 37 lei 80 bani.*
Indice poştal – ***67919.***

Secția editorial-poligrafică

Vlad CIOBANU - *șef secție*
Gheorghe BOLOGAN - *specialist principal*
Mihai MANEA - *specialist principal*
Ana SPATARENCO - *specialist principal*
Cristina AXENTI - *specialist principal*
Elena BALMUȘ - *specialist coordonator*

INDICE POȘTAL: 76957
ADRESA REDACȚIEI:
MD-2070, mun. Chișinău,
str. Ialoveni, 100
Tel.: 28. 40. 78. fax: 28.48.71
E-mail: sae@aap.gov.md

Dat la cules
15.10.2010
Bun de tipar
15.12. 2010

Copertare în Secția
editorial-poligrafică
Tiraj **270 ex. Hîrtie ofset.**
Preț contractual

ISSN 1813-8489